

Hallituksen esitys eduskunnalle tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan välillä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan välillä marraskuussa 2015 allekirjoitetun sopimuksen sekä lain sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Kazakstanin kanssa tehty tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus on luonteeltaan seka-sopimus, joka sisältää sekä jäsenvaltioiden että Euroopan unionin toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Uusi sopimus korvaa osapuolten vuonna 1999 tekemän kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen ja laajentaa osapuolten välistä sopimusperustaa.

Sopimus on laaja-alainen yhteistyösopimus, joka sisältää määrittelyt poliittisen, taloudellisen ja sektorikohtaisen yhteistyön sekä vuoropuhelun muodoista. Sopimuksessa sovitaan yhteistyöstä muun muassa kaupan ja liiketoiminnan, talouskehityksen ja kestävä kehityksen sekä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aloilla. Sopimus sisältää myös Euroopan unionin ulkopoliittikan kannalta keskeisiä velvoitteita, muun muassa yleiset sitoumukset ihmisoikeuksista, demokratian periaatteista ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisesta, joukkotuhoaseiden leviämisen estämisestä ja terrorismin torjunnasta.

Sopimus on tarkoitettu tulemaan voimaan sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona jälkimmäinen sopimuspuoli on ilmoittanut toiselle sopimuspuolelle sopimuksen hyväksymistä koskevien kansallisten menettelyjen loppuunsaattamisesta. Lakiehdotus on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan.

SISÄLLYS

YLEISPERUSTELUT	3
1 Johdanto	3
2 Nykytila	3
2.1 Euroopan unionin ja Kazakstanin väliset sopimus- ja kauppasuhteet	3
2.2 Suomen ja Kazakstanin väliset sopimus- ja kauppasuhteet	3
2.3 Nykytilan arviointi	4
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	4
4 Esityksen vaikutukset	4
4.1 Taloudelliset vaikutukset	4
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	5
4.3 Ympäristövaikutukset	5
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	5
5 Asian valmistelu	5
5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa	5
5.2 Asian kansallinen valmistelu	6
YKSIYSKOHTAISET PERUSTELUT	7
1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön	7
I Osasto: Tämän sopimuksen yleiset periaatteet ja tavoitteet	7
II Osasto: Poliittinen vuoropuhelu; yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla	7
III Osasto: Kauppa ja liiketoiminta	7
IV Osasto: Yhteistyö talouskehityksen ja kestävä kehityksen alalla	13
V Osasto: Yhteistyö vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla	13
VI Osasto: Muut yhteistyöpolitiikat	14
VII Osasto: Tekninen ja rahoitusyhteistyö	14
VIII Osasto: Institutionaalinen rakenne	14
IX Osasto: Yleiset ja loppumääräykset	14
LIITTEET	15
PÖYTÄKIRJA	16
2 Lakiehdotuksen perustelut	16
3 Voimaantulo	16
4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys	18
4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	18
4.2 Käsittelyjärjestys	22
Lakiehdotus	24
Laki tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan välillä tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta	24
Sopimusteksti	25

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Euroopan unionin (EU) ja Kazakstanin suhteet perustuvat vuonna 1999 tehtyyn Euroopan yhteisön ja niiden jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin väliseen kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen (SopS 77/1999, Partnership and Cooperation Agreement PCA). Euroopan unionin ja Kazakstanin väliset suhteet ovat kehittyneet vuoden 1999 kumppanuus- ja yhteistyösopimusta pidemmälle, eikä aiempi sopimus ole enää kaikilta osin ajantasainen. Uuden tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan välillä tehdyn sopimuksen (Enhanced Partnership and Cooperation Agreement, EP-CA-sopimus) tavoitteena on parantaa yhteistyömahdollisuuksia kaupallis-taloudellisella alalla sekä kehittää poliittista, alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä. Tehostettu sopimus kattaa vuoden 1999 sopimusta useampia yhteistyöaloja ja tarkentaa osapuolten sitoumuksia. Tehostettu sopimus jatkaa luontevalla tavalla Euroopan unionin ja Kazakstanin välisten suhteiden kehitystä tilanteessa, jossa vuoden 1999 sopimus ei ole enää tarpeeksi kattava.

2 Nykytila

2.1 Euroopan unionin ja Kazakstanin väliset sopimus- ja kauppasuhteet

Euroopan unionin ja Kazakstanin suhteet perustuvat vuonna 1999 tehtyyn kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen (Partnership and Cooperation Agreement PCA). Tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus tulee korvaamaan vuoden 1999 PCA-sopimuksen.

EU on Kazakstanin suurin yksittäinen kauppakumppani. Vuonna 2014 EU:n vienti Kazakstaniin oli 6,7 miljardia euroa ja tuontia Kazakstanista 23,9 miljardia euroa. Kauppavaihto oli EU:lle 17,2 miljardia euroa alijäämäistä. EU:n vienti koostui koneiteollisuuden ja kemianteollisuuden tuotteista sekä erinäisistä ajoneuvoista. EU:n tuonnista yli 90 prosenttia koostui energia-alan tuotteista, pääasiassa öljystä ja kaasusta.

2.2 Suomen ja Kazakstanin väliset sopimus- ja kauppasuhteet

Suomen ja Kazakstanin välillä on voimassa viisi sopimusta: kaupasta ja taloudellisesta yhteistyöstä tehty sopimus (SopS 68/1993), lentoliikennesopimus (SopS 98/1998), kansainvälisen maantieliikenteen sopimus (SopS 119 ja 120/2004), sopimus sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 62 ja 63/2008) sekä sopimus kaksinkertaisen tuloverotuksen ja verojen kiertämisen estämiseksi (SopS 84 ja 85/2010).

Suomen ja Kazakstanin kauppa kasvoi aina vuoden 2014 loppuun saakka. Kauppatase oli alijäämäinen Suomen tavaraviennin ollessa 168,9 miljoonaa euroa ja tuonnin 522,7 miljoonaa euroa. Vuoden 2014 jälkeen kauppa on kääntynyt laskuun. Vuonna 2015 Suomen vienti Kazakstaniin oli 128 miljoonaa euroa ja tuonti noin 200 miljoonaa euroa. Viennin osalta tärkeimmät tuoteryhmät olivat koneet, laitteet ja kemiantuotteet, tuonnin osalta poltto- ja voiteluaineet.

2.3 Nykytilan arviointi

Poliittisesta näkökulmasta EPCA-sopimus on merkittävä askel kohti EU:n roolin vahvistamista Keski-Aasiassa, esimerkiksi sellaisten yleismaailmallisten arvojen kuin demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen pohjalta. Tehostellulla kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella on aiempaa sopimusta laajempi vaikutus ja sen odotetaan lisäävän EU:n ja Kazakstanin välistä yhteistyötä sekä suhteiden vakautta ja ennustettavuutta.

EPCA-sopimuksen tekemisen ohella merkittävä askel Kazakstanille on sen jäsenyys Maailman kauppajärjestö WTO:ssa. Kazakstanin ja WTO:n jäsenyysneuvottelut saatiin päätökseen heinäkuussa 2015. Nairobiassa joulukuussa 2015 pidetyssä WTO:n 10. ministerikokouksessa Kazakstan oli jo järjestön täysivaltainen jäsen. Kazakstanin WTO-jäsenyyden toivotaan avaavan maan taloutta ulkomaisille yrityksille sekä tuovan sen kansainvälisen sopimusjärjestelmän piiriin. Tämän toivotaan lisäävään kauppaa ja investointeja. Samalla maa integroituu maailmantalouteen nykyistä paremmin. Kazakstan joutui EPCA-neuvotteluprosessissa sovittamaan yhteen tullitariffejaan siten, että ne sopivat maan jäsenyyksiin WTO:ssa ja Euraasian talousliitto EEU:ssa.

Suomen suhteiden järjestäminen Kazakstaniin Euroopan unionin kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella on tarkoituksenmukaista. Sopimus luo pohjan myös Suomen ja Kazakstanin välisen yhteistyön laajentamiselle. Tämän uskotaan hyödyttävän erityisesti Kazakstanissa toimivia suomalaisyrityksiä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Kazakstanin kanssa tehty tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus kattaa laajan skaalan eri yhteistyösektoreita. Sopimus on sekasopimus eli sen osapuolina ovat sekä unioni että sen jäsenvaltiot. Sopimuksella pyritään kehittämään konkreettista yhteistyötä monilla alueilla. Sopimuksen määräykset kattavat asioita liittyen poliittiseen vuoropuheluun, yhteistyöhön ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla, kauppaan ja liiketoimintaan, yhteistyöhön talouskehityksen ja kestävän kehityksen alalla, yhteistyöhön vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla, muihin yhteistyöpolitiikkoihin sekä tekniseen ja rahoitusyhteistyöhön. EU on viime vuosina neuvottellut samankaltaisia sopimuksia esimerkiksi Mongolian kanssa (kumppanuus- ja yhteistyösopimus vuonna 2015) sekä Georgian, Moldovan ja Ukrainan kanssa (assosiaatiosopimukset vuonna 2014). Itäisten kumppanimaiden assosiaatiosopimukset syventävät sektorikohtaista yhteistyötä EU:n kanssa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksia enemmän, sillä ne sisältävät vapaakauppaosiot (Deep and Comprehensive Free Trade Area, DCFTA).

Esityksen tavoitteena on hankkia eduskunnan hyväksyminen sopimukselle. Esitys sisältää ehdotuksen niin sanotuksi blankettilaiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Sopimuksella ei arvioida olevan suoria vaikutuksia valtion talousarvioon. Sopimus edesauttaa vakaamman ja läpinäkyvämmän toimintaympäristön syntymistä Kazakstaniin sekä luo ennakoitavat säännöt kahdenväliselle kaupalle. Sopimuksen myötä yritysten oikeudellinen toimintavarmuus Kazakstanissa kasvaa, mitä voidaan yleisesti pitää kauppaa ja investointeja lisäävänä tekijänä sopimusosapuolten välillä. Kaupan osalta sopimus ei pidä sisällään etuuskohtelua.

Keski-Aasian maista Kazakstan on Suomen tärkein kauppakumppani. Suomen vienti Kazakstaniin vuonna 2015 oli noin 128 miljoonaa euroa ja tuonti Kazakstanista noin 200 miljoonaa euroa. Maassa toimii useita suomalaisyrityksiä. Kazakstan on kiinnostunut erityisesti suomalaisesta logistiikkaosaamisesta, teollisuuden cleantech-ratkaisuista sekä ammatillisesta koulutuksesta.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Sopimuksella ei ole merkittäviä suoria vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Sopimuksella perustettavista yhteistyöneuvoston, yhteistyökomitean ja erikoistuneiden alakomiteoiden kokouksista johtuvat tehtävät voidaan hoitaa noudattaen tavanomaista käytäntöä ja nykyisellä henkilöstöllä.

4.3 Ympäristövaikutukset

Sopimuksella ei ole välittömiä ympäristövaikutuksia. EU ja Kazakstan sopivat kehittävänsä ja lujittavansa yhteistyötään ympäristökysymyksissä sekä edistävänsä kestävä kehitystä ja ympäristönsuojelun hyvää hallintotapaa. Lisäksi osapuolet sopivat kehittävänsä ja lujittavansa yhteistyötään ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja siihen sopeutumiseksi. Ympäristöalaan ja ilmastonmuutokseen liittyvästä yhteistyöstä sovitaan tarkemmin näitä asiakohtia käsittelevissä luvuissa ja niiden artikloissa.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Tehostetulla kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella pyritään edistämään osapuolten välistä poliittista vuoropuhelua ja parantamaan yhteistyömahdollisuuksia erityisesti yhdessä sovittujen arvojen pohjalta. Sopimuksen pyrkimyksenä on edistää osapuolten yhteistyötä useilla eri aloilla ja saada aikaan myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia erityisesti Kazakstanissa. Sopimuksessa osapuolet sitoutuvat yhteisiin periaatteisiin demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi, joukkotuhoukseen leviämisen estämiseksi ja terrorismin vastaista toimintaa koskien. Sopimuksella voidaan arvioida olevan myönteistä merkitystä hyvän hallinnon, demokratian, kansalaisyhteiskunnan ja kansantalouden vahvistumiselle Kazakstanissa.

5 Asian valmistelu

5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa

EU:n neuvosto valtuutti 24 päivänä toukokuuta 2011 komission ja korkean edustajan neuvottelemaan EU:n ja Kazakstanin välisestä tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta (Enhanced Partnership and Cooperation Agreement EPCA). Neuvottelut muista kuin kauppaa koskevista osista aloitettiin 2012. Neuvottelut etenivät hitaasti alkuvuoteen 2014 saakka, johon tuen erityisesti Kazakstanin liittymisneuvotteluista Maailman kauppajärjestö WTO:n jäseneksi. Neuvottelujen etenemiseen vaikutti lisäksi Kazakstanin jäsenyys Euraasian talousliitto EEU:ssa. Neuvottelut tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta saatiin lopulta valmiiksi syyskuussa 2014. Sopimus parafoitiin tammikuussa 2015. Tämän jälkeen komissio antoi itäisen Euroopan ja Keski-Aasian työryhmälleen (COEST) ensimmäisen päätösehdotuksen sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta.

Komissio totesi päätösehdotuksessaan, että EPCA-sopimus tulisi tehdä unionisopimuksena, mutta ehdotus ei saanut jäsenvaltioiden hyväksyntää. Jäsenmaat olivat yksimielisiä siitä, että sopimus tulisi hyväksyä sekasopimuksena, sillä sen katsottiin sisältävän jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä.

EU:n jäsenmaat, Suomi mukaan lukien, allekirjoittivat EPCA-sopimuksen Brysselissä 16 päivänä marraskuuta 2015 järjestetyn ulkoasiainneuvoston kokouksen yhteydessä. Kazakstan allekirjoitti sopimuksen Astanassa 21 päivänä joulukuuta 2015 järjestetyn EU:n ja Keski-Aasian ulkoministerikokouksen yhteydessä.

Sopimusneuvotteluja käsiteltiin muilta kuin kaupallis-taloudellisilta osin COEST-työryhmässä ja kaupallistaloudellisissa kysymyksissä kauppapoliittisessa komiteassa. Euroopan parlamentille on annettu tietoja sopimusneuvotteluista Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklan 10 kohdan mukaisesti. Sopimus tulee edellyttämään parlamentin hyväksynnän hankkimista SEUT 218(6)(a) artiklan mukaisesti.

5.2 Asian kansallinen valmistelu

Ulkoasiainministeriö on valmistellut asiaa yhteistyössä eri ministeriöiden ja muiden viranomaistahojen kanssa. Asiaa on käsitelty säännöllisesti kauppapoliittisessa jaostossa (EU2). Valtioneuvosto antoi eduskunnalle tietoja komission suosituksesta neuvostolle neuvottelujen aloittamiseksi EPCA-sopimuksesta E-kirjelmällä (E 81/2010 vp). Eduskunnalle annettiin tietoja myös 10.2.2012 päivätyllä E-kirjelmällä (E 5/2012 vp), joka käsitteli puolestaan komission valtuuttamista aloittamaan neuvottelut Kazakstanin tasavallan kanssa tiettyjen kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen sisältyvien sitoumusten säilyttämiseksi ja täydentämiseksi maan Maailman kauppajärjestöön liittymisen jälkeen.

Valtioneuvosto toimitti eduskunnalle joulukuussa 2014 U-kirjelmän tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen neuvottelemisesta EU:n ja Kazakstanin välille (U 43/2014 vp). U-kirjelmää täydennettiin 11.8.2015 päivätyllä U-jatkokirjelmällä, jossa kerrottiin EPCA-sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta.

Hallituksen esitys on valmisteltu ulkoasiainministeriössä. Hallituksen esityksestä on pyydetty 16 päivänä toukokuuta 2016 lausunnot liikenne- ja viestintäministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, oikeusministeriöltä, puolustusministeriöltä, sisäministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, ympäristöministeriöltä sekä valtioneuvoston kanslialta. Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle lausuntopyyntö välitettiin 27 päivänä toukokuuta 2016.

Lausunnon antoivat sisäministeriö, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Ahvenanmaan maakuntahallitus antoi lausunnon 16 päivänä kesäkuuta 2016.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto. Sopimuksen johdannossa osapuolet vahvistavat sitoutumisensa yhteisiin arvoihin ja huomioivat halun laajentaa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen puitteissa solmittuja siteitä. Osapuolet ottavat huomioon sitoutumisensa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) periaatteiden ja määräysten sekä muiden kansainvälisen oikeuden normien täysimääräiseen täytäntöönpanoon. Johdannossa mainitaan lisäksi perusvapauksien ja ihmisoikeuksien edistämisen, poliittisen vuoropuhelun, markkinatalouden edistämisen sekä osapuolten välisten kauppaa- ja investointisuhteiden kasvavan merkityksen. Johdannossa mainitaan myös muun muassa terrorisminvastaisen yhteistyön parantamisen, muuttoliikkeeseen liittyvän vuoropuhelun tiivistämisen sekä energia-alan yhteistyön tehostamisen tarve.

I Osasto: Tämän sopimuksen yleiset periaatteet ja tavoitteet

Sopimuksen I osastossa (1–3 artikla) käsitellään yleisiä periaatteita ja päämääriä. Osastossa painotetaan demokratiaa, ihmisoikeuksia, perusvapauksia sekä kestävää kehitystä ja sen 1 artiklassa vahvistetaan kansainvälisten sopimusten määrittelemien demokratian periaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisen olevan kumminkin osapuolen sisä- ja ulkopolitiikan perusta. Kohta on määritelty myös sopimuksen olennaiseksi osaksi

II Osasto: Poliittinen vuoropuhelu; yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla

Sopimuksen II osastossa (4–13 artikla) käsitellään poliittista dialogia. Sopimuksen mukaan EU:n ja Kazakstanin välillä käydään säännöllistä poliittista vuoropuhelua, jonka aiheina ovat esimerkiksi kansainvälinen rauha, vakaus ja turvallisuus sekä tehokas yhteistyö monenvälisten instituutioiden ja yhteisten arvojen määrittämässä viitekehyksessä. Osapuolet tekevät yhteistyötä ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi ja suojelemiseksi, ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla ja avaruusturvallisuudessa. Lisäksi osapuolet varmistavat, etteivät vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskettavat rikokset saa jäädä rankaisematta. Osapuolet tehostavat konfliktienestoon ja -ratkaisuun sekä kriisinhallintaan liittyvää yhteistyötään ja alueellista vakautta. Osapuolet tekevät yhteistyötä joukkotuhoaseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen liittyen. Osapuolet sopivat panevansa täytäntöön aseriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvat velvoitteensa ja noudattavansa niitä. Kyseinen määräys (11 artikla) on sopimuksen olennainen osa. Lisäksi osapuolet sopivat kehittävänsä edelleen sotatarvikkeiden ja kaksikäyttötuotteiden ja -teknologioiden viennin valvontajärjestelmiä. Kaksikäyttötuotteiden valvonnasta on unionin tasolla annettu neuvoston asetus (EY) N:o 428/2009 kaksikäyttötuotteiden vientiä, siirtoa, välitystä ja kauttakulkua koskevan yhteisön valvontajärjestelmän perustamisesta. Kansallisesti vientivalvontajärjestelmästä on säädetty laissa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (562/1996) sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä (282/2012).

III Osasto: Kauppa ja liiketoiminta

Sopimuksen III osastossa käsitellään kauppaa ja liiketoimintaa. Osasto sisältää seuraavat luvut: tavarakauppa (1 luku), tulli (2 luku), kaupan tekniset esteet (3 luku), terveys- ja kasvin-suojeluasiat (4 luku), palvelukauppa ja sijoittautuminen (5 luku), pääomanliikkeet ja maksut (6 luku), teollis- ja tekijänoikeudet (7 luku), julkiset hankinnat (8 luku), raaka-aineet ja energia (9 luku), kauppa ja kestävä kehitys (10 luku), kilpailu (11 luku), valtion omistamat yritykset,

valtion määräysvallassa olevat yritykset ja yritykset, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia (12 luku), avoimuus (13 luku) ja riitojen ratkaiseminen (14 luku).

1 Luku: Tavarakauppa

Ensimmäisessä luvussa määrätään tavarakaupasta (14–24 artikla). Luku sisältää määräyksiä suosituimmuuskohtelusta, kansallisesta kohtelusta, tuonti- ja vientitulleista, tuonti- ja vientirajoituksista, tavaroiden väliaikaisesta maahantuonnista, kauttakuljetuksesta, suojatoimenpiteistä, maatalouden erityisistä suojatoimenpiteistä, polkumyynnin vastaisista toimenpiteistä ja taositustoimenpiteistä, hinnoittelusta ja poikkeuksista.

2 Luku: Tulli

Toisessa luvussa määrätään tullikysymyksistä (25–27 artikla). Luku sisältää määräyksiä tuliliyhteistyöstä, keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta ja tullausarvon määrittämisestä.

3 Luku: Kaupan tekniset esteet

Kolmannessa luvussa määrätään kaupan teknisistä esteistä (28–30 artikla). Luku sisältää määräyksiä teknisistä määräyksistä, standardoinnista, metrologiasta, akkreditoinnista, markkinavalvonnasta ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnista sekä avoimuudesta.

4 Luku: Terveys- ja kasvinsuojeluasiat

Neljännessä luvussa määrätään terveys- ja kasvinsuojeluasioista (31–38 artikla). Luku sisältää määräyksiä tavoitteista, periaatteista, tuontiin liittyvistä vaatimuksista, vastaavuudesta, eläinten ja kasvien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä, kaupan helpottamisesta, tarkastuksista ja auditoinneista sekä tietojenvaihdosta ja yhteistyöstä.

5 Luku: Palvelukauppa ja sijoittautuminen

Viidennessä luvussa määrätään palveluiden kauppaa ja yritysten sijoittautumista koskevista ehdoista (39–56 artikla). Palveluiden kaupan osalta osapuolet vahvistavat palvelukaupan yleissopimuksessa (General Agreement on Trade in Services, GATS) tekemänsä sitoumukset. Osapuolten GATS-sitoumukset muodostavat osan sopimuksesta.

Ensimmäinen jakso sisältää yleiset määräykset. **Toisessa jaksossa** käsitellään sijoittautumista ja rajat ylittävää palvelujen tarjontaa. Kaikkia taloudellisen toiminnan aloja koskevassa 1 alajaksossa määrätään soveltamisalasta, sijoittautumisedellytysten asteittaisesta parantamisesta sekä rajat ylittävien palveluiden tarjonnan edellytysten asteittaisesta parantamisesta. Siltä osin kuin kyse on muista tuotantoaloista kuin palveluista (2 alajakso), osapuolet sopivat niin kutsutun suosituimmuuskohtelun ja kansallisen kohtelun myöntämisestä toisen osapuolen yrityksille sijoittautumisen suhteen. Liite I sisältää Kazakstanin ja EU:n tekemät varaukset kansallisen kohtelun velvoitteeseen. EU tekee varauksia seuraavien alojen osalta: kaivostoiminta, tiettyjen energiatuotteiden kuten kaasun, sähkön, höyryn ja kaukolämmön tuotanto, kalastus, kiinteän omaisuuden hankinta, maatalous mukaan lukien metsästys, vesiviljely sekä ydinmateriaalin louhinta ja prosessointi.

Kolmannessa jaksossa käsitellään luonnollisten henkilöiden tilapäistä oleskelua liiketoimintaa varten ja **neljännessä jaksossa** sisäistä sääntelyä. Jaksot sisältävät määräyksiä muun muassa yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantulosta yritysten sisäisten siirtojen, yrityksen sijoittautumista maahan valmistelevaan tulevien henkilöiden (yritysvierailijat) sekä sopi-

musperusteisten palveluntarjoajien osalta. Osapuolet sopivat myös tietyistä hyvää hallintoa koskevista velvoitteista yritysten toimilupien ja palveluntarjoajien pätevyyttä koskevien menettelyiden suhteen.

Viides jakso sisältää alakohtaiset määräykset. Meriliikenteen osalta sovitaan alakohtaisista velvoitteista. Nämä koskevat muun muassa huolintaliikkeiden sijoittautumisen ehtoja, pääsyä kansainvälisiin rajat ylittäviin meriliikennepalveluihin sekä alusten pääsyä satamiin. Sopimus sisältää muun muassa lastinjakosopimusten ja -järjestelyiden kiellon, sitoumuksen pidättäytyä yksipuolisista toimenpiteistä, jotka voisivat peitellysti rajoittaa kansainvälisten meriliikennepalveluiden vapaata tarjoamista tai vaikuttaa niihin syrjivästi, sekä velvoitteita satamapalveluiden syrjimättömästä tarjonnasta.

Kuudennessa jaksossa käsitellään poikkeuksia ja **seitsemännessä jaksossa** investointeja. Investointien esteiden tunnistamiseksi osapuolet tarkastelevat investointien oikeudellista kehystä viimeistään kolmen vuoden kuluttua päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa. Tarkastelun perusteella ne harkitsevat mahdollisuutta aloittaa tällaisten esteiden poistamista koskevat neuvottelut sopimuksen täydentämistä silmällä pitäen muun muassa investointien suojaa koskevien yleisten periaatteiden osalta. (56 artikla)

Palveluiden kauppaa ja sijoittautumista koskevan sopimusluvun määräykset kuuluvat unionioikeuden tämänhetkisessä kehitysvaiheessa unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan erityisesti siltä osin kuin velvoitteet koskevat liikennepalveluiden alaa. Suomi on tehnyt liikenteen alalla GATS-sitoumuksia, jotka koskevat muun muassa ilma-alusten, rautatie- ja maantiekaluston huoltoa ja korjausta, tiekuljetuksia, varastointipalveluja, huolintapalveluja sekä kuljetuksia tukevia tai avustavia palveluja. Maantiekuljetusten osalta sitoumukset eivät koske muun muassa kabotaasia tai rajat ylittäviä palveluja.

Luvun määräykset sivuavat Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Liikennepalveluihin sovelletaan Suomessa muun muassa seuraavia säädöksiä: laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (122/1919), merilaki (674/1994), rautatielaki (304/2011), joukkoliikennelaki (869/2009), laki kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä (693/2006), taksiliikennelaki (217/2007), ulkomaalaislaki (301/2004) ja hallintolaki (434/2003). Luvun määräykset, erityisesti siltä osin kuin niitä sovelletaan kuljetuspalveluiden alaan, voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan. Sopimuksen määräykset eivät kuitenkaan edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista.

6 Luku: **Pääomanliikkeet ja maksut**

Kuudennessa luvussa määrätään pääomanliikkeistä ja maksuista (57–60 artikla). Luku sisältää määräyksiä vaihtotaseesta, pääomanliikkeistä, poikkeuksista sekä pääomanliikkeisiin, maksuihin ja siirtoihin liittyvistä tilapäisistä suojatoimenpiteistä. Osapuolet sopivat, ettei maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta rajoiteta pääoman vapaata liikkuvuutta tietyissä suorissa sijoituksissa. Muiden maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta, kun on kyse luotoista, rahoituslainoista ja -luotoista tai oikeushenkilön osakkuudesta, osapuolet varmistavat omien lakien mukaisesti pääoman vapaan liikkuvuuden. Osapuolet myös sitoutuvat olemaan ottamasta käyttöön osapuolten välisiä pääomanliikkeitä koskevia uusia määräyksiä tai tiukentamasta voimassa olevia määräyksiä. (58 artikla)

Pääomanliikkeitä ja maksuja koskevien määräysten osalta toimivallan voidaan katsoa olevan luonteeltaan jaettua unionin ja jäsenvaltioiden välillä. Maksuista ja pääomanliikkeistä säädetään Suomessa muun muassa maksupalvelulaissa (290/2010) ja ulkomaalaisten yritysostojen

seurannasta annetussa laissa (172/2012). Kyseiset määräykset kuuluvat siten lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan aiheuta tarvetta kansallisille lainsäädäntömuutoksille.

7 Luku: Teollis- ja tekijänoikeudet

Seitsemännessä luvussa määrätään teollis- ja tekijänoikeuksista (61–118 artikla). Luvun tavoitteena on helpottaa innovatiivisten ja luovien tuotteiden tuotantoa, ja kauppaa osapuolten välillä sekä saavuttaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suojan taso ja täytäntöönpano.

Ensimmäisessä jaksossa määrätään periaatteista. Osapuolet varmistavat niitä koskevien kansainvälisten sopimusten riittävän ja tehokkaan täytäntöönpanon. Luku täydentää ja täsmentää osapuolten TRIPS-sopimuksen (62 artikla) ja muiden teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita. Teollis- ja tekijänoikeuden suoja sisältää suojan vilpillistä kilpailua vastaan. Jaksossa määrätään osapuolten mahdollisuudesta säätää korkeammasta teollis- ja tekijänoikeuksien suojan ja täytäntöönpanon tasosta omalla lainsäädännöllä edellyttäen, että ne eivät ole luvun määräysten vastaisia. Lisäksi jaksossa määrätään teknologian siirrosta sekä teollis- ja tekijänoikeuksien sammumisesta.

Toisessa jaksossa määrätään teollis- ja tekijänoikeuksia koskevista normeista. Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien osalta määrätään annettavasta suojasta kansainvälisten sopimusten mukaisesti, tekijöiden oikeuksista, esittävien taiteilijoiden oikeuksista, äänitteiden tuottajien oikeuksista, yleisradio-organisaatioiden oikeuksista, yleisradioinnista ja välittämisestä yleisölle, suoja-ajasta, teknisten toimenpiteiden suojaamisesta, oikeuksien hallinnointitietojen suojasta, tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia koskevista poikkeuksista ja rajoituksista, oikeudesta jälleenviintikortvaukseen sekä oikeuksien kollektiivista hallinnointia koskevasta yhteistyöstä. Tavaramerkkien osalta määrätään kansainvälisistä sopimuksista, rekisteröintimenettelyistä, tunnetuista tavaramerkeistä sekä poikkeuksista tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin. Maantieteellisten merkintöjen osalta annetaan niitä koskeva määritelmä ja määrätään maantieteellisten merkintöjen suojelun periaatteista ja sovitaan määräajasta, jonka kuluessa käynnistetään neuvottelut maantieteellisten merkintöjen suojaamista koskevasta sopimuksesta. Mallien osalta sopimuksessa määrätään kansainvälisistä sopimuksista, rekisteröityjen mallien suojaa koskevista vaatimuksista, rekisteröinnistä seuraavista oikeuksista, rekisteröimättömille malleille myönnettävästä suojasta, malleja koskevasta suoja-ajasta, suojaa koskevista poikkeuksista ja mallien ja niiden suojan suhteesta tekijänoikeuteen. Patenttien osalta sopimus sisältää määräyksiä kansainvälisistä sopimuksista, patenteista ja kansanterveydestä, lisäsuojatodistuksista, farmaseuttisten tuotteiden markkinoille saattamista koskevan luvan saamiseksi toimitettujen tietojen suojasta, kasvinsuojeluaineita koskevasta tietosuojasta ja päällekkäisten testien välttämistä koskevista säännöistä sekä kasvilajikkeiden suojasta.

Kolmannessa jaksossa määrätään teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskevista yleisistä velvoitteista, täytäntöönpanoon liittyen oikeutetuista hakijoista, todistelusta ja niiden esittämisestä, toimenpiteistä todisteiden suojaamiseksi, tiedonsaantioikeuksista, turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteistä, korjaavista toimenpiteistä, kieltotuomioista, vaihtoehtoisista toimenpiteistä, vahingonkorvauksista, oikeudenkäyntikuluista, tuomioistuinten päätösten julkistamisesta, tekijänoikeusolettamasta, hallinnollisista menettelyistä ja rajatoimenpiteistä.

Neljännessä jaksossa määrätään välittäjien palvelujen käytöstä, välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuusta, kun kyseessä on pelkkä siirtotoiminta, välimuistiin tallentaminen taikka säilytys ("hosting"). Lisäksi määrätään yleisen valvontavelvoitteen puuttumisesta, 112–116 artiklan soveltamisen alkamispäivästä ja yhteistyöstä.

TRIPS-sopimuksen 61 artikla koskee teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaamisesta määrättäviä rikosoikeudellisia seuraamuksia ja oikeuskeinoja. Näin ollen sopimuksen tätä kohtaa koskevat määräykset (62 artikla) liittyvät jaettuun toimivaltaan kuuluviin rikosoikeudellisiin määräyksiin. Rikoslaki (39/1889), tavaramerkkilaki (7/1964), patenttilaki (550/1967), mallioikeuslaki (221/1971), tekijänoikeuslaki (404/1961), yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annettu laki (32/1991) ja toiminimilaki (128/1979) täyttävät TRIPS-sopimuksessa asetetut velvoitteet, joten määräys ei aiheuta tarvetta muuttaa kansallista lainsäädäntöä.

8 Luku: **Julkiset hankinnat**

Kahdeksannessa luvussa määrätään julkisista hankinnoista (119–137 artikla). Luku sisältää määräyksiä määritelmistä, soveltamisalasta, yleisistä poikkeuksista, yleisistä periaatteista, hankintajärjestelmästä tiedottamisesta, ilmoituksista, osallistumisedellytyksistä, toimittajien kelpoisuuden vahvistamisesta, teknisistä eritelmistä ja tarjouspyyntöasiakirjoista, määräajoista, neuvotteluista, suljetusta tarjouspyyntömenettelystä, sähköisistä huutokaupoista, tarjousten käsittelystä ja sopimusten tekemisestä, hankintoja koskevien tietojen avoimuudesta, tietojen julkistamisesta, sisäisistä muutoksenhakumenettelyistä, soveltamisalan muutoksista ja oikaisuksista ja siirtymäkaudesta.

9 Luku: **Raaka-aineet ja energia**

Yhdeksännessä luvussa määrätään raaka-aineista ja energiasta (138–150 artikla). Luku sisältää määräyksiä määritelmistä, hintojen sääntelystä, kaupp- ja vientimonopoleista, oikeudesta hiilivetyjen (raakaöljy ja maakaasu) etsintä-, hyödyntämis- ja tuotantotoiminnan aloittamisesta ja harjoittamisesta, raaka-aineisiin ja energiatuotteisiin investoimista koskevista ehdoista, kauttakuljetuksista, keskeytyksistä, pääsystä suurjännitteisiin sähkönsiirtoverkkoihin ja -johtoihin, kaasun ja sähkön sääntelyviranomaisista, uusiutuvista energialähteistä, raaka-aineita ja energiatuotteita koskevasta yhteistyöstä, varhaisvaroitusjärjestelmästä ja poikkeuksista.

Uusiutuvia energialähteitä koskevaa artiklaa (147 artikla) sovelletaan toimenpiteisiin, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan ja investointeihin, jotka liittyvät energiantuotantoon uusiutuvista lähteistä. Osapuolet pidättäytyvät toimenpiteistä, jotka edellyttävät kumppanuussuhteiden muodostamista paikallisten yritysten kanssa ilman erityisiä välttämättömiä teknisiä syitä. Lisäksi sovitaan lupa-, sertifiointi- ja lisensointimenettelyjen objektiivisuudesta ja syrjimättömyydestä, hallinnollisten maksujen läpinäkyvyydestä ja että toisesta osapuolesta peräisin olevien tavaroiden tuontiin, käyttöön ja toimittamiseen sovelletaan osaston 1 luvun määräyksiä ja palveluiden toimittamiseen 53 artiklaa. Lisäksi sovitaan avoimuudesta ja syrjimättömyydestä sähköenergian jakeluverkkoihin liittymisen ja pääsyn osalta, sekä asianmukaisten toimenpiteiden toteuttamisesta, jotta minimoidaan uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähköenergian osuuden rajoitukset. Osapuolet pidättäytyvät vaatimuksista, joiden mukaan osapuolen yrityksen on ostettava tai käytettävä toisen osapuolen tuotteita tai että tuotintuotteiden hankinnat tai käyttö rajoitettaisiin määrään, joka riippuu yrityksen viemien paikallisten tuotteiden määristä. Osapuolet sopivat myös käyttävänsä soveltuvin osin olemassa olevia kansainvälisiä tai alueellisia standardeja perustana teknisille määräyksille, paitsi jos niiden käyttäminen olisi tehotonta tai sopimatonta tavoiteltujen oikeutettujen päämäärien saavuttamiseksi. Osapuolet lisäksi sopivat antavansa tarvittaessa sellaisia teknisiä määräyksiä, jotka pohjautuvat tuotetta koskeviin suorituskykyvaatimuksiin, ml. ympäristötehokkuus. Artiklan tulkinta ei estä kumpaakaan puolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen energiaverkoston turvallisen toiminnan tai energiahuollon varmuuden kannalta, edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta mielivaltaisesti tai perusteettomasti syrjiä. Artiklan määräykset sivuavat Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Uusiutuvan energian tuotteiden kauppaan ja tuotannon harjoittamiseen sekä energiaverkkoihin sovelletaan Suomessa

muun muassa seuraavia säädöksiä: sähkömarkkinalaki (588/2013) ja maakaasumarkkinalaki (508/2000) sekä niiden nojalla annetut säädökset, kilpailulaki (948/2011), laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (122/1919), maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999), vesilaki (587/2011), laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta (603/1977), laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/1994) ja valtion maksuperustelaki (150/1992).

Uusiutuvia energialähteitä koskeva 147 artikla on jätetty väliaikaisen soveltamisen ulkopuolelle, sillä artiklaan sisältyy jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia seikkoja, tältä osin ainakin sellaisia, joissa harmonisointi EU-tasolla ei ole täydellistä ja yksityiskohtaista.

10 Luku: **Kauppa ja kestävä kehitys**

Kymmenes luku sisältää määräyksiä kauppaan ja kestäväan kehitykseen liittyen (151–155 artikla). Luku sisältää määräyksiä taustoista ja tavoitteista, monenvälisistä ympäristöä ja työelämää koskevista normeista ja sopimuksista, oikeudesta sääntelyyn ja suojelun tasosta, kestävä kehitystä edistävästä kaupasta ja investoinneista ja riitojen ratkaisemisesta.

11 Luku: **Kilpailu**

Yhdestoista luku sisältää määräyksiä kilpailuun liittyen (156–162 artikla). Luku sisältää määräyksiä periaatteista, kilpailunrajoituksista ja yritystenkeskittymiä koskevasta lainsäädännöstä ja sen täytäntöönpanosta, valtion monopoleista, valtionyrityksistä ja yrityksistä, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia, tuista, riitojen ratkaisemisesta, suhteesta WTO:hon ja luottamuksellisuudesta.

12 Luku: **Valtion omistamat yritykset, valtion määräysvallassa olevat yritykset ja yritykset, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia**

Kahdestoista luku koskee valtion omistamia yrityksiä, valtion määräysvallassa olevia yrityksiä ja yrityksiä, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia (163–170 artikla). Luku sisältää määräyksiä määritelmistä, soveltamisalasta, valtionyritysten perustamisesta, syrjimättömyydestä, kaupallisista näkökohdista, hinnoittelusta, yritysten hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä sekä tietojen vaihdosta.

13 Luku: **Avoimuus**

Kolmastoista luku koskee avoimuutta (171 artikla). Luku sisältää määräyksiä muun muassa tietojen jakamiseen liittyvistä käytännöistä, tiedotuspisteiden perustamisesta sekä osapuolten lakien, määräysten ja päätösten julkaisemisesta koskevista vaatimuksista.

14 Luku: **Riitojen ratkaiseminen**

Neljästoista luku koskee riitojenratkaisua (172–198 artikla). Luvun tavoitteena on luoda tehokas ja toimiva järjestelmä osapuolten sopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyvien riitojen välttämiseksi ja ratkaisemiseksi.

Ensimmäisessä jaksossa käsitellään luvun tavoitteiden lisäksi soveltamisalaa. **Toisessa jaksossa** on määräykset riitojen ratkaisemisesta neuvottelemalla ja sovittelun kautta.

Kolmannessa jaksossa käsitellään riitojenratkaisumenettelyitä. Välimiesmenettelyä koskevassa 1 alajaksossa määrätään välimiesmenettelyn aloittamisesta, välimiespaneelin asettami-

sesta, kiireellisyyttä koskevasta alustavasta päätöksestä, kiireellisten energiaa koskevien riitojen sovittelusta sekä välimiespaneelin väliraporteista ja loppuraporteista. Noudattamista koskevan 2 alajakson mukaan valituksen kohteena olevan osapuolen on toteutettava tarvittavat toimenpiteet noudattaakseen välimiespaneelin loppuraporttia nopeasti ja vilpittömässä mielessä (183 artikla). Lisäksi määrätään raportin noudattamisen kohtuullisesta määräajasta, välimiespaneelin loppuraportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelusta, raportin noudattamatta jättämisestä seuraavista väliaikaisista korjaavista toimenpiteistä, raportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelusta, raportin noudattamatta jättämisestä seuraavien väliaikaisten korjaavien toimenpiteiden hyväksymisen jälkeen sekä kiireellisten energiaa koskevien riitojen korjaavista toimenpiteistä. Yhteisiä määräyksiä koskeva 3 alajakso sisältää määräyksiä välimiesten korvaamisesta, välimiesmenettelyn ja raportin noudattamista koskevan menettelyn keskeyttämisestä ja päättämisestä, yhteisesti sovitusta ratkaisusta, työjärjestyksestä, tiedoista ja asiantuntijalausunnoista, tulkintasäännöistä sekä välimiespaneelin päätöksistä ja raporteista. Osapuolten on hyväksyttävä välimiespaneelin raportit ehdoilla (195 artiklan 3 kohta).

Neljännessä jaksossa käsitellään yleisiä määräyksiä. Määrätään välimiesten luettelosta, suhteesta WTO:n mukaisiin velvoitteisiin sekä määräajoista.

Siltä osin kuin riitojenratkaisumenettelyssä käsiteltäisiin sellaisen määräyksen tulkintaa tai soveltamista, joka kuuluu Suomen toimivaltaan, on riitojenratkaisumääräyksillä merkitystä myös Suomen toimivallan kannalta.

IV Osasto: Yhteistyö talouskehityksen ja kestävän kehityksen alalla

Sopimuksen IV osaston 1 luvussa (199–200 artikla) sovitaan taloudellisesta vuoropuhelusta. Luvussa painotetaan esimerkiksi markkinatalouden periaatteita sekä kahdenvälisen yhteistyön tilan tarkastelua. Yhteistyöstä julkisen talouden hoidon alalla sovitaan 2 luvussa (201 artikla). Verotusta käsitellään 3 luvussa (202 artikla) ja yhteistyötä tilastoalalla 4 luvussa (203 artikla). Energia-alan yhteistyötä käsitellään 5 luvussa (204–208 artiklat) ja siinä sovitaan muun muassa hiilivetyihin ja uusiutuviin energialähteisiin perustuvasta energiasta sekä energiatehokkuudesta. Liikennealan yhteistyötä käsitellään 6 luvussa (209–211 artikla). Ympäristöalan yhteistyötä käsitellään 7 luvussa (212–214 artikla) ja 8 luku (215–217 artikla) käsittelee puolestaan ilmastomuutokseen liittyvää yhteistyötä.

Teollisuuteen liittyvää yhteistyötä käsitellään 9 luvussa (218 artikla) ja pieniin ja keskisuuriin yrityksiin liittyvää yhteistyötä 10 luvussa (219 artikla). Yhteistyötä yhtiöoikeuden alalla käsitellään 11 luvussa (220 artikla) ja yhteistyötä pankki-, vakuutus- ja muiden rahoituspalveluiden alalla 12 luvussa (221 artikla). Tietoyhteiskuntaan liittyvästä yhteistyöstä sovitaan 13 luvussa (222–224 artikla). Yhteistyöstä matkailualalla sovitaan 14 luvussa (225–227 artikla). Yhteistyöstä maatalouden ja maaseudun kehittämisen alalla sovitaan 15 luvussa (228–229 artikla). Työllisyyteen, työmarkkinasuhteisiin, sosiaalipolitiikkaan ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin liittyvästä yhteistyöstä sovitaan 16 luvussa (230–232 artikla). Yhteistyötä terveysalalla käsitellään 17 luvussa (233–234 artikla).

V Osasto: Yhteistyö vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla

Sopimuksen V osastossa sovitaan oikeusvaltioperiaatteesta sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisesta (235 artikla), oikeudellisesta yhteistyöstä (236 artikla), henkilötietojen suojasta (237 artikla), yhteistyöstä muuttoliike- ja turvapaikka-asioiden sekä rajaturvallisuuden alalla (238 artikla), diplomaatti- ja konsuliviranomaisten antamasta suojelusta (239 artikla), rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnasta (240 artikla), laittomista huumausai-

neista (241 artikla), järjestäytyneen ja kansainvälisen rikollisuuden sekä korruption torjunnasta (242 artikla) sekä tietoverkkorikollisuuden torjunnasta (243 artikla). Yhteistyötä muuttoliike- ja turvapaikka-asioiden sekä rajaturvallisuuden alalla käsittelevän 238 artiklan 2 kohdassa osapuolet sopivat ottavansa takaisin kansalaisensa, jotka oleskelevat laittomasti toisen osapuolen alueella ja sopivat antavansa asianmukaiset henkilöllisyystodistukset tätä tarkoitusta varten. Perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan. Matkustusoikeuden osoittamiseksi myönnettävistä asiakirjoista säädetään passilaissa (671/2006). Osapuolet sopivat myös käynnistävänsä kokonaisvaltaisen vuoropuhelun muutto- liikkeeseen liittyvistä kysymyksistä muun muassa harkitakseen mahdollisuutta neuvotella sopimus, jolla säänneltäisiin osapuolten kansalaisten takaisinottoon sovellettavia erityisvelvoitteita.

VI Osasto: **Muut yhteistyöpolitiikat**

Sopimuksen VI osastossa sovitaan muista yhteistyöpolitiikoista. Yhteistyöstä yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alalla sovitaan 1 luvussa (244 artikla), yhteistyöstä kulttuurialalla 2 luvussa (245 artikla), yhteistyöstä tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan alalla 3 luvussa (246–248 artikla), yhteistyöstä tiedotusvälineisiin ja audiovisuaalialaan liittyen 4 luvussa (249–250 artikla), yhteistyöstä kansalaisyhteiskuntaan liittyen 5 luvussa (251 artikla), yhteistyöstä urheilun ja liikunnan alalla 6 luvussa (252 artikla), yhteistyöstä pelastuspalvelun alalla 7 luvussa (253 artikla), yhteistyöstä avaruusalalla 8 luvussa (254 artikla), yhteistyöstä kuluttajansuojaan liittyen 9 luvussa (256 artikla), alueellisesta yhteistyöstä 10 luvussa (257–259 artikla) sekä yhteistyöstä virkamieskuntaan liittyen 11 luvussa (260 artikla).

VII Osasto: **Tekninen ja rahoitusyhteistyö**

Sopimuksen VII osastossa sovitaan teknisestä ja rahoitusyhteistyöstä. Osapuolet sopivat teknisen ja rahoitusyhteistyön jatkamisesta ja tehostamisesta (261 artikla), tuen täytäntöönpanosta (262 artikla) ja EU:n rahoituksen sovittamisesta yhteen muista lähteistä saatavan rahoituksen kanssa (263 artikla). Osastossa sovitaan ehkäisevistä toimenpiteistä (264 artikla), viestinnästä (265 artikla), paikan päällä tehtävistä tarkastuksista (266 artikla) sekä tutkinnasta ja syytetöimistä (267 artikla).

VIII Osasto: **Institutionaalinen rakenne**

Sopimuksen VIII osastossa sovitaan institutionaalisesta rakenteesta, kuten yhteistyöneuvostosta (268 artikla), yhteistyökomiteasta ja erikoistuneista alakomiteoista (269 artikla) sekä parlamentaariseen yhteistyökomiteasta (270 artikla). Yhteistyöneuvosto ja yhteistyökomitea voivat tehdä osapuolia sitovia päätöksiä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa ja yhteistyöneuvostolla on valtuudet saattaa ajan tasalle tai muuttaa sopimuksen liitteitä osapuolten yksimielisyyden pohjalta.

IX Osasto: **Yleiset ja loppumääräykset**

Sopimuksen IX osastossa sovitaan yleisistä ja loppumääräyksistä. Sopimuksen 271 artiklassa määrätään mahdollisuudesta saattaa asiansa tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi. Osapuolet sitoutuvat varmistamaan, että sopimuksen soveltamisalalla toisen osapuolen luonnolliset ja oikeushenkilöt voivat saattaa ilman syrjintää asiansa toimivaltaisten tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi puolustaakseen henkilöönsä ja omaisuuteensa liittyviä oikeuksiaan. Oikeudesta saada asiansa käsiteltyä toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa säädetään Suomessa perustuslain 21 §:ssä. Luvussa käsitellään lisäksi toimivallan siirtämistä (272 artikla) ja maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien il-

metessä sovellettavia rajoituksia (273 artikla). Keskeisistä turvallisuusetuihin liittyvistä toimenpiteistä määrätään 274 artiklassa, jonka a) alakohdan mukaan mikään sopimuksessa ei velvoita osapuolia toimittamaan tietoja, joiden paljastamista se pitää keskeisten turvallisuusetujensa vastaisena. Salassa pidettävien tietojen käsittelystä säädetään laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999). Saman artiklan b) alakohdan mukaan mikään sopimuksessa ei myöskään estä osapuolta toteuttamasta toimenpiteitä, joita se pitää välttämättöminä keskeisten turvallisuusetujensa suojelemiseksi ja jotka liittyvät muun muassa aseiden, ampu- ma- tai sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan tai taloudelliseen toimintaan, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti sotilaskohteen varustaminen tai jotka liittyvät kansallisen turvallisuuden tai puolustuksen kannalta välttämättömiin julkisiin hankintoihin tai jotka toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana. Määräyksen kannalta olennaisia säädöksiä Suomessa ovat laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta, laki puolustustarvikkeiden viennistä, laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (1531/2011), valmiuslaki (1552/2011) sekä puolustustilalaki (1083/1991). Sopimuksen 275 artiklassa määrätään syrjimättömyydestä ja sen mukaan kummankaan osapuolen soveltamat järjestelyt eivät saa johtaa toisen osapuolen luonnollisten tai oikeushenkilöiden väliseen syrjintään. Syrjimättömyysperiaatteen toteuttamiseen liittyvät Suomessa muun muassa perustuslain 6 §, työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 2 §, ja rikoslain (39/1889) 47 luvun 3 §. Ulkomaalaisen maahantulosta, oleskelusta ja työnteosta säädetään ulkomaalaislaissa (301/2004). Luvussa on lisäksi määräys verotuksesta (276 artikla), velvoitteiden täyttämisestä (277 artikla) ja riitojen ratkaisemisesta (278 artikla). Toimenpiteistä, joihin voidaan ryhtyä siinä tapauksessa, että velvoitteita ei täytetä, määrätään sopimuksen 279 artiklassa. Artiklan 2 kohdan mukaan kumpi tahansa osapuoli voi välittömästi toteuttaa sopimusta koskevia asianmukaisia toimenpiteitä kansainvälisen oikeuden mukaan, jos toinen osapuoli on irtisanonut sopimuksen tavalla, joka ei ole kansainvälisen oikeuden yleisten sääntöjen mukainen tai jos toinen osapuoli on rikkonut sopimuksen 1 ja 11 artiklassa sopimuksen olennaisiksi osiksi määriteltyjä määräyksiä. Yleisön mahdollisuudesta tutustua virallisiin asiakirjoihin määrätään 280 artiklassa. Suomessa asiasta säädetään laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Lisäksi osastossa sovi- taan sopimuksen voimaantulosta, väliaikaisesta soveltamisesta, kestosta ja sen irtisanomisesta (281 artikla), osapuolten olemassa olevien sopimusten katsomisesta osaksi sopimusta (282 artikla), sopimuksen muuttamisesta, tarkistamisesta ja laajentamisesta (283 artikla), liitteistä ja pöytäkirjoista (284 artikla), osapuolten määritelmästä (285 artikla), alueellisesta soveltamisesta (286 artikla) sekä todistusvoimaisista teksteistä (287 artikla).

LIITTEET

Liite I sisältää Kazakstanin ja EU:n tekemät varaukset 46 artiklan mukaiseen kansallisen koh- telun velvoitteeseen. Varaukset koskevat muita kuin palvelutuotantoaloja, ja ne koskevat ty- täryhtiön perustamista osapuolen alueelle 46 artiklan mukaisesti. EU tekee varauksia seuraavi- en alojen osalta: kaivostoiminta, tiettyjen energiatuotteiden kuten kaasun, sähkön, höyryn ja kaukolämmön tuotanto, kalastus, kiinteän omaisuuden hankinta, maatalous mukaan lukien metsästyksen, vesiviljelyn sekä ydinmateriaalin louhinta ja prosessointi.

Liite II sisältää Kazakstanin tekemät tarkennukset maahantulon ehtoihin yritysten sisäisten siirtojen sekä yrityksen sijoittautumista valmistelevaan tulevien henkilöiden osalta.

Liite III koskee sopimuksen III osaston 8 luvun (julkiset hankinnat) soveltamisalaa. Liitteessä III määrätään, että Ahvenanmaan osalta sovelletaan Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen Ahvenanmaasta tehdyn pöytäkirjan N:o 2 erityisehtoja.

Liite IV sisältää sopimuksen III osaston 8 luvussa (julkiset hankinnat) tarkoitetut hankintoja koskevien tietojen ja ilmoitusten julkaisuvälineet.

Liite V sisältää sopimuksen III osaston 14 luvussa (riitojen ratkaiseminen) tarkoitetun väli-miesmenettelyn työjärjestyksen.

Liite VI sisältää sopimuksen III osaston 14 luvussa (riitojen ratkaiseminen) tarkoitetut väli-miespaneelin jäsenten ja sovittelijoiden käytännösäännöt.

Liite VII koskee sopimuksen III osaston 14 luvun (riitojen ratkaiseminen) mukaista riitojen-ratkaisun sovittelumekanismeja.

PÖYTÄKIRJA

Pöytäkirja keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa sisältää määräyksiä määri-telmistä, soveltamisalasta, pyynnöstä annettavasta avusta, oma-aloitteisesta avunannosta, toi-mittamisesta ja ilmoittamisesta, avunantopyyntöjen muodosta ja sisällöstä, pyyntöjen täyttä-misestä, ilmoitettavien tietojen muodosta, avunantovelvollisuuden poikkeuksista, tietojen-vaihdosta ja luottamuksellisuudesta, asiantuntijoista ja todistajista, avunannosta aiheutuneista kustannuksista, täytäntöönpanosta sekä pöytäkirjan vaikutuksista muihin sopimuksiin.

2 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Lakiehdotuksen 1 §:n säännöksellä saatettaisiin voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä selostetaan jäljempänä edus-kunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevassa jaksossa.

2 §. Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamises-ta ja lain voimaantulosta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Laki on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti kuin sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

3 Voimaantulo

Sopimuksen voimaantulosta määrätään sopimuksen 281 artiklassa. Sopimuksen suomenkieli-ssä kieliversiossa, joka on myös tämän hallituksen esityksen liitteenä, on voimaantuloa kos-kevassa määräyksessä käännösvirhe. Suomenkielisen kieliversion mukaan sopimus tulisi voi-maan sitä päivää seuraavan kuukauden toisena päivänä, jona osapuolet ovat diplomaatti-kanavia käyttäen ilmoittaneet Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle tätä varten tarvit-tavien menettelyjen päätökseen saattamisesta. Määräyksen tulisi kuitenkin kuulua siten, niin kuin se on ruotsinkielisessä versiossa, että sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona osapuolet ovat diplomaattikanavia käyttäen ilmoitta-neet Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle tätä varten tarvittavien menettelyjen pää-tökseen saattamisesta. Sopimuksen suomenkieliseen kieliversioon tehdään tältä osin oikaisu ja oikaistu kieliversio julkaistaan sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä säädöskokoelman sopimussarjassa voimaansaattamisasetuksen liitteenä.

Hallituksen esitykseen sisältyy luonnos blankettilaiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuu-luvien määräysten voimaansaattamisesta. Esitykseen sisältyvä lakiehdotus on tarkoitettu tule-maan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin so-pimus tulee voimaan.

Sopimuksen 281 artiklan 3 kohdan mukaan EU ja Kazakstan voivat väliaikaisesti soveltaa so-pimusta kokonaisuudessaan tai osittain, riippuen sisäisistä menettelyistään tai lainsäädännös-tään. Neuvoston päätöksessä (EU) 2016/123 Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Ka-zakstanin tasavallan tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen allekirjoittamisesta Eu-

roopan unionin puolesta ja sen väliaikaisesta soveltamisesta, on määritelty, mitä osia sopimuksesta unioni soveltaa väliaikaisesti. Väliaikaisen soveltamisen piiristä on jätetty pois ne määräykset, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan. Sopimuksen III osaston (kauppa ja liiketoiminta) soveltamisen edellytyksenä oli Kazakstanin WTO-jäsenyys. Maa liittyi WTO:n jäseneksi joulukuussa 2015. Sopimuksen väliaikainen soveltaminen alkoi 1 päivänä toukokuuta 2016.

Sopimuksen kauppapolitiikan alaa käsittelevään osuuteen sisältyy määräyksiä, joilla on yhtymäkohtia Suomen liittymistä EU:iin koskevan sopimuksen liitteenä olevaan pöytäkirjaan N:o 2 (SopS 103/1994), joka käsittelee Ahvenanmaan asemaa. Osa kyseisistä määräyksistä kuuluu EU:n yksinomaiseen toimivaltaan, mikä merkitsee, että Ahvenanmaan erityisasema on otettu huomioon jo kyseisiä sopimusmääräyksiä neuvoteltaessa. Sopimuksen julkisten hankintojen soveltamisalaa koskevassa liitteessä III määrätään, että Ahvenanmaan osalta sovelletaan Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen Ahvenanmaasta tehdyn pöytäkirjan N:o 2 erityisehtoja. Sopimuksen palveluiden kauppaa koskevassa artikkelissa 41 viitataan osapuolten GATS-sitoumuksiin, jotka muodostavat osan sopimuksesta. Suomen GATS-sitoumuksissa on huomioitu Ahvenanmaan asema ja erityisvaatimukset, jotka koskevat yritysten sijoittautumista ja palveluiden tarjoamista sekä kiinteän omaisuuden hankintaa Ahvenanmaalla.

Ainakin verotusta, ympäristöä ja ilmastomuutosta, pelastuspalvelua, kansanterveyttä, koulutusta, kulttuuria sekä urheilua ja liikuntaa koskeviin artikloihin sisältyy kansalliseen toimivaltaan kuuluvia määräyksiä, jotka kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan myös Ahvenanmaan lainsäädäntövaltaan. Sen vuoksi sopimuksen voimaansaattamissäännökselle tulee hankkia Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntä. Sopimukseen sisältyy myös muita aloja, jotka kuuluisivat Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan, mutta jotka eivät kuitenkaan enää kuulu jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Suomessa on lähtökohtana, että Suomea valtiona sitovat valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet julkaistaan Suomen säädöskokoelman Sopimussarjassa. Poikkeuksen tähän muodostavat ainoastaan säädöskokoelmalain (188/2000) 9 §:n 1 momentissa luetellut tilanteet. Tämän säännöksen nojalla valtiosopimus, joka ei vaadi eduskunnan hyväksymistä, voidaan jättää julkaisematta säädöskokoelman sopimussarjassa, kun tähän on erityisiä syitä. Sopimus, jota ei ole julkaistu sopimussarjassa, on kuitenkin säädöskokoelmalain 9 §:n 2 momentin nojalla pidettävä yleisessä tietoverkossa yleisön saatavilla. Vaikka pykälässä puhutaan sopimuksesta, voi sen ajatella soveltuvan myös sopimuskokonaisuudesta erilliseen pöytäkirjaan tai liitteeseen. Näin ollen sekasopimuksen pöytäkirja tai liite, joka kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan eikä siksi vaadi eduskunnan hyväksymistä, voidaan jättää julkaisematta sopimussarjassa, kunhan muut julkaisematta jättämisen edellytykset täyttyvät. Edellä olevan perusteella ja ottaen lisäksi huomioon se, että sopimusteksti on julkaistu kokonaisuudessaan EU:n virallisessa lehdessä, ei sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä tulla julkaisemaan sopimuksen liitteitä eikä pöytäkirjaa, koska ne ovat unionin yksinomaisessa toimivallassa. Sopimuksen liitteet ja pöytäkirja ovat nähtävissä Euroopan unionin Eur-Lex -verkkosivuilla sekä samalla verkkosivustolla saatavilla olevassa EU:n virallisessa lehdessä. Tämän johdosta säädöskokoelmalain 9 §:n 2 momentin edellytyksen on katsottu täyttyvän. Ilmoitus yleisestä verkkosivustosta, jossa sopimus on saatavilla, on tarkoitus antaa sopimuksen voimaansaattamista koskevan asetuksen yhteydessä.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välinen toimivallanjako

EPCA-sopimus on luonteeltaan niin sanottu sekasopimus, joka sisältää sekä unionin että jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Jotkut näistä määräyksistä kuuluvat unionin yksinomaiseen toimivaltaan, toiset taas unionin ja sen jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Osassa nyt esillä olevan sopimuksen kattamista kysymyksistä toimivalta kuuluu yksinomaan jäsenvaltioille. Eduskunta hyväksyy tällaisen sopimuksen vakiintuneen käytännön mukaisesti vain siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan (esim. PeVL 6/2001 vp, PeVL 31/2001 vp, PeVL 16/2004 vp, PeVL 24/2004 vp).

Toimivallan jako ei ole yksiselitteinen ja kysymys siitä, miltä osin kolmansien maiden kanssa tehtävät sopimukset kuuluvat jäsenvaltion ja miltä osin unionin toimivaltaan, on Lissabonin sopimuksen voimaantultua 1 päivänä joulukuuta 2009 unionin oikeuden uudessa kehitysvaiheessa.

Sopimuksen I ja II osastojen esimerkiksi ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, avaruusturvallisuutta ja vakavia kansainvälistä yhteisöä koskevia rikoksia koskeviin osiin sisältyy jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä.

Unionilla on sopimuksen kauppaa koskevien määräysten osalta toimivaltaa muun muassa SEUT 207 artiklan sekä SEUT 63–66 artiklojen perusteella. Lissabonin sopimuksella unionin yksinomaisen toimivallan ala laajeni ja kattaa tällä hetkellä tavarakaupan ohella palveluiden kauppaa, ulkomaisia suoria investointeja sekä teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisia näkökohtia koskevia kysymyksiä (SEUT 207 artikla). Toimivallan jakautuminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Sopimuksissa ei ole määräyksiä, jotka osoittaisivat miten toimivalta tarkkaan ottaen jakautuu. Suomessa voi myös edelleen olla ja onkin voimassa lain säännöksiä myös unionin toimivaltaan kaupan osalta yleisesti kuuluvilla aloilla. Euroopan komissio on esittänyt unionin tuomioistuimelle SEUT 218 artiklan 11 kohdassa tarkoitetun lausuntopyynnön, joka koskee unionin toimivaltaa allekirjoittaa ja tehdä vapaakauppasopimus Singaporen kanssa (2/15).

Vaikka voidaankin siis katsoa, että kauppapolitiikka laaja-alaisesti kuuluu unionin toimivaltaan, sopimuksen kauppaa ja liiketoimintaa koskeva III osasto sisältää myös osin unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun tai jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä. Sopimuksen pääomanliikkeitä ja maksuja koskevat määräykset (III osaston 6 luvun 58 artikla) kuuluvat unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Lisäksi unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä voidaan tämänhetkisen tulkinnan mukaan katsoa sisältyvän palvelukauppaa ja sijoittautumista käsittelevän luvun määräyksiin (III osaston 5 luku) siltä osin, kun nämä koskevat tiettyjä kuljetuspalveluihin liittyviä näkökohtia ja investointeja, sekä teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvän luvun määräyksiin (III osaston 7 luku), silloin kun nämä koskevat rikosoikeudellista täytäntöönpanoa. Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan lukuun sisältyvä kohta 'velvoitteiden luonne ja soveltamisala' (62 artikla) sisältää viittauksen TRIPS-sopimukseen, joka on tehty sekasopimuksena ja joka sisältää muun muassa rikosoikeudellista sääntelyä. Tällainen rikosoikeudellinen sääntely kuuluu lähtökohtaisesti unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan ole halunneet unionin käyttävän rikosoikeudellista toimivaltaansa. Sopimuksen em. määräys kuuluu näin ollen jäsenvaltioiden toimivaltaan. Raaka-aineita ja energiaa koskevan luvun määräykset sisältyvät kansalliseen toimivaltaan siltä osin kuin kyse on uusituvista energialähteistä (III osaston 9 luvun 147 artik-

la). Sopimukseen sisältyy määräyksiä sitovasta riitojenratkaisusta. Siltä osin kuin riitojenratkaisumenettelyssä käsiteltäisiin sellaisen määräyksen tulkintaa tai soveltamista, joka edellä esitetyn mukaisesti kuuluu Suomen toimivaltaan, on riitojenratkaisumääräyksillä merkitystä myös Suomen toimivallan kannalta (III osaston 14 luvun 183 artikla ja 195 artiklan 3 kohta).

Myös sopimuksen yhteistyötä talouskehityksen ja kestävän kehityksen alalla koskevaan IV osastoon sisältyy jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Kansallista toimivaltaa on seuraavilla sektoreilla: taloutta koskeva vuoropuhelu, julkinen talous, verotus, tilastot, ympäristö ja ilmastomuutos, teollisuuteen liittyvä yhteistyö, pieniin ja keskisuuriin yrityksiin liittyvä yhteistyö, yhteistyö yhtiöoikeuden alalla, tietoyhteiskuntaan liittyvä yhteistyö, yhteistyö matkailualalla, työllisyyteen, työmarkkinasuhteisiin, sosiaalipolitiikkaan ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin liittyvä yhteistyö sekä yhteistyö terveysalalla.

Samoin jäsenvaltioiden toimivaltaa on sopimuksen yhteistyötä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla koskevassa V osastossa.

Muita yhteistyöpolitiikkoja koskevassa VI osastossa jäsenvaltioiden toimivaltaa on seuraavilla sektoreilla: yhteistyö yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alalla, yhteistyö kulttuurialalla, yhteistyö tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan alalla, yhteistyö pelastuspalvelun alalla, yhteistyö avaruusalalla, alueellinen yhteistyö ja virkamieskuntaan liittyvä yhteistyö.

Suurin osa sopimuksen IV-VI osastoihin sisältyvistä määräyksistä on yleisluontoisia tulevaa yhteistyötä mahdollistavia ja tukevia, eivätkä ne sisällä suoranaisia toimintavelvoitteita ja eivät näin ollen myöskään kuulu lainsäädännön alaan.

Sopimuksen institutionaalista rakennetta koskeva VIII osasto sisältää määräyksiä sopimuksella perustettavasta yhteistyöneuvostosta ja yhteistyökomiteasta, jotka voivat tehdä osapuolia sitovia päätöksiä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Siltä osin kuin mainitut sitovat päätökset koskisivat jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia asioita, kuuluvat myös kyseiset yhteistyöneuvostoa ja yhteistyökomiteaa koskevat määräykset jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Sopimuksen IX osasto sisältää sopimuksen yleiset määräykset ja loppumääräykset. Siltä osin kuin osastoon sisältyvät yleiset määräykset tulevat sovellettavaksi yhdessä sopimuksen muiden määräysten kanssa, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan, myös kyseiset yleiset määräykset kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen velvoitteen määräykset. Sopimuksen määräykset on luettava lainsäädännön alaan, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta määräyksestä on voimassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Sopimuksessa 1 artiklan 1 kohdassa todetaan, että sopimuksen olennaisen osan muodostavat demokratian periaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, sellaisina kuin ne vahvistetaan ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja muissa keskeisissä kansainvälisissä sopimuksissa, sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen. Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 45/2000 vp; PeVL 31/2001 vp), etteivät sellaiset yleispiirteiset ja julistuksenomaiset määräykset, joissa sopimuspuolet vahvistavat sitoumuksensa kunnioittaa ihmisoikeuksia, vaikuta Suomen kansainvälisten velvoitteiden sisältöön tai laajuuteen ihmisoikeuksien alalla. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että tällaisilla määräyksillä on aikaisempaan verrattuna uudentyyppistä sitovaa merkitystä sopimukseen sisältyvän neuvottelu- ja sanktiomenettelyn vuoksi, ja tämän takia sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan (ks. PeVL 31/2001 vp).

Perustuslakivaliokunnan viimeksi mainitussa lausunnossa käsittelemän sopimuksen neuvottelu- ja sanktiomenettelyä koskevassa 96 artiklassa oli nimenomaisesti mainittu sopimuksen soveltamatta jättäminen viimeisenä keinona, jota voidaan käyttää tapauksessa, jossa toinen osapuoli on rikkonut sopimuksen olennaiseksi osaksi määriteltyä ihmisoikeuksia sekä demokratian ja oikeusvaltion periaatetta koskevaa sopimusmääräystä. Nyt kyseessä olevan sopimuksen 279 artiklassa, joka koskee asianmukaisia toimenpiteitä siinä tapauksessa, että sopimuksen velvoitteita ei täytetä, ei mainita suoranaisesti sopimuksen soveltamisen keskeyttämistä toimenpiteenä, johon voitaisiin ryhtyä, jos toinen sopimuspuoli rikkoo olennaisesti sopimusta. Edellä mainittuun 279 artiklaan sisältyvä velvoitteiden täyttämättä jättämistä koskeva sopimusmääräys on siten kirjoitettu heikompaan muotoon kuin mitä perustuslakivaliokunnan lausunnossaan tarkoittama neuvottelu- ja sanktiomenettelyä koskeva määräys oli kirjoitettu.

Hallituksen käsityksen mukaan nyt kyseessä olevan sopimuksen 279 artikla mahdollistaa kuitenkin valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 33/1980) 60 artiklassa tarkoitetun valtiosopimuksen rikkomisesta johtuvan sopimuksen soveltamisen keskeyttämisen kokonaisuudessaan tai osaksi. Lisäksi on otettava huomioon, että kyseisessä 279 artiklassa määrätään, että kumpi tahansa osapuoli voi välittömästi toteuttaa sopimusta koskevia asianmukaisia toimenpiteitä kansainvälisen oikeuden mukaan, jos toinen osapuoli on rikkonut tämän sopimuksen olennaisiksi osiksi määriteltyjä määräyksiä. Tämän vuoksi valtioneuvosto katsoo, että sopimuksen 279 artiklan määräysten soveltaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa sopimuksen olennaiseksi osaksi määritellyllä 1 artiklan 1 kohdalla on perustuslakivaliokunnan lausunnossaan (ks. PeVL 31/2001 vp) tarkoittamaa uudentyyppistä sitovaa merkitystä ja tämän vuoksi sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Myös joukkotuhouhaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämistä koskeva 11 artikla 2 kohta on määritelty sopimuksen olennaiseksi osaksi. Tämän sopimusmääräyksen rikkomisessa on kyse sopimuksen olennaisesta rikkomisesta, joka mahdollistaa sopimuksen 279 artiklan mukaisen menettelyn. Näin ollen määräyksellä voidaan edellisessä kappaleessa selostettujen perusteluiden valossa arvioida olevan perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 31/2001 vp) tarkoitettua sitovaa merkitystä, minkä vuoksi sen olisi katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Osapuolet velvoitetaan 11 artiklan 3 kohdassa a) alakohdassa myös kehittämään edelleen tehokasta kansallista vientivalvontajärjestelmää. Tehokkaan vientivalvontajärjestelmän voidaan katsoa sisältävän tehokkaat seuraamukset vientivalvonnan laiminlyönnistä. Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista on perustuslain 80 §:n mukaan säädettävä lailla. Perustuslain 8 §:n mukaan rikoksena rangaistava teko ja siitä seuraava rangaistus tulee määritellä lain tasolla. Näin ollen kyseinen sopimusmääräys, joka velvoittaa tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän ylläpitämiseen, kuuluu lainsäädännön alaan. Kyseinen sopimusmääräys ei kuitenkaan edellytä kansallisia lainsäädäntötoimia. Vientivalvonnasta on myös annettu laintasoista kan-

sallista sääntelyä laissa kaksikäyttötuotteiden valvonnasta sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä.

Sopimuksen kuljetuspalveluita koskevista osista säädetään Suomessa muun muassa laissa elinkeinon harjoittamisen oikeudesta, merilaissa, rautatielaissa, joukkoliikennelaissa, laissa kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä ja taksiliikennelaissa. Kyseiset määräykset kuuluvat näin ollen lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

Sopimuksen pääomanliikkeitä ja maksuja koskevien määräysten kattamista seikoista säädetään Suomessa muun muassa maksupalvelulaissa ja ulkomaalaisten yritystojen seurannasta annetussa laissa. Kyseiset määräykset kuuluvat siten lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan aiheuta tarvetta kansallisille lainsäädäntömuutoksille.

Sopimuksen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaamista koskevien rikosoikeudellisten seuraamusten määräysten osalta säädetään Suomessa rikoslaissa, tavaramerkkilaissa, patenttilaissa, mallioikeuslaissa, tekijänoikeuslaissa, yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetussa laissa ja toiminimilaissa. Kyseiset määräykset kuuluvat näin ollen lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

Uusiutuvia energialähteitä koskevat määräykset siyuavat Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Uusiutuvan energian tuotteiden kauppaan ja tuotannon harjoittamiseen sekä energia-verkkoihin sovelletaan Suomessa muun muassa seuraavia säädöksiä: sähkömarkkinalaki ja maakaasumarkkinalaki sekä niiden nojalla annetut säädökset, kilpailulaki, laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta, maankäyttö- ja rakennuslaki, vesilaki, laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta, laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä ja valtion maksuperustelaki. Kyseiset määräykset kuuluvat näin ollen lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

Sopimuksen kauppaa ja liiketoimintaa koskeva III osasto sisältää määräykset sitovasta riitojenratkaisumenettelystä. Sopimus sisältää verrattain vähäisenä pidettävän mahdollisuuden siihen, että riitojenratkaisumenettelyssä annettavat ratkaisut koskettaisivat kysymyksiä, jotka unionin perustamissopimusten mukaan ovat jäsenvaltion toimivallassa ja Suomen perustuslain mukaisesti kuuluisivat lainsäädännön alaan. Koska ratkaisut ovat kuitenkin osapuolia sitovia, riitojenratkaisua koskevat määräykset edellyttävät eduskunnan suostumusta siltä osin kuin päätöksillä olisi vaikutusta Suomen toimivaltaan ja lainsäädännönalaan kuuluvien määräysten tulkinnassa (PeVL 31/2001 vp).

Yhteistyötä muuttoliike- ja turvapaikka-asioden sekä rajaturvallisuuden alalla käsittelevän 238 osalta lainsäädännön alaan kuuluu 2 kohta, jossa määrätään osapuolten velvollisuudesta ottaa takaisin laittomasti toisen osapuolen alueella oleskelevat kansalaisensa sekä jossa määrätään lisäksi osapuolten velvollisuudesta antaa kansalaisilleen asianmukaiset henkilöllisyysasiakirjat heidän takaisinottoaan varten. Perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan. Matkustus oikeuden osoittamiseksi myönnettävistä asiakirjoista säädetään passilaissa. Kohta sisältää näin ollen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Edellä mainitut kohdat eivät edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Sopimuksen institutionaalista rakennetta koskeva VIII osasto sisältää määräyksiä sopimuksella perustettavasta yhteistyöneuvostosta ja yhteistyökomiteasta, jotka voivat tehdä osapuolia sitovia päätöksiä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. On olemassa verrattain vähäisenä pidettävä mahdollisuus siihen, että yhteistyöneuvoston tai yhteistyökomitean päätökset koskettaisivat kysymyksiä, jotka unionin perustamissopimusten mukaan ovat jäsenvaltion toimivallassa ja Suomen perustuslain kannalta kuuluvat lainsäädännön alaan. Koska sopimusta

hallinnoiva yhteistyöneuvosto ja yhteistyökomitea saavat kuitenkin osapuolia sitovaa päätösvaltaa, jolla voisi olla vaikutusta Suomen toimivaltaan ja lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten tulkinnassa, sopimuksen määräykset yhteistyöneuvoston ja yhteistyökomitean perustamisesta ja toiminnasta kuuluvat näiltä osin lainsäädännön alaan ja edellyttävät eduskunnan suostumusta (PeVL 31/2001 vp).

Sopimuksen yleisiä ja loppumääräyksiä koskeva IX osasto sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Tällaisia määräyksiä sisältyy 271 artiklaan, jossa määrätään mahdollisuudesta saattaa asiansa tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi, 274 artiklaan, joka koskee keskeisiin turvallisuusasetuihin liittyviä toimenpiteitä, 275 artiklaan, joka koskee syrjimättömyyttä ja 280 artiklaan, jossa määrätään yleisön mahdollisuudesta tutustua virallisiin asiakirjoihin. Edellä mainittuihin määräyksiin sisältyvistä asioista säädetään Suomessa muun muassa perustuslain 6 ja 21 §:ssä, laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta, laissa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta, laissa puolustustarvikkeiden viennistä, laissa julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista, valmiuslaissa sekä puolustustilalaissa.

Hallituksen esityksen liitteeksi ei ole otettu lainkaan sopimuksen liitteitä (liitteet I-VII) eikä siihen sisältyvää pöytäkirjaa. Vakiintuneen käytännön mukaan eduskunta hyväksyy kansainväliset sopimukset kokonaisuudessaan (esim. PeVL 13/2008 vp, ja PeVL 5/2007 vp), mikä vastaa perustuslain 94 §:n 1 momentin sanamuotoa. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että ei ole ehdotonta estettä sille, että eduskunnan hyväksyminen rajataan joissakin tilanteissa koskemaan vain eduskunnan hyväksymistä vaativia velvoitteen määräyksiä. Valiokunnan mielestä tällaisesta poikkeuksellisesta tilanteesta voi olla kyse ainoastaan, jos eduskunnan hyväksymistä vaativa velvoitteen osa muodostaa sen muista osista selvästi erillisen ja niistä niin teknisesti kuin asiallisesti riippumattoman kokonaisuuden. Eduskunnan hyväksymisen ulkopuolelle teknisesti rajattavissa oleviin velvoitteen osiin ei voi sisältyä lainsäädännön alaan kuuluvia - eikä niihin vaikuttavia - tai muutoin eduskunnan hyväksymistä vaativia määräyksiä (PeVL 18/2002 vp ja PeVL 16/2008 vp). Kyseessä olevat hallituksen esityksen ulkopuolelle jätetyt liitteet ja pöytäkirja ovat luonteeltaan lähinnä teknisiä. Liitteiden jättämistä hallituksen esityksen ulkopuolelle voidaan perustella myös sillä, että eduskunta hyväksyy sekasopimukset vakiintuneen käytännön mukaan vain niiltä osin kuin ne kuuluvat Suomen toimivaltaan. Koska nyt kyseessä olevat liitteet ja pöytäkirja kuuluvat unionin toimivaltaan, eivät ne vaadi eduskunnan hyväksyntää. Hallituksen käsityksen mukaan sopimuksen liitteet ja pöytäkirja muodostavat siten sellaisen edellä selostetun perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisen teknisesti ja asiallisesti eriävän osion, joka ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia - eikä niihin vaikuttavia - tai muutoin eduskunnan hyväksymistä vaativia määräyksiä, joka voidaan jättää hallituksen esityksen ulkopuolelle.

4.2 Käsittelyjärjestys

Sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänen enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislaki voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

eduskunta hyväksyisi tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan välillä Brysselissä 16 päivänä marraskuuta 2015 ja Astanassa 21 päivänä joulukuuta 2015 tehdyn sopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan välillä tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan välillä Brysselissä 16 päivänä marraskuuta 2015 ja Astanassa 21 päivänä joulukuuta 2015 tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 4 päivänä elokuuta 2016

Pääministerin estyneenä ollessa, sisäministeri

Paula Risikko

Ulkomankauppa- ja kehitysministeri Kai Mykkänen

SOPIMUSTEKSTI

EUROOPAN UNIONIN JA SEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ KAZAKSTANIN TASAVALLAN TEHOSTETTU KUMPPANUUS- JA YHTEISTYÖSOPIMUS

JOHDANTO-OSA

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

TŠEKin TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

VIRON TASAVALTA,

IRLANTI,

HELLEENIEN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RANSKAN TASAVALTA,

KROATIAN TASAVALTA,

ITALIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

UNKARI,

MALTAN TASAVALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

ITÄVALLAN TASAVALTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä 'jäsenvaltiot', ja

EUROOPAN UNIONI

sekä

KAZAKSTANIN TASAVALTA,

jäljempänä yhdessä 'osapuolet', jotka

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten vahvat siteet ja yhteiset arvot sekä halun lujittaa ja laajentaa edelleen siteitä, jotka on jo aiemmin perustettu Brysselissä 23 päivänä tammikuuta 1995 allekirjoitetun Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen, Eurooppa-neuvoston kesäkuussa 2007 hyväksymän Euroopan unionin ja Keski-Aasian uutta kumppanuutta koskevan strategian ja vuonna 2008 hyväksytyn Kazakstanin tasavallan valtiollisen ohjelman "Tie Eurooppaan" täytäntöönpanolla;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen Yhdistyneiden kansakuntien (YK) peruskirjan, ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) ja erityisesti Helsingin päätösasiakirjan periaatteiden ja määräysten sekä muiden kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustettujen normien täysimääräiseen täytäntöönpanoon;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten lujan sitoutumisen perusvapauksien ja ihmisoikeuksien edistämisen, suojelun ja toteuttamisen sekä demokratian, oikeusvaltion ja hyvän hallintotavan periaatteiden kunnioittamisen lujittamiseen;

TUNNUSTAVAT osapuolten vankan pitäytymisen seuraaviin periaatteisiin ihmisoikeuksien ja demokratian alalla tekemässään yhteistyössä: yhteisten päämäärien edistäminen, avoin ja rakentava poliittinen vuoropuhelu, läpinäkyvyys ja kansainvälisten ihmisoikeusnormien kunnioittaminen;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen vapaan markkinatalouden periaatteisiin;

TUNNUSTAVAT Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan välisten kauppaa- ja investointisuhteiden kasvavan merkityksen;

OTTAVAT HUOMIOON, että sopimus vahvistaa edelleen osapuolten tiiviitä taloussuhteita ja luo uuden toimintaympäristön ja paremmat edellytykset kaupan ja investointien kehitykselle niiden välillä, myös energia-alalla;

OTTAVAT HUOMIOON tavoitteen tehostaa kauppaa ja investointeja kaikilla sektoreilla hyödyntäen tehostettua oikeusperustaa, erityisesti tätä sopimusta ja Maailman kauppajärjestön (WTO) perustamisesta tehtyä sopimusta, jäljempänä 'WTO-sopimus';

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen maailmanlaajuisen rauhan ja turvallisuuden samoin kuin riitojen rauhanomaisen ratkaisemisen edistämiseen erityisesti tekemällä tämän tavoitteen saavuttamiseksi tehokasta yhteistyötä YK:n ja Etyjin puitteissa;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten halun kehittää edelleen säännöllistä poliittista vuoropuhelua molempia osapuolia kiinnostavista kahdenvälisistä ja kansainvälisistä kysymyksistä;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen kansainvälisiin velvoitteisiin, jotka koskevat joukkotuhoukset ja niiden kantolaitteiden leviämisen torjumista sekä yhteistyötä asesulun, ydinturvallisuuden ja ydinturvajärjestelyjen alalla;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan ja keskittymisen torjumiseen ja pitävät mielessä asekauppasopimuksen hyväksymisen YK:n yleiskokouksessa;

OTTAVAT HUOMIOON, että Kazakstanin tasavallan on tärkeää osallistua aktiivisesti Euroopan unionin ja Keski-Aasian uutta kumppanuutta koskevan strategian täytäntöönpanoon;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen järjestäytyneen rikollisuuden ja ihmiskaupan torjumiseen ja terrorisminvastaisen yhteistyön tehostamiseen;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen muuttoliikkeeseen liittyviä kysymyksiä koskevan vuoropuhelun ja yhteistyön tiivistämiseen sellaista kattavaa lähestymistapaa noudattamalla, jonka tavoitteena on laillista maahanmuuttoa koskeva yhteistyö ja laittoman muuttoliikkeen ja ihmiskaupan torjuminen, ja tunnustavat tähän sopimukseen sisältyvän takaisinottoa koskevan määräyksen merkityksen;

HALUAVAT varmistaa tasapuoliset olosuhteet Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan kahdenvälisissä kauppasuhteissa;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen Maailman kauppajärjestön WTO:n jäsenyydestä johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien noudattamiseen sekä näiden oikeuksien ja velvollisuuksien avoimeen ja syrjimättömään täytäntöönpanoon;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen kestävä kehityksen periaatteen kunnioittamiseen muun muassa edistämällä monenvälisen kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa ja alueellista yhteistyötä;

HALUAVAT tehostaa molempien edun mukaista yhteistyötä kaikilla yhteistä etua koskevilla aloilla ja vahvistaa tarvittaessa sen puitteita;

TUNNUSTAVAT tarpeen tehostaa energia-alan yhteistyötä ja energian toimitusvarmuutta sekä helpottaa asianmukaisen infrastruktuurin kehittämistä Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan välillä Brysselissä 4 päivänä joulukuuta 2006 tehdyn energia-alan yhteistyötä koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan pohjalta ja Euroopan energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen puitteissa;

TUNNUSTAVAT, että kaikkea ydinenergian rauhanomaista käyttöä koskevaa yhteistyötä säännellään Brysselissä 19 päivänä heinäkuuta 1999 allekirjoitetulla Euroopan atomienergiayhteisön ja Kazakstanin tasavallan välisellä ydinturvallisuusalan yhteistyösopimuksella, joten se ei kuulu tämän sopimuksen soveltamisalaan;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen kansanterveyden ja ihmisten terveyden suojelun tason parantamiseen edellytyksenä kestäväälle kehitykselle ja talouskasvulle;

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten sitoutumisen ihmisten välisten yhteyksien tukemiseen muun muassa tieteen ja tekniikan, innovaatiotoiminnan kehittämisen, koulutuksen ja kulttuurin alojen yhteistyön ja vaihdon avulla;

OTTAVAT HUOMIOON, että osapuolet edistävät keskinäistä ymmärtämystä sekä lainsäädäntönsä ja sääntelykehyksensä lähentämistä vahvistaakseen entisestään molempien edun mukaisia yhteyksiä sekä kestäväää kehitystä;

PANEVAT MERKILLE, että jos osapuolet päättäisivät tämän sopimuksen puitteissa tehdä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla erityisiä sopimuksia, jotka Euroopan unioni tekisi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan V osaston nojalla, tällaisten tulevien sopimusten määräykset eivät sitoisi Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia, jollei Euroopan unioni samanaikaisesti Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa ilmoittaisi niiden aiempien kahdenvälisten suhteiden osalta Kazakstanin tasavallalle, että nämä sopimukset ovat tulleet Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia sitoviksi osana Euroopan unionia Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti; samalla tavoin mikään näitä seuraavista EU:n sisäisistä toimenpiteistä, jotka hyväksyttäisiin edellä mainitun V osaston nojalla tämän sopimuksen panemiseksi täytäntöön, ei sitoisi Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia, elleivät nämä olisi ilmoittaneet haluavansa osallistua näihin toimenpiteisiin tai hyväksyä niitä pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti; panevat lisäksi merkille, että tällaiset tulevat sopimukset tai näitä seuraavat EU:n sisäiset toimenpiteet kuuluisivat mainittuihin perussopimukseen liitetyn, Tanskan asemaa koskevan pöytäkirjan N:o 22 soveltamisalaan,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSASTO

TÄMÄN SOPIMUKSEN YLEISET PERIAATTEET JA TAVOITTEET

1 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

Demokratian periaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, sellaisina kuin ne vahvistetaan ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, Etyjin Helsingin päätösasiakirjassa, uutta Eurooppaa koskevassa Pariisin peruskirjassa ja muissa asiaankuuluvissa kansainvälisissä ihmisoikeusasiakirjoissa, sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen ovat kummankin osapuolen sisä- ja ulkopolitiikan perusta ja olennainen osa tätä sopimusta.

Osapuolet toistavat sitoutumisensa vapaan markkinatalouden periaatteisiin sekä kestävän kehityksen ja talouskasvun edistämiseen.

Tämän sopimuksen täytäntöönpano perustuu vuoropuhelun, keskinäisen luottamuksen ja kunnioituksen, tasa-arvoisen kumppanuuden ja vastavuoroisen hyödyn periaatteisiin sekä YK:n peruskirjassa määriteltujen periaatteiden ja arvojen täysimääräiseen kunnioittamiseen.

2 ARTIKLA

Sopimuksen tavoitteet

1. Tällä sopimuksella pannaan alulle kummankin osapuolen toimivallan rajoissa toteutettava osapuolten välinen tehostettu kumppanuus ja yhteistyö, joka perustuu yhteiseen etuun ja suhteiden tiivistämiseen kaikilla sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.

2. Tämä yhteistyö on osapuolten välinen prosessi, joka edistää maailmanlaajuisia ja alueellista rauhaa ja vakautta sekä taloudellista kehitystä ja joka rakentuu periaatteille, jotka osapuolet vahvistavat erityisesti myös YK:n ja Etyjin puitteissa antamiensa kansainvälisten sitoumusten kautta.

3 ARTIKLA

Yhteistyö alueellisissa ja kansainvälisissä järjestöissä

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja vaihtavansa näkemyksiä alueellisten ja kansainvälisten foorumien ja järjestöjen puitteissa.

II OSASTO

POLIITTINEN VUOROPUHELU;

YHTEISTYÖ ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKAN ALALLA

4 ARTIKLA

Poliittinen vuoropuhelu

Osapuolet kehittävät ja lujittavat edelleen tehokasta poliittista vuoropuhelua kaikilla yhteistä etua koskevilla aloilla edistääkseen kansainvälisen oikeuden, monenvälisten instituutioiden puitteissa tehtävän tehokkaan yhteistyön sekä yhteisten arvojen pohjalta rauhaa, vakautta ja turvallisuutta maailmanlaajuisesti, myös Euraasian mantereella.

Osapuolet tekevät yhteistyötä tarkoituksenaan lujittaa YK:n ja Etyjin roolia ja parantaa asiaankuuluvien kansainvälisten ja alueellisten järjestöjen tehokkuutta.

Osapuolet syventävät yhteistyötä ja vuoropuhelua kansainvälistä turvallisuutta ja kriisinhallintaa koskevista kysymyksistä vastatakseen tämänhetkisiin maailmanlaajuisiin ja alueellisiin haasteisiin ja merkittäviin uhkiin.

Osapuolet sitoutuvat vahvistamaan yhteistyötä kaikissa yhteistä etua koskevista asioissa, jotka liittyvät erityisesti kansainvälisen oikeuden noudattamiseen sekä demokratian periaatteiden, oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien ja hyvän hallintotavan kunnioittamisen lujittamiseen. Osapuolet sopivat työskentelevänsä syvemmän alueellisen yhteistyön edellytysten parantamiseksi etenkin Keski-Aasiassa ja laajemminkin.

5 ARTIKLA

Demokratia ja oikeusvaltioperiaate

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi ja tehokkaaksi suojelemiseksi muun muassa asiaankuuluvien kansainvälisten ihmisoikeusvälineiden kautta.

Tällainen yhteistyö toteutetaan osapuolten yhdessä sopimilla toimilla, muun muassa tehostamalla oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamista, parantamalla edelleen käynnissä olevaa ihmisoikeuksia koskevaa vuoropuhelua, kehittämällä edelleen demokraattisia instituutioita, edistämällä tietoisuutta ihmisoikeuksista ja tehostamalla YK:n ja Etyjin ihmisoikeuselinten puitteissa tehtävää yhteistyötä.

6 ARTIKLA

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Osapuolet tehostavat vuoropuheluaan ja yhteistyötään ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla ja käsittelevät erityisesti konfliktien estämiseen ja kriisinhallintaan, alueelliseen vakauteen, asensuun, aseriisuntaan ja asevalvontaan, ydinturvajärjestelyihin sekä aseiden ja kaksikäyttötuotteiden viennin valvontaan liittyviä kysymyksiä.

Yhteistyö perustuu yhteisiin arvoihin ja etuihin, ja sen tarkoituksena on lisätä tehokkuutta ja politiikkojen lähentymistä sekä hyödyntää kahdenvälisiä, alueellisia ja kansainvälisiä foorumeja.

Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa alueellisen koskemattomuuden, rajojen loukkaamattomuuden, täysivaltaisuuden ja itsenäisyyden periaatteiden noudattamiseen, sellaisina kuin ne määritellään YK:n peruskirjassa ja Etyjin Helsingin päätösasiakirjassa, sekä sitoutumisensa näiden periaatteiden edistämiseen osapuolten kahden- ja monenvälisissä suhteissa.

7 ARTIKLA

Avaruusturvallisuus

Osapuolet edistävät kaikkien avaruuteen liittyvien toimintojen turvallisuuden ja kestävyyslisäämistä ja sopivat tekensä yhteistyötä kahdenvälisellä, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla tavoitteenaan turvata ulkoavaruuden rauhanomainen käyttö. Kumpikin osapuoli panee merkille, että on tärkeää estää kilpavarustelu ulkoavaruudessa.

8 ARTIKLA

Vakavat kansainvälistä yhteisöä koskevat rikokset

Osapuolet vahvistavat, että vakavimmat koko kansainvälistä yhteisöä koskevat rikokset eivät saa jäädä rankaisematta ja että niiden osalta on varmistettava syytetoimet joko kansallisen tai kansainvälisen tason toimenpitein, muun muassa Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa.

Huolehtien asianmukaisesti Rooman perussäännön koskemattomuudesta osapuolet sopivat käyvänsä vuoropuhelua yleismaailmallisesta liittymisestä perussääntöön sekä pyrkivänsä omen lakiansa mukaisesti toteuttamaan liittymistä edistäviä toimia, myös tarjoamalla tukea valmiuksien kehittämiseen.

9 ARTIKLA

Konfliktien estäminen ja kriisinhallinta

Osapuolet tehostavat konfliktien estämiseen, alueellisten konfliktien ratkaisemiseen ja kriisinhallintaan tähtäävää yhteistyötään luodakseen rauhalliset ja vakaat olosuhteet.

10 ARTIKLA

Alueellinen vakaus

Osapuolet tiivistävät yhteisiä pyrkimyksiään edistää vakautta ja turvallisuutta Keski-Aasiassa sekä parantaa syvemmän alueellisen yhteistyön edellytyksiä niiden periaatteiden pohjalta, jotka on määritelty YK:n peruskirjassa, Etyjin Helsingin päätösasiakirjassa ja muissa asiaankuuluissa monenvälisissä asiakirjoissa, joista kumpikin osapuoli pitää kiinni.

11 ARTIKLA

Joukkotuhooaseiden leviämisen estäminen

Osapuolet katsovat, että joukkotuhooaseiden ja niiden kantolaitteiden leviäminen niin valtiollisille kuin valtioista riippumattomillekin toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälisen vakauden ja turvallisuuden uhkatekijöistä.

Osapuolet tekevät yhteistyötä ja osallistuvat joukkotuhooaseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen panemalla täytäntöön kansainvälisistä aseriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvat velvoitteensa ja muut asiaa koskevat kansainväliset velvoitteensa ja noudattamalla niitä täysimääräisesti. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämä määräys on tämän sopimuksen olennainen osa.

Yhteistyötä tehdään tällä alalla muun muassa

- a) kehittämällä edelleen sotatarvikkeiden ja kaksikäyttötuotteiden ja -teknologioiden viennin valvontajärjestelmiä;
- b) aloittamalla säännöllinen poliittinen vuoropuhelu tämän artiklan kattamista kysymyksistä.

12 ARTIKLA

Pienaseet ja kevyet aseet

Osapuolet tekevät yhteistyötä ja huolehtivat toimiansa yhteensovittamisesta, täydentävyydestä ja yhteisvaikutuksesta pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittoman kaupan torjumiseksi kaikilla asiaankuuluvilla tasoilla ja sopivat jatkavansa säännöllistä poliittista vuoropuhelua myös monenvälisissä puitteissa.

Osapuolet tekevät yhteistyötä noudattaen täysimääräisesti voimassa olevia kansainvälisiä sopimuksia ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmia sekä sitoumuksiaan, jotka perustuvat muihin tämän alan kansainvälisiin välineisiin, joihin osapuolet sitoutuvat. Kumpikin osapuoli on tältä osin vakuuttunut asekauppasopimuksen (Arms Trade Treaty, ATT) arvosta.

13 ARTIKLA

Terrorismin torjunta

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kahdenvälisellä, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla ehkäistäkseen ja torjuakseen terrorismia täysin oikeusvaltioperiaatteen, kansainvälisen oikeuden, kansainvälisten ihmisoikeusnormien, humanitaarisen oikeuden ja asiaankuuluvien YK:n päätösten mukaisesti, YK:n maailmanlaajuinen terrorisminvastainen strategia mukaan lukien.

Osapuolten yhteistyön tarkoituksena on

- a) panna tarpeen mukaan täytäntöön YK:n päätöslauselmat, YK:n maailmanlaajuinen terrorisminvastainen strategia ja osapuolten muut terrorismin torjuntaa koskevien kansainvälisten yleissopimusten ja välineiden mukaiset sitoumukset;

b) vaihtaa kansainvälisen oikeuden ja sisäisen lainsäädännön mukaisesti tietoja suunnitelluista ja toteutuneista terroriteoista, niiden toteuttamisen muodoista ja menetelmistä sekä terroristiryhmistä, jotka suunnittelevat, tekevät tai ovat tehneet rikoksia toisen osapuolen alueella;

c) vaihtaa kokemuksia terrorismin kaikkien muotojen, mukaan lukien internetissä tapahtuvan julkisen terroritekoon yllyttämisen, estämisestä samoin kuin terrorismin torjunnan keinoista, menetelmistä ja teknisistä näkökohdista sekä Euroopan unionin toimielinten, elinten ja virastojen tarjoamasta tai maksamasta koulutuksesta;

d) tehostaa yhteisiä toimia terrorismin rahoituksen torjumiseksi ja vaihtaa näkemyksiä radikaalisoitumisen ja värväystoiminnan prosesseista; ja

e) vaihtaa parhaita käytäntöjä, jotka koskevat ihmisoikeuksien suojelua terrorismin torjunnassa.

III OSASTO

KAUPPA JA LIIKETOIMINTA

1 LUKU

TAVARAKAUPPA

14 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu

1. Kumpikin osapuoli myöntää suosituimmuuskohtelun toisen osapuolen tavaroille tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen, jäljempänä 'GATT 1994 -sopimus', I artiklan ja niiden sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvin osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta suhteessa etuuskohteluun, jonka jompikumpi osapuoli on myöntänyt toisen maan tavaroille GATT 1994 -sopimuksen mukaisesti.

15 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

Kumpikin osapuoli myöntää kansallisen kohtelun toisen osapuolen tavaroille GATT 1994 -sopimuksen III artiklan ja niiden sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvin osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

16 ARTIKLA

Tuonti- ja vientitullit

Kumpikin osapuoli soveltaa tuonti- ja vientitulleja WTO:n puitteissa antamiensa tullisitoumusten mukaisesti.

17 ARTIKLA

Tuonti- ja vientirajoitukset

GATT 1994 -sopimuksen XI artiklan ja sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvien osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä, kumpikaan osapuoli ei saa määrätä eikä ylläpitää tullien, verojen tai muiden sellaisten maksujen lisäksi mitään kieltö- ja tai rajoituksia, jotka toimeenpannaan kiintiöiden, tuonti- tai vientilisenssien tai muiden toimenpiteiden muodossa, kun on kyseessä jonkin toisen osapuolen tavarantoiminnan tuonti tai toisen osapuolen alueelle tarkoitettu vienti tai vientiä varten tapahtuva myynti.

18 ARTIKLA

Tavaroiden väliaikainen maahantuonti

Kumpikin osapuoli myöntää toiselle osapuolelle vapautuksen väliaikaisesti tuotujen tavaroiden tuontimaksuista ja tulleista niissä tapauksissa ja niiden menettelyjen mukaisesti, joista määrätään sitä sitovissa tavaroiden väliaikaista maahantuontia koskevissa muissa kansainvälisissä yleissopimuksissa. Tätä vapautusta sovelletaan poikkeuksen myöntävän osapuolen lainsäädännön mukaisesti.

19 ARTIKLA

Kauttakuljetus

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että kauttakuljetuksen vapauden periaate on olennainen edellytys tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiselle. Tältä osin kumpikin osapuoli sallii sellaisten tavaroiden vapaan kauttakuljetuksen alueensa läpi, jotka on lähetetty toisen osapuolen tullialueelta tai tarkoitettu sen tullialueelle, GATT 1994 -sopimuksen V artiklan ja niiden sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvien osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

20 ARTIKLA

Suojatoimenpiteet

Tämän sopimuksen määräykset eivät rajoita kummankaan osapuolen oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka perustuvat GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklaan ja WTO:n suojalausekesopimukseen, tai vaikuta niihin.

21 ARTIKLA

Maatalouden erityiset suojatoimenpiteet

Tämän sopimuksen määräykset eivät rajoita kummankaan osapuolen oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka perustuvat WTO:n maataloussopimuksen erityisiä suojalausekemääräyksiä koskevaan 5 artiklaan, tai vaikuta niihin.

22 ARTIKLA

Polkumyynnin vastaiset toimenpiteet ja tasoitustoimenpiteet

1. Tämän sopimuksen määräykset eivät rajoita kummankaan osapuolen oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka perustuvat GATT 1994 -sopimuksen VI artiklaan, GATT 1994 -sopimuksen VI artiklan soveltamisesta tehtyyn WTO:n sopimukseen ja tukia ja tasoitustulleja koskevaan WTO:n sopimukseen, jäljempänä 'tukisopimus', tai vaikuta niihin.
2. Osapuolet varmistavat, että ennen lopullisten päätelmien tekemistä ilmoitetaan kaikki olennaiset tosiseikat ja näkökannat, joihin päätös toimenpiteiden soveltamisesta pohjautuu, sanottuna kuitenkin rajoittamatta GATT 1994 -sopimuksen VI artiklan soveltamisesta tehdyn WTO:n sopimuksen 6 artiklan 5 kohdan ja tukisopimuksen 12 artiklan 4 kohdan soveltamista. Asianomaisille osapuolille on annettava riittävästi aikaa ilmoitusta koskevien näkemystensä esittämiseen.
3. Sillä edellytyksellä, että tutkimuksen toteuttaminen ei tarpeettomasti lykkäänny, kaikille asianomaisille osapuolille on tarjottava mahdollisuus tulla kuulluksi, jotta ne voivat esittää näkemyksiään polkumyyntiä ja tasoitustulleja koskevien tutkimusten aikana.
4. Tämän artiklan määräyksiin ei sovelleta riitojenratkaisua koskevia tämän sopimuksen määräyksiä.

23 ARTIKLA

Hinnoittelu

Kumpikin osapuoli varmistaa, että yritykset tai yhteisöt, joille se myöntää erityis- tai yksino-oikeuksia tai jotka ovat sen määräysvallassa ja jotka myyvät tavaroita kotimaan markkinoilla ja lisäksi vievät samaa tuotetta, pitävät erillistä kirjanpitoa, josta voidaan todeta selkeästi

- a) menot ja tulot, jotka liittyvät kotimaisiin ja kansainvälisiin toimintoihin; ja
- b) yksityiskohtaiset tiedot menetelmistä, joilla menot ja tulot kohdistetaan kotimaisille ja kansainvälisille toiminnoille.

Erillisen kirjanpidon on perustuttava kansainvälisesti tunnustettujen kirjanpitosääntöjen mukaisesti syy-yhteyttä, objektiivisuutta, avoimuutta ja johdonmukaisuutta koskeviin kirjanpito-periaatteisiin ja tilintarkastuksen kohteena olleisiin tietoihin.

24 ARTIKLA

Poikkeukset

1. Osapuolet vahvistavat, että niiden oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka ovat GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan ja sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisia, sovelletaan soveltuvien osin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan tavarakauppaan. Tätä varten GATT 1994 -sopimuksen XX artikla ja sen tulkintaan liittyvät huomautukset liitetään soveltuvien osin tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.
2. Osapuolet ymmärtävät, että ennen GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan i ja j alakohdassa määrättyjen toimenpiteiden toteuttamista on sen osapuolen, joka aikoo toteuttaa toimenpiteet,

toimitettava toiselle osapuolelle kaikki merkitykselliset tiedot, jotta voidaan pyrkiä osapuolten hyväksyttävissä olevaan ratkaisuun. Osapuolet voivat sopia mistä tahansa tarvittavista keinoista ongelmien ratkaisemiseksi. Jos sopimukseen ei päästä 30 päivän kuluessa tällaisten tietojen toimittamisesta, asianomainen osapuoli voi soveltaa tämän artiklan mukaisia toimenpiteitä kyseiseen tavaraan. Kun ennakkoon tiedottaminen tai tarkastelu ei ole mahdollista välitöntä toimintaa edellyttävien poikkeuksellisten ja kriittisten olosuhteiden vuoksi, toimenpiteiden toteuttamista suunnitteleva osapuoli voi soveltaa viipymättä tilanteen vaatimia varotoimenpiteitä, ja sen on ilmoitettava tästä välittömästi toiselle osapuolelle.

3. Kazakstanin tasavalta voi pitää voimassa tiettyjä, Kazakstanin tasavallan liittymistä WTO:hon koskevassa pöytäkirjassa yksilöityjä toimenpiteitä, jotka eivät ole tämän sopimuksen 14, 15 ja 17 artiklan mukaisia, kyseisille toimenpiteille tuossa pöytäkirjassa määrätyn siirtymäkauden päättymiseen asti.

2 LUKU

TULLI

25 ARTIKLA

Tulliyhteistyö

1. Osapuolet tiivistävät tullialan yhteistyötään varmistaakseen avoimen kaupankäyntiympäristön, helpottaakseen kauppaa, parantaakseen toimitusketjun turvallisuutta, edistääkseen kuluttajien turvallisuutta, pysäyttääkseen sellaisten tavaroiden virran, jotka loukkaavat teollis- ja tekijänoikeuksia, ja torjuakseen salakuljetusta ja petoksia.

2. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi ja käytettävissä olevien resurssien puitteissa osapuolet tekevät yhteistyötä, jonka päämääränä on muun muassa

a) parantaa tullilainsäädäntöä sekä yhdenmukaistaa ja yksinkertaistaa tullimenettelyjä niiden kansainvälisten yleissopimusten ja normien mukaisesti, joita sovelletaan tullimenettelyjen ja kaupan helpottamisen alalla, mukaan lukien ne, joita ovat laatineet Euroopan unioni (esimerkiksi tullitoiminnan ohjeet), Maailman kauppajärjestö ja Maailman tullijärjestö (erityisesti tarkistettu Kioton yleissopimus);

b) ottaa käyttöön nykyaikaisia tullijärjestelmiä, joihin sisältyy nykyaikaista tulliselvitysteknologiaa, määräyksiä valtuutetuista talouden toimijoista, automaattisia riskiperusteisia analyyskejä ja tarkistuksia, yksinkertaistettuja tavaroiden luovutusmenettelyjä, luovutuksen jälkeisiä tarkastuksia, läpinäkyvää tullausarvon määrittämistä ja määräyksiä tullin ja liike-elämän kumppanuuksista;

c) edistää mahdollisimman korkeatasoisten rehellisyysvaatimusten noudattamista tullialalla ja erityisesti rajalla soveltamalla Maailman tullijärjestön Arushan julistukseen sisältyvien periaatteiden mukaisia toimenpiteitä;

d) vaihtaa parhaita käytäntöjä ja antaa koulutusta ja teknistä tukea suunnitteluun ja valmiuksien kehittämiseen sekä mahdollisimman korkeatasoisten rehellisyysvaatimusten noudattamisen varmistamiseen;

- e) vaihtaa tarvittaessa asiaankuuluvia tietoja kunnioittaen arkaluonteisten tietojen luottamuksellisuutta ja henkilötietojen suojaamista koskevia osapuolten sääntöjä;
- f) toteuttaa osapuolten tulliviranomaisten välisiä yhteensovitettuja toimia;
- g) tunnustaa tarvittaessa aiheellisilta osin vastavuoroisesti valtuutettujen talouden toimijoiden ohjelmat ja tullitarkastukset, mukaan lukien niitä vastaavat kauppaa helpottavat toimenpiteet;
- h) tutkia tarvittaessa aiheellisilta osin mahdollisuuksia osapuolten tullipassitusjärjestelmien yhteenliittämiseen.

3. Yhteistyöneuvosto perustaa tulliyhteistyötä käsittelevän alakomitean.

4. Tämän luvun piiriin kuuluvista asioista käydään säännöllistä vuoropuhelua. Yhteistyökomitea voi vahvistaa tällaista vuoropuhelua koskevat säännöt.

26 ARTIKLA

Keskinäinen hallinnollinen avunanto

Osapuolet antavat keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan tämän sopimuksen pöytäkirjan mukaisesti toisilleen keskinäistä hallinnollista apua tulliasioissa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta muita tämän sopimuksen ja erityisesti 25 artiklan mukaisia yhteistyömuotoja.

27 ARTIKLA

Tullausarvon määrittäminen

Tavaroiden tullausarvon määrittämisessä osapuolten välisessä kaupassa noudatetaan GATT 1994 sopimuksen VII artiklan soveltamisesta tehtyä sopimusta. Sen määräykset liitetään soveltuvien osin tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

3 LUKU

KAUPAN TEKNISET ESTEET

28 ARTIKLA

Kaupan teknisiä esteitä koskeva WTO-sopimus

Osapuolet vahvistavat kunnioittavansa suhteissaan oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka perustuvat kaupan teknisiä esteitä koskevaan WTO:n sopimukseen, jäljempänä 'TBT-sopimus', joka soveltuvin osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

29 ARTIKLA

Tekniset määräykset, standardointi, metrologia, akkreditointi, markkinavalvonta ja vaatimustenmukaisuuden arviointi

1. Osapuolet sopivat

a) vähentävänsä eroja, joita niiden välillä on teknisten määräysten, standardoinnin, lakisääteisen metrologian, akkreditoinnin, markkinavalvonnan ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin aloilla, muun muassa edistämällä kansainvälisesti sovittujen välineiden käyttöä kyseisillä aloilla;

b) edistävänsä akkreditoinnin käyttöä kansainvälisten sääntöjen mukaisesti vaatimuksenmukaisuuden arviointielinten ja niiden toiminnan tukemiseksi; ja

c) edistävänsä Kazakstanin tasavallan ja sen kyseisten alojen kansallisten elinten osallistumista standardoinnin, metrologian, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin ja näihin liittyvien tehtävien alalla toimivien eurooppalaisten järjestöjen toimintaan sekä niiden mahdollista liittymistä kyseisiin järjestöihin.

2. Osapuolten tavoitteena on aloittaa ja pitää yllä prosessi, jonka kautta ne voivat lähentää asteittain teknisiä määräyksiään, standardejaan ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjään.

3. Aloilla, joilla lähentymistä on jo tapahtunut, osapuolet voivat harkita teollisuustuotteiden vaatimustenmukaisuuden arviointia ja hyväksymistä koskevien sopimusten neuvottelemista.

30 ARTIKLA

Avoimuus

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin kehittämistä koskevat menettelyt mahdollistavat asianomaisten osapuolten julkisen kuulemisen asianmukaisen varhaisessa vaiheessa, jolloin kuulemisen tuloksena saadut huomiot voidaan vielä esittää ja ottaa huomioon, paitsi jos tämä ei ole mahdollista turvallisuutta, terveyttä, ympäristösuojelua tai kansallista turvallisuutta koskevan hätätilanteen tai sen uhkan vuoksi, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän osaston 13 luvun (Avoimuus) määräysten soveltamista.

2. TBT-sopimuksen 2 artiklan 9 kohdan mukaisesti kumpikin osapuoli varaa asianmukaisen varhaisessa vaiheessa aikaa huomioiden esittämiseen sen jälkeen, kun ehdotetuista teknisistä määräyksistä tai vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevista menettelyistä on ilmoitettu. Jos teknisten määräysten tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen ehdotettuja luonnoksia koskeva kuuleminen on julkinen, kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen tai toisen osapuolen alueella sijaitsevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön osallistumisen ehdoin, jotka ovat ainakin yhtä suotuisat kuin kyseisen osapuolen alueella sijaitsevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön osallistumista koskevat ehdot.

3. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen hyväksymät tekniset määräykset ja vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevat menettelyt ovat julkisesti saatavilla.

4 LUKU

TERVEYS- JA KASVINSUOJELUASIAT

31 ARTIKLA

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on määrittää periaatteet, joita sovelletaan terveys- ja kasvinsuojelutoimiin ja eläinten hyvinvointia koskeviin kysymyksiin osapuolten välisessä kaupassa. Osapuolet soveltavat näitä periaatteita tavalla, jolla helpotetaan kauppaa edelleen säilyttäen kuitenkin kummankin osapuolen soveltama ihmisten, eläinten ja kasvien terveyden ja elämän suojelun taso.

32 ARTIKLA

Periaatteet

1. Osapuolet varmistavat, että terveys- ja kasvinsuojelutoimien kehittäminen ja toteuttaminen perustuu suhteellisuuden, avoimuuden, syrjimättömyyden ja tieteellisen perustelemisen periaatteisiin.
2. Osapuolen on varmistettava, että sen terveys- ja kasvinsuojelutoimet eivät aiheuta mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää sen oman ja toisen osapuolen alueen välillä, jos alueilla on voimassa samanlaiset tai samankaltaiset olosuhteet. Terveys- ja kasvinsuojelutoimia ei saa soveltaa tavalla, joka johtaisi kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.
3. Osapuolten on varmistettava, että kummankin osapuolen asiaankuuluvat viranomaiset huolehtivat terveys- ja kasvinsuojelutoimien, -menettelyjen ja -tarkastusten toteuttamisesta ja tietopyyntöjen käsittelemisestä ilman aiheutonta viivytystä ja siten, että tuontituotteille myönnetään yhtä suotuisa kohtelu kuin vastaaville kotimaisille tuotteille.

33 ARTIKLA

Tuontiin liittyvät vaatimukset

1. Tuojaosapuolen tuontiin liittyviä vaatimuksia sovelletaan viejäosapuolen koko alueeseen, jollei tämän luvun 35 artiklasta muuta johdu. Sertifikaateissa esitetyt tuontiin liittyvät vaatimukset perustuvat *Codex Alimentarius* -komission, jäljempänä 'Codex', Maailman eläintautijärjestön, jäljempänä 'OIE', ja kansainvälisen kasvinsuojeluyhteisöön, jäljempänä 'IPPC', periaatteisiin, jollei tuontiin liittyvien vaatimusten tukena ole tieteellistä riskinarviointia, joka on toteutettu niiden sovellettavien kansainvälisten sääntöjen mukaisesti, jotka esittävät terveys- ja kasvinsuojelutoimista tehdyssä Maailman kauppajärjestön sopimuksessa, jäljempänä 'SPS-sopimus'.
2. Tuontiluvissa esitetyt tuontiin liittyvät vaatimukset eivät saa sisältää tiukempia eläinlääkintä- tai kasvinsuojelualan ehtoja kuin ne, jotka on esitetty tämän artiklan 1 kohdan mukaisesti sertifikaateissa.

34 ARTIKLA

Vastaavuus

Osapuolet tunnustavat yleisesti tai johonkin toimialaan tai toimialan osaan sovellettavien yksittäisten toimenpiteiden ja/tai toimenpidekokonaisuuksien ja/tai järjestelmien vastaavuuden asiaankuuluvien kansainvälisten menettelyjen mukaisesti viejäosapuolen pyynnöstä ja mikäli tuojaosapuoli antaa tyydyttävän arvion.

35 ARTIKLA

Eläinten ja kasvien terveyteen liittyvät toimenpiteet

1. Osapuolet tunnustavat käsitteinä tuholaisista tai taudeista vapaat alueet sekä alueet, joissa esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, SPS-sopimuksen sekä Codexin, OIE:n ja IPPC:n asiaankuuluvien standardien, suuntaviivojen tai suositusten mukaisesti.
2. Määrittäessään tuholaisista tai taudeista vapaita alueita tai alueita, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, osapuolet ottavat huomioon tekijöitä, joita voivat olla maantieteellinen sijainti, ekosysteemit, epidemiologinen seuranta sekä terveys- ja kasvinsuojeluvalvonnan tehokkuus tällaisilla alueilla.

36 ARTIKLA

Kaupan helpottaminen

1. Osapuolet kehittävät ja soveltavat kaupan helpottamisen välineitä sillä perusteella, että tuojaosapuoli on tunnustanut viejäosapuolen tarkastus- ja sertifiointijärjestelmät.
2. Tällaisten kaupan helpottamisen välineiden tavoitteena on välttää se, että tuojaosapuoli tarkastaa voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti jokaisen lähetyksen tai jokaisen vientiä harjoittavan laitoksen viejäosapuolen alueella. Välineitä voivat olla esimerkiksi vientiä harjoittavan laitoksen hyväksyminen ja luettelon laatiminen viejäosapuolen alueella sijaitsevista vientiä harjoittavista laitoksista viejäosapuolen antamien takuiden perusteella.

37 ARTIKLA

Tarkastukset ja auditoinnit

Tarkastukset ja auditoinnit, joita tuojaosapuoli tekee viejäosapuolen alueella arvioidakseen tämän tarkastus- ja sertifiointijärjestelmiä, toteutetaan asiaankuuluvien kansainvälisten standardien, ohjeiden ja suositusten mukaisesti. Tarkastukset ja auditoinnit toteuttava osapuoli vastaa niiden kustannuksista.

38 ARTIKLA

Tietojenvaihto ja yhteistyö

1. Osapuolet keskustelevat ja vaihtavat tietoja olemassa olevista terveys- ja kasvinsuojelutoimista ja eläinten hyvinvointia edistävästä toimista sekä niiden kehittämisestä ja täytäntöönpanosta. Tällaisessa keskustelussa ja tietojenvaihdossa on otettava tarpeen mukaan huomioon SPS-sopimus sekä Codexin, OIE:n ja IPPC:n standardit, suuntaviivat ja suositukset.

2. Osapuolet sopivat tekensä yhteistyötä eläinten ja kasvien hyvinvointia koskevissa kysymyksissä vaihtamalla tietoja, asiantuntemusta ja kokemuksia valmiuksien kehittämiseksi tällä alalla. Tämä yhteistyö perustuu jommankumman osapuolen erityistarpeisiin ja se toteutetaan kummankin osapuolen avustamiseksi toisen osapuolen sääntelykehityksen noudattamisessa.
3. Osapuolet aloittavat ajoissa terveys- ja kasvinsuojeluasioita koskevan vuoropuhelun, kun jompikumpi osapuoli pyytää tarkastelemaan terveyteen ja kasvinsuojeluun liittyviä ja muita tässä luvussa käsiteltyjä kiireellisiä kysymyksiä. Yhteistyökomitea voi hyväksyä tällaista vuoropuhelua koskevat säännöt.
4. Osapuolet nimeävät tässä luvussa käsiteltyjä kysymyksiä koskevaa yhteydenpitoa varten yhteyspisteet, joita koskevat tiedot ne pitävät ajan tasalla.

5 LUKU

PALVELUKAUPPA JA SIJOITTAUTUMINEN

1 JAKSO

YLEISET MÄÄRÄYKSET

39 ARTIKLA

Tavoite ja soveltamisala

1. Osapuolet vahvistavat uudelleen WTO-sopimuksen mukaiset sitoumuksensa ja määräävät tarvittavista järjestelyistä palvelukaupan ja sijoittautumisen vastavuoroisten ehtojen parantamiseksi.
2. Tämän luvun määräysten ei voida tulkita johtavan minkäänlaisiin julkisia hankintoja koskeviin velvoitteisiin, jollei tämän osaston 8 luvun (Julkiset hankinnat) määräyksistä muuta johdu.
3. Tämän luvun määräyksiä ei sovelleta osapuolten myöntämiin tukiin.
4. Osapuolet säilyttävät tämän sopimuksen määräysten kanssa yhteensopivalla tavalla oikeuden säännellä ja ottaa käyttöön uusia säännöksiä perusteltujen harjoitettavaa politiikkaa koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi.
5. Tätä lukua ei sovelleta Euroopan unionin tai Kazakstanin tasavallan työmarkkinoille pyrkiviä luonnollisia henkilöitä koskeviin toimenpiteisiin eikä kansalaisuutta taikka vakituista asuamista tai työntekoa koskeviin toimenpiteisiin.
6. Tämän luvun määräykset eivät estä osapuolia käyttämästä toimenpiteitä, joilla säännellään luonnollisten henkilöiden pääsyä niiden alueelle tai heidän väliaikaista oleskeluaan niiden alueella, mukaan lukien ne toimenpiteet, joita tarvitaan osapuolten rajojen koskemattomuuden suojelemiseksi ja jotta varmistettaisiin luonnollisten henkilöiden asianmukainen liikkuvuus niiden rajojen yli, sillä edellytyksellä, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta siten, että ne mi-

tätöisivät ne edut, joita jompikumpi osapuoli saa tämän luvun ehtojen mukaisesti, tai heikentäisivät näitä etuja.¹

7. Tätä lukua ei sovelleta osapuolten käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat palvelukauppaan ja sijoittautumiseen audiovisuaalialalla.

40 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa

a) 'toimenpiteellä' tarkoitetaan mitä tahansa osapuolen toimenpidettä, joka voi olla lain, säännöksen tai määräyksen, säännön, menettelyn, päätöksen tai hallinnollisen toimen muodossa tai missä tahansa muussa muodossa;

b) 'osapuolen käyttöön ottamalla tai voimassa pitämällä toimenpiteellä' tarkoitetaan toimenpidettä, jonka toteuttavat

i) osapuolen keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelimet tai viranomaiset; ja

ii) osapuolen julkishallinnon ulkopuoliset elimet käyttäessään osapuolen keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelinten tai viranomaisten niille siirtämiä valtuuksia;

c) 'Euroopan unionin luonnollisella henkilöllä' tai 'Kazakstanin tasavallan luonnollisella henkilöllä' tarkoitetaan Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Kazakstanin tasavallan kansalaista niiden lainsäädännön mukaisesti;

d) 'oikeushenkilöllä' tarkoitetaan sovellettavan lainsäädännön mukaan joko voiton tuottamiseksi tai muuta tarkoitusta varten asianmukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä, yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa mitä tahansa oikeussubjektia, kuten yrityksiä, säätiöitä, henkilöyhtiöitä, yhteisyrityksiä, yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yhdistyksiä;

e) 'osapuolen oikeushenkilöllä' tarkoitetaan jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Kazakstanin tasavallan lainsäädännön mukaisesti perustettua Euroopan unionin tai Kazakstanin tasavallan oikeushenkilöä, jolla on sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka alueella, jolla sovelletaan Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta, tai Kazakstanin tasavallan alueella.

Jos jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Kazakstanin tasavallan lainsäädännön mukaisesti perustetulla oikeushenkilöllä on ainoastaan sääntömääräinen kotipaikka tai keskushallinto alueella, jolla sovelletaan Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta, tai Kazakstanin tasavallan alueella, sitä ei pidetä Euroopan unionin tai Kazakstanin tasavallan oikeushenkilönä, jollei sillä ole merkittäviä liiketoimia alueella, jolla sovelletaan Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta, tai Kazakstanin tasavallan alueella;

f) sen estämättä, mitä e alakohdassa määrätään, tämän luvun määräyksiä sovelletaan kansainvälisen meriliikenteen osalta, mukaan lukien eri kuljetusmuodoista koostuvat osittain merellä tapahtuvat kuljetukset, myös laivanvarustamoihin, jotka ovat sijoittautuneet Euroopan unionin tai Kazakstanin tasavallan ulkopuolelle ja jotka ovat Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansa-

¹ Pelkästään sen seikan, että vain tiettyjen maiden luonnollisilta henkilöiltä vaaditaan viisumi, ei katso-
ta tekevän tyhjäksi tämän sopimuksen mukaisia etuja tai heikentävän niitä.

laisten tai Kazakstanin kansalaisten määräysvallassa, jos niille kuuluvat alukset on rekisteröity kyseisessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Kazakstanin tasavallassa näiden lainsäädännön mukaisesti ja jos ne purjehtivat jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Kazakstanin tasaval-
lan lipun alla;

g) 'taloudellista yhdentymistä koskevalla sopimuksella' tarkoitetaan sopimusta, jolla vapautetaan merkittävästi palveluiden kauppaa ja sijoittautumista palvelukaupan yleissopimuksen, jäljempänä 'GATS-sopimus', ja erityisesti sen V ja V bis artiklan mukaisesti ja/tai johon sisältyy määräyksiä, joilla vapautetaan merkittävästi sijoittautumista muilla talouden aloilla ja joka vastaa soveltuvin osin GATS-sopimuksen V ja V bis artiklan mukaisia tällaista toimintaa koskevia kriteerejä;

h) 'taloudellinen toiminta' sisältää luonteeltaan taloudellisen toiminnan, lukuun ottamatta julkista valtaa käytettäessä toteutettua taloudellista toimintaa;

i) 'julkista valtaa käytettäessä toteutetulla taloudellisella toiminnalla' tarkoitetaan toimintaa, jota ei toteuteta kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman talouden toimijan kanssa;

j) 'toiminnalla' tarkoitetaan taloudellisen toiminnan harjoittamista ja jatkamista;

k) oikeushenkilön 'tytäryrityksellä' tarkoitetaan kyseisen osapuolen toisen oikeushenkilön määräysvallassa tosiasiallisesti olevaa oikeushenkilöä;¹

l) oikeushenkilön 'sivuliikkeellä' tarkoitetaan liiketoimintayksikköä, jolla ei ole oikeushenkilön asemaa mutta jonka toiminta on luonteeltaan pysyvää, kuten emoyrityksen sivutoimipaikka, jolla on oma johto ja käytännön valmiudet käydä liikeneuvotteluja kolmansien osapuolten kanssa siten, että näiden kolmansien osapuolten ei tarvitse olla suoraan yhteydessä emoyritykseen, vaikka ne ovatkin tietoisia tarvittaessa syntyvästä oikeussuhteesta emoyritykseen, jonka pääkonttori on ulkomailla, vaan ne voivat harjoittaa liiketoimintaa tämän sivutoimipaikan muodostavan liiketoimintayksikön kanssa;

m) 'sijoittautumisella' tarkoitetaan kaikkea liiketoimintaa tai kaupallista läsnäoloa, kuten

i) oikeushenkilön perustaminen, hankinta tai ylläpitäminen²; tai

ii) sivuliikkeen tai edustuston³ perustaminen tai ylläpitäminen osapuolen alueella taloudellista toimintaa varten;

n) osapuolen 'sijoittajalla' tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä ja oikeushenkilöitä, jotka aikovat harjoittaa tai harjoittavat taloudellista toimintaa sijoittautumalla;

o) 'palveluihin' sisältävät minkä hyvänsä alan minkä hyvänsä palvelun⁴, lukuun ottamatta julkista valtaa käytettäessä tarjottavia palveluja;

¹ Oikeushenkilö on toisen oikeushenkilön määräysvallassa, jos viimeksi mainitulla on valta nimittää enemmistö sen johtajista tai muutoin laillisesti ohjata sen toimintaa.

² Käsitteillä oikeushenkilön 'perustaminen' ja 'hankinta' tarkoitetaan myös pääomaosuutta oikeushenkilöstä, kun tarkoituksena on luoda tai pitää yllä kestäviä taloudellisia yhteyksiä.

³ Toisen osapuolen oikeushenkilöiden edustustot eivät saa harjoittaa kaupallisesti toteutettua taloudellista toimintaa Kazakstanin tasavallan alueella. Euroopan unioni varaa itselleen oikeuden edellyttää tässä suhteessa vastavuoroisuutta.

⁴ Selkeyden vuoksi tässä luvussa palveluina pidetään palveluita, jotka luetellaan WTO:n asiakirjan MTN.GNS/W/120 ajantasaisessa versiossa.

p) 'julkista valtaa käytettäessä tarjottavilla palveluilla' tarkoitetaan kaikkia palveluja, joita ei tarjota kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman palveluntarjoajan kanssa;

q) 'palveluntarjoajalla' tarkoitetaan kaikkia luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, jotka tarjoavat palveluja;

r) 'palvelun tarjoaminen' sisältää palvelun tuottamisen, jakelun, markkinoinnin, myynnin ja toimittamisen.

2 JAKSO

SIJOITTAUTUMINEN JA RAJAT YLITTÄVÄ PALVELUJEN TARJONTA

1 ALAJAKSO

KAIKKI TALOUDELLISEN TOIMINNAN ALAT

41 ARTIKLA

Sovelletamisala

1. Tätä alajaksoa sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sijoittautumiseen kaikilla taloudellisen toiminnan aloilla sekä rajat ylittävään palvelujen tarjontaan.

2. Osapuolet vahvistavat GATS-sopimuksen mukaisista sitoumuksistaan johtuvat oikeutensa ja velvollisuutensa.

Selvennyksenä todetaan palveluiden osalta, että osapuolten GATS-erityissitoumusluettelot¹, mukaan lukien varaukset ja suosituimmuuskohtelua koskevien poikkeusten luettelot, liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä ja että niitä sovelletaan.

42 ARTIKLA

Sijoittautumisedellytysten asteittainen parantaminen

1. Kauppakomitean kokoonpanossa kokoontuva yhteistyökomitea antaa osapuolille suosituksia sijoittautumisen vapauttamisesta edelleen tämän sopimuksen puitteissa.

2. Osapuolet pyrkivät välttämään sellaisten toimenpiteiden hyväksymistä, jotka muuttavat sijoittautumista koskevat edellytykset rajoittavammiksi kuin ne olivat tämän sopimuksen allekirjoituspäivää edeltävänä päivänä.

¹ Kazakstanin tasavallan osalta viittaus sisältää palveluita käsittelevän luvun Kazakstanin tasavallan liittymistä WTO:hon koskevassa pöytäkirjassa.

43 ARTIKLA

Rajat ylittävän palveluiden tarjonnan edellytysten asteittainen parantaminen

1. Osapuolet tunnustavat täysimääräisesti, että on tärkeää vapauttaa niiden välinen rajat ylittävä palveluiden tarjonta.
2. Kauppakomitean kokoonpanossa kokoontuva yhteistyökomitea antaa osapuolille suosituksia rajat ylittävän palveluiden tarjonnan vapauttamiseksi edelleen tämän sopimuksen puitteissa.

2 ALAJAKSO

MUU TALOUDELLINEN TOIMINTA KUIN PALVELUT

44 ARTIKLA

Soveltamisala

Tätä alajaksoa sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sijoittautumiseen kaikilla muilla taloudellisen toiminnan aloilla kuin palveluissa.

45 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu

1. Kumpikin osapuoli myöntää toisen osapuolen oikeushenkilöille kohtelun, joka ei ole epäsuotuisampi kuin sen kolmansien maiden oikeushenkilöille myöntämä sijoittautumista koskeva kohtelu.
2. Kumpikin osapuoli myöntää toisen osapuolen oikeushenkilöille kohtelun, joka ei ole epäsuotuisampi kuin sen kolmansien maiden oikeushenkilöille myöntämä kohtelu, kun on kyse ensiksi mainitun osapuolen alueelle sijoittautuneiden toisen osapuolen oikeushenkilöiden toiminnasta.
3. Mikä tahansa paikallista sisältöä koskeviin vaatimuksiin liittyvä etu, suosinta, erityisoikeus tai vapautus, jonka Kazakstanin tasavalta myöntää WTO:n jäsenen oikeushenkilölle, joka on sijoittautunut Kazakstanin tasavaltaan oikeushenkilönä, on myönnettävä heti ja ehdoitta Euroopan unionin oikeushenkilölle, joka on sijoittautunut Kazakstanin tasavaltaan oikeushenkilönä.
4. Edellä olevan 1 ja 2 kohdan mukaisesti myönnettyä kohtelua ei sovelleta kohteluun, jota osapuoli myöntää taloudellista yhdentymistä koskevien sopimusten, vapaakauppasopimusten, kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehtyjen sopimusten tai ensisijaisesti verotusasioita koskevien sopimusten nojalla, eikä sen voida tulkita ulottuvan investointien suojaan, paitsi kun on kyse 46 artiklaan perustuvasta kohtelusta, sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumenettely mukaan lukien.
5. Sen estämättä, mitä 4 kohdassa määrätään, Kazakstanin tasavalta ei saa strategisten voimavarojen ja tavoitteiden osalta missään tapauksessa myöntää sellaisen Euroopan unionin oike-

ushenkilön tytäryrityksille, joka on sijoittautunut Kazakstanin tasavaltaan oikeushenkilönä, epäsuotuisampaa kohtelua kuin kohtelu, jonka se myöntää jonkin sellaisen kolmannen maan oikeushenkilön tytäryrityksille, joka on sijoittautunut Kazakstanin tasavaltaan, sen päivän jälkeen, jona tämän osaston soveltaminen alkaa.

46 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

Jollei liitteessä I esitetystä osapuolten tekemistä varaumista muuta johdu,

a) kumpikin osapuoli myöntää toisen osapuolen oikeushenkilöiden tytäryrityksille, jotka ovat sijoittautuneet sen alueelle, kohtelun, joka ei ole epäsuotuisampi kuin kyseisen osapuolen omille oikeushenkilöille niiden toiminnan osalta myönnetty kohtelu;

b) Kazakstanin tasavalta myöntää Euroopan unionin oikeushenkilöille ja niiden sivuliikkeille niiden sijoittautumisen ja muun taloudellisen toiminnan kuin palvelujen osalta kohtelun, joka ei ole epäsuotuisampi kuin Kazakstanin tasavallan oikeushenkilöille ja niiden sivuliikkeille myönnetty kohtelu. Kazakstanin tasavallan myöntämä kansallinen kohtelu ei rajoita Kazakstanin tasavallan liittymistä WTO:hon koskevan pöytäkirjan ehtojen soveltamista.

3 JAKSO

LUONNOLLISTEN HENKILÖIDEN TILAPÄINEN OLESKELU LIKETOIMINTAA VARTEN

47 ARTIKLA

Soveltamisala ja määritelmät

1. Tätä jaksoa sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka koskevat sijoittautumista varten maahan tulevien yritysvierailijoiden, sisäisen siirron saaneiden työntekijöiden ja sopimusperusteisten palveluntarjoajien maahantuloa ja tilapäistä oleskelua niiden alueella 39 artiklan 5 ja 6 kohdan mukaisesti.

2. Tässä jaksossa

a) 'sijoittautumisen vuoksi matkustavilla liikematkustajilla' tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä, jotka ovat johtavassa asemassa osapuolen oikeushenkilön palveluksessa ja jotka ovat vastuussa sijoittautumisen toteuttamisesta toisen osapuolen alueelle. He eivät tarjoa palveluja eivätkä suorita muuta taloudellista toimintaa kuin se, mitä sijoittautuminen edellyttää. He eivät saa korvausta isäntämaana olevan osapuolen alueella sijaitsevasta lähteestä;

b) 'sisäisen siirron saaneilla työntekijöillä' tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä, jotka ovat olleet osapuolen jonkin oikeushenkilön palveluksessa taikka sen yhtiömiehenä tai osakkaana¹ vähintään yhden vuoden ajan ja jotka on tilapäisesti siirretty toisen osapuolen alueelle sijoittautuneeseen yksikköön, joka voi olla osapuolen oikeushenkilön tytäryritys, sivuliike tai emoyritys.

¹ Selkeyden vuoksi yhtiömiehen tai osakkaan tulee olla osa samaa oikeushenkilöä.

Kyseisen luonnollisen henkilön on kuuluttava johonkin niistä luokista, jotka on määritelty osapuolten GATS-luetteloissa, joita tämän jakson soveltamiseksi sovelletaan kaikkeen taloudelliseen toimintaan;

c) 'sopimusperusteisella palveluntarjoajalla' tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka on osapuolen jonkin sellaisen oikeushenkilön palveluksessa, joka ei ole työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalveluja suorittava toimisto eikä toimi tällaisten toimistojen kautta ja jolla ei ole sijoittautunutta yksikköä toisen osapuolen alueella ja joka on tehnyt vilpittömässä mielessä sopimuksen¹ palvelujen tarjoamisesta viimeksi mainitun osapuolen alueella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää sen työntekijöiden tilapäistä läsnäoloa viimeksi mainitun osapuolen alueella palvelujen tarjontaa koskevan sopimuksen täyttämiseksi;

d) 'tutkinnoilla' tarkoitetaan tutkinto- ja muita todistuksia ja muuta näyttöä virallisesta tutkimuksesta, jonka oikeudellisten, hallinnollisten tai muiden määräysten mukaisesti nimetty viranomainen on antanut ja jolla osoitetaan ammatillisen koulutuksen suorittaminen.

48 ARTIKLA

Sisäisen siirron saaneet työntekijät ja sijoittautumisen vuoksi matkustavat liikematkustajat

1. Palveluiden osalta osapuolet vahvistavat uudelleen GATS-sopimuksen mukaisista si-
toumuksistaan johtuvat velvoitteensa, jotka koskevat sisäisen siirron saaneiden työntekijöiden
ja sijoittautumisen vuoksi matkustavien liikematkustajien maahantuloa ja tilapäistä oleskelua.
Sopimuksessa lueteltuja varauksia sovelletaan.²

2. Muun taloudellisen toiminnan kuin palvelujen osalta ja jollei liitteessä II esitetyistä varauksista muuta johdu,

a) kumpikin osapuoli sallii sijoittajien, jotka osallistuvat tavaroiden tuottamiseen toisen osapuolen alueella, siirtää 47 artiklan 2 kohdan b alakohdassa määriteltyjä sisäisen siirron saaneita työntekijöitä ja 47 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määriteltyjä sijoittautumisen vuoksi matkustavia liikematkustajia. Maahantulo ja tilapäinen oleskelu on sisäisen siirron saaneiden työntekijöiden osalta rajattu enintään kolmeen vuoteen ja sijoittautumisen vuoksi matkustavien liikematkustajien osalta 90 päivään minä hyvänsä 12 kuukauden jaksona;

b) kumpikaan osapuoli ei pidä voimassa tai ota käyttöön toimenpiteitä, joilla on määritelty lukumäärien kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa olevina rajoituksina niiden luonnollisten henkilöiden määrä, jotka sijoittaja saa siirtää sisäisen siirron saaneina työntekijöinä tai sijoittautumisen vuoksi matkustavina liikematkustajina, tai syrjiviksi rajoituksiksi.

¹ Palvelusopimuksen on oltava sen osapuolen lainsäädännön, asetusten ja vaatimusten mukainen, jossa sopimus pannaan täytäntöön.

² Selkeyden vuoksi varauksat käsittävät myös ne varauksat, jotka koskevat sisäisen siirron saaneiden työntekijöiden ja sijoittautumisen vuoksi matkustavien liikematkustajien luokkien määrittelyä.

49 ARTIKLA

Sopimusperusteiset palveluntarjoajat

1. Kazakstanin tasavalta sallii alueellaan tapahtuvan Euroopan unionin oikeushenkilöiden palveluntarjonnan sellaisten luonnollisten henkilöiden läsnäolon kautta, jotka ovat Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisia, seuraavien edellytyksin:

- a) Kazakstanin tasavallan alueelle tulevilla luonnollisilla henkilöillä on oltava
 - i) korkeakoulututkinto tai vastaavaa osaamistasoa osoittava muodollinen erikoispätevyys ja
 - ii) ammatillinen pätevyys, jos toiminnan harjoittaminen kyseisellä alalla tätä edellyttää Kazakstanin tasavallan lainsäädännön, määräysten tai vaatimusten mukaisesti;
- b) luonnolliset henkilöt eivät saa Kazakstanin tasavallan alueella oleskelunsa aikana palvelujen tarjonnasta muuta korvausta kuin sen, jonka he saavat Euroopan unionin oikeushenkilöltä;
- c) Kazakstanin tasavaltaan tulevan luonnollisen henkilön on oltava ollut Euroopan unionin oikeushenkilön palveluksessa vähintään vuoden ajan ennen kuin Kazakstanin tasavaltaan tuloa koskeva hakemus on esitetty. Lisäksi luonnollisilla henkilöillä on oltava sinä päivänä, jona Kazakstanin tasavaltaan tuloa koskeva hakemus esitetään, vähintään viisivuotinen ammatillinen kokemus alalta, jota sopimus koskee;
- d) Kazakstanin tasavalta voi käyttää taloudellista tarveharkintaa ja vuotuista kiintiötä niille työluville, jotka on varattu Euroopan unionin sopimusperusteisille palveluntarjoajille, jotka pääsevät Kazakstanin tasavallan palvelumarkkinoille. Kazakstanin tasavallan palvelumarkkinoille tulevien Euroopan unionin sopimusperusteisten palveluntarjoajien määrä saa olla enintään 800 henkilöä vuodessa;
- e) taloudellista tarveharkintaa ei sovelleta sen jälkeen, kun Kazakstanin tasavallan liittymisestä WTO:hon on kulunut viisi vuotta.¹ Sen jakson aikana, jona Kazakstanin tasavalta soveltaa taloudellista tarveharkintaa², sopimuksen täyttämiseen perustuva luonnollisten henkilöiden maahantulo ja tilapäinen oleskelu Kazakstanin tasavallassa on rajattu yhteensä enintään neljään kuukauteen minä hyvänsä 12 kuukauden jaksona, taikka sopimuksen keston ajaksi, sen mukaan, kumpi näistä on lyhyempi. Kun Kazakstanin tasavallan WTO:hon liittymisestä on kulunut viisi vuotta, maahantulo ja tilapäinen oleskelu on rajattu yhteensä enintään kuuteen kuukauteen minä hyvänsä 12 kuukauden jaksona, taikka sopimuksen keston ajaksi, sen mukaan, kumpi näistä on lyhyempi. Euroopan unionin oikeushenkilöt ovat vastuussa työntekijöidensä oikea-aikaisesta poistumisesta Kazakstanin tasavallan alueelta.

¹ Kaikkia muita maahantuloa, oleskelua ja työskentelyä koskevia vaatimuksia, lakeja ja määräyksiä sovelletaan edelleen.

² Selkeyden vuoksi Kazakstanin tasavallan osalta 'taloudellisella tarveharkinnalla' tarkoitetaan Kazakstanin tasavallan oikeushenkilön sopimusperusteisten palveluntarjoajien houkuttelemiseksi toteuttamia menettelyjä, joissa on otettava huomioon kansallisiin työmarkkinaolosuhteisiin perustuva maahan päästettävien ulkomaisten työntekijöiden lukumäärä. Nämä ehdot täyttyvät, jos sen jälkeen, kun työpaikkailmoitus on julkaistu joukkoviestimissä ja pätevää henkilöä on etsitty toimivaltaisen viranomaisen tietokannasta, yksikään hakijoista ei täytä ilmoituksessa kuvattuja vaatimuksia. Tähän pitäisi kulua enintään kuukausi. Vasta tämän menettelyn jälkeen oikeushenkilö voi saattaa päätökseen menettelyn sopimusperusteisten palveluntarjoajien palkkaamiseksi.

2. Kazakstanin tasavalta sallii alueelleen kohdistuvan Euroopan unionin oikeushenkilöiden palveluntarjonnan luonnollisten henkilöiden läsnäolon kautta, jos palvelusopimus täyttää seuraavat edellytykset:

a) palvelujen tarjoamista koskeva sopimus

i) on tehty suoraan Euroopan unionin oikeushenkilön ja sellaisen lopullisen kuluttajan välillä, joka on Kazakstanin tasavallan oikeushenkilö;

ii) edellyttää kyseisen oikeushenkilön tilapäistä läsnäoloa Kazakstanin tasavallan alueella palvelun tuottamiseksi; ja

iii) on Kazakstanin tasavallan lakien, määräysten ja vaatimusten mukainen;

b) palvelujen tarjoamista koskeva sopimus tehdään jollakin seuraavista toiminnan aloista, jotka määritelmiseen sisältyvät Kazakstanin tasavallan GATS-sitoumusluetteloon:

i) lakiasianpalvelut

ii) laskentatoimen palvelut ja kirjanpitoalvelut

iii) verotukseen liittyvät palvelut

iv) arkkitehtipalvelut

v) tekniikkaa koskevat palvelut

vi) tekniikkaa koskevat kokonaispalvelut

vii) kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut

viii) tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut

ix) mainospalvelut

x) markkinatutkimuspalvelut

xi) liikkeenjohdon konsultointipalvelut

xii) liikkeenjohdon konsultointiin liittyvät palvelut

xiii) tekniset testaus- ja analysointipalvelut

xiv) kaivostoimintaan liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut

xv) tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut

xvi) käännös- ja tulkkauspalvelut

xvii) laitehuolto- ja korjauspalvelut, myös liikennevälineitä koskevat, myynnin jälkeisiä palveluja koskevan sopimuksen yhteydessä

xviii) ympäristöpalvelut;

c) tämän kohdan nojalla myönnetty pääsy koskee ainoastaan sopimuksen kohteena olevaa palvelutoimintaa; se ei luo oikeutta käyttää ammattinimikettä Kazakstanin tasavallan alueella.

3. Euroopan unioni vahvistaa uudelleen omat velvollisuutensa, jotka johtuvat sen GATS-sopimuksen mukaisista sitoumuksista siltä osin kuin on kyse sopimusperusteisten palveluntarjoajien saapumisesta ja tilapäisestä oleskelusta. Mainitussa sopimuksessa lueteltuja varauksia sovelletaan.¹

50 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu

1. Euroopan unioni myöntää Kazakstanin tasavallan sopimusperusteisille palveluntarjoajille vähintään vastaavan kohtelun kuin se, joka myönnetään jonkin kolmannen maan sopimusperusteisille palveluntarjoajille.

¹ Selkeyden vuoksi varauksat sisältävät myös ne varauksat, jotka koskevat luokkien määrittelyä.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta kohteluun, joka on myönnetty Euroopan unionin ja jonkin kolmannen maan välillä tehtyjen muiden sellaisten sopimusten nojalla, jotka on ilmoitettu GATS-sopimuksen V artiklan nojalla tai jotka kuuluvat suosituimmuuskohtelusta myönnetty poikkeukset sisältävään Euroopan unionin GATS-luetteloon. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta myöskään kohteluun, joka johtuu määräysten yhdenmukaistamisesta sellaisten unionin tekemien sopimusten perusteella, joissa määrätään GATS-sopimuksen VII artiklan mukaisesta vastavuoroisesta tunnustamisesta.

3. Jos Kazakstanin tasavalta myöntää tässä sopimuksessa määrättyä kohtelua edullisemman kohtelun jonkin muun WTO:n jäsenen, lukuun ottamatta Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) maita ja Kazakstanin tasavallan kanssa tehtyjen taloudellista yhdentymistä koskevien sopimusten osapuolina olevia maita, sopimusperusteisille palveluntarjoajille, samaa kohtelua on sovellettava Euroopan unionin sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin. Tätä määräystä ei sovelleta myöskään kohteluun, joka johtuu määräysten yhdenmukaistamisesta sellaisten Kazakstanin tasavallan tekemien sopimusten perusteella, joissa määrätään GATS-sopimuksen VII artiklan mukaisesta vastavuoroisesta tunnustamisesta.

51 ARTIKLA

Liiketoimintaa varten tilapäisesti oleskelevien luonnollisten henkilöiden oleskelun edellytysten asteittainen parantaminen

Kauppakomitean kokoonpanossa kokoontuva yhteistyökomitea antaa osapuolille suosituksia, jotka koskevat liiketoimintaa varten tilapäisesti oleskelevien luonnollisten henkilöiden oleskelun vapauttamista edelleen.

4 JAKSO

SISÄINEN SÄÄNTELY

52 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Jäljempänä 53 artiklassa esitettyjä sääntöjä sovelletaan lupia ja pätevyyttä koskeviin osapuolten toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat

a) rajat ylittävään palvelujen tarjontaan;

b) sijoittautumiseen;

c) palvelujen tarjontaan, joka tapahtuu luonnollisen henkilön toisen osapuolen alueella oleskelun kautta tämän luvun 3 jakson mukaisesti.

2. Edellä olevassa 53 artiklassa esitettyjä sääntöjä sovelletaan kaikkeen tämän luvun soveltamisalaan kuuluvaan taloudelliseen toimintaan. Palveluiden osalta niitä sovelletaan kummankin osapuolen GATS-erityissitoumusten¹ rajoissa. Sääntöjä ei sovelleta toimenpiteisiin, jotka on kirjattava rajoituksina GATS-sopimuksen XVI tai XVII artiklan nojalla laadittaviin luetteloihin.

¹ Kazakstanin tasavallan osalta viittaus käsittää palveluita käsittelevän jakson Kazakstanin tasavallan liittymistä WTO:hon koskevassa pöytäkirjassa.

53 ARTIKLA

Lisensointi ja pätevyys

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että lisensointia ja pätevyyttä koskevat menettelyt, joiden tarkoituksena on saada lupa tarjota palvelua tai sijoittautua, ovat kohtuullisia, selkeitä ja taustalla olevien politiikkaa koskevien tavoitteiden kannalta merkityksellisiä ja että niissä otetaan huomioon vaatimusten luonne ja arvioitavat perusteet ja että ne eivät itsessään rajoita palvelujen tarjontaa tai sijoittautumista.

2. Jos hakemuksille on erityisiä määräaikoja, hakijalle on jätettävä kohtuullisesti aikaa hakemuksen tekemiseen. Toimivaltaisen viranomaisen on aloitettava hakemuksen käsittely ilman aiheutonta viivytystä. Jos mahdollista, sähköiset hakemukset olisi hyväksyttävä samoin aitous- ta koskevin edellytyksin kuin paperimuodossa olevat hakemukset.

3. Oikeaksi todistetut jäljennökset olisi mahdollisuuksien mukaan hyväksyttävä alkuperäisten asiakirjojen sijasta.

4. Kumpikin osapuoli varmistaa, että hakemusten käsittely, mukaan lukien lopullisen päätöksen tekeminen, saadaan päätökseen kohtuullisessa, osapuolen lainsäädännössä määritellyssä ajassa tai joka tapauksessa ilman aiheutonta viivytystä. Kumpikin osapuoli pyrkii vahvistamaan tavanomaisen aikataulun hakemusten käsittelyä varten. Kumpikin osapuoli varmistaa, että myönnetty lupa tulee voimaan ilman aiheutonta viivytystä luvassa määriteltyjen ehtojen mukaisesti.

5. Kumpikin osapuoli varmistaa, että lupamaksut¹ ovat kohtuullisia suhteessa toimivaltaiselle viranomaiselle aiheutuneisiin kustannuksiin ja että ne eivät itsessään rajoita palvelun tarjontaa tai sijoittautumista.

6. Jos toimivaltainen viranomainen katsoo hakemuksen epätäydelliseksi tai toteaa tarvitsevas- sa lisätietoja, sen on kohtuullisessa ajassa

a) ilmoitettava tästä hakijalle;

b) yksilöitävä mahdollisuuksien mukaan vaadittavat lisätiedot; ja

c) tarjottava mahdollisuuksien mukaan tilaisuus korjata puutteet.

7. Jos toimivaltainen viranomainen hylkää hakemuksen, sen on ilmoitettava tästä hakijalle ilman aiheutonta viivytystä ja mahdollisuuksien mukaan kirjallisesti. Toimivaltaisen viranomai- sen olisi ilmoitettava hakijalle tämän pyynnöstä hakemuksen hylkäämisen syyt sekä mahdolli- suuksien mukaan siinä havaitut puutteet. Sen olisi ilmoitettava hakijalle menettelyistä, joilla päätökseen voi hakea muutosta asiaan liittyvän lainsäädännön mukaisesti. Toimivaltaisen vi- ranomaisen olisi annettava hakijalle mahdollisuus toimittaa uusi hakemus kyseisen viranomai- sen vakiintuneiden menettelyjen mukaisesti, paitsi jos kyseinen viranomainen rajoittaa lisens- sien tai pätevyyden hyväksymistä koskevien päätösten määrää.

¹ Lisenssimaksuihin eivät sisälly luonnonvarojen käytöstä perittävät maksut, huutokaupasta, tarjouskil- pailusta tai muusta syrjimättömästä toimitiluvan myöntämistavasta johtuvat maksut eivätkä pakolliset suoritukset yleispalvelun tarjoamiseksi.

8. Kumpikin osapuoli varmistaa, että toimivaltaisen viranomaisen lisensointia tai pätevyyttä koskevassa menettelyssä käyttämät menettelytavat ja sen tekemät päätökset ovat puolueettomia kaikkien hakijoiden suhteen. Toimivaltaisen viranomaisen olisi tehtävä päätöksensä itsenäisesti, eikä olla selontekovastuussa millegään palvelujen tarjoajalle tai sijoittajalle, jota varten lisenssi tai pätevyys vaaditaan.

5 JAKSO

ALAKOHTAISET MÄÄRÄYKSET

54 ARTIKLA

Kansainvälinen meriliikenne

1. Tässä artiklassa vahvistetaan periaatteet, jotka koskevat kansainvälisten meriliikennepalveluiden vapauttamista. Tämä artikla ei vaikuta osapuolten GATS-sitoumuksista johtuviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

2. Tässä artiklassa 'kansainväliseen meriliikenteeseen' sisältyvät ovelta ovelle -kuljetukset ja intermodaalikuljetukset, joilla tarkoitetaan tavaroiden kuljettamista useammalla kuin yhdellä liikennemuodolla, joihin sisältyy meriosuus, ja ainoastaan yhdellä kuljetusasiakirjalla, minkä vuoksi tähän sisältyy kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien oikeus tehdä suoraan sopimuksia muiden liikennemuotojen tarjoajien kanssa.

3. Siltä osin kuin on kyse huolintaliikkeiden toiminnasta 4 kohdassa tarkoitettujen palvelujen tuottamiseksi kansainväliselle meriliikenteelle, kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen oikeushenkilöiden perustaa sen alueelle tytäryrityksiä tai sivuliikkeitä siten, että sijoittautumista ja toimintaedellytykset eivät ole epäsuotuisampia kuin edellytykset, jotka myönnetään sen omille tytäryrityksille tai sivuliikkeitä taikka kolmansien maiden tytäryrityksille tai sivuliikkeitä, sen mukaan, kummat näistä ovat suotuisampia.

Tätä kohtaa ei sovelleta sijoittautumiseen jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Kazakstanin tasavallan kansallisen lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi.

4. Tällainen toiminta sisältää seuraavia toimia, mutta ei rajoitu niihin:

a) sellaiset meriliikennepalvelujen ja niihin liittyvien oheispalvelujen markkinointiin ja myyntiin liittyvät toimet hinnoittelusta laskutukseen, jotka toteutetaan pitämällä suoraan yhteyttä asiakkaisiin, riippumatta siitä, tarjoavatko näitä palveluja palveluntarjoajat itse vai sellaiset palveluntarjoajat, joiden kanssa palvelujen myyjä on tehnyt pysyvät liikesopimukset;

b) sellaisten liikennepalvelujen ja niihin liittyvien oheispalvelujen hankkiminen ja käyttö joko omaan tai asiakkaiden lukuun (ja jälleenmyynti näiden asiakkaille), jotka ovat tarpeen intermodaalista palvelua varten, mukaan lukien kaikki sisämaakuljetuksen tavat;

c) kuljetusasiakirjojen, tulliasiakirjojen tai muiden kuljetettavien tavaroiden alkuperään tai ominaisuuksiin liittyvien asiakirjojen laatiminen;

d) liiketoimintaa koskevien tietojen toimittaminen millä tahansa välineellä, tietokoneavusteiset tietojärjestelmät ja sähköinen tiedonsiirto mukaan luettuina (jollei televiestintään liittyvistä kestävästä syrjimättömistä rajoituksista muuta johdu);

e) liiketoimintajärjestelyjen luominen muiden, myös paikallisten huolintaliikkeiden kanssa, mukaan lukien osakkuus yrityksen pääomaan ja paikalta palkattavan henkilöstön palvelukseen ottaminen (tai, ulkomaisen henkilöstön ollessa kyseessä, tämän sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisesti);

f) toimiminen oikeushenkilöiden puolesta muun muassa järjestämällä tarvittaessa aluksen satamassa käynti tai ottamalla vastuu rahdista.

5. Ottaen huomioon rajat ylittävän palvelujen tarjonnan nykyisen vapauttamisasteen osapuolten välillä kansainvälisten meriliikennepalvelujen alalla

a) osapuolet soveltavat tosiasiallisesti periaatetta, jonka mukaan kansainvälisille markkinoille ja meriliikenteeseen on rajoittamaton pääsy kaupallisin ehdoin ja syrjimättömästi;

b) kumpikin osapuoli myöntää toisen osapuolen palveluntarjoajien liikennöimille aluksille yhtä suotuisan kohtelun kuin omille aluksilleen tai minkä tahansa kolmannen maan aluksille sen mukaan, kumpi näistä kohteluista on edullisempi, muun muassa satamiin pääsyn, satamien infrastruktuurin ja palvelujen sekä merenkulun tukipalvelujen käytön ja niistä johtuvien maksujen ja palkkioiden, tullipalvelujen ja laituripaikkojen sekä lastausta ja purkamista varten osoitettavien tilojen ja välineiden osalta.

6. Edellä 5 kohdassa esitettyjä periaatteita soveltaessaan osapuolet

a) eivät tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen sovelta mitään minkään Euroopan unionin jäsenvaltion ja Kazakstanin tasavallan kahdenvälisten sopimusten lastinjakomääräyksiä;

b) eivät tulevaisuudessa sisällytä kolmansien maiden kanssa tekemiinsä kahdenvälisiin sopimuksiin lastinjakolausekkeita, lukuun ottamatta poikkeuksellisia olosuhteita, joissa tämän sopimuksen jommankumman osapuolen laivanvarustamoilla ei olisi muutoin todellista mahdollisuutta liikennöidä kyseiseen kolmanteen maahan ja pois sieltä;

c) kieltävät tulevaisuudessa kahdenvälisissä sopimuksissaan lastinjakojärjestelyt kuivan ja nestemäisen lastin tavaraliikenteessä;

d) poistavat tämän sopimuksen voimaan tullessa kaikki yksipuoliset toimenpiteet sekä hallinnolliset, tekniset tai muut esteet, jotka voisivat rajoittaa peiteltysti kansainvälisten meriliikennepalvelujen vapaata tarjoamista tai vaikuttaa niihin syrjivästi, ja pidättäytyvät ottamasta tällaisia käyttöön.

7. Euroopan unionin luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt, jotka tarjoavat kansainvälisiä meriliikennepalveluja, saavat tarjota kansainvälisiä joki-meripalveluita Kazakstanin tasavallan sisävesillä, ja päinvastoin.

8. Osapuolet antavat toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalveluiden tarjoajien saataville kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin seuraavat satamapalvelut: luotsaus, hinaus ja vetoapu, muonitus, polttoaineen ja veden toimitus, jätehuolto ja painolastiveden hävittäminen, satamakapteenipalvelut, navigointilaitteet, alusten käytön kannalta keskeisen tärkeät maissa sijaitsevat palvelut, mukaan lukien viestintä-, vesi-, sähköpalvelut, korjausten suorittamismahdollisuus hätätapauksia varten, ankkurointi, laituripaikat ja alusten kiinnityspalvelut.

9. Jos Kazakstanin tasavalta myöntää meriliikennettä koskevan suotuisamman kohtelun jollekin muulle WTO:n jäsenelle, lukuun ottamatta Kaspianmeren rantavaltioita ja IVY-maita, samoja ehtoja on sovellettava Euroopan unionin luonnollisiin henkilöihin ja oikeushenkilöihin.

54 a ARTIKLA

Maantie-, rautatie-, sisävesi- ja lentoliikenne

Jotta varmistetaan osapuolten välisen liikenteen yhteensovitettu kehitys, joka on mukautettu niiden vastavuoroisiin kaupallisiin tarpeisiin, molemminpuolista markkinoille pääsyä koskevista edellytyksistä maantie-, rautatie- ja sisävesireiteillä sekä soveltuvin osin lentoliikenteessä voidaan sopia tulevaisuudessa mahdollisesti tehtävissä erityisissä sopimuksissa, jotka osapuolet neuvottelevat tämän sopimuksen tultua voimaan.

6 JAKSO

POIKKEUKSET

55 ARTIKLA

Yleiset poikkeukset

1. Edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perustetomaan syrjintään sellaisten maiden välillä, joissa vallitsevat samankaltaiset olosuhteet, taikka sijoittautumisen, toiminta mukaan luettuna, tai rajat ylittävän palveluntarjonnan peiteltyn rajoittamiseen, tämän luvun määräysten ei saa tulkita estävän osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka

- a) ovat tarpeen yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalin suojelemiseksi tai yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi¹;
- b) ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;
- c) liittyvät ehtyvien luonnonvarojen suojeluun, jos tällaisten toimenpiteiden toteuttamisen yhteydessä rajoitetaan kotimaisia sijoittajia tai kotimaista palveluiden tuotantoa tai kulutusta;
- d) ovat tarpeen taiteellisten, historiallisten tai arkeologisten kansallisaarteiden suojelemiseksi;
- e) ovat tarpeen sellaisten lakien tai määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän osaston kanssa, mukaan luettuina seuraavia seikkoja koskevat lait ja määräykset:
 - i) harhaanjohtavien ja petollisten toimintatapojen ehkäiseminen tai toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen sopimusten noudattamatta jättämisen seurauksista huolehtimiseksi;
 - ii) henkilöiden yksityisyyden suojaaminen henkilötietojen käsittelyssä ja levittämisessä sekä henkilöä koskevien tiedostojen ja tilitietojen luottamuksellisuuden turvaaminen;
 - iii) turvallisuus;

¹ Yleistä järjestystä koskevaan poikkeukseen voidaan vedota ainoastaan silloin, kun aito ja riittävän vakava uhka vaarantaa yhteiskunnan jonkin oleellisen edun.

f) eivät ole yhteensopivia 46 artiklan kanssa, edellyttäen, että erilaisen kohtelun tarkoituksena on varmistaa välittömien verojen tehokas tai tasapuolinen määrittäminen tai kantaminen toisen osapuolen taloudellisen toiminnan, sijoittajien tai palveluntarjoajien osalta.¹

2. Tätä lukua ei sovelleta osapuolten sosiaaliturvajärjestelmiin tai sellaiseen osapuolen alueella harjoitettavaan toimintaan, joka liittyy, vaikkakin vain ajoittain, julkisen vallan käyttöön.

7 JAKSO

INVESTOINNIT

56 ARTIKLA

Tarkastelu ja kuulemiset

Investointien esteiden tunnistamiseksi osapuolet tarkastelevat yhdessä investointien oikeudellista kehystä viimeistään kolmen vuoden kuluttua päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa. Tämän tarkastelun perusteella ne harkitsevat mahdollisuutta aloittaa tällaisten esteiden poistamista koskevat neuvottelut tämän sopimuksen täydentämistä silmällä pitäen muun muassa investointien suojaa koskevien yleisten periaatteiden osalta.

¹ Toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on turvata välittömien verojen tasapuolinen ja tehokas määrittäminen tai kantaminen, kuuluvat osapuolen verojärjestelmänsä mukaisesti suorittamat toimenpiteet, i) joita sovelletaan sellaisiin sijoittajiin ja palveluntarjoajiin, jotka eivät asu osapuolen alueella, tunnustetaan, että sellaisten henkilöiden, jotka eivät asu osapuolen alueella, verovelvollisuus määritetään sellaisten verotettavien erien perusteella, joiden lähde on tai jotka sijaitsevat osapuolen alueella; ii) joita sovelletaan sellaisiin henkilöihin, jotka eivät asu osapuolen alueella, verojen määrittämisen tai kantamisen turvaamiseksi osapuolen alueella; iii) joita sovelletaan sellaisiin henkilöihin, jotka eivät asu osapuolen alueella, tai siellä asuviin verojen välttämisen tai kiertämisen estämiseksi, mukaan lukien menettelyyn liittyvien määräysten noudattaminen; iv) joita sovelletaan toisen osapuolen alueella tai alueelta hankittujen palvelujen kuluttajiin tarkoituksena turvata osapuolen alueella olevista lähteistä olevien verojen määrittäminen näille kuluttajille tai kantaminen näiltä kuluttajilta; v) joilla erotetaan toisistaan maailmanlaajuisesti veronalaisista eristään verovelvolliset sijoittajat ja palveluntarjoajat sekä muut sijoittajat ja palveluntarjoajat tunnustaan heidän veropohjansa välinen erillaisuus; tai vi) joilla määrätään, kohdennetaan tai jaetaan osapuolen alueella asuvien henkilöiden tai sivukonttoreiden taikka etuyhteydessä keskenään olevien henkilöiden tai saman henkilön sivukonttoreiden välinen tulo, voitto, tappio, vähennys tai hyvitys tarkoituksena turvata osapuolen veropohja. Yllä f alakohdassa ja tässä alaviitteessä olevat verotusermit ja -käsitteet määräytyvät toimenpiteen suorittavan osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaisten verotuksen määritelmien ja käsitteiden tai vastaavien tai samankaltaisten määritelmien ja käsitteiden mukaisesti.

6 LUKU

PÄÄOMANLIIKKEET JA MAKSUT

57 ARTIKLA

Vaihtotase

Kumpikin osapuoli hyväksyy kansainvälistä valuuttarahastoa, jäljempänä 'IMF', koskevan sopimuksen sovellettavien artiklojen mukaisesti kaikki vapaasti vaihdettavassa valuutassa suoritettavat vaihtotaseeseen liittyvät maksut ja siirrot osapuolten välillä.

58 ARTIKLA

Pääomanliikkeet

1. Osapuolet sitoutuvat siihen, että ne eivät rajoita millään tavalla maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta pääoman vapaata liikkuvuutta sellaisissa suorissa sijoituksissa, jotka on tehty vastaanottavan maan lainsäädännön mukaisesti, eivätkä tämän osaston 5 luvun (Palvelut ja sijoittautuminen) kattamassa taloudellisessa toiminnassa eivätkä näiden sijoitusten ja niistä saatujen voittojen rahaksi muuttamisessa ja kotiuttamisessa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.

2. Rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista, niiden maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta, jotka eivät kuulu 1 kohdan soveltamisalaan, kumpikin osapuoli varmistaa omien lakiansa mukaisesti pääoman vapaan liikkuvuuden, kun on kyse muun muassa

a) luotoista, jotka liittyvät liiketoimiin, sellainen palveluiden tarjoaminen mukaan lukien, jossa on osallisena henkilö, jonka kotipaikka on jommankumman osapuolen alueella;

b) rahoituslainoista ja -luotoista; tai

c) oikeushenkilön osakkuudesta, kun tarkoituksena ei ole luoda tai pitää yllä kestäviä taloudellisia yhteyksiä.

3. Osapuolet eivät ota käyttöön osapuolten välisiä pääomanliikkeitä koskevia uusia rajoituksia eivätkä tiukenna olemassa olevia määräyksiä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.

4. Osapuolet voivat käydä neuvotteluja helpottaakseen edelleen niiden välisiä pääomanliikkeitä.

59 ARTIKLA

Poikkeukset

Edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteet-tomaan syrjintään sellaisten maiden välillä, joissa vallitsevat samankaltaiset olosuhteet, taikka pääomanliikkeiden peiteltyyn rajoittamiseen, tämän luvun määräysten ei saa tulkita estävän kumpaakaan osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka

a) ovat tarpeen yleisen turvallisuuden ja yleisen moraalin suojelemiseksi tai yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi; tai

b) ovat tarpeen sellaisten lakien tai määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän osaston määräysten kanssa, mukaan luettuina seuraavia seikkoja koskevat lait ja määräykset:

i) rikosten torjunta, harhaanjohtavien ja vilpillisten toimintatapojen ehkäiseminen tai toimenpiteet, jotka ovat tarpeen sopimusten noudattamatta jättämisen seurauksista huolehtimiseksi (konkurssi, maksukyvyttömyys ja velkojen oikeuksien suojeleminen);

ii) hyväksytyt tai voimassa pidetyt toimenpiteet, joilla varmistetaan osapuolen rahoitusjärjestelmän luotettavuus ja vakaus;

iii) arvopapereiden, optioiden, futuurien tai muiden johdannaisien liikkeeseenlasku, niillä käytävä kauppa tai niiden välittäminen;

iv) siirtoja koskevat rahoitustiedot tai kirjanpito, kun se on tarpeen lain täytäntöönpanon valvonnan tai rahoitusalan sääntelyviranomaisten avustamiseksi; tai

v) oikeus- tai hallintomenettelyissä annettujen määräysten tai tuomioiden noudattamisen varmistaminen.

60 ARTIKLA

Pääomanliikkeisiin, maksuihin ja siirtoihin liittyvät tilapäiset suojatoimenpiteet

Kazakstanin tasavallan osalta valuuttakurssi- tai rahapolitiikan toimintaan ja Euroopan unionin osalta talous- ja rahaliiton toimintaan kohdistuviin vakaviin ongelmiin tai niiden uhkaan liittyvissä poikkeuksellisissa olosuhteissa asianomainen osapuoli voi toteuttaa ehdottoman välttämättömiä suojatoimenpiteitä pääomanliikkeiden, maksujen ja siirtojen osalta enintään yhden vuoden ajan. Tällaisia suojatoimenpiteitä voimassa pitävän tai käyttöön ottavan osapuolen on ilmoitettava asiasta viipymättä toiselle osapuolelle ja esitettävä mahdollisimman pian niiden poistamista koskeva aikataulu.

7 LUKU

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUDET

61 ARTIKLA

Tavoitteet

Tämän luvun tavoitteena on

a) helpottaa innovatiivisten ja luovien tuotteiden tuotantoa ja kauppaa osapuolten välillä; ja

b) saavuttaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suojan taso ja täytäntöönpano.

1 JAKSO

PERIAATTEET

62 ARTIKLA

Velvoitteiden luonne ja soveltamisala

1. Osapuolet palauttavat mieleen velvollisuutensa varmistaa sellaisten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten riittävä ja tehokas täytäntöönpano, joiden osapuolet ne ovat, mukaan luettuna WTO:n teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaa liittyvistä näkökohdista tehty sopimus, jäljempänä 'TRIPS-sopimus'. Tämän luvun määräyksillä täydennetään ja täsmennetään osapuolten TRIPS-sopimuksen ja muiden teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.
2. Tässä sopimuksessa 'teollis- ja tekijänoikeuksilla' tarkoitetaan muun muassa kaikkia sellaisia teollis- ja tekijänoikeuksien luokkia, joita tarkoitetaan 65–96 artiklassa.
3. Teollis- ja tekijänoikeuksien suoja sisältää myös suojan vilpillistä kilpailua vastaan vuonna 1883 tehdyn teollisoikeuden suojelemista koskevan Pariisin yleissopimuksen, jäljempänä 'Pariisin yleissopimus', sellaisena kuin se on tarkistettuna ja muutettuna, 10 bis artiklan mukaisesti.
4. Tämä luku ei estä osapuolet soveltamasta oman lainsäädäntönsä säännöksiä, joissa säädetään korkeammasta teollis- ja tekijänoikeuksien suojelusta ja täytäntöönpanosta, edellyttäen, että ne eivät ole tämän luvun määräysten vastaisia.

63 ARTIKLA

Teknologian siirto

1. Osapuolet sopivat vaihtavansa näkemyksiä ja tietoja laeistaan ja kansainvälisistä käytännöistä, jotka koskevat teknologian siirtoon vaikuttavien teollis- ja tekijänoikeuksien suojelua ja täytäntöönpanoa. Tähän vaihtoon sisältyvät erityisesti toimenpiteet, joilla helpotetaan tiedonkulkua, yrityskumppanuuksia, vapaaehtoista lisensointia ja alihankintasopimuksia. Erityistä huomiota on kiinnitettävä edellytyksiin, jotka ovat tarpeen teknologian siirron riittävässä määrin mahdollistavan ympäristön luomiseksi isäntämaissa, sisäisen lainsäädännön ja inhimillisen pääoman kehittämisen kaltaiset kysymykset mukaan luettuina.
2. Teknologian siirtoon liittyviä toimenpiteitä toteutettaessa on suojeltava teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoiden oikeutettuja etuja.

64 ARTIKLA

Sammuminen

Kumpikin osapuoli soveltaa kansallista tai alueellista¹ teollis- ja tekijänoikeuksien sammumista koskevaa järjestelmää sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien, malleihin liittyvien oikeuksien ja tavaramerkkien osalta.

¹ Käsite 'alueellinen' viittaa alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestöihin, jotka luovat sisämarkkinat, jotka takaavat tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden.

2 JAKSO

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUKSIA KOSKEVAT NORMIT TEKIJÄNOIKEUS JA LÄHIOIKEUDET

65 ARTIKLA

Annettava suoja

Kumpikin osapuoli noudattaa seuraavien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita:

- a) Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta, jäljempänä 'Bernin yleissopimus';
- b) kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyri-
tysten suojaamisesta, jäljempänä 'Rooman yleissopimus';
- c) Maailman henkisen omaisuuden järjestön, jäljempänä 'WIPO', tekijänoikeussopimus;
- d) WIPO:n esitys- ja äänitesopimus;
- e) TRIPS-sopimus.

66 ARTIKLA

Tekijät

Kumpikin osapuoli antaa tekijöille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) teostensa toisintaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- b) teostensa alkuperäiskappaleen tai sen kopion levitys yleisölle myymällä tai millä tahansa muulla tavalla;
- c) teostensa langallinen tai langaton välittäminen yleisölle, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

67 ARTIKLA

Esittävät taiteilijat

Kumpikin osapuoli antaa esittäville taiteilijoille on yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) esitystensä tallentaminen¹;

¹ Tässä luvussa 'tallenteella' tarkoitetaan äänien tai niitä edustavien merkkien sisällyttämistä materiaali-
seen alustaan, josta ne laitteen avulla voidaan havaita, kopioida tai tuoda julki.

HE 118/2016 vp

- b) esitystensä tallentaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- c) esitystensä tallenteiden saattaminen yleisön saataviin joko myymällä tai muulla tavalla;
- d) esitystensä tallenteiden saattaminen yleisön saataviin langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada esitysten tallenteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- e) esitystensä yleisradiointi langattomasti ja niiden välittäminen yleisölle, paitsi jos esitys josta sinänsä on yleisradioitu esitys tai on peräisin tallenteelta.

68 ARTIKLA

Äänitteiden tuottajat

Kumpikin osapuoli antaa äänitteiden tuottajille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) äänitteidensä toisintaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- b) äänitteidensä tai niiden kopioiden saattaminen yleisön saataviin joko myymällä tai muulla tavalla;
- c) äänitteidensä saattaminen yleisön saataviin langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada äänitteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

69 ARTIKLA

Yleisradio-organisaatiot

Kumpikin osapuoli antaa yleisradio-organisaatioille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) lähetystensä tallentaminen;
- b) lähetystensä tallenteiden kopiointi;
- c) lähetystensä tallenteiden saattaminen yleisön saataviin langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallenteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; ja
- d) lähetystensä uudelleen tapahtuva yleisradiointi langattomasti sekä lähetystensä välittäminen yleisölle, jos tämä välittäminen tapahtuu paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy pääsymaksua vastaan.

70 ARTIKLA

Yleisradiointi ja välittäminen yleisölle

Kumpikin osapuoli säättää oikeudesta varmistaa, että käyttäjä maksaa kohtuullisen kertakorvauksen, jos kaupallisessa tarkoituksessa julkaistua äänitettä tai sen kopiota käytetään langatto-

masti tapahtuvaan yleisradiointiin tai mihin tahansa välittämiseen yleisölle, ja varmistaa, että tämä korvaus jaetaan asianomaisten esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien kesken. Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien välisen sopimuksen puuttuessa kumpikin osapuoli voi määrätä ehdot, joiden mukaan tämä korvaus jaetaan näiden kesken.

71 ARTIKLA

Suoja-aika

1. Bernin yleissopimuksen 2 artiklassa tarkoitetut kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijänoikeudet ovat voimassa tekijän koko elinajan ja vähintään 70 vuotta tämän kuolemasta.
2. Jos tekijänoikeus kuuluu yhteisesti teoksen tekijäkumppaneille, 1 kohdassa tarkoitettu voimassaoloaika lasketaan viimeisenä elossa olleen tekijäkumppanin kuolemasta.
3. Esittävien taiteilijoiden oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua esityspäivästä. Jos esityksen tallenne julkaistaan laillisesti tai saatetaan laillisesti yleisön saataviin tämän ajan kuluessa, oikeudet lakkaavat kuitenkin aikaisintaan 50 vuoden kuluttua ensimmäisestä tällaisesta julkaisusta tai laillisesta yleisölle saattamisesta, sen mukaan, kumpi näistä tapahtuu ensin.
4. Äänitteiden tuottajien oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua tallennuksesta. Jos äänite kuitenkin julkaistaan laillisesti tämän ajan kuluessa, mainitut oikeudet lakkaavat kuitenkin aikaisintaan 50 vuoden kuluttua ensimmäisestä laillisesta julkaisemisesta. Jos äänitettä ei ole julkaistu laillisesti ensimmäisessä virkkeessä mainittuna aikana ja jos äänite on välitetty laillisesti yleisölle kyseisenä aikana, mainitut oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua ensimmäisestä laillisesta välittämisestä yleisölle.
5. Yleisradio-organisaatioiden oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua lähetyksen ensimmäisestä yleisradioinnista, riippumatta siitä, tapahtuuko lähetyksen langallisesti vai langattomasti, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä.
6. Tässä artiklassa esitetyt voimassaoloajat lasketaan voimassaoloajan aloittavaa tapahtumaa seuraavan vuoden tammikuun 1 päivästä.
7. Suojan voimassaoloaika voi olla pidempi kuin tässä artiklassa on määrätty.

72 ARTIKLA

Teknisten toimenpiteiden suojaaminen

1. Kumpikin osapuoli säätää riittävästä oikeudellisesta suojasta, jolla torjutaan sellaista tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämistä, jota asianomainen henkilö harjoittaa tietoisena siitä, että hän pyrkii tällaiseen tavoitteeseen, tai niin, että hänellä on riittävät perusteet tietää tämä.
2. Kumpikin osapuoli säätää riittävästä oikeudellisesta suojasta, jolla torjutaan sellaista laitteiden, tuotteiden tai komponenttien valmistamista, maahantuontia, jakelua, myyntiä, vuokrausta, myytäväksi tai vuokrattavaksi ilmoittelua taikka kaupallisiin tarkoituksiin omistamista tai sel-

laisten palvelujen tarjoamista, jolla pyritään pääasiassa kiertämään tehokkaita teknisiä toimenpiteitä tai helpottamaan niiden kiertämistä.

3. Tässä sopimuksessa 'teknisillä toimenpiteillä' tarkoitetaan tekniikkaa, laitetta tai komponenttia, joka on suunniteltu normaalissa käyttötarkoituksessa estämään tai rajoittamaan teoksiin tai muuhun aineistoon kohdistuvia tekoja, joihin ei ole saatu lupaa tekijänoikeuden tai tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijalta sisäisessä lainsäädännössä tarkoitettulla tavalla. Teknisiä toimenpiteitä pidetään 'tehokkaina', jos oikeudenhaltijat valvovat teoksen tai muun aineiston käyttöä jonkin sellaisen pääsynvalvonta- tai suojauskeinon avulla, jolla tavoiteltu suoja saavutetaan ja joita ovat esimerkiksi teoksen tai muun aineiston salaus, muuntaminen tai muunlainen muuttaminen taikka kopioinnin valvontajärjestelmä.

73 ARTIKLA

Oikeuksien hallinnointitietojen suoja

1. Kumpikin osapuoli säätää riittävästä oikeudellisesta suojasta sellaista henkilöä vastaan, joka suorittaa luvatta jonkin seuraavista teoista:

a) oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistaminen tai muuttaminen;

b) tämän sopimuksen nojalla suojattujen teosten tai muun aineiston levittäminen, maahantuonti levitystä varten, yleisradiointi, yleisölle välittäminen tai yleisön saataviin saattaminen niin, että sähköiset oikeuksien hallinnointitiedot on poistettu tai niitä on muutettu luvatta,

jos henkilö tietää tai hänen voidaan kohtuudella olettaa tietävän tällä tavoin aiheuttavansa, mahdollistavansa tai salaavansa sisäisessä laissa säädetyn tekijänoikeuden tai tekijänoikeuden lähioikeuksien loukkaamisen tai helpottavansa sitä.

2. Tässä luvussa ilmaisulla 'oikeuksien hallinnointitiedot' tarkoitetaan kaikkia oikeudenhaltijoiden toimittamia tietoja, joilla tunnistetaan tekijänoikeuden tai tekijänoikeuden lähioikeuksien suojaama teos tai muu aineisto tai tekijä tai muu oikeudenhaltija, tai tietoja teoksen tai muun aineiston käyttöehdoista ja -edellytyksistä sekä numeroita tai koodeja, jotka tarkoittavat tällaista tietoa.

3. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan, jos jokin 2 kohdassa tarkoitetuista tiedoista on liitetty tekijänoikeuden tai tekijänoikeuden lähioikeuksien suojaaman teoksen tai muun aineiston kappaleeseen tai ilmenee välitettäessä mainittua teosta tai aineistoa yleisölle.

74 ARTIKLA

Poikkeukset ja rajoitukset

1. Kumpikin osapuoli voi säätää niiden yleissopimusten ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti, joiden osapuolia ne ovat, rajoituksia tai poikkeuksia 66–70 artiklassa määrättyihin oikeuksiin vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä haittaa kohtuuttomasti oikeudenhaltijoiden oikeutettuja etuja.

2. Kumpikin osapuoli säätää, että 66–69 artiklassa vahvistettu kappaleen valmistamista koskeva oikeus ei koske sellaista 66–70 artiklassa tarkoitettua tilapäistä kappaleen valmistamista,

joka on väliaikaista tai satunnaista sekä erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia ja jonka ainoa tarkoitus on mahdollistaa

a) välittäjän toimesta tapahtuva teoksen tai muun suojatun aineiston siirto verkossa kolmansien osapuolien välillä; tai

b) teoksen tai muun suojatun aineiston laillinen käyttö

ja jolla ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä.

75 ARTIKLA

Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen

Kumpikin osapuoli säätää, että alkuperäisen taideteoksen tekijällä, joka on toisen osapuolen kansalainen, tai tämän oikeudenomistajalla, on luovuttamaton oikeus, josta ei voida luopua edes etukäteen, saada jälleenmyyntikorvauksena osuus (rojalti) teoksen sellaisesta jälleenmyynnistä saaduista hinnoista, joka tapahtuu sen jälkeen, kun tekijä on luovuttanut teoksensa ensimmäisen kerran. Rojaltien perinnän kynnsarvot ja maksut vahvistetaan sen osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaisesti, jossa jälleenmyynti tapahtuu.¹

76 ARTIKLA

Oikeuksien kollektiivista hallinnointia koskeva yhteistyö

Osapuolet toteuttavat käytettävissään olevia kohtuullisia toimenpiteitä helpottaakseen sellaisten järjestelyjen luomista kollektiivisten valvontajärjestöjensä välille, joilla taataan teosten ja muun suojatun aineiston helpompi vastavuoroinen saanti ja jakelu osapuolten alueiden välillä sekä tällaisten teosten tai muun suojatun aineiston käytöstä maksettavien rojaltien siirto niiden välillä. Osapuolet toteuttavat tällaisia käytettävissään olevia kohtuullisia toimenpiteitä myös tehostaakseen kollektiivisten valvontajärjestöjensä toimintaa ja lisätäkseen niiden toiminnan avoimuutta.

TAVARAMERKIT

77 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Kumpikin osapuoli

a) noudattaa tavaramerkkien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Madridin sopimukseen liittyvää pöytäkirjaa ja tavaramerkkilainsäädäntöä koskevaa WIPO:n yleissopimusta; ja

b) pyrkii kaikin kohtuullisin keinoin liittymään tavaramerkkilainsäädäntöä koskevaan Singaporen sopimukseen.

¹ Osapuoli voi sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti rajoittaa jälleenmyyntikorvausta koskevan oikeuden koskemaan vain sellaista jälleenmyyntiä, jossa on mukana taidekauppiaita.

78 ARTIKLA

Rekisteröintimenettely

1. Kumpikin osapuoli perustaa tavaramerkkien rekisteröintijärjestelmän, jossa jokainen toimivaltaisen tavaratavaramerkkiviranomaisen lopullinen päätös perustellaan asianmukaisesti ja ilmoitetaan kirjallisesti hakijalle, jolla on oikeus riitauttaa päätös toimivaltaisessa tavaramerkkiviranomaisessa ja hakea siihen muutosta oikeusteitse.
2. Kumpikin osapuoli antaa oikeudenhaltijoille mahdollisuuden vastustaa tavaramerkkejä koskevia hakemuksia ja rekisteröintejä. Vastustusmenettelyjen on oltava kontradiktoria.
3. Kumpikin osapuoli tarjoaa yleisesti saataville tavaramerkkien rekisteröintejä koskevan sähköisen tietokannan.

79 ARTIKLA

Tunnetut tavaramerkit

Osapuolet toimivat yhteistyössä Pariisin yleissopimuksen 6 a artiklassa ja TRIPS-sopimuksen 16 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen tunnettujen tavaramerkkien suojelun tehostamiseksi.

80 ARTIKLA

Poikkeukset tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin

Kumpikin osapuoli säättää rajoitetuista poikkeuksista tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin, kuten kuvaavien termien oikeudenmukaisesta käytöstä, maantieteellisten merkintöjen käytöstä tai muista rajoitetuista poikkeuksista, joissa otetaan huomioon tavaramerkin omistajan ja kolmansien osapuolien oikeudet edut.

MAANTIETEELLISET MERKINNÄT

81 ARTIKLA

Määritelmä

'Maantieteellisillä merkinnöillä' tarkoitetaan tässä sopimuksessa merkintöjä, jotka osoittavat tavaran olevan peräisin tietyn osapuolen alueelta tai tietyltä seudulta taikka paikkakunnalta kyseisellä alueella, kun tavaran laatu, maine tai muu ominaisuus liittyy olennaisella tavalla sen maantieteelliseen alkuperään.

82 ARTIKLA

Maantieteellisten merkintöjen suojelun periaatteet

1. Kumpikin osapuoli varmistaa maantieteellisten merkintöjen asianmukaisen ja rajattoman suojan sui generis -suojelujärjestelmän kautta ja sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti, jos maantieteellisellä merkinnällä on oikeudellinen suoja alkuperämaassa.

2. Tätä tarkoitusta varten osapuolet tekevät maantieteellisten merkintöjen alalla yhteistyötä, joka perustuu tähän artiklaan, joka täydentää TRIPS-sopimuksen asiaa koskevista määräyksistä vahvistettuja vähimmäisvaatimuksia.

3. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen maantieteellisten merkintöjen suojelua koskevaan järjestelmään voidaan rekisteröidä toisen osapuolen maantieteellisiä merkintöjä. Kumpikin osapuoli tarjoaa yleisesti saataville sähköisen tietokannan rekisteröidyistä maantieteellisistä merkinnöistä.

4. Asianomaisella alueella suojeltujen maantieteellisten merkintöjen osalta kumpikin osapuoli kieltää ja ehkäisee

a) rekisteröidyn nimen suoran tai välillisen käytön sellaisten tuotteiden osalta, joita rekisteröinti ei kata, jos

i) kyseiset tuotteet ovat verrattavissa rekisteröidyllä nimellä suojattuihin tuotteisiin; tai
ii) tällaisella käytöllä hyödynnetään suojatun nimen mainetta;

b) rekisteröidyn nimen väärinkäytön, jäljittelyn tai miellelyhtymät, vaikka tuotteen oikea alkuperä on merkitty tai vaikka suojattu nimi on käännetty, esitetty toisella tavalla tai translitteroitu tai siihen on liitetty ilmaisu kuten "laatu", "tyyppi", "menetelmä", "tuotettu kuten", "laji", "jäljitelmä" tai muu samankaltainen ilmaisu;

c) muut tuotteen lähtöpaikkaan, alkuperään, luonteeseen tai olennaisiin ominaisuuksiin liittyvät väärät tai harhaanjohtavat merkinnät, jotka on merkitty sisä- tai ulkopakkaukseen, mainokseen tai asianomaista tuotetta koskeviin asiakirjoihin, sekä tuotteen pakkaamisen tavalla, joka on omiaan antamaan väärän kuvan sen alkuperästä; tai

d) muut käytännöt, jotka saattaisivat johtaa kuluttajaa harhaan tavarantoimittajan alkuperän suhteen.

5. Kumpikin osapuoli valvoo 81–83 artiklassa määrätyn suojan täytäntöönpanoa, myös asianomaisen osapuolen pyynnöstä, asianmukaisin hallinnollisin toimenpitein sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

6. Kumpikin osapuoli varmistaa, että suojattuja maantieteellisiä merkintöjä voivat käyttää kaikki toimijat, jotka pitävät kaupan vastaavan eritelmän mukaisia tavaroita.

7. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti suojaamista nimistä ei tule yleisnimiä.

8. Osapuolet eivät ole velvollisia rekisteröimään maantieteellistä merkintää, jos rekisteröinti saattaisi johtaa kuluttajaa harhaan tavarantoimittajan tunnistamisessa jonkin tavaramerkin maineen ja tunnettavuuden vuoksi.

9. Kumpikin osapuoli suojaa maantieteelliset merkinnät myös silloin, kun aiempi tavaramerkki on olemassa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän artiklan soveltamista. 'Aiempi tavaramerkki' tarkoittaa tavaramerkkiä, jonka käyttö vastaa jotakin 4 kohdassa tarkoitettua tapausta ja jota koskeva rekisteröintihakemus on tehty tai joka on rekisteröity tai jota koskeva oikeus on saatukäytöllä, jos tällaisesta mahdollisuudesta on säädetty sisäisessä lainsäädännössä, ennen kuin maantieteellisen merkinnän rekisteröintiä koskeva hakemus on jätetty kyseisen osapuolen toimivaltaiselle viranomaiselle. Tällaisen aiemman tavaramerkin käyttöä voidaan jatkaa ja se voidaan uusia maantieteellisen merkinnän suojaamisesta huolimatta, jos sen osapuo-

len tavaramerkkilainsäädännössä, jossa se on rekisteröity tai käytössä, ei ole kyseisen tavaramerkin mitättömyys- tai menettämisperusteita.

83 ARTIKLA

Neuvottelut

Osapuolet aloittavat viimeistään seitsemän vuoden kuluttua päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa, neuvottelut sopimuksesta, joka koskee maantieteellisten merkintöjen suojaa niiden alueilla.

MALLIT

84 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Euroopan unioni vahvistaa sitoutumisensa teollismallien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Haagin sopimukseen liittyvään vuodelta 1999 olevaan Geneven asiakirjaan (1999). Kazakstanin tasavalta toteuttaa kohtuulliset toimenpiteet siihen liittymiseksi.

85 ARTIKLA

Rekisteröityjen mallien suojaa koskevat vaatimukset

1. Kumpikin osapuoli säätää sellaisten itsenäisesti luotujen mallien suojasta, jotka ovat uusia ja omaperäisiä. Tällainen suoja on tarjottava rekisteröinnillä, ja sillä on myönnettävä rekisteröidyn mallin haltijalle yksinoikeus sisäisen lainsäädännön mukaisesti. Tätä artiklaa sovellettaessa osapuoli voi pitää omaperäisenä mallia, jonka luonne on yksilöllinen.
2. Sellaista mallia, jota sovelletaan tai joka sisältyy moniosaisen tuotteen osana olevaan tuotteeseen, pidetään uutena ja luonteeltaan yksilöllisenä vain
 - a) jos osa, sen jälkeen, kun se on sisällytetty moniosaiseen tuotteeseen, pysyy näkyvässä tuotteen tavanomaisen käytön, pois luettuna kunnossapito-, huolto- tai korjaustyöt, aikana; ja
 - b) siltä osin kuin nämä osan näkyvät piirteet itsessään täyttävät uutuuden ja yksilöllisen luonteen vaatimukset.

86 ARTIKLA

Rekisteröinnistä johtuvat oikeudet

Rekisteröidyn mallin haltijalla on yksinoikeus käyttää sitä ja estää kaikkia kolmansia osapuolia ilman hänen suostumustaan muun muassa valmistamasta, tarjoamasta myytäväksi, myymästä, tuomasta maahan, viemästä maasta, varastoimasta tai käyttämästä tuotetta, jossa on suojattu malli tai joka muodostaa suojatun mallin, kun tällaisiin toimiin ryhdytään kaupallisesa tarkoituksessa.

87 ARTIKLA

Rekisteröimättömille malleille myönnettävä suoja

Kazakstanin tasavalta säättää viimeistään seitsemän vuoden kuluttua päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa, tehokkaan oikeudellisen suojan rekisteröimättömien mallien kopiointia vastaan sillä edellytyksellä, että Euroopan unioni on viimeistään kaksi vuotta ennen tämän seitsemän vuoden määräajan päättymistä tarjonnut asianmukaista koulutusta valtuutettujen elinten edustajille, organisaatioille ja tuomareille.

88 ARTIKLA

Suoja-aika

Suojan keston on oltava vähintään 10 vuotta hakemuksen jättämispäivästä. Kumpikin osapuoli voi säätää, että haltija voi uudistaa suojan keston yhdeksi tai useammaksi viiden vuoden jaksoksi, kuitenkin enintään sisäisessä lainsäädännössä vahvistetuksi enimmäisajaksi.

89 ARTIKLA

Poikkeukset

1. Kumpikin osapuoli voi säätää rajoitettuja poikkeuksia mallien suojaan edellyttäen, että poikkeukset eivät ole kohtuuttomasti ristiriidassa suojattujen mallien tavanomaisen käytön kanssa eivätkä vahingoita kohtuuttomasti suojatun mallin omistajan oikeutettuja etuja, ottaen huomioon kolmansien osapuolien oikeutetut edut.
2. Mallien suoja ei sovelleta ulkoasun niihin piirteisiin, jotka määräytyvät pelkästään tuotteen teknisen käyttötarkoituksen mukaan tai jotka ovat tarpeen, jotta voidaan varmistaa yhteentömmivävy jonkin toisen tuotteen kanssa.¹
3. Mallioikeutta ei myönnetä malliin, joka on yleisen järjestyksen tai hyvien tapojen vastainen.

90 ARTIKLA

Suhde tekijänoikeuteen

Osapuolen rekisteröimää mallia koskevalla oikeudella suojattu malli suojataan myös kyseisen osapuolen tekijänoikeuslain nojalla siitä päivästä lähtien, jona malli on luotu tai saatettu johonkin muotoon. Kumpikin osapuoli määrää näin myönnettävän suojan laajuuden ja edellytykset sekä vaadittavan omaperäisyyden.

¹ Euroopan unionissa tätä määräystä ei sovelleta moduulituotteisiin.

PATENTIT

91 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Kumpikin osapuoli pyrkii kaikin kohtuullisin keinoin noudattamaan patenttilainsäädäntöä koskevan sopimuksen (Patent Law Treaty) 1–16 artiklaa.

92 ARTIKLA

Patentit ja kansanterveys

1. Osapuolet tunnustavat 14 päivänä marraskuuta 2001 WTO:n ministerikokouksessa TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun julistuksen merkityksen. Tulkitessaan ja pannes-
saan täytäntöön tämän luvun mukaisia oikeuksia ja velvoitteita kumpikin osapuoli varmistaa, että tämä tapahtuu yhdenmukaisesti mainitun julistuksen kanssa.

2. Kumpikin osapuoli noudattaa 30 päivänä elokuuta 2003 annettua WTO:n yleisneuvoston päätöstä, joka koskee 1 kohdassa tarkoitetun julistuksen 6 kohtaa.

93 ARTIKLA

Lisäsuojatodistukset

1. Osapuolet tunnustavat, että niiden alueilla patentilla suojattuihin lääkkeisiin ja kasvinsuojelutuotteisiin voidaan soveltaa hallinnollista lupamenettelyä ennen markkinoille saattamista. Ne tunnustavat, että aika, joka kuluu patentin saamista koskevan hakemuksen tekemisen ja tuotteen markkinoille saattamista koskevan luvan myöntämisen välillä asiaa koskevassa sisäisessä lainsäädännössä määritellyn mukaisesti, voi lyhentää patentin antamaa todellista suojaa.

2. Kumpikin osapuoli säätää patentin suojaamalle lääkkeelle tai kasvinsuojelutuotteelle, johon on sovellettu hallinnollista lupamenettelyä, lisäsuojan, joka on sama kuin 1 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitettu aika vähennettynä viidellä vuodella.

3. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, lisäsuojan kesto voi olla enintään viisi vuotta.

94 ARTIKLA

Farmaseuttisten tuotteiden¹ markkinoille saattamista koskevan luvan saamiseksi toimitettujen tietojen suoja

1. Kumpikin osapuoli ottaa käyttöön kattavan järjestelmän, jolla taataan niiden tietojen luot-
tamuksellisuus, salassapito ja riippumattomuus, jotka on toimitettu farmaseuttisten tuotteiden markkinoille saattamista koskevan luvan saamiseksi.

¹ 'Farmaseuttisella tuotteella' tarkoitetaan tässä luvussa Euroopan unionin osalta lääkkeitä sellaisena kuin ne on määriteltä ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä 6 päivänä marras-
kuuta 2001 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2001/83/EY.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että TRIPS-sopimuksen 39 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja farmaseuttisten tuotteiden markkinoille saattamista koskevan luvan saamiseksi toimitettuja tietoja ei anneta kolmansille osapuolille ja että niitä suojataan epärehellistä kaupallista käyttöä vastaan vähintään kuuden vuoden ajan alkaen päivästä, jona myyntilupa on myönnetty jomman kumman osapuolen alueelle.

Tätä varten

a) vähintään kuuden vuoden ajan alkaen päivästä, jona myyntilupa on myönnetty, minkään muun henkilön tai minkään muun julkisen tai yksityisen yhteisön kuin sen henkilön tai yhteisön, joka on toimittanut kyseiset julkistamattomat tiedot, ei saa sallia farmaseuttisten tuotteiden markkinoille saattamista koskevan luvan saamista varten vedota suoraan tai välillisesti tällaisiin tietoihin ilman kyseiset tiedot antaneen henkilön tai yhteisön nimenomaista suostumusta;

b) vähintään kuuden vuoden ajan alkaen päivästä, jona myyntilupa on myönnetty, mahdollisia seuraavia hakemuksia farmaseuttisten tuotteiden markkinoille saattamista koskevan luvan saamista varten ei saa hyväksyä, ellei uusi hakija esitä omia tietojaan tai ensimmäisen luvan haltijan luvalla käytettäviä tietoja, jotka täyttävät samat vaatimukset kuin ensimmäisen hakijan tiedot. Tämän kuuden vuoden aikana ilman tällaisten tietojen antamista rekisteröidyt tuotteet on poistettava markkinoilta, kunnes vaatimukset on täytetty.

95 ARTIKLA

Kasvinsuojeluaineita koskeva tietosuojaja ja päällekkäisten testien välttämistä koskevat säännöt

1. Osapuolet määrittävät turvallisuutta ja tehokkuutta koskevat vaatimukset ennen lupien myöntämistä kasvinsuojeluaineiden saattamiseen markkinoille.

2. Kumpikin osapuoli myöntää kasvinsuojeluaineen myyntiluvan saamiseksi ensimmäisen kerran esitetyn testi- tai tutkimusraportin omistajalle tilapäisen tietosuoja-oikeuden.

Tietosuoja koskevan oikeuden keston aikana testi- tai tutkimusraporttia ei saa käyttää minkään muun sellaisen hakijan eduksi, jonka tavoitteena on saada myyntilupa kasvinsuojeluaineelle, ellei omistajan nimenomaista suostumusta ole annettu. Tätä oikeutta nimitetään jäljempänä 'tietosuojaksi'.

3. Testi- tai tutkimusraportin on:

a) oltava välttämätön sellaisen luvan tai luvan muuttamisen kannalta, jolla mahdollistetaan käyttö muilla viljelykasveilla;

b) todistetusti noudatettava hyvän laboratoriokäytännön tai hyvän koekäytännön periaatteita.

4. Kasvinsuojeluaineita koskevan tietosuojan keston on oltava kymmenen vuotta asianomaisen osapuolen alueella alkaen päivästä, jona lupa on ensimmäisen kerran myönnetty osapuolen alueella. Kumpikin osapuoli voi myöntää pidemmän voimassaoloajan edistääkseen esimerkiksi vähäriskisiä kasvinsuojeluaineita tai vähäistä käyttötarkoitusta koskevien lupien myöntämistä.

5. Testi tai tutkimus on tietosuojan alainen myös, jos se on ollut välttämätön luvan uusimisen tai uudelleentarkastelun vuoksi.

6. Osapuolet antavat selkärankaisilla eläimillä tehtävien päällekkäisten testien välttämistä koskevat säännöt. Hakijan, joka aikoo suorittaa selkärankaisilla eläimillä testejä ja tutkimuksia, on toteutettava tarvittavat toimenpiteet tarkistaakseen, että kyseisiä testejä ja tutkimuksia ei ole jo suoritettu tai aloitettu.

7. Mahdollisen luvanhakijan ja asianomaisten lupien haltijan tai haltijoiden on kaikin tavoin pyrittävä varmistamaan, että selkärankaisilla eläimillä tehtyjen testien ja tutkimusten tiedot jaetaan. Testi- ja tutkimusraporttien tietojen jakamisesta aiheutuvat kustannukset on määriteltävä tasapuolisesti, avoimesti ja syrjimättömästi. Mahdollisen luvanhakijan on osallistuttava vain niiden tietojen kustannuksiin, jotka hänen on toimitettava luvan saamiselle asetettujen vaatimusten täyttämiseksi.

8. Jos mahdollinen luvanhakija ja asianomaisten kasvinsuojeluaineiden lupien haltija tai haltijat eivät pääse sopimukseen selkärankaisia eläimiä koskevien testi- ja tutkimusraporttien jakamisesta, mahdollisen luvanhakijan on ilmoitettava asiasta kyseisen osapuolen toimivaltaiselle viranomaiselle.

9. Vaikka sopimukseen selkärankaisia eläimiä koskevien testi- ja tutkimusraporttien jakamisesta ei päästä, kyseisen osapuolen toimivaltainen viranomainen voi käyttää näitä raportteja mahdollisen luvanhakijan hakemuksen käsittelyssä.

Asianomaisten lupien haltijalla tai haltijoilla on oikeus vaatia mahdolliselta luvanhakijalta oikeudenmukaista osuutta aiheutuneista kustannuksista. Osapuoli voi ohjata asianomaiset osapuolet ratkaisemaan tämän kysymyksen sisäisen lainsäädännön mukaisen virallisen ja sitovan sovittelun avulla.

96 ARTIKLA

Kasvilajikkeet

Euroopan unioni vahvistaa sitoutumisensa uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (UPOV-yleissopimus), ja Kazakstanin tasavalta toteuttaa kohtuulliset toimenpiteet siihen liittymiseksi.

3 JAKSO

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUKSIEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

97 ARTIKLA

Yleiset velvoitteet

1. Osapuolet vahvistavat TRIPS-sopimuksen ja varsinkin sen III osan mukaiset sitoumuksensa ja säätävät tässä jaksossa määrätyistä täydentävistä toimenpiteistä, menettelyistä ja oikeussuojakeinoista, jotka ovat tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien¹ täytäntöönpanon varmistamiseksi.

2. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla liian monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin. Niiden on myös oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.

98 ARTIKLA

Oikeutetut hakijat

Kumpikin osapuoli myöntää seuraaville oikeuden pyytää tässä jaksossa ja TRIPS-sopimuksen III osassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista:

- a) teollis- ja tekijänoikeuksien haltijat sisäisen lainsäädännön mukaisesti;
- b) kaikki muut henkilöt, joilla on oikeus käyttää näitä oikeuksia, erityisesti käyttöluvan haltijat, jos sisäinen lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;
- c) teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivat elimet, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sisäinen lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;
- d) alan edunvalvonnasta vastaavat elimet tai muut henkilöt, joilla on tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sisäinen lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti.

99 ARTIKLA

Todistelu

1. Kun asianosainen on esittänyt kohtuullisella tavalla saatavissa olevan todistusaineiston, joka riittää tukemaan hänen vaatimuksiaan, ja yksilöinyt sellaiset vaatimuksiaan tukevat todisteet, jotka ovat vastapuolen hallussa, kummankin osapuolen oikeusviranomaisilla on oltava

¹ Jäljempänä olevassa 98–110 artiklassa teollis- ja tekijänoikeuksien käsite kattaa ainakin seuraavat oikeudet: tekijänoikeus; tekijänoikeuden lähioikeudet; tietokannan valmistajan sui generis -oikeus; puolijohdetuotteiden piirimallien luoja oikeudet; tavaramerkkioikeudet; mallioikeudet; patenttioikeudet, mukaan lukien lisäsuojatodistuksista johtuvat oikeudet; maantieteelliset merkinnät; hyödyllisyysmallioikeudet; kasvinjalostajanoikeudet ja toiminimet, sikäli kuin ne on suojattu yksinoikeuksina osapuolen sisäisessä lainsäädännössä.

oikeus määrätä, että vastapuolen on esitettävä nämä todisteet edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

2. Jos teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaus on toteutettu kaupallisessa laajuudessa, kumpikin osapuoli toteuttaa 1 kohdassa tarkoitetuin edellytyksin tarpeelliset toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat pyynnöstä antaa tarvittaessa määräyksen esittää pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja, jotka ovat vastapuolen hallussa, edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

100 ARTIKLA

Toimenpiteet todisteiden suojaamiseksi

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat jo ennen pääasiaa koskevan kanteen käsittelyn aloittamista sen oikeudenhaltijan hakemuksesta, joka on esittänyt kohtuullisesti saatavissa olevaa todistusaineistoa tukeakseen väitteitään teollis- tai tekijänoikeutensa loukkaamisesta tai tällaisen loukkaamisen uhasta, määrätä nopeita ja tehokkaita väliaikaisia toimia väitettyyn loukkaamiseen liittyvän asiaankuuluvan todistusaineiston suojaamiseksi edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

2. Nämä toimenpiteet voivat sisältää väitettyjen riidanalaisten tavaroiden yksityiskohtaisen kuvauksen ja mahdollisen näytteiden oton tai riidanalaisten tavaroiden ja soveltuviissa tapauksissa näiden tavaroiden valmistuksessa ja/tai jakelussa käytettyjen materiaalien ja välineiden sekä tavaroihin liittyvien asiakirjojen haltuunottamisen. Nämä toimenpiteet toteutetaan tarvittaessa toista osapuolta kuulematta, erityisesti jos mahdollisesta viiveestä voi koitua korvaamontta haittaa oikeudenhaltijalle tai jos todistusaineiston hävittämisen vaara on ilmeinen.

101 ARTIKLA

Tiedonsaantioikeus

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkausta koskevan oikeudenkäynnin yhteydessä kantajan perustellusta ja oikeasuhteisesta pyynnöstä määrätä, että sellaisten tavaroiden ja palvelujen alkuperästä ja jakeluverkosta, jotka loukkaavat teollis- tai tekijänoikeutta, antaa tietoja oikeudenloukkaaja ja/tai kuka tahansa muu henkilö,

a) jonka on todettu pitävän hallussaan oikeutta loukkaavia tavaroita kaupallisessa laajuudessa;

b) joka on tavattu käyttämästä riidanalaisia palveluja kaupallisessa laajuudessa;

c) jonka on todettu tarjoavan riidanalaisessa toiminnassa käytettäviä palveluja kaupallisessa laajuudessa; tai

d) jonka a, b tai c alakohdassa tarkoitettu henkilö on osoittanut osallistuneen kyseisten tavaroiden tuottamiseen, valmistukseen tai jakeluun tai kyseisten palvelujen tarjoamiseen.

2. Edellä olevassa 1 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin sisältyvät

a) tuotteen tai palvelujen tuottajien, valmistajien, jakelijoiden, toimittajien ja muiden aikaisempien haltijoiden sekä aiottujen tukku- ja vähittäiskauppiaiden nimet ja osoitteet;

b) tiedot tuotettujen, valmistettujen, toimitettujen, vastaanotettujen tai tilattujen tavaroiden taikka palveluiden määrästä sekä kyseisistä tavaroista tai palveluista saaduista hinnoista.

3. Edellä olevan 1 ja 2 kohdan määräykset eivät rajoita muita laissa annettuja säännöksiä, jotka

a) antavat oikeudenhaltijalle oikeudet saada yksityiskohtaisempia tietoja;

b) koskevat tämän artiklan nojalla ilmoitettujen tietojen käyttöä rikos- tai siviilioikeudellisissa menettelyissä;

c) koskevat vastuuta tiedonsaantioikeuden väärinkäytöstä;

d) antavat mahdollisuuden kieltäytyä sellaisten tietojen antamisesta, jotka pakottaisivat 1 kohdassa tarkoitetun henkilön myöntämään oman tai lähisukulaisensa osallisuuden teollis- tai tekijänoikeuden loukkaukseen; tai

e) koskevat tietolähteiden luottamuksellisuuden suojaa tai henkilötietojen käsittelyä.

102 ARTIKLA

Turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteet

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat määrätä hakijan pyynnöstä väitettyä oikeudenloukkaajaa koskevan väliaikaisen kiellon, jonka tarkoituksena on estää teollis- tai tekijänoikeuden välittömät loukkaukset tai kieltää väliaikaisesti ja, jos osapuolen sisäinen lainsäädäntö sen mahdollistaa, tarvittaessa uhkasakon uhalla kyseisen oikeuden väitettyjen loukkausten jatkaminen tai asettaa jatkamisen ehdoksi oikeudenhaltijalle kuuluvan korvauksen takaamiseen tarkoitetut vakuudet. Väliaikainen kieltäminen voidaan määrätä samoin edellytyksin ja sisäisen lainsäädännön mukaisesti välittäjälle, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää loukatukseen teollis- tai tekijänoikeutta.

2. Väliaikaisella kiellolla voidaan myös määrätä takavarikoitaviksi tai luovutettaviksi sellaiset tavarat, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, jotta voidaan estää niiden saataminen markkinointikanaviin tai levittäminen markkinointikanavia pitkin.

3. Kaupallisessa laajuudessa tehtyjen loukkausten osalta kumpikin osapuoli varmistaa, jos hakija osoittaa olosuhteet, jotka saattavat uhata vahingonkorvauksen maksamista, että oikeusviranomaiset voivat sisäisen lainsäädännön mukaisesti määrätä väitetyn loukkaajan irtainta ja kiinteää omaisuutta asetettavaksi hukkaamiskieltoon tai takavarikoitavaksi sekä myös pankkitilit ja muut varat jäädytettäväksi. Tässä tarkoituksessa oikeusviranomaiset voivat määrätä esitettäväksi pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja tai järjestettäväksi asianmukaisen pääsyn asiaankuuluviin tietoihin.

103 ARTIKLA

Korjaavat toimenpiteet

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä sekä oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta kuuluvia vahingonkorvauksia rajoittamatta ja ilman minkäänlaista korvausta, määrätä sellaiset tavarat, joiden ne ovat todenneet loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, palautettavaksi, poistettavaksi lopullisesti markkinointikana-

vasta tai hävitettäväksi. Toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat tarvittaessa määrätä hävitettäväksi myös näiden tavaroiden luomisessa tai valmistuksessa pääasiassa käytetyt materiaalit ja välineet.

2. Kummankin osapuolen oikeusviranomaisilla on oltava valtuudet määrätä, että nämä toimenpiteet toteutetaan oikeudenloukkaajan kustannuksella, jollei tämän esteeksi vedota erityisiin syihin.

104 ARTIKLA

Kieltotuomiot

Kun teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen toteava oikeuden päätös on tehty, kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat antaa loukkaajaa vastaan kieltotuomion, jonka tarkoituksena on kieltää loukkauksen jatkaminen. Jos sisäinen lainsäädäntö sen sallii, kieltotuomion noudattamatta jättämisestä voidaan tarvittaessa määrätä uhkasakko tuomion noudattamisen varmistamiseksi. Kumpikin osapuoli varmistaa myös, että oikeudenhaltijoilla on mahdollisuus hakea kieltoa tai määräystä sellaisia välittäjiä vastaan, joiden palveluita kolmas osapuoli käyttää teollis- ja tekijänoikeuden rikkomiseen.

105 ARTIKLA

Vaihtoehtoiset toimenpiteet

Kumpikin osapuoli voi sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti säätää, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat soveltuviin tapauksiin määrätä sen henkilön pyynnöstä, johon 103 ja/tai 104 artiklassa määrätty toimenpiteet voivat kohdistua, että vahingon kärsineelle osapuolelle maksetaan 103 ja/tai 104 artiklassa mainittujen toimenpiteiden soveltamisen sijasta rahallinen hyvitys, jos kyseinen henkilö on toiminut ilman tahallisuutta tai huolimattomuutta, jos kyseisten toimenpiteiden täytäntöönpano aiheuttaisi tälle henkilölle suhteetonta vahinkoa ja jos vahingon kärsineelle osapuolelle maksettavaa rahallista hyvitystä voidaan kohtuudella pitää tyydyttävänä.

106 ARTIKLA

Vahingonkorvaukset

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että kun oikeusviranomaiset määräävät vahingonkorvauksista,

a) ne ottavat huomioon kaikki asianmukaiset näkökohdat, kuten vahingon kärsineelle osapuolelle aiheutuneet kielteiset taloudelliset seuraukset, saamatta jäänyt voitto mukaan lukien, oikeudenloukkaajan saaman perusteettoman voiton ja soveltuviin tapauksissa muita kuin taloudellisia tekijöitä, kuten oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutuneen aineettoman vahingon; tai

b) ne voivat soveltuviin tapauksissa määrittää vahingonkorvauksen kiinteänä määränä esimerkiksi vähintään niiden rojaltien tai maksujen määrän perusteella, jotka oikeudenloukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos se olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- ja tekijänoikeutta.

2. Jos oikeudenloukkaaja ei ole tietoisesti ryhtynyt loukkaavaan tekoon tai ei ole ryhtynyt siihen siten, että hänellä oli riittävät perusteet tietää ryhtyvänsä siihen, kumpikin osapuoli voi säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä, että voitot peritään takaisin tai että vahinkoa kärsineelle osapuolelle maksetaan vahingonkorvaus, joka voi olla ennalta määrätty.

107 ARTIKLA

Oikeudenkäyntikulut

Kumpikin osapuoli varmistaa, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta.

108 ARTIKLA

Tuomioistuinten päätösten julkistaminen

Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen johdosta nostetun kanteen yhteydessä määrätä kantajan pyynnöstä ja loukkaajan kustannuksella toteutettaviksi soveltuvia toimenpiteitä päätöstä koskevien tietojen levittämissä, mukaan lukien päätöksen julkistaminen ja sen julkaiseminen kokonaan tai osittain.

109 ARTIKLA

Tekijänoikeusolettama

Tässä jaksossa määrättyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovellettaessa riittää, että kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijän nimi on tavanmukaisella tavalla ilmoitettu teoksessa, jotta häntä voidaan pitää, jollei toisin osoiteta, tekijänä ja sen johdosta oikeutettuna ajamaan kannetta tekijänoikeuden loukkaamisesta. Tätä sovelletaan soveltuvien osin myös tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijoihin heidän suojatun aineistonsa osalta.

110 ARTIKLA

Hallinnolliset menettelyt

Siinä laajuudessa kuin siviilioikeudellisia seuraamuksia voidaan määrätä pääasiassa koskevassa hallinnollisessa menettelyssä, tällaisissa menettelyissä noudatettavien periaatteiden on vastattava olennaisesti tämän jakson asiaa koskevissa määräyksissä esitettyjä periaatteita.

111 ARTIKLA

Rajatoimenpiteet

1. Kun rajatoimenpiteitä sovelletaan teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoon, kumpikin osapuoli varmistaa toimenpiteiden olevan GATT 1994 -sopimuksen ja TRIPS-sopimuksen velvoitteidensa mukaiset.

2. Teollis- ja tekijänoikeuksien suojan varmistamiseksi kummankin osapuolen tullialueella tulliviranomaiset noudattavat toimivaltansa rajoissa erilaisia lähestymistapoja sellaisten lähestymistapojen tunnistamiseksi, jotka sisältävät tavaroita, joiden epäillään loukkaavan 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja teollis- tai tekijänoikeuksia. Näihin lähestymistapoihin sisältyy riskianalyysitekniikoita, jotka perustuvat muun muassa oikeudenhaltijoiden antamiin tietoihin, hankittuun tiedustelutietoon ja rahdin tarkastuksiin.

3. Tulliviranomaisilla on oltava valtuudet toteuttaa oikeudenhaltijan hakemuksesta toimenpiteitä ottaakseen haltuun sellaisia tullivalvonnassa olevia tavaroita, joiden epäillään loukkaavan tavaramerkkejä, tekijänoikeutta ja sen lähioikeuksia tai maantieteellisiä merkintöjä, tai keskeyttääkseen niitä koskevan luovutusmenettelyn.

4. Kazakstanin tasavallan tulliviranomaisilla on viimeistään kolmen vuoden kuluttua päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa, oltava valtuudet toteuttaa oikeudenhaltijan hakemuksesta toimenpiteitä ottaakseen haltuun sellaisia tullivalvonnassa olevia tavaroita, joiden epäillään loukkaavan patentteja, hyödyllisyysmallioikeuksia, teollismalleja, integroitujen piirien piirimalleja tai kasvinjalostajan oikeuksia, tai keskeyttääkseen niitä koskevan luovutusmenettelyn sillä edellytyksellä, että Euroopan unioni on ennen tämän kolmen vuoden määräajan toisen vuoden päättymistä tarjonnut asianmukaista koulutusta valtuutettujen elinten edustajille, kuten tullihenkilöstölle, syyttäjille, tuomareille ja muulle asiaan liittyvälle henkilöstölle.

5. Tulliviranomaisilla on oltava valtuudet ottaa omasta aloitteestaan haltuun sellaisia tullivalvonnassa olevia tavaroita, joiden epäillään loukkaavan tavaramerkkejä, tekijänoikeutta ja sen lähioikeuksia tai maantieteellisiä merkintöjä, tai keskeyttää niitä koskeva luovutusmenettely.

6. Kazakstanin tasavallan tulliviranomaisilla on viimeistään viiden vuoden kuluttua päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa, oltava valtuudet ottaa omasta aloitteestaan haltuun sellaisia tullivalvonnassa olevia tavaroita, joiden epäillään loukkaavan patentteja, hyödyllisyysmallioikeuksia, teollismalleja, integroitujen piirien piirimalleja tai kasvinjalostajan oikeuksia, tai keskeyttää niitä koskeva luovutusmenettely sillä edellytyksellä, että Euroopan unioni on viimeistään kaksi vuotta ennen tämän viiden vuoden määräajan päättymistä tarjonnut asianmukaista koulutusta valtuutettujen elinten edustajille, kuten tullihenkilöstölle, syyttäjille, tuomareille ja muulle asiaan liittyvälle henkilöstölle.

7. Sen estämättä, mitä 3–6 kohdassa määrätään, ei sellaisten tavaroiden maahantuonnin osalta, jotka on asetettu markkinoille toisessa maassa joko oikeudenhaltijan toimesta tai hänen suostumuksellaan, ole mitään velvollisuutta soveltaa haltuunotto- tai keskeytystoimia.

8. Osapuolet sopivat soveltavansa TRIPS-sopimuksen 69 artiklaa tehokkaasti sellaisten tavaroiden kansainväliseen kauppaan, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeuksia. Tätä varten kumpikin osapuoli on valmis perustamaan tullihallintoonsa yhteyspisteet ja ilmoittamaan niistä toiselle osapuolelle yhteistyön helpottamiseksi. Tällaisen yhteistyön puitteissa voidaan vaihtaa tietoja, jotka koskevat mekanismeja tietojen saamiseksi oikeudenhaltijoilta, sekä parhaita käytäntöjä ja kokemuksia, jotka liittyvät riskinhallintastrategioihin, samoin kuin tietoja, joiden avulla voidaan tunnistaa lähetykset, joiden epäillään sisältävän oikeutta loukkaavia tavaroita.

9. Kummankin osapuolen tulliviranomaiset ovat valmiita tekemään toisen osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan yhteistyötä antaakseen toisen osapuolen tulliviranomaisille käytettävissä olevaa hyödyllistä tietoa etenkin tavaroista, joita kuljetetaan osapuolen alueen kautta ja jotka ovat matkalla toisen osapuolen alueelle tai jotka ovat sieltä peräisin.

10. Keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa tehtyä pöytäkirjaa sovelletaan tämän artiklan 8 ja 9 kohdan osalta, kun on kyse teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvistä tullilainsäädännön rikkomisista, sanotun kuitenkin rajoittamatta muiden yhteistyömuotojen soveltamista.

11. Edellä 25 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu tulliyhteistyötä käsittelevä alakomitea varmistaa tämän artiklan asianmukaisen toiminnan ja täytäntöönpanon, sanotun kuitenkin rajoittamatta yhteistyöneuvoston valtuuksia. Tulliyhteistyötä käsittelevä alakomitea asettaa osapuolten toimivaltaisten viranomaisten yhteistyön painopisteet ja määrää siinä sovellettavista asianmukaisista menettelyistä.

4 JAKSO

VÄLITTÄJINÄ TOIMIVIEN PALVELUNTARJOAJIEN VASTUU

112 ARTIKLA

Välittäjien palvelujen käyttö

Osapuolet ovat tietoisia, että kolmannet osapuolet saattavat käyttää välittäjien palveluita loukkaavaan toimintaan. Kumpikin osapuoli säätää tässä jaksossa kuvatuista toimista, jotka koskevat palvelunvälittäjiä silloin, kun nämä eivät ole missään tekemisissä välitettävien tietojen kanssa, jotta voidaan varmistaa tietopalvelujen vapaa liikkuvuus sekä samalla teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano digitaalisessa ympäristössä.

113 ARTIKLA

Välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuu: "pelkkä siirtotoiminta"

1. Jos tarjottava tietoyhteiskunnan palvelu muodostuu palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen siirrosta viestintäverkossa tai viestintäverkkoyhteyden tarjoamisesta, kumpikin osapuoli varmistaa, että palveluntarjoaja ei ole vastuussa siirretyistä tiedoista, edellyttäen, että palveluntarjoaja

- a) ei ole siirron alkuunpanija;
- b) ei valitse siirron vastaanottajaa; ja
- c) ei valitse eikä muuta siirrettäviä tietoja.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuihin siirtoon ja yhteyden tarjoamiseen liittyvät toimet käsittävät siirrettyjen tietojen automaattisen, väliaikaisen ja tilapäisen tallentamisen, sikäli kuin tallentaminen palvelee yksinomaan siirron toimeenpanoa viestintäverkossa eikä sen kesto ylitä siirtoon tarvittavaa kohtuullista aikaa.

3. Tämä artikla ei vaikuta tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen mahdollisuuteen vaatia sisäisen lainsäädännön mukaisesti palveluntarjoajaa lopettamaan tai estämään väärinkäytökset.

114 ARTIKLA

Välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuu: "välimuistiin tallentaminen"

1. Jos tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaminen muodostuu palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen siirrosta viestintäverkossa, kumpikin osapuoli varmistaa, että palveluntarjoaja ei ole vastuussa tämän tiedon sellaisen automaattisen, tilapäisen ja lyhytaikaisen tallentamisen osalta, jonka suorittamisen ainoana tavoitteena on muille palvelun vastaanottajille niiden pyynnöstä tehtävän tiedonsiirron edelleen välittämisen tehostaminen, edellyttäen, että

a) palveluntarjoaja ei muuta tietoja;

b) palveluntarjoaja noudattaa tietoihin pääsyä koskevia ehtoja;

c) palveluntarjoaja noudattaa tiedon päivitystä koskevia sääntöjä, jotka on ilmoitettu toimialalla laajalti hyväksytyllä ja käytetyllä tavalla;

d) palveluntarjoaja ei puutu toimialalla laajalti hyväksytyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saatukseen tietoja tallennetun tiedon käytöstä; ja

e) palveluntarjoaja toimii viipymättä tallentamansa tiedon poistamiseksi tai siihen pääsyn estämiseksi heti saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa sen, että tieto on poistettu sieltä, missä se alun perin oli verkossa, tai että kyseisen tiedon saanti on estetty taikka tuomioistuimien tai hallintoviranomainen on määrännyt poistamaan kyseisen tiedon tai estämään sen saannin.

2. Tämä artikla ei vaikuta tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen mahdollisuuteen vaatia sisäisen lainsäädännön mukaisesti palveluntarjoajaa lopettamaan tai estämään väärinkäytökset.

115 ARTIKLA

Välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuu: säilytys ("hosting")

1. Jos tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaminen käsittää palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen tallentamisen, kumpikin osapuoli varmistaa, että palveluntarjoaja ei ole vastuussa palvelun vastaanottajan pyynnöstä tallennetuista tiedoista, edellyttäen, että

a) palveluntarjoajalla ei ole tosiasiallista tietoa laittomasta toiminnasta tai laittomista tiedoista eikä sen tiedossa ole vahingonkorvausvaatimuksen osalta tosiasioita tai olosuhteita, joiden perusteella toiminnan tai tietojen laittomuus on ilmeistä; tai

b) palveluntarjoaja toimii viipymättä tietojen poistamiseksi tai niiden saannin estämiseksi heti saatuaan tiedon tällaisista seikoista.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta, kun palvelun vastaanottaja toimii palveluntarjoajan johdon tai määräysvallan alaisena.

3. Tämä artikla ei vaikuta tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen mahdollisuuteen vaatia sisäisen lainsäädännön mukaisesti palveluntarjoajaa lopettamaan tai estämään väärinkäytökset, eikä se myöskään vaikuta osapuolen mahdollisuuteen vahvistaa menettelyjä, joita sovelletaan tietojen poistamiseen tai niiden saannin estämiseen.

116 ARTIKLA

Yleisen valvontavelvoitteen puuttuminen

1. Osapuolet eivät aseta palveluntarjoajille 113–115 artiklassa tarkoitettujen palvelujen toimitamisen osalta yleistä velvoitetta valvoa siirtämiään ja tallentamiaan tietoja eivätkä yleistä velvoitetta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laittomia toimia osoittavia tosiasioita ja olosuhteita.

2. Osapuoli voi asettaa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajille velvoitteen ilmoittaa välittömästi toimivaltaisille viranomaisille palvelun vastaanottajien toteuttamista laittomiksi väitetyistä toimista tai näiden antamista laittomiksi väitetyistä tiedoista. Osapuoli voi myös asettaa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajille velvoitteen ilmoittaa toimivaltaisille viranomaisille niiden pyynnöstä tiedot, joiden avulla voidaan tunnistaa niiden palvelujen vastaanottajat, joiden kanssa niillä on säilytys sopimuksia.

117 ARTIKLA

112–116 artiklan soveltamisen alkamispäivä

Kazakstanin tasavalta panee 112–116 artiklassa määrätyt velvoitteet täysimääräisesti täytäntöön viiden vuoden kuluessa päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa.

118 ARTIKLA

Yhteistyö

1. Osapuolet rohkaisevat ammattialan tai ammatillisten järjestöjen tai liittojen välisen sellaisen yhteistyön kehittämistä, joka tähtää teollis- ja tekijänoikeuksien suojeluun ja täytäntöönpanoon.

2. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä tukeakseen tämän luvun mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanoa. Yhteistyö koskee muun muassa seuraavia toimia:

a) tietojen vaihto teollis- ja tekijänoikeuksia sekä suojelu- ja täytäntöönpanosääntöjä koskevista osapuolten oikeudellisista kehyksistä; näiden alojen lainsäädännön kehityksestä saatujen kokemusten vaihto;

b) teollis- ja tekijänoikeuksien suojelusta ja täytäntöönpanosta saatujen kokemusten vaihto;

c) tullin, poliisin sekä hallinto- ja oikeudellisten elinten suorittamasta teollis- ja tekijänoikeuksien suojelusta ja valvonnasta saatujen kokemusten vaihto; väärennettyjen tavaroiden viennin estämiseen tähtäävä yhteensovittaminen;

d) valmiuksien kehittäminen; ja

e) teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan tiedon ja tietämyksen edistäminen ja levittäminen muun muassa liike-elämässä ja kansalaisyhteiskunnan keskuudessa; kuluttajien ja oikeudenhaltijoiden tietoisuuden ja tietämyksen lisääminen.

8 LUKU

JULKISET HANKINNAT

119 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa

- a) 'kaupallisilla tavaroilla tai palveluilla' tarkoitetaan sellaisia tavaroita tai palveluja, joita yleensä myydään tai tarjotaan myytäväksi kaupallisilla markkinoilla julkishallinnon ulkopuolisille ostajille julkishallinnon ulkopuolisiin tarkoituksiin ja joita tavanomaisesti ostavat tällaiset asiakkaat;
- b) 'rakennusalan palvelulla' tarkoitetaan palvelua, jonka kohteena on jokin Yhdistyneiden kansakuntien yhteisen tavaraluokituksen (CPC-luokitus) alajaksossa 51 tarkoitettu ja millä tahansa tavalla suoritettava maa- ja vesirakentamiseen tai rakennusten rakentamiseen liittyvä työsuorite;
- c) 'päivillä' tarkoitetaan kalenteripäiviä;
- d) 'sähköisellä huutokaupalla' tarkoitetaan toistuvaa prosessia, jonka kuluessa uusia alennettuja hintoja ja/tai tarjouksen sisältämiä tiettyjä tekijöitä koskevia uusia arvoja esitetään sähköisesti ja joka toteutetaan sen jälkeen, kun tarjousten alustava arviointi on saatu kokonaisuudessaan päätökseen, ja joka mahdollistaa tarjousten luokittelun automaattisten arviointimenettelmien pohjalta. Tietyt palveluhankinnat ja tietyt rakennusurakat, joiden sisältönä ovat immateriaaliset suoritukset, kuten rakennusurakoiden suunnittelu, eivät näin ollen voi olla sähköisen huutokaupan kohteena;
- e) ilmauksilla 'kirjallisesti' tai 'kirjallisena/kirjallisina' tarkoitetaan mitä tahansa sanallista ilmaisua tai numeroilmaisua, joka voidaan lukea, toistaa ja tuoda julki myöhemmin. Se voi sisältää sähköisesti lähetettyjä ja tallennettuja tietoja;
- f) 'suljetulla tarjouspyyntömenettelyllä' tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö ottaa yhteyttä yhteen tai useampaan valitsemaansa toimittajaan;
- g) 'toimenpiteellä' tarkoitetaan mitä tahansa lakia, määräystä, menettelyä, hallinnollista ohjetta tai käytäntöä tai hankintayksikön toimintaa, joka liittyy tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan;
- h) 'kestoluettelolla' tarkoitetaan sellaista luetteloa toimittajista, jotka hankintayksikön mukaan täyttävät kyseiseen luetteloon kuulumista koskevat edellytykset, ja jota hankintayksikkö aikoo käyttää useammin kuin kerran;
- i) 'aiottua hankintaa koskevalla ilmoituksella' tarkoitetaan ilmoitusta, jonka hankintayksikkö julkaisee ja jossa kiinnostuneita toimittajia pyydetään jättämään osallistumishakemus tai tarjous tai molemmat;
- j) 'avoimella tarjouspyyntömenettelyllä' tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa kaikki kiinnostuneet toimittajat voivat jättää tarjouksen;

- k) 'henkilöllä' tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä;
- l) 'hankintayksiköllä' tarkoitetaan yksikköä, joka kuuluu liitteessä III olevan 1–3 osan soveltamisalaan;
- m) 'edellytykset täyttävällä toimittajalla' tarkoitetaan toimittajaa, joka hankintayksikön mukaan täyttää osallistumisedellytykset;
- n) 'valikoivalla tarjouspyyntömenettelyllä' tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö pyytää ainoastaan edellytykset täyttäviä toimittajia jättämään tarjouksen;
- o) 'palveluihin' luetaan mukaan rakennusalan palvelut, jollei toisin tarkemmin mainita;
- p) 'standardilla' tarkoitetaan tunnustetun elimen hyväksymää asiakirjaa, joka sisältää yleistä ja toistuvaa käyttöä varten sääntöjä, ohjeita tai ominaisuuksien kuvauksia, jotka koskevat tavaroita tai palveluita tai niihin liittyviä prosesseja ja tuotantomenetelmiä ja joiden noudattaminen ei ole pakollista. Siihen voi myös sisältyä tai se voi yksinomaan käsitellä termistöön, tunnuksiin, pakkaukseen, tuotemerkintään tai etiketöintiin liittyviä vaatimuksia, jotka koskevat tavaraa, palvelua tai tuotanto- tai valmistusmenetelmää;
- q) 'toimittajalla' tarkoitetaan henkilöä tai henkilöryhmää, joka tarjoaa tai voisi tarjota tavaroita tai palveluja;
- r) 'teknisellä eritelmällä' tarkoitetaan tarjouspyyntömenettelyn vaatimusta, jossa
- i) esitetään hankittavien tavaroiden tai palvelujen ominaisuudet, mukaan lukien laatu, käyttöominaisuudet, turvallisuus ja mitat, tai prosessit ja menetelmät niiden valmistamiseksi tai tarjoamiseksi; tai
 - ii) käsitellään termistöön, tunnuksiin, pakkaukseen, tuotemerkintään tai etiketöintiin liittyviä vaatimuksia, jotka koskevat tavaraa tai palvelua.

120 ARTIKLA

Soveltamisala

Tämän luvun soveltaminen

1. Tätä lukua sovelletaan kaikkiin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskeviin toimenpiteisiin riippumatta siitä, toteutetaanko ne täysin tai osittain sähköisin keinoin.
2. Tässä luvussa 'tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla hankinnalla' tarkoitetaan hankintaa julkishallinnon tarkoituksiin seuraavasti:
 - a) kyseessä on tavaroiden, palvelujen tai niiden yhdistelmän hankinta,
 - i) joka on liitteessä III kuvatun mukainen; ja
 - ii) jossa tavaroita, palveluja tai niiden yhdistelmää ei hankita kaupalliseen myyntiin tai jälleenmyyntiin tai käytettäväksi tavaroiden tuotannossa tai palvelujen tarjoamisessa myyntiin tai jälleenmyyntiin;
 - b) hankinta tapahtuu sopimusperusteisesti esimerkiksi ostamalla, leasingmenettelyllä, vuokraamalla tai osamaksulla osto-optioin tai ilman niitä;

c) hankinnan arvo vastaa liitteessä III määriteltä kynnysarvoa tai ylittää sen sillä hetkellä, jona ilmoitus julkaistaan 124 artiklan mukaisesti;

d) kyseessä on hankintayksikön suorittama hankinta; ja

e) hankintaa ei ole muutoin jätetty soveltamisalan ulkopuolelle tämän artiklan 3 kohdassa tai liitteessä III.

Jos hankinnan arvo on epäselvä, se on arvioitava 6–8 kohdan mukaisesti.

3. Ellei liitteessä III toisin määrätä, tätä lukua ei sovelleta seuraaviin:

a) maan, olemassa olevien rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden tai niitä koskevien oikeuksien hankinta tai vuokraus;

b) muut kuin sopimusoikeudelliset sopimukset tai osapuolen antama mikä tahansa tuki, mukaan lukien yhteistyösopimukset, avustukset, lainat, pääomanlisäykset, takuut ja verokannustimet;

c) finanssihallinto- tai talletuspalvelujen, säänneltyjen rahoituslaitosten selvitys- ja hallintopalvelujen tai julkisen velan, myös lainojen, valtionobligaatioiden, velkasitoumusten ja muiden arvopapereiden, myyntiin, lunastukseen ja jakeluun liittyvien palvelujen hankinta tai ostaminen;

d) julkiset työsopimukset;

e) hankinnat, jotka tehdään

i) kansainvälisen avun, kehitysapu mukaan luettuna, antamista varten;

ii) jonkin sellaiseen kansainväliseen sopimukseen kuuluvan menettelyn tai edellytyksen mukaisesti, joka liittyy joukkojen sijoittamiseen tai hankkeeseen, joka hankkeen allekirjoittaneiden valtioiden on tarkoitus toteuttaa yhdessä; tai

iii) johonkin kansainväliseen järjestöön liittyvän menettelyn tai edellytyksen mukaisesti tai kansainvälisillä avustuksilla, lainoilla tai muulla tuella rahoitettuna, kun sovellettava menettely tai edellytys olisi ristiriidassa tämän luvun kanssa.

4. Liitteessä III esitetään kummankin osapuolen osalta seuraavat tiedot:

a) 1 osassa keskushallinnon yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan;

b) 2 osassa keskushallintoa alemmat yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan;

c) 3 osassa kaikki muut yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan;

d) 4 osassa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat tavarat;

e) 5 osassa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat muut palvelut kuin rakennusalan palvelut;

f) 6 osassa tämän luvun soveltumisalaan kuuluvat rakennusalan palvelut; ja

g) 7 osassa mahdolliset yleiset huomautukset.

5. Jos hankintayksikkö pyytää sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan yhteydessä henkilöitä, jotka eivät kuulu liitteen III soveltamisalaan, tekemään hankinnan tiettyjen vaatimusten mukaisesti, tällaisiin vaatimuksiin sovelletaan 122 artiklaa soveltuvin osin.

Arvonmääritys

6. Arvioidessaan hankinnan arvoa sen varmistamiseksi, onko kyseessä tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta, hankintayksikkö

a) ei saa jakaa hankintaa erillisiin hankintoihin eikä valita tai käyttää tiettyä arvonmääritysmenetelmää hankinnan jättämiseksi kokonaan tai osittain tämän luvun soveltamisalan ulkopuolelle; ja

b) ilmoittaa myönnetyn hankinnan kokonaisarvon arvioidun enimmäismäärän hankinnan keston ajalta, riippumatta siitä, onko se myönnetty yhdelle vai usealle toimittajalle, ottaen huomioon kaikenlaiset hyvitykset, kuten seuraavat:

i) palkkiot, maksut, provisiot ja korot; ja

ii) jos hankintaan on mahdollista sisällyttää optioita, näiden optioiden kokonaisarvo.

7. Jos yksi hankintakokonaisuus johtaa useamman kuin yhden sopimuksen tekemiseen tai sopimuksen osittamiseen, jäljempänä 'toistuvat sopimukset', kokonaisarvon arvioidun enimmäismäärän laskentaperusteena on

a) viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana tai hankintayksikön viimeksi kuluneen verovuoden aikana tehtyjen saman tavara- tai palvelulajin toistuvien sopimusten arvo mahdollisuuksien mukaan oikaistuna seuraavien 12 kuukauden aikana tehtävien tavara- tai palveluhankintojen määrää tai arvoa koskevien ennakoitujen muutosten huomioon ottamiseksi; tai

b) alkuperäisen sopimuksen tekemistä seuraavien 12 kuukauden aikana tai hankintayksikön verovuoden aikana tehtävien saman tavara- tai palvelulajin toistuvien sopimusten arvioitu arvo.

8. Jos kyseessä on tavaroiden tai palvelujen hankkiminen leasingmenettelyllä, vuokraamalla tai osamaksulla tai jos hankinnan kokonaishintaa ei määritellä, arvonmäärityspäätöksi on

a) on määräaikaisten,

i) enintään 12 kuukauden pituisten sopimusten keston aikaisen kokonaisarvon arvioitu enimmäismäärä; tai

ii) yli 12 kuukauden pituisten sopimusten kokonaisarvon arvioitu enimmäismäärä, johon sisältyy mahdollinen arvioitu jäännösarvo;

b) on määräämättömäksi ajaksi tehtyjen sopimusten kuukautta kohti erääntyvien maksuerien arvioitu arvo 48-kertaisena; ja

c) käytetään b alakohdan mukaista arviointiperustetta, kun on epävarmaa, onko sopimus määräaikainen.

121 ARTIKLA

Yleiset poikkeukset

Edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteet-tomaan syrjintään osapuolten välillä tai kansainvälisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen, tä-män luvun määräysten ei saa tulkita estävän osapuolta määräämästä tai toteuttamasta toimen-piteitä, jotka

- a) ovat tarpeen julkisen moraalin, yleisen järjestyksen tai turvallisuuden suojelemiseksi;
- b) ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;
- c) ovat tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien suojelemiseksi; tai
- d) liittyvät vammaisten henkilöiden, hyväntekeväisyysjärjestöjen tai vankityövoiman valmis-tamiin tavaroihin tai näiden tarjoamiin palveluihin.

122 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

Syrjimättömyys

1. Kumpikin osapuoli ja niiden hankintayksiköt myöntävät kaikkien tämän sopimuksen sovel-tamisalaan kuuluvia hankintoja koskevien toimenpiteiden osalta ehdoitta toisen osapuolen ta-varoille ja palveluille sekä toisen osapuolen tällaisia tavaroita ja palveluita tarjoaville toimitta-jille vähintään yhtä suotuisan kohtelun kuin omille tavaroilleen, palveluilleen ja alueelleen si-joittautuneille toimittajille.

2. Osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa minkään tämän sopimuksen soveltamisalaan kuu-luvaa hankintaa koskevan toimenpiteen osalta

- a) kohdella alueelleen sijoittautunutta toimittajaa epäedullisemmin kuin toista alueelleen si-joittautunutta toimittajaa sen ulkomaisten sidosten tai ulkomaisen omistuksen perusteella; tai
- b) kohdella alueelleen sijoittautunutta toimittajaa syrjivästi sillä perusteella, että kyseisen toi-mittajan tiettyä hankintaa varten tarjoamat tavarat tai palvelut ovat toisen osapuolen tavaroita tai palveluja.

Sähköisten välineiden käyttö

3. Kun tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta toteutetaan sähköisiä välineitä käyttäen, hankintayksikkö

- a) varmistaa, että hankinta toteutetaan käyttäen yleisesti saatavilla olevia ja muiden yleisesti saatavilla olevien tietoteknisten järjestelmien ja ohjelmistojen kanssa yhteentoimivia tietotek-nisiä järjestelmiä ja ohjelmistoja, tietojen todentamiseen ja salaamisen käytettävät järjestelmät ja ohjelmistot mukaan luettuina; ja
- b) ylläpitää mekanismeja, joilla varmistetaan osallistumishakemusten ja tarjousten koskemat-tomuus, vahvistetaan niiden vastaanottoaika ja estetään niiden asiaton saanti.

Hankinnan toteuttaminen

4. Hankintayksikkö toteuttaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan avoimella ja puolueettomalla tavalla siten, että

a) noudatetaan tätä lukua ja käytetään esimerkiksi avointa, valikoivaa tai suljettua tarjouspyyntömenettelyä tai sähköistä huutokauppaa;

b) vältetään eturistiriidat; ja

c) estetään korruptio.

Alkuperäsäännöt

5. Osapuoli ei saa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan yhteydessä soveltaa toisen osapuolen tuomiin tavaroihin tai tarjoamiin palveluihin alkuperäsääntöjä, jotka eroavat niistä alkuperäsäännöistä, joita kyseinen osapuoli soveltaa samaan aikaan tavanomaisessa kaupankäynnissä samanlaisten tavaroiden tuontiin tai samanlaisten palvelujen hankintaan samalta osapuolelta.

Toimenpiteet, jotka eivät koske hankintaa

6. Edellä olevaa 1 ja 2 kohtaa ei sovelleta tulleihin eikä mihinkään tuonnin yhteydessä kannettaviin tai tuontiin liittyviin maksuihin, tullien tai maksujen kantamismenettelyyn eikä muihin tuontisäännöksiin ja -muodollisuuksiin tai palvelujen kauppaa koskeviin toimenpiteisiin, lukuun ottamatta tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevia toimenpiteitä.

123 ARTIKLA

Hankintajärjestelmästä tiedottaminen

1. Kumpikin osapuoli

a) julkaisee viipymättä kaikki tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevat lait, määräykset, oikeuden päätökset, yleisesti sovellettavaksi tarkoitetut hallinnolliset päätökset, sopimusten vakioehdot, joista säädetään laissa tai asetuksessa ja jotka on otettu viitteeksi ilmoituksiin ja tarjouspyyntöasiakirjoihin, ja menettelyt sekä kaikkien näiden mahdolliset muutokset virallisessa sähköisessä julkaisussa tai paperijulkaisussa, jota levitetään laajasti ja joka on helposti yleisön saatavilla; ja

b) antaa näistä pyydettyä selvityksen toiselle osapuolelle.

2. Liitteessä IV olevassa 1 osassa luetellaan seuraavat:

a) sähköiset julkaisut tai paperijulkaisut, joissa kumpikin osapuoli julkaisee tämän artiklan 1 kohdassa kuvatut tiedot;

b) sähköiset julkaisut tai paperijulkaisut, joissa kumpikin osapuoli julkaisee 124 artiklassa, 126 artiklan 7 kohdassa ja 133 artiklan 2 kohdassa edellytetyt ilmoitukset; ja

c) niiden verkkosivujen osoitteet, joilla kumpikin osapuoli julkaisee tehtyjä sopimuksia koskevat ilmoituksensa 133 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

3. Kumpikin osapuoli ilmoittaa viipymättä yhteistyökomitealle liitteessä IV olevassa 1 osassa lueteltuihin asianomaisen osapuolen tietoihin tehtävistä muutoksista. Yhteistyökomitea hyväksyy säännöllisesti päätöksiä, jotka perustuvat liitteessä IV olevaan 1 osaan tehtyihin muutoksiin.

124 ARTIKLA

Ilmoitukset

Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus

1. Hankintayksikkö julkaisee aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen kunkin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan osalta liitteessä IV olevassa 2 osassa luetellussa paperisessa tai sähköisessä julkaisuvälineessä, paitsi 130 artiklassa tarkoitetuissa olosuhteissa. Tällaista julkaisuvälinettä on levitettävä laajasti, ja kyseisten ilmoitusten on oltava helposti yleisön saatavilla ainakin ilmoituksessa ilmoitetun ajanjakson päättymiseen saakka. Ilmoitus on liitteessä III olevien 1, 2 ja 3 osan soveltamisalaan kuuluvien hankintayksiköiden osalta oltava saatavilla sähköisesti ja maksutta yhdestä paikasta ainakin liitteessä IV olevassa 2 osassa määritellyn vähimmäisajanjakson ajan.

2. Jollei tässä luvussa muuta määrätä, kunkin aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen on sisältävä seuraavat tiedot:

a) hankintayksikön nimi ja osoite ja muut tiedot, joita tarvitaan yhteyden ottamiseen hankintayksikköön ja hankinta-asiakirjojen hankkimiseen, tarvittaessa myös niiden hintatiedot ja maksuehdot;

b) hankinnan kuvaus, joka sisältää muun muassa hankittavien tavaroiden tai palvelujen luonteen ja määrän tai, jos määrää ei tiedetä, arvioidun määrän;

c) toistuvien sopimusten osalta arvio tulevia aiottuja hankintoja koskevien ilmoitusten julkaisua jankohdasta, jos mahdollista;

d) mahdollisten vaihtoehtojen kuvaus;

e) aikataulu tavaroiden tai palvelujen toimittamiselle tai sopimuksen kesto;

f) käytettävä hankintamenetelmä ja tieto siitä, liittyykö menetelmään neuvotteluja tai sähköinen huutokauppa;

g) tarvittaessa osoite ja hankintaan osallistumista koskevien hakemusten viimeinen jättöpäivä;

h) tarjousten toimitusosoite ja viimeinen jättöpäivä;

i) kieli tai kielet, jolla tai joilla tarjoukset tai osallistumishakemukset voidaan jättää, jos ne voidaan jättää kielellä, joka ei ole hankintayksikön osapuolen virallinen kieli;

j) luettelo ja lyhyt kuvaus kaikista toimittajiin sovellettavista osallistumisedellytyksistä, mukaan luettuina toimittajilta edellytettävät asiakirjoja tai todistuksia koskevat vaatimukset, jollei

tällaisia vaatimuksia ole ilmoitettu tarjouspyyntöasiakirjoissa, jotka on saatettu kaikkien kiinnostuneiden toimittajien saataville samanaikaisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen kanssa; ja

k) toimittajien valintaperusteet ja mahdolliset rajoitukset niiden toimittajien määrään, jotka voivat jättää tarjouksen, jos hankintayksikkö aikoo 126 artiklan mukaisesti pyytää rajallisen määrän edellytykset täyttäviä toimittajia jättämään tarjouksen.

Ilmoituksen tiivistelmä

3. Hankintayksikkö julkaisee jokaisesta aiotusta hankinnasta helposti saatavilla olevan ilmoituksen tiivistelmän englanniksi tai ranskaksi samanaikaisesti kun se julkaisee aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen. Ilmoituksen tiivistelmän on sisällettävä ainakin seuraavat tiedot:

- a) hankinnan kohde;
- b) tarjousten viimeinen jättöpäivä tai tarvittaessa hankintaan osallistumista tai kestoluetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen viimeinen jättöpäivä; ja
- c) osoite, josta hankinta-asiakirjoja voi pyytää.

Suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus

4. Hankintayksiköitä rohkaistaan julkaisemaan liitteessä IV olevassa 2 osassa luetellussa paperijulkaisussa tai sähköisessä julkaisussa mahdollisimman aikaisin kunakin verovuonna ilmoitus suunnitelluista hankinnoista, jäljempänä 'suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus'. Suunniteltua hankintaa koskevassa ilmoituksessa olisi mainittava hankinnan kohde ja aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen suunniteltu julkaisupäivä.

5. Liitteessä III olevan 3 osan soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö voi käyttää suunniteltua hankintaa koskevaa ilmoitusta ilmoituksena aiotusta hankinnasta, jos suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus sisältää kaikki yksikön saatavilla olevat tämän artiklan 2 kohdassa mainitut tiedot ja jos siinä pyydetään kiinnostuneita toimittajia ilmoittamaan hankintayksikölle kiinnostuksensa kyseistä hankintaa kohtaan.

125 ARTIKLA

Osallistumisedellytykset

1. Hankintayksikkö rajaa hankintaan osallistumisen edellytykset niihin, jotka ovat välttämättömiä sen varmistamiseksi, että toimittajalla on oikeudelliset ja taloudelliset valmiudet sekä kaupalliset ja tekniset kyvyt toteuttaa asianomainen hankinta.

2. Vahvistaessaan osallistumisedellytykset hankintayksikkö

- a) ei saa asettaa toimittajan hankintaan osallistumisen edellytykseksi sitä, että osapuolen hankintayksikkö on aiemmin myöntänyt kyseiselle toimittajalle yhden tai useamman sopimuksen;
- b) voi edellyttää asianmukaista aiempaa kokemusta, jos se on oleellista hankinnan vaatimusten täyttämiseksi; ja

c) ei saa asettaa osapuolen toimittajalle julkiseen hankintaan osallistumisen tai sopimuksen myöntämisen ehdoksi sitä, että toisen osapuolen hankintayksikkö on aikaisemmin myöntänyt kyseiselle toimittajalle yhden tai useamman sopimuksen tai että toimittajalla on kyseisen osapuolen alueella hankittua aikaisempaa kokemusta, paitsi jos aiempi kokemus on olennaisen tärkeää hankinnan vaatimusten täyttämiseksi.

3. Arvioidessaan sitä, täyttääkö toimittaja osallistumisedellytykset, hankintayksikkö

a) arvioi toimittajan taloudellisia valmiuksia sekä kaupallisia ja teknisiä kykyjä tämän liiketoiminnan perusteella sekä hankintayksikön osapuolen alueella että sen ulkopuolella; ja

b) perustaa arvionsa edellytyksiin, jotka hankintayksikkö on etukäteen määrittänyt ilmoituksissa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa.

4. Jos on olemassa asiaa tukevia todisteita, osapuoli ja sen hankintayksiköt voivat hylätä toimittajan muun muassa seuraavin perustein:

a) konkurssi;

b) väärät ilmoitukset;

c) aiemmasta sopimuksesta tai aiemmista sopimuksista johtuvien oleellisten vaatimusten tai velvoitteiden täyttämisen merkittävä tai jatkuva laiminlyönti;

d) vakavista rikoksista tai muista vakavista rikkomuksista saadut lopulliset tuomiot;

e) ammatillinen laiminlyönti tai toiminta tai toiminnan puute, joka vaikuttaa haitallisesti toimittajan kaupalliseen luotettavuuteen; tai

f) verojen maksun laiminlyönti.

126 ARTIKLA

Toimittajien kelpoisuuden vahvistaminen

Rekisteröintijärjestelmät ja kelpoisuusmenettelyt

1. Osapuoli ja sen hankintayksiköt voivat pitää yllä toimittajien rekisteröintijärjestelmää, johon kiinnostuneita toimittajia vaaditaan rekisteröitymään ja antamaan tiettyjä tietoja.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että

a) sen hankintayksiköt pyrkivät yhtenäistämään kelpoisuusmenettelyjään; ja

b) sen hankintayksiköt pyrkivät yhtenäistämään rekisteröintijärjestelmiään, jos ne ylläpitävät tällaisia järjestelmiä.

3. Osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa ottaa käyttöön tai soveltaa mitään rekisteröintijärjestelmää tai kelpoisuusmenettelyä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti aiheutetaan tarpeettomia esteitä toisen osapuolen toimittajien osallistumiselle sen hankintamenettelyyn.

Valikoiva tarjouspyyntömenettely

4. Jos hankintayksikkö aikoo järjestää valikoivan tarjouspyyntömenettelyn, sen on

a) sisällytettävä aiottua hankintaa koskevaan ilmoitukseen ainakin 124 artiklan 2 kohdan a, b, f, g, j ja k alakohdan mukaiset tiedot ja pyydettyä toimittajia lähettämään osallistumishakemus; ja

b) annettava tarjouskilpailun alkuun mennessä ainakin 124 artiklan 2 kohdan c, d, e, h ja i alakohdan mukaiset tiedot edellytykset täyttävälle toimittajille, joille se antaa ilmoituksen 128 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisesti.

5. Hankintayksikön on sallittava kaikkien edellytykset täyttävien toimittajien osallistuminen tiettyyn hankintaan, jollei se esitä aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa rajoituksia niiden toimittajien määrään, jotka saavat jättää tarjouksen, ja perusteet rajoitetun toimittajamäärän valitsemiselle.

6. Jos tarjouspyyntöasiakirjat eivät ole julkisesti saatavilla 4 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen julkaisupäivästä alkaen, hankintayksikön on varmistettava, että kyseiset asiakirjat saatetaan samanaikaisesti kaikkien 5 kohdan mukaisesti valittujen edellytykset täyttävien toimittajien saataville.

Kestoluettelot

7. Hankintayksikkö voi pitää yllä toimittajien kestoluetteloa sillä edellytyksellä, että ilmoitus, jolla kiinnostuneita toimittajia pyydetään hakemaan sisällyttämistä luetteloon,

a) julkaistaan vuosittain; ja

b) on, mikäli se julkaistaan sähköisesti, jatkuvasti saatavilla

liitteessä IV olevassa 2 osassa luetellussa julkaisussa.

8. Edellä olevassa 7 kohdassa tarkoitettuun ilmoitukseen sisällytetään

a) kuvaus tavaroista tai palveluista tai niiden luokista, joita varten luetteloa voidaan käyttää;

b) osallistumisedellytykset, jotka toimittajien on täytettävä luetteloon sisällyttämiseksi, sekä menetelmät, joilla hankintayksikkö varmentaa, että toimittaja täyttää edellytykset;

c) hankintayksikön nimi, osoite ja muut tiedot, joita tarvitaan yhteyden ottamiseen hankintayksikköön ja kaikkien luetteloon liittyvien olennaisten asiakirjojen hankkimiseen;

d) luettelon voimassaoloaika ja sen voimassaolon uudistamis- tai päättämistapa tai, jos voimassaoloaikaa ei mainita, ilmoitus siitä, miten luettelon käytön päättämisestä ilmoitetaan;

e) maininta siitä, että luetteloa voidaan käyttää tämän luvun soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan.

9. Sen estämättä, mitä 7 kohdassa määrätään, hankintayksikkö voi, jos kestoluettelo on voimassa enintään kolme vuotta, julkaista 7 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen ainoastaan kerran luettelon voimassaoloajan alkaessa sillä edellytyksellä, että

a) ilmoituksessa mainitaan voimassaoloaika ja se, ettei muita ilmoituksia julkaista; ja

b) ilmoitus julkaistaan sähköisesti ja se on saatavilla jatkuvasti sen voimassaolon ajan.

10. Hankintayksikön on annettava toimittajien hakea milloin tahansa sisällyttämistä kestoluetteloon, ja sen on sisällytettävä luetteloon kaikki edellytykset täyttävät toimittajat kohtuullisessa ajassa.

11. Jos toimittaja, joka ei sisälly kestoluetteloon, jättää kestoluetteloon perustuvaan hankintaan liittyvän osallistumishakemuksen ja kaikki vaadittavat asiakirjat 128 artiklan 2 kohdassa vahvistettujen määräaikojen puitteissa, hankintayksikön on käsiteltävä hakemus. Hankintayksikkö ei saa hylätä toimittajaa hankintaa koskevasta käsittelystä sillä perusteella, että yksiköllä ei ole riittävästi aikaa käsitellä hakemusta, jollei ole kyse poikkeustapauksesta, jossa yksikkö ei hankinnan monitahoisuuden vuoksi kykene käsittelemään hakemusta tarjousten jättämiselle asetetussa määräajassa.

Liitteessä III olevan 3 osan soveltamisalaan kuuluvat hankintayksiköt

12. Liitteessä III olevan 3 osan soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö voi käyttää aiottua hankintaa koskevana ilmoituksena ilmoitusta, jossa toimittajia pyydetään hakemaan kestoluetteloon sisällyttämistä, edellyttäen, että

a) ilmoitus julkaistaan tämän artiklan 7 kohdan mukaisesti ja se sisältää tämän artiklan 8 kohdassa vaaditut tiedot, kaikki saatavilla olevat 124 artiklan 2 kohdassa vaaditut tiedot sekä maininnan siitä, että kyseinen ilmoitus on aiottua hankintaa koskeva ilmoitus tai että ainoastaan kestoluettelossa olevat toimittajat saavat tulevaisuudessa kestoluettelon piiriin kuuluvaa hankintaa koskevia ilmoituksia; ja

b) hankintayksikkö toimittaa viipymättä riittävästi tietoja toimittajille, jotka ovat ilmaisseet hankintayksikölle kiinnostuksensa tiettyä hankintaa kohtaan, jotta nämä voivat arvioida, ovatko ne kiinnostuneita hankinnasta, mukaan luettuina kaikki saatavilla olevat lisätiedot, joita edellytetään 124 artiklan 2 kohdassa.

13. Liitteessä III olevan 3 osan soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö voi antaa toimittajan, joka on hakenut sisällyttämistä kestoluetteloon tämän artiklan 10 kohdan mukaisesti, tehdä tarjouksen tietyssä hankinnassa, jos hankintayksiköllä on riittävästi aikaa tutkia, täyttääkö toimittaja osallistumisedellytykset.

Hankintayksikön päätöksistä tiedottaminen

14. Hankintayksikön on ilmoitettava viipymättä hankintaan liittyvän osallistumishakemuksen tai kestoluetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen lähettäneelle toimittajalle hakemuksen perusteella tekemästään päätöksestä.

15. Jos hankintayksikkö hylkää toimittajan hankintaa koskevan osallistumishakemuksen tai kestoluetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen, ei katso toimittajan enää täyttävän osallistumisedellytyksiä tai poistaa toimittajan kestoluettelosta, sen on ilmoitettava viipymättä asiasta toimittajalle ja toimitettava tälle pyynnöstä viipymättä kirjallinen selvitys päätöksensä perusteluista.

127 ARTIKLA

Tekniset eritelmät ja tarjouspyyntöasiakirjat

Tekniset eritelmät

1. Hankintayksikkö ei saa laatia, ottaa käyttöön tai soveltaa teknisiä eritelmiä tai määrätä vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä, joilla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti aiheutetaan tarpeettomia esteitä kansainväliselle kaupalle.

Teknisten eritelmien on annettava toimittajille yhtäläiset mahdollisuudet, eivätkä ne saa haitata perusteettomasti hankintamarkkinoiden avaamista kilpailulle.

2. Hankittavien tavaroiden tai palvelujen teknisistä eritelmistä määrätessään hankintayksikön on tarvittaessa

a) laadittava tekniset eritelmät tietoina käyttöominaisuuksista ja toimintavaatimuksista eikä niinkään mallina tai kuvailevina ominaisuuksina; ja

b) käytettävä teknisten eritelmien perustana kansainvälisiä standardeja, jos niitä on; muussa tapauksessa perustana on käytettävä kansallisia teknisiä määräyksiä, tunnustettuja kansallisia standardeja tai rakennusmääräyksiä.

3. Jos teknisissä eritelmissä käytetään mallia tai kuvailevia ominaisuuksia, hankintayksikön olisi tarvittaessa ilmoitettava, että se ottaa huomioon vastaavia tavaroita tai palveluja koskevat tarjoukset, jotka osoitetusti täyttävät hankintaa koskevat vaatimukset, esimerkiksi sisällyttämällä tarjouspyyntöasiakirjoihin maininta "tai vastaava".

4. Hankintayksikkö ei saa laatia teknisiä eritelmiä, joissa edellytetään tiettyä tavaramerkkiä tai kauppanimeä, patenttia, tekijänoikeutta, mallia, tyyppiä, tiettyä alkuperää, valmistajaa tai toimittajaa taikka viitataan niihin, paitsi jos hankintavaatimuksia ei voida muulla tavoin kuvata riittävän tarkasti tai selvästi ja edellyttäen, että hankintayksikkö tällaisissa tapauksissa sisällyttää tarjouspyyntöasiakirjoihin esimerkiksi maininnan "tai vastaava".

5. Hankintayksikkö ei saa pyytää eikä ottaa vastaan kilpailua rajoittavalla tavalla vaikuttavaa neuvontaa, jota voidaan käyttää tietyssä hankinnassa käytettävien teknisten eritelmien valmistelussa tai käyttöönotossa, henkilöltä, jolla voi olla kaupallista mielenkiintoa tätä hankintaa kohtaan.

6. Selvennyksenä todetaan, että osapuoli ja sen hankintayksiköt saavat tämän artiklan mukaisesti laatia, ottaa käyttöön tai soveltaa teknisiä eritelmiä luonnonvarojen säilyttämisen tai ympäristönsuojelun edistämiseksi.

Tarjouspyyntöasiakirjat

7. Hankintayksikön on annettava toimittajien saataville tarjouspyyntöasiakirjat, joissa ilmoitetaan kaikki tiedot, jotka toimittajat tarvitsevat asianmukaisten tarjousten laatimista ja jättämistä varten. Asiakirjojen on sisällettävä täydellinen kuvaus seuraavista seikoista, jollei niitä ole esitetty jo aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa:

- a) hankinta, mukaan luettuina hankittavien tavaroiden tai palvelujen luonne ja määrä tai, jos määrä ei ole tiedossa, arvioitu määrä ja kaikki vaatimukset, kuten tekniset eritelmät, vaatimustenmukaisuuden arviointitodistus, suunnitelmat, piirustukset tai ohjeaineistot;
- b) kaikki toimittajien osallistumisedellytykset sekä luettelo osallistumisedellytyksiin liittyvistä tiedoista ja asiakirjoista, jotka toimittajien on esitettävä;
- c) kaikki sopimuksen tekemisessä käytettävät arviointiperusteet ja niiden suhteellinen painoarvo silloin, kun hinta ei ole ainoa arviointiperuste;
- d) todentamiseen ja salaamiseen liittyvät vaatimukset tai tietojen sähköiseen toimittamiseen liittyvät muut vaatimukset, jos hankintayksikkö toteuttaa hankinnan sähköisesti;
- e) huutokaupan säännöt, mukaan luettuna tarjousten arviointiperusteisiin liittyvien tekijöiden yksilöinti, jos hankintayksikkö järjestää sähköisen huutokaupan;
- f) tarjousten avaamistilaisuuden päivämäärä, kellonaika ja paikka sekä tiedot henkilöistä, joilla on oikeus olla läsnä, jos tarjoukset avataan julkisesti;
- g) kaikki muut ehdot, kuten maksuehdot ja rajoitukset, jotka koskevat tarjousten esittämistapaan kuten sitä, tapahtuuko se paperilla vai sähköisesti; ja
- h) tavaroiden toimittamiselle tai palvelujen tarjoamiselle mahdollisesti asetetut määräajat.

8. Vahvistaessaan hankittavien tavaroiden toimittamiselle tai palvelujen tarjoamiselle mahdollisesti asetettuja määräaikoja hankintayksikön on otettava huomioon muun muassa hankinnan monitahoisuus, odotettavissa olevan alihankinnan osuus sekä todellinen aika, jonka tuotanto, varastosta otto ja tavaroiden kuljetus lähtöpaikasta taikka palvelun toimittaminen vaatii.

9. Aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa vahvistettuihin arviointiperusteisiin voi sisältyä muun muassa hinta ja muita kustannustekijöitä, laatu, tekniset ansiot, ympäristöön liittyvät ominaisuudet ja toimitusehdot.

10. Hankintayksikön on viipymättä

- a) annettava saataville tarjouspyyntöasiakirjat sen varmistamiseksi, että kiinnostuneilla toimittajilla on riittävästi aikaa asianmukaisten tarjousten jättämistä varten;
- b) toimitettava pyynnöstä tarjouspyyntöasiakirjat kaikille kiinnostuneille toimittajille; ja
- c) vastattava kaikkien kiinnostuneiden tai hankintaan osallistuvien toimittajien kaikkiin asianmukaisiin tietojen saantia koskeviin pyyntöihin edellyttäen, ettei kyseinen toimittaja saa näiden tietojen avulla etua muihin toimittajiin nähden.

Muutokset

11. Jos hankintayksikkö ennen sopimuksen tekemistä muuttaa aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai hankintaan osallistuville toimittajille annetuissa tarjouspyyntöasiakirjoissa vahvistettuja perusteita tai vaatimuksia tai muuttaa ilmoitusta tai tarjouspyyntöasiakirjoja taikka julkaisee ne uudelleen, sen on lähetettävä kirjallisesti kaikki tällaiset muutokset tai muutettu tai uudelleen julkaistu ilmoitus tai muutetut tai uudelleen julkaistut tarjouspyyntöasiakirjat

a) kaikille toimittajille, jotka ovat osallistuvat menettelyyn ajankohtana, jona tietoja muutetaan tai julkaistaan uudelleen, jos nämä ovat yksikön tiedossa, ja muissa tapauksissa samalla tavalla kuin alkuperäiset tiedot; ja

b) riittävän aikaisin, jotta toimittajille jää aikaa tarvittaessa muuttaa tarjouksiaan ja toimittaa muutetut tarjoukset.

128 ARTIKLA

Määräajat

Yleistä

1. Hankintayksikön on annettava omien kohtuullisten tarpeidensa mukaisesti toimittajille riittävästi aikaa laatia ja toimittaa osallistumishakemukset ja asianmukaiset tarjoukset ottaen huomioon muun muassa

a) hankinnan luonteen ja monitahoisuuden;

b) odotettavissa olevan alihankinnan laajuuden; ja

c) vaadittavan ajan tarjousten toimittamiseen muilla kuin sähköisillä välineillä ulkomailla sijaitsevista ja kansallisista yhteyspisteistä, joissa ei käytetä sähköisiä välineitä.

Näiden määräaikojen, mukaan luettuina määräaikojen mahdolliset pidennykset, on oltava samat kaikille hankinnasta kiinnostuneille tai hankintaan osallistuville toimittajille.

Määräajat

2. Valikoivaa tarjouspyyntömenettelyä käyttävän hankintayksikön on vahvistettava osallistumishakemusten viimeinen jättöpäivä siten, että se on periaatteessa vähintään 25 päivää aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisemispäivästä. Jos hankintayksikön asianmukaisesti osoittama tilanteen kiireellisyys vaikeuttaa tämän määräajan noudattamista, määräaika voidaan lyhentää vähintään kymmeneen päivään.

3. Jollei 4, 5, 7 ja 8 kohdan määräyksistä muuta johdu, hankintayksikön on vahvistettava tarjousten viimeinen jättöpäivä siten, että se on vähintään 40 päivää siitä, kun

a) aiottua hankintaa koskeva ilmoitus on julkaistu, kun kyseessä on avoin tarjouspyyntömenettely; tai

b) hankintayksikkö ilmoittaa toimittajille, että heitä pyydetään jättämään tarjous, kun kyseessä on valikoiva tarjouspyyntömenettely, riippumatta siitä, käyttääkö hankintayksikkö kestoletteloa.

4. Hankintayksikkö voi lyhentää tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetetun määräajan vähintään kymmeneen päivään, jos

a) hankintayksikkö on julkaissut suunniteltua hankintaa koskevan ilmoituksen 124 artiklan 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla vähintään 40 päivää ja enintään 12 kuukautta ennen aiottua han-

kintaa koskevan ilmoituksen julkaisemista, ja jos suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus sisältää seuraavat:

- i) hankinnan kuvaus;
- ii) arvioitu päivämäärä, jolloin tarjoukset tai osallistumishakemukset on viimeistään jätettävä;
- iii) maininta siitä, että kiinnostuneiden toimittajien on ilmaistava hankintayksikölle kiinnostuksensa hankintaan;
- iv) osoite, josta hankinta-asiakirjoja voi pyytää; ja
- v) kaikki saatavilla olevat tiedot, joita 124 artiklan 2 kohdassa edellytetään aiottua hankintaa koskevalta ilmoitukselta;

b) hankintayksikkö ilmoittaa luonteeltaan toistuvien hankintojen osalta aiottua hankintaa koskevassa ensimmäisessä ilmoituksessa, että seuraavissa ilmoituksissa esitetään tämän kohdan mukaiset määräajat tarjousten jättämiselle; tai

c) hankintayksikön asianmukaisesti osoittama tilanteen kiireellisyys vaikeuttaa tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetetun määräajan noudattamista.

5. Hankintayksikkö voi lyhentää tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetettua määräaikaa seitsemällä päivällä kaikissa seuraavissa tilanteissa:

a) aiottua hankintaa koskeva ilmoitus julkaistaan sähköisesti;

b) kaikki tarjouspyyntöasiakirjat ovat saatavilla sähköisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisupäivästä alkaen; ja

c) hankintayksikkö hyväksyy tarjousten jättämisen sähköisesti.

6. Edellä olevan 5 kohdan määräysten soveltaminen yhdessä 4 kohdan kanssa ei saa missään tapauksessa johtaa siihen, että tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetettuja määräaikoja lyhennetään alle seitsemään päivään aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisupäivästä.

7. Jos hankintayksikkö ostaa kaupallisia tavaroita tai palveluja tai niiden yhdistelmää, se voi, sen estämättä, mitä muualla tässä artiklassa määrätään, lyhentää tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetetun määräajan vähintään 13 päivään edellyttäen, että se julkaisee samaan aikaan sähköisesti sekä aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen että tarjouspyyntöasiakirjat. Jos hankintayksikkö hyväksyy kaupallisia tavaroita tai palveluja koskevien tarjousten esittämisen sähköisesti, se voi lisäksi lyhentää 3 kohdan mukaisesti asetetun määräajan vähintään seitsemään päivään.

8. Jos liitteessä III olevan 3 osan soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö on valinnut kaikki edellytykset täyttävät toimittajat tai rajoitetun määrän niitä, hankintayksikkö ja valitut toimitajat voivat sopia keskenään määräajasta tarjousten jättämiselle. Jos sopimusta ei ole, määräaika on vähintään seitsemän päivää.

129 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuoli voi edellyttää, että sen hankintayksiköt käyvät neuvotteluja, jos

a) yksikkö on 124 artiklan 2 kohdan mukaisessa aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa ilmaissut aikomuksensa käydä neuvotteluja; tai

b) tarjousten arvioinnissa ilmenee, ettei yksikään tarjouksista ole aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitetyillä arviointiperusteilla tarkasteltuna selvästi edullisin.

2. Hankintayksikön on

a) varmistettava, että neuvotteluihin osallistuvien toimittajien mahdollinen poissulkeminen tehdään aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjä arviointiperusteita noudattaen; ja

b) ilmoitettava neuvottelujen päätyttyä yleinen määräaika, johon mennessä jäljelle jääneiden hankintaan osallistuvien toimittajien on jätettävä uusi tai tarkistettu tarjous.

130 ARTIKLA

Suljettu tarjouspyyntömenettely

1. Edellyttäen, että hankintayksikkö ei käytä tätä määräystä toimittajien välisen kilpailun välttämiseksi tai tavalla, jolla syrjitään toisen osapuolen toimittajia tai suojellaan kotimaisia toimittajia, hankintayksikkö voi käyttää suljettua tarjouspyyntömenettelyä ja olla soveltamatta 124, 125 ja 126 artiklaa, 127 artiklan 7–11 kohtaa, 128, 129, 131 ja 132 artiklaa seuraavin edellytyksin:

a) jos tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjä vaatimuksia ei ole muutettu oleellisesti ja

i) yhtään tarjousta ei ole jätetty tai yksikään toimittaja ei ole pyytänyt osallistumista;

ii) yhtään tarjouspyyntöasiakirjojen olennaiset vaatimukset täyttävää tarjousta ei ole jätetty;

iii) yksikään toimittaja ei ole täyttänyt osallistumisedellytyksiä; tai

iv) toimitetut tarjoukset ovat olleet vilpillisiä;

b) jos ainoastaan tietty toimittaja voi toimittaa tavarat tai palvelut ja vartenotettavia vaihtoehtoisia tai korvaavia tavaroita tai palveluita ei ole mistä tahansa seuraavasta syystä:

i) vaatimuksena on taideteos;

ii) kyse on patenttisuojasta, tekijänoikeuksista tai muista yksinoikeuksista; tai

iii) kilpailua ei esiinny teknisistä syistä;

c) jos kyseessä ovat tavaroiden tai palvelujen alkuperäisen toimittajan suorittamat, alkuperäiseen hankintaan sisältymättömät lisätoimitukset, kun toimittajan vaihdos tällaisten lisätavaroiden tai -palvelujen osalta

i) ei ole mahdollinen taloudellisista tai teknisistä syistä, joita ovat muun muassa vaatimus korvattavuudesta tai yhteentoimivuudesta sellaisten olemassa olevien laitteiden, ohjelmistojen, palvelujen tai laitteistojen kanssa, jotka on hankittu osana alkuperäistä hankintaa; ja

ii) aiheuttaisi merkittävää haittaa tai kustannusten olennaista päällekkäisyyttä hankintayksikölle;

d) jos tämä on ehdottoman välttämätöntä, koska tavaroita tai palveluja ei hankintayksikölle ennalta arvaamattomista syistä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi ole voitu hankkia tarpeeksi ajoissa avointa tai valikoivaa tarjouspyyntömenettelyä noudattaen;

e) jos tavarat hankitaan perushyödykemarkkinoilta;

f) jos hankintayksikkö hankkii prototyypin tai uuden tavarän tai palvelun, joka on kehitetty sen pyynnöstä tietyn tutkimus- tai koetoimintaa, selvitystyötä tai alkuperäiskehittelyä koskevan sopimuksen osana ja sitä varten. Uuden tavarän tai palvelun alkuperäiskehittelyyn voi kuulua rajoitettua tuotantoa tai toimituksia kenttäkokeiden tulosten saamiseksi ja sen osoittamiseksi, että tavara tai palvelu soveltuu joukkotuotantoon hyväksyttävien laatustandardien mukaisesti, mutta siihen ei kuulu joukkotuotanto tai -toimituksia kaupallisen kannattavuuden saavuttamiseksi tai tutkimus- ja kehittelykulujen kattamiseksi;

g) jos kyse on hankinnasta poikkeuksellisen edullisissa olosuhteissa, jotka liittyvät vain erittäin lyhytaikaisesti ilmenevään epätavalliseen tilanteeseen, kuten selvitystilaan, konkurssipesän hallintoon tai konkurssiin, mutta ei tavanomaisesta hankinnasta vakituisilta toimittajilta; tai

h) jos sopimus tehdään suunnittelukilpailun voittajan kanssa edellyttäen, että

i) kilpailu on järjestetty tämän luvun periaatteita noudattaen, erityisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisemisen osalta; ja

ii) riippumaton tuomaristo arvioi osallistujat suunnittelusopimuksen tekemiseksi voittajan kanssa.

2. Hankintayksikkö laatii kirjallisen kertomuksen jokaisesta 1 kohdan mukaisesti tehdystä sopimuksesta. Kertomus sisältää hankintayksikön nimen, hankittujen tavaröiden tai palvelujen arvon ja laadun sekä selvityksen 1 kohdassa tarkoitetuista olosuhteista ja edellytyksistä, jotka oikeuttavat suljetun tarjouspyyntömenettelyn käytön.

131 ARTIKLA

Sähköiset huutokaupat

1. Hankintayksiköt voivat käyttää sähköisiä huutokauppoja.

2. Avoimissa, suljetuissa tai neuvottelumenettelyissä hankintayksikkö voi päättää, että ennen sopimuksen tekemistä järjestetään sähköinen huutokauppa, jos sopimuseritelmät on mahdollista laatia yksityiskohtaisesti.

Sähköisen huutokaupan on koskettava

a) ainoastaan hintoja, jos hankintasopimus tehdään alhaisimpaan hintaan; tai

b) hintoja ja/tai eritelmissä ilmoitettujen tarjoukseen sisältyvien tekijöiden uusia arvoja, jos hankintasopimus tehdään edullisimman tarjouksen perusteella.

3. Hankintayksikön, joka päättää järjestää sähköisen huutokaupan, on mainittava asiasta aiotua hankintaa koskevassa ilmoituksessa.

Eritelmissä on oltava muun muassa seuraavat tiedot:

a) tekijät, joiden arvot ovat sähköisen huutokaupan kohteena, siltä osin kuin nämä tekijät ovat määrällisesti ilmaistavissa lukuina tai prosenttimäärinä;

b) niiden arvojen mahdolliset rajat, jotka voidaan esittää, sellaisina kuin ne ovat hankinnan kohdetta koskevien eritelmien perusteella;

c) tiedot, jotka annetaan tarjoajien käyttöön sähköisen huutokaupan aikana, sekä tarvittaessa tietojen antamisen ajankohta;

d) tarvittavat tiedot sähköisen huutokaupan kulusta;

e) edellytykset, joiden mukaisesti tarjoajat voivat tehdä tarjouksen, ja tapauksen mukaan erityisesti tarjouksien teossa vaaditut tarjousten väliset vähimmäiserot;

f) tarvittavat tiedot käytettävästä sähköisestä järjestelmästä sekä viestintäyhteyttä koskevista yksityiskohdista ja teknisistä eritelmistä.

4. Ennen sähköisen huutokaupan toteuttamista hankintayksikön on suoritettava tarjousten alustava kokonaisarviointi hankintasopimuksen valitun tekoperusteen tai tekoperusteiden ja niille vahvistetun painotuksen mukaisesti. Kaikkia hyväksyttävän tarjouksen tehneitä tarjoajia on pyydetty esittämään sähköisesti samanaikaisesti uusia hintoja ja/tai uusia arvoja; pyynnön on sisällettävä kaikki tarvittavat tiedot käytettäviin sähköisiin laitteisiin muodostettavasta yksilöllisestä yhteydestä sekä täsmälliset tiedot sähköisen huutokaupan alkamispäivästä ja -ajankohdasta. Sähköinen huutokauppa voidaan käydä useissa peräkkäisissä vaiheissa. Sähköinen huutokauppa voi alkaa aikaisintaan kahden arkipäivän kuluttua osallistumista koskevien pyyntöjen lähettämispäivästä.

5. Kun sopimus tehdään kokonaisuutena edullisimman tarjouksen perusteella, pyyntöön on liitettävä asianomaisen tarjoajan kokonaisarvioinnin tulokset. Pyyntöön on ilmoitettava myös matemaattinen kaava, jonka mukaan uusi järjestys määräytyy automaattisesti sähköisessä huutokaupassa esitettyjen uusien hintojen ja/tai uusien arvojen perusteella. Kaava sisältää kaikkien edullisimman tarjouksen määrittämiseksi valittujen perusteiden suhteellisen painotuksen, joka on ilmoitettava hankintailmoituksessa tai eritelmissä. Tätä varten mahdolliset hintojen vaihteluvälit on kuitenkin esitettävä ennalta määrättyä arvona.

6. Sähköisen huutokaupan kussakin vaiheessa hankintaviranomaisten on ilmoitettava välittömästi kaikille tarjoajille vähintään riittävät tiedot, joiden perusteella tarjoajat voivat milloin tahansa tarkistaa keskinäisen järjestyksensä. Hankintayksiköt voivat myös toimittaa muita tietoja muista tarjotuista hinnoista tai arvoista, edellyttäen, että tästä ilmoitetaan eritelmissä. Lisäksi ne voivat ilmoittaa milloin tahansa kyseiseen huutokauppavaiheeseen osallistuvien lukumäärän. Ne eivät kuitenkaan saa missään tapauksessa paljastaa tarjoajien henkilöllisyyttä sähköisen huutokaupan eri vaiheiden aikana.

7. Hankintayksikön on päätettävä sähköinen huutokauppa yhdellä tai useammalla seuraavista tavoista:

a) ilmoittamalla huutokauppaan osallistumista koskevassa pyynnössä etukäteen vahvistettu päivämäärä ja ajankohta;

b) kun hankintaviranomaiselle ei enää tarjota uusia hintoja tai arvoja, jotka vastaavat tarjottavien hintojen vähimmäiseroja koskevia vaatimuksia, ilmoittamalla huutokauppaan osallistumista koskevassa pyynnössä määräaika, jota noudatetaan viimeisen tarjouksen vastaanoton jälkeen ennen sähköisen huutokaupan lopettamista;

c) kun huutokauppaan osallistumista koskevassa pyynnössä vahvistettu huutokaupan eri vaiheiden määrä on täyttynyt.

8. Jos hankintayksikkö on päättänyt lopettaa sähköisen huutokaupan 7 kohdan c alakohdan mukaisesti soveltaen tarvittaessa lisäksi 7 kohdan b alakohdassa määrättyjä järjestelyjä, huutokauppaan osallistumista koskevassa pyynnössä on ilmoitettava huutokaupan kunkin vaiheen aikataulu.

9. Päätettyään sähköisen huutokaupan hankintayksikön on tehtävä hankintasopimus 132 artiklan mukaisesti sähköisen huutokaupan tulosten perusteella.

10. Hankintayksiköt eivät saa käyttää sähköistä huutokauppaa väärin eivätkä siten, että sillä estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua taikka muutetaan hankintasopimuksen kohdetta siitä, jollaisena se on julkaistu aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa ja määritelty tarjouseritelmässä.

132 ARTIKLA

Tarjousten käsittely ja sopimusten tekeminen

Tarjousten käsittely

1. Hankintayksikön on otettava kaikki tarjoukset vastaan, avattava ne ja käsiteltävä niitä sellaisia menettelyjä noudattaen, joilla taataan hankintaprosessin oikeudenmukaisuus ja puolueettomuus sekä tarjousten luottamuksellisuus.

2. Hankintayksikkö ei saa rangaista toimittajaa, jonka tarjous vastaanotetaan tarjousten vastaanottamiselle vahvistetun määräajan jälkeen, jos viive johtuu pelkästään hankintayksikön käsittelyvirheestä.

3. Jos hankintayksikkö antaa toimittajalle mahdollisuuden korjata tahattomat muotovirheet tarjousten avaamisen ja sopimuksen tekemisen välisenä aikana, sen on annettava sama mahdollisuus kaikille tarjousmenettelyyn osallistuville toimittajille.

Sopimusten tekeminen

4. Jotta tarjous voidaan ottaa huomioon sopimusta tehtäessä, se on toimitettava kirjallisesti ja sen on tarjouksia avattaessa oltava ilmoitusten ja tarjouspyyntöasiakirjojen oleellisten vaatimusten mukainen ja osallistumisedellytykset täyttävän toimittajan jättämä.

5. Jollei hankintayksikkö päätä, että sopimuksen tekeminen ei ole yleisen edun mukaista, sen on tehtävä sopimus sellaisen toimittajan kanssa, jonka se on todennut kykenevän täyttämään

sopimuksen ehdot ja jonka tarjous on ainoastaan ilmoituksissa ja tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjen arviointiperusteiden perusteella

a) kokonaisuutena edullisin; tai

b) hinnaltaan halvin, jos hinta on yksinomainen arviointiperuste.

6. Jos hankintayksikkö saa tarjouksen, jonka hinta on epätavallisen alhainen muiden tarjousten hintaan verrattuna, se voi varmistaa toimittajalta, että tämä täyttää osallistumisehdot ja pystyy täyttämään sopimusehdot.

7. Hankintayksikkö ei saa käyttää vaihtoehtoja, peruuttaa hankintaa tai muuttaa tehtyjä sopimuksia kiertääkseen tämän luvun mukaisia velvoitteitaan.

133 ARTIKLA

Hankintoja koskevien tietojen avoimuus

Toimittajille annettavat tiedot

1. Hankintayksikön on ilmoitettava menettelyyn osallistuville toimittajille viipymättä sopimuksen tekemistä koskevista päätöksistään ja annettava tieto toimittajan pyynnöstä kirjallisesti. Jollei 134 artiklan 2 ja 3 kohdasta muuta johdu, hankintayksikön on pyynnöstä toimitettava menettelyn hävinneelle toimittajalle selvitys syistä, joiden vuoksi hankintayksikkö ei valinnut sen tarjousta, ja esitettävä valitun toimittajan tarjouksen suhteelliset edut.

Sopimuksen tekemistä koskevien tietojen julkaiseminen

2. Hankintayksikön on viimeistään 72 päivän kuluttua kunkin tämän luvun soveltamisalaan kuuluvan sopimuksen tekemisestä julkaistava ilmoitus liitteessä IV olevassa 2 osassa luetellussa soveltuvassa paperijulkaisussa tai sähköisessä julkaisussa. Jos yksikkö julkaisee ilmoituksen ainoastaan sähköisessä julkaisussa, tietojen on oltava helposti saatavilla kohtuullisen ajan. Ilmoituksen on sisällettävä ainakin seuraavat tiedot:

a) hankittujen tavaroiden tai palvelujen kuvaus;

b) hankintayksikön nimi ja osoite;

c) valitun toimittajan nimi ja osoite;

d) valitun tarjouksen arvo tai hankintasopimuksen tekemisessä huomioon otettujen tarjousten korkein ja alhaisin arvo;

e) sopimuksen tekopäivä; ja

f) käytetty hankintamenetelmä ja, jos on käytetty 130 artiklan mukaista suljettua tarjouspyyntömenettelyä, kuvaus sen käyttöön oikeuttaneista olosuhteista.

Asiakirjojen säilyttäminen, kertomukset ja sähköinen jäljitettävyyys

3. Jokaisen hankintayksikön on säilytettävä vähintään kolmen vuoden ajan sopimuksen tekopäivästä lähtien

a) tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin liittyviä tarjouspyyntömenettelyjä ja sopimusten tekemistä koskevat asiakirjat ja kertomukset, mukaan luettuina 130 artiklassa vaaditut kertomukset; ja

b) tiedot, joilla varmistetaan tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan, sähköisesti toteutetun hankinnan asianmukainen jäljitettävyyys.

134 ARTIKLA

Tietojen julkistaminen

Osapuolille annettavat tiedot

1. Osapuolen on toisen osapuolen pyynnöstä toimitettava viipymättä kaikki tiedot, joita tarvitaan sen arvioimiseksi, onko hankinta toteutettu oikeudenmukaisesti, puolueettomasti ja tämän luvun mukaisesti, mukaan luettuina tiedot valitun tarjouksen erityispiirteistä ja sen suhteellisista eduista. Jos tietojen antaminen vaarantaisi kilpailun tulevien tarjouspyyntömenettelyjen yhteydessä, tiedot saava osapuoli ei saa luovuttaa niitä millekään toimittajalle muuten kuin neuvoteltuaan asiasta tiedot antaneen osapuolen kanssa ja saatuaan sen suostumuksen.

Tietojen salassapito

2. Sen estämättä, mitä muualla tässä luvussa määrätään, osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa antaa millekään toimittajalle tietoja, jotka saattaisivat vaarantaa toimittajien välisen tasapuolisen kilpailun.

3. Tämän luvun määräyksiä ei voida tulkita siten, että osapuolen, sen hankintayksiköt, viranomaiset ja muutoksenhakuelimet mukaan luettuina, edellytettäisiin luovuttavan luottamuksellisia tietoja, jos luovuttaminen

a) häiritäisi lainvalvontaa;

b) saattaisi vaarantaa toimittajien välisen tasapuolisen kilpailun;

c) vaarantaisi tiettyjen henkilöiden perustellut kaupalliset edut, teollis- ja tekijänoikeuksien suoja mukaan luettuna; tai

d) olisi muutoin yleisen edun vastaista.

135 ARTIKLA

Sisäiset muutoksenhakumenettelyt

1. Kumpikin osapuoli säätää nopea, tehokas, avoin ja syrjimätön hallinnollinen tai oikeudellinen muutoksenhakumenettely, jonka avulla toimittaja, jolla on tai on ollut tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan liittyvä etu, voi hankinnan yhteydessä valittaa

a) tämän luvun rikkomisesta; tai

b) siitä, että tämän luvun määräysten täytäntöönpanoa koskevia osapuolen toimenpiteitä ei ole noudatettu, jos toimittajalla ei ole oikeutta valittaa tämän luvun rikkomisesta suoraan osapuolen sisäisen lainsäädännön nojalla.

2. Kaikkia 1 kohdan mukaisia valituksia koskevien menettelysääntöjen on oltava kirjallisina ja ne on saatettava yleisesti saataville.

3. Jos toimittaja on tehnyt valituksen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sellaisen hankinnan yhteydessä, johon liittyvä etu hänellä on tai on ollut, siitä, että 1 kohdassa tarkoitettu rikkominen tai laiminlyönti on tapahtunut, hankinnan toteuttavan hankintayksikön osapuolen on rohkaistava yksikköä ja toimittajaa ratkaisemaan asia neuvottelemalla. Hankintayksikön on käsiteltävä jokainen valitus puolueettomasti ja kohtuullisessa ajassa tavalla, joka ei vaikuta toimittajan osallistumiseen meneillään oleviin tai tuleviin hankintoihin tai hänen oikeuteensa pyytää hallinnollisen tai oikeudellisen muutoksenhakumenettelyn mukaisia korjauksia toimenpiteitä.

4. Kullekin toimittajalle on annettava valituksen valmistelua ja jättämistä varten riittävästi aikaa, kuitenkin vähintään kymmenen päivää siitä ajankohdasta, jona valituksen peruste tuli toimittajan tietoon tai sen olisi kohtuudella katsoen pitänyt tulla tämän tietoon.

5. Kumpikin osapuoli perustaa tai nimeää vähintään yhden puolueettoman hallinto- tai oikeusviranomaisen, joka on riippumaton sen hankintayksiköistä ja ottaa vastaan ja tutkii valitukset, joita toimittajat tekevät tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien hankintojen yhteydessä.

6. Jos muu elin kuin 5 kohdassa tarkoitettu viranomainen tutkii valituksen ensin, osapuoli varmistaa, että toimittaja voi valittaa alkuperäisestä päätöksestä puolueettomalle hallinto- tai oikeusviranomaiselle, joka on riippumaton siitä hankintayksiköstä, jonka hankintaa valitus koskee.

7. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sellaisen muutoksenhakuelimen ratkaisuihin, joka ei ole tuomioistuin, voidaan kohdistaa oikeudellinen uudelleentarkastelu, tai että se noudattaa menettelyjä, joiden mukaan

a) hankintayksikkö vastaa valitukseen kirjallisesti ja luovuttaa muutoksenhakuelimelle kaikki tarvittavat asiakirjat;

b) menettelyn osapuolilla, jäljempänä 'osapuolet', on oikeus tulla kuulluksi ennen kuin muutoksenhakuelin tekee päätöksen valituksen johdosta;

c) osapuolilla on oikeus edustajaan ja avustajaan;

d) osapuolilla on pääsy kaikkiin käsittelyihin;

e) osapuolilla on oikeus pyytää, että käsittely järjestetään julkisesti ja että läsnä voi olla todistajia; ja

f) muutoksenhakuelin antaa päätöksensä tai suosituksensa kohtuullisessa ajassa kirjallisina ja liittää niihin selostuksen kunkin päätöksen tai suosituksen perusteluista.

8. Kumpikin osapuoli ottaa käyttöön tai ylläpitää menettelyjä, jotka mahdollistavat

a) pikaiset väliaikaiset toimenpiteet, jotta toimittaja voi säilyttää mahdollisuutensa osallistua hankintaan; ja

b) korjaavan toimenpiteen tai korvauksen kärsitystä menetyksestä tai vahingosta, jos muutoksenhakuelin on todennut 1 kohdassa tarkoitetun rikkomisen tai laiminlyönnin tapahtuneen; korvaus voi rajoittua joko tarjouksen valmisteluun liittyviin kustannuksiin tai valitukseen liittyviin kustannuksiin tai molempiin.

9. Edellä 8 kohdan a alakohdassa tarkoitetut pikaiset väliaikaiset toimenpiteet voivat johtaa hankintaprosessin keskeyttämiseen. Edellä 8 kohdassa tarkoitetuissa menettelyissä voidaan sallia se, että asianomaisten etujen, myös yleisen edun, kannalta merkittävät kielteiset seuraukset voidaan ottaa huomioon päätettäessä näiden toimien toteuttamisesta. Jos asiassa ei ryhdytä toimenpiteisiin, perustelut tähän on ilmoitettava kirjallisesti.

136 ARTIKLA

Soveltamisalan muutokset ja oikaisut

1. Osapuoli voi ehdottaa liitteessä III olevien kyseiseen osapuoleen liittyvien tekijöiden muuttamista tai oikaisemista.

Muutokset

2. Kun osapuoli ehdottaa muutosta, sen on

a) annettava toiselle osapuolelle kirjallinen ilmoitus; ja

b) sisällytettävä ilmoitukseen ehdotus toista osapuolta koskevista asianmukaisista korvaavista muutoksista, jotta soveltamisalan taso vastaisi muutosta edeltänyttä tilannetta.

3. Sen estämättä, mitä 2 kohdan b alakohdassa määrätään, osapuolen ei tarvitse esittää korvaavia muutoksia, jos

a) kyseisellä muutoksella on hyvin vähäinen vaikutus; tai

b) muutos koskee hankintayksikköä, jonka osalta osapuolen määräys- tai vaikutusvalta on kokonaan lakannut.

4. Toisen osapuolen katsotaan hyväksyvän muutoksen, myös tämän osaston 14 luvun (Riitojen ratkaiseminen) soveltamiseksi, jollei se 45 päivän kuluessa 2 kohdan a alakohdan mukaisen ilmoituksen vastaanottamisesta vastusta kirjallisesti sitä, että

a) 2 kohdan b alakohdan mukaisesti ehdotettu muutos riittäisi säilyttämään yhteisesti sovittuun soveltamisalan vertailukelpoisella tasolla;

b) muutoksella olisi 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettu hyvin vähäinen vaikutus; tai

c) muutos koskisi hankintayksikköä, jonka osalta osapuolen määräys- tai vaikutusvalta on kokonaan lakannut 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettulla tavalla.

Oikaisut

5. Seuraavia muutoksia liitteessä III olevaan 1–3 osaan pidetään oikaisuina, jos ne eivät vaikuta yhteisesti sovittuun soveltamisalaan, josta määrätään tässä luvussa:

a) yksikön nimen muutos;

b) kahden tai useamman sellaisen yksikön sulautuminen, jotka luetellaan samassa, liitteessä III olevassa osassa; ja

c) yksikön jakautuminen kahteen tai useampaan yksikköön, jos kaikki uudet yksiköt lisätään samaan liitteessä III olevaan osaan, jossa alkuperäinen yksikkö oli.

6. Oikaisua ehdottava osapuoli antaa toiselle osapuolelle ilmoituksen kahden vuoden välein siitä päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa.

7. Osapuoli voi ilmoittaa toiselle osapuolelle vastustavansa ehdotettua oikaisua 45 päivän kuluessa 6 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta. Jos osapuoli esittää vastaväitteen, sen on perusteltava, miksi se katsoo, että ehdotettu oikaisu ei ole 5 kohdassa tarkoitettu muutos, ja kuvailtava ehdotetun oikaisun vaikutus yhteisesti sovittuun soveltamisalaan, josta sopimuksessa määrätään. Jos kirjallista vastaväitettä ei esitetä 45 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, osapuolen katsotaan hyväksyneen ehdotetun oikaisun.

Yhteistyökomitea

8. Jos ehdotettua muutosta tai oikaisua koskevaa vastaväitettä ei ole esitetty 4 ja 7 kohdan mukaisessa määräajassa, yhteistyökomitea muuttaa liitteen III vastaamaan tehtyjä muutoksia tai oikaisuja. Muutos tai oikaisu tulee voimaan sitä päivää seuraavana päivänä, jona 4 ja 7 kohdassa tarkoitettu määräaika on kulunut umpeen.

9. Jos ehdotettua muutosta tai oikaisua on vastustettu, yhteistyökomitea keskustelee asiasta. Yhteistyökomitea voi päättää hyväksyä muutoksen tai oikaisun ja muuttaa liitettä III sen mukaisesti.

137 ARTIKLA

Siirtymäkausi

Tätä lukua aletaan soveltaa viiden vuoden kuluttua siitä päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa. Liitteessä III olevassa 4 osassa lueteltujen tavaroiden ja liitteessä III olevan 6 osan soveltamisalaan kuuluvien palveluiden osalta tätä lukua aletaan soveltaa kahdeksan vuoden kuluttua siitä päivästä, jona tätä osastoa aletaan soveltaa.

¹ Euroopan unionin katsotaan noudattavan tätä velvoitetta, jos se ilmoittaa oikaisuista Kazakstanin tasavallalle samanaikaisesti niiden ilmoitusten kanssa, joita annetaan WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen (GPA) puitteissa.

9 LUKU

RAAKA-AINEET JA ENERGIA

138 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa

- a) 'raaka-aineilla' tarkoitetaan aineita, joita käytetään valmistettaessa teollisuustuotteita, lukuun ottamatta energiatuotteita, jalostettuja kalastustuotteita ja maataloustuotteita mutta mukaan lukien luonnonkumi, raakavuodat ja -nahat, puu ja puumassa, silkki, villa, puuvilla ja muut kasviteksteileihin perustuvat tuotantopanokset;
- b) 'energiatuotteilla' tarkoitetaan Maailma tullijärjestön harmonoidun tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmän (HS), ja Euroopan unionin yhdistetyn nimikkeistön perusteella luonnonkaasua eli maakaasua, nesteytettyä maakaasua, nestekaasua (LPG) (HS 27.11), sähköä (HS 27.16), raakaöljyä ja öljytuotteita (HS 27.09–27.10 ja 27.13–27.15) sekä hiiltä ja muita kiinteitä polttoaineita (HS 27.01–27.04);
- c) 'kumppanuudella' tarkoitetaan mitä tahansa oikeussubjektia, joka on jommankumman osapuolen lainkäyttövaltaan tai määräysvaltaan kuuluva kaupallinen organisaatio, joita ovat muun muassa yritys, säätiö, henkilöyhtiö, yhteisyritys tai yhdistys;
- d) 'palveluntarjoajalla' tarkoitetaan palveluntarjoajaa sellaisena kuin se on määritelty 40 artiklan q alakohdassa;
- e) 'toimenpiteellä' tarkoitetaan toimenpidettä sellaisena kuin se on määritelty 40 artiklan a alakohdassa;
- f) 'kuljetuksella' tarkoitetaan energiatuotteiden siirtoa ja jakelua siirtoputkissa öljyn ja öljytuotteiden sekä korkeapaineisen maakaasun osalta, suurjännitteisissä sähkönsiirtoverkoissa ja -johdoissa, rautateillä, maanteillä ja muissa energiatuotteiden kuljetusvälineissä;
- g) 'luvattomalla haltuunotolla' tarkoitetaan kaikkia toimia, joihin liittyy energiatuotteiden luvaton haltuunotto siirtoputkista öljyn ja öljytuotteiden sekä korkeapaineisen maakaasun osalta, suurjännitteisistä sähkönsiirtoverkoista ja -johdoista, rautateiltä, maanteiltä ja muista energiatuotteiden kuljetusvälineistä;
- h) 'häätätilanteella' tarkoitetaan tilannetta, joka aiheuttaa huomattavan häiriön tai katkeamisen Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan välisissä maakaasun, öljyn tai sähkön toimituksissa, mukaan lukien toimitukset kolmansien maiden kautta, tai tilannetta, jossa energiatuotteiden kysyntä on poikkeuksellisen suurta Euroopan unionissa tai Kazakstanin tasavallassa ja jossa markkinatoimenpiteet ovat riittämättömiä, joten käyttöön on otettava myös muita kuin markkinatoimenpiteitä;
- i) 'paikallista sisältöä koskevalla vaatimuksella' tarkoitetaan
- i) tavaroiden osalta yritykseen kohdistuvaa vaatimusta, jonka mukaan sen on ostettava tai käytettävä kotimaisista lähteistä peräisin olevia tavaroita, riippumatta siitä, onko vaatimus täsmennetty tiettyjen tuotteiden, tuotteiden määrän tai arvon taikka sen paikallisen tuotannon määrän tai arvon osuuden mukaisesti;

ii) palveluiden osalta vaatimusta, jolla rajoitetaan palveluntarjoajan tai palvelun valintaa toisen osapuolen palveluille tai palveluntarjoajille haitallisella tavalla;

j) 'valtion omistamalla yrityksellä' tarkoitetaan mitä tahansa kaupalliseen toimintaan osallistuvaa yritystä, jonka merkitystä pääomasta tai yrityksen osakkeisiin perustuvasta äänioikeudesta yli 50 prosenttia omistaa suoraan tai välillisesti osapuolen keskushallinto tai sitä alempi hallintotaso;

k) 'oikeushenkilöllä' tarkoitetaan oikeushenkilöä sellaisena kuin se on määritelty 40 artiklan d alakohdassa;

l) 'osapuolen oikeushenkilöllä' tarkoitetaan osapuolen oikeushenkilöä sellaisena kuin se on määritelty 40 artiklan e alakohdassa;

139 ARTIKLA

Hintojen sääntely

1. Osapuolet pyrkivät siihen, että teollisuuskäyttöön tarkoitettujen raaka-aineiden ja energiatuotteiden toimitushinnat, jos osapuolen keskushallinto sääntelee niitä, kattaa kulut ja tuottaa kohtuullisen voiton.

2. Jos sisäisillä markkinoilla myytyjen raaka-aineiden tai energiatuotteiden hinta eroaa saman tuotteen vientihinnasta, viejäosapuoli antaa toisen osapuolen pyynnöstä tietoja tästä hintaerosta, josta on vähennetty kuljetuskustannukset ja vientiverot.

140 ARTIKLA

Kauppa- ja vientimonopolit

Osapuolet eivät perusta tai pidä voimassa raaka-aineiden tai energiatuotteiden kauppa- tai vientimonopolia, paitsi jos osapuoli käyttää etuosto-oikeuttaan hankkiakseen raakakaasua, kuivaa kaasua ja kultaa.

141 ARTIKLA

Oikeus hiilivetyjen (raakaöljy ja maakaasu) etsintä-, hyödyntämis- ja tuotantotoiminnan aloittamiseen ja harjoittamiseen

1. Tämän sopimuksen määräykset eivät vaikuta siihen, että osapuolilla on kansainvälisen oikeuden mukaisesti täysi suvereeniteetti alueellaan sekä sisä-, saaristo- ja aluevesillään sijaitseviin hiilivetyvaroihin sekä täysivaltaiset oikeudet etsiä ja hyödyntää talousvyöhykkeellään ja mannerjalustallaan sijaitsevia hiilivetyvaroja.

2. Osapuolilla on oikeus määrittää alueellaan, sisä-, saaristo- ja aluevesillään, talousvyöhykkeellään ja mannerjalustallaan olevat alueet, joilla hiilivetyjä voidaan etsiä, hyödyntää ja tuottaa.

3. Kun osapuoli tekee 2 kohdassa kuvatun suvereenin päätöksen, kumpikin osapuoli varmistaa, että toisen osapuolen yrityksiä ei syrjitä siltä osin kuin on kyse oikeudesta hiilivetyjen etsintä-, hyödyntämis- ja tuotantotoiminnan aloittamiseen ja harjoittamiseen, jos kyseinen yritys on sijoittautunut oikeushenkilönä saatavuuden myöntävän isäntämaana olevan osapuolen alueelle.
4. Kumpikin osapuoli voi vaatia, että yritys, jolle on myönnetty lupa harjoittaa hiilivetyjen etsintä-, hyödyntämis- ja tuotantotoimintaa, maksaa rahamääräisen maksun tai maksun hiilivetyinä.
5. Osapuolet toteuttavat tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että toimilupien tai muiden sellaisten lupien myöntäminen, joilla yritys voi harjoittaa oikeutta etsiä, hyödyntää ja tuottaa hiilivetyjä, perustuu julkiseen menettelyyn tai siihen, että asiasta mahdollisesti kiinnostuneita osapuolen hakijoita kehoitetaan julkaistulla ilmoituksella jättämään hakemuksensa. Ilmoituksessa on mainittava toimiluvan tai muun luvan tyyppi, maantieteellinen alue ja ehdotettu päivämäärä tai määräaika toimiluvan tai muun luvan myöntämiseksi.
6. Edellä oleva 3–5 kohta ei rajoita valtion omistaman yrityksen oikeutta hankkia osapuolensa kanssa käytävien suorien neuvottelujen kautta oikeutta hiilivetyjen etsintä-, hyödyntämis- ja tuotantotoiminnan aloittamiseen ja harjoittamiseen. Kun tällainen valtion omistama yritys päättää siirtää hiilivetyjen etsintää, hyödyntämistä ja tuottamista koskevan oikeutensa kokonaan tai osittain, sovelletaan 3 ja 5 kohdan mukaisia velvoitteita.
7. Toimilupaehtoien ja toimiluvan myöntämismenettelyyn sovelletaan 53 artiklaa.

142 ARTIKLA

Raaka-aineisiin ja energiatuotteisiin investoimista koskevat ehdot

Raaka-aineiden ja energiatuotteiden etsintä-, hyödyntämis-, louhinta- ja kaivostoimintaan tehtävien investointien edistämiseksi kumpikaan osapuoli ei

- a) pidä voimassa tai hyväksy toimenpiteitä, joissa vahvistetaan paikallista sisältöä koskevia vaatimuksia, jotka vaikuttavat toisen osapuolen tuotteisiin, palveluntarjoajiin, sijoittajiin tai investointeihin, ellei Kazakstanin tasavallan liittymistä WTO:hon koskevassa pöytäkirjassa ja Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden GATS-erityissitoumusluetteloissa toisin määrätä;
- b) pidä voimassa tai hyväksy toimenpiteitä, joiden myötä toisen osapuolen yritys veloitetaan siirtämään tai jakamaan teollis- ja tekijänoikeuksia voidakseen myydä tuotteita tai palveluita tai tehdä investointeja kyseisen osapuolen alueella. Osapuolia ei estetä neuvottelemasta vapaaehtoisuuden pohjalta tällaisia siirtoja koskevia sopimuksia sellaisten sijoittajien kanssa, jotka haluavat oikeuden etsiä, hyödyntää, louhia tai kaivaa raaka-aineita ja energiatuotteita, jos siirrot tehdään markkinaolosuhteiden mukaisesti ja markkinahintaan.

143 ARTIKLA

Kauttakuljetus

1. Osapuolet toteuttavat kauttakulun vapauden periaatetta noudattaen kaikki tarpeelliset toimenpiteet energiatuotteiden kauttakulun helpottamiseksi energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen 7 artiklan 1 ja 3 kohdan mukaisesti.

2. Kumpikin osapuoli kieltää raaka-aineiden ja energiatuotteiden luvattoman haltuunoton alueellaan tapahtuvan kauttakulun tai kuljetuksen yhteydessä kyseisen osapuolen määräysvaltaan tai lainkäyttövaltaan kuuluvien yksiköiden toimesta ja toteuttaa asianmukaiset toimet tällaisen luvattoman haltuunoton lopettamiseksi.

144 ARTIKLA

Keskeytys

1. Kumpikin osapuoli toteuttaa kaikki mahdolliset toimenpiteet varmistaakseen, että tärkeimpien energian kauttakuljetus- tai siirtoputkien ja -verkkojen haltijat

a) minimoivat kauttakulun ja kuljetuksen tahattoman keskeyttämisen, vähentämisen tai lopettamisen riskin;

b) palauttavat pikaisesti tahattomasti keskeytetyn, vähennetyn tai lopetetun kauttakulun tai kuljetuksen tavanomaisen toiminnan.

2. Jos mistään osapuolia tai yhtä tai useampaa yhden osapuolen lainkäyttövaltaan tai määräysvaltaan kuuluvaa yksikköä koskevasta asiasta syntyy riitaa, osapuoli, jonka alueen kautta energiatuotteiden kauttakulku tai kuljetus tapahtuu taikka jonka alueella ne otetaan vastaan tai varastoidaan osana kuljetus-/kauttakuljetusreittiä, pidättäytyy keskeyttämästä tai vähentämästä taikka sallimasta määräysvaltaansa tai lainkäyttövaltaansa kuuluvan yksikön keskeyttää tai vähentää vakiintunutta energiatuotteiden kuljetus-/kauttakuljetusreittiin kuuluvaa kauttakulkua, kuljetusta, vastaanottoa ja varastointia, jollei keskeyttämisestä tai vähentämisestä ole erikseen määrätty sopimuksessa, jolla kauttakulkua, kuljetusta, vastaanottoa tai varastointia hallitaan, ennen asianomaisessa sopimuksessa määrätyn riitojenratkaisumenettelyn tai tämän osaston 14 luvussa (Riitojen ratkaiseminen) esitetyn, 138 artiklan h kohdassa määriteltyjä hätätilanteita koskevan riitojenratkaisumenettelyn päättämistä.

3. Osapuolta ei pidetä vastuussa tämän artiklan mukaisesta keskeytyksestä tai vähentämisestä force majeure -tilanteissa eikä silloin, jos kyseinen osapuoli ei voi tarjota energiatuotteita tai varmistaa niiden kauttakuljetusta kolmannen maan tai kolmannen maan määräysvallassa tai lainkäyttövallassa olevan yksikön toiminnan johdosta.

145 ARTIKLA

Pääsy suurjännitteisiin sähkönsiirtoverkkoihin ja -johtoihin

1. Kumpikin osapuoli myöntää toisen osapuolen yrityksille, jotka ovat sijoittautuneet oikeushenkilöinä pääsyn myöntävän osapuolen alueelle, syrjimättömän pääsyn suurjännitteisiin sähkönsiirtoverkkoihin ja -johtoihin, jotka ovat osittain tai kokonaan pääsyn myöntävän osapuolen omistuksessa tai sääntelyvallassa, tällaisten verkkojen ja johtojen käytettävissä olevan kapasiteetin puitteissa. Pääsy on myönnettävä oikeudenmukaisella ja tasapuolisella tavalla.

2. Tällaisiin siirtoverkkoihin ja -johtoihin liittyviä toimenpiteitä toteuttaessaan osapuoli varmistaa, että seuraavia periaatteita noudatetaan:

a) kaikki pääsyä ja kuljetustariffeja koskevat lainsäädäntö- ja sääntelytoimenpiteet ovat täysin avoimia;

- b) toimenpiteisiin ei sisälly syrjintää, joka perustuisi sähköntuotannon alkuperään osapuolen alueella tai sähkön määränpäähän; ja
- c) Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan yrityksiin sovelletaan syrjimättömiä kuljetusriffeja.

146 ARTIKLA

Kaasun ja sähkön sääntelyviranomaiset

1. Kumpikin osapuoli nimeää ja valtuuttaa sääntelyviranomaisia sääntelemään sähkö- ja kaasumarkkinoita alueellaan. Näiden sääntelyviranomaisten on oltava oikeudellisesti erillisiä ja toiminnallisesti riippumattomia kaikista muista julkisista viranomaisista ja markkinatoimijoista.
2. Sääntelyviranomaisen päätösten ja sen käyttämien menettelyjen on oltava tasapuolisia kaikkien markkinaosapuolten kannalta.
3. Markkinaosapuolella, johon sääntelyviranomaisen päätös vaikuttaa, on oltava oikeus valittaa päätöksestä muutoksenhakuelimeen. Jos muutoksenhakuelin ei ole riippumaton asianomaisista osapuolista tai se ei ole luonteeltaan tuomioistuin, sen päätöksiin on voitava hakea muutosta puolueettomassa ja riippumattomassa oikeusviranomaisessa. Muutoksenhakuelimen ja oikeusviranomaisen päätökset on perusteltava kirjallisesti. Osapuolet varmistavat, että muutoksenhakuelimen tai oikeusviranomaisen lopullista päätöstä, riippuen siitä, kumpi on viimeinen muutoksenhakuaste, sovelletaan tehokkaasti.

147 ARTIKLA

Uusiutuvat energialähteet

1. Tätä artiklaa sovelletaan toimenpiteisiin, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan ja investointeihin, jotka liittyvät energiantuotantoon uusiutuvista ei-fossiilisista lähteistä, joita ovat muun muassa tuulivoima, aurinkoenergia ja vesivoima; sitä ei sovelleta tuotteisiin, joista tällaista energiaa tuotetaan.
2. Kumpikin osapuoli
- a) pidättäytyy pitämästä voimassa tai hyväksymästä toimenpiteitä, jotka edellyttävät kumppanuussuhteiden muodostamista paikallisten yritysten kanssa, jollei tällaisia kumppanuussuhteita pidetä välttämättöminä teknisistä syistä ja jollei toimenpiteitä voimassa pitävä tai hyväksyvä osapuoli voi toisen osapuolen pyynnöstä osoittaa tällaisia teknisiä syitä;
- b) varmistaa, että kaikki erityisesti laitteistoihin, laitoksiin ja niihin liittyvään siirtoverkkoinfrastruktuuriin sovellettavat lupa-, sertifiointi- ja lisensointimenettelyt ovat objektiivisia, avoimia ja ennustettavia eikä niillä syrjitä toisen osapuolen hakijoita;
- c) varmistaa, että hallinnolliset maksut, joita uusiutuvien energialähteiden alalla peritään esimerkiksi kuluttajilta, suunnittelijoilta, arkkitehteilta, rakentajilta, laitteistojen asentajilta ja

toimittajilta, ovat läpinäkyviä ja rajoittuvat määrältään suoritettujen palvelujen likimääräisiin kustannuksiin;

d) varmistaa, että toisesta osapuolesta peräisin olevien tavaroiden tuontiin ja käyttöön tai toisen osapuolen toimittajien toteuttamaan tavaroiden toimittamiseen sovelletaan tämän osaston 1 luvun (Tavarakauppa) määräyksiä;

e) varmistaa, että toisen osapuolen toimittajien toteuttamaan palveluiden toimittamiseen sovelletaan 53 artiklaa;

f) varmistaa, että sähköenergian jakeluverkkoihin liittymisen ja pääsyn ehdot, edellytykset ja menettelyt ovat avoimia eikä niillä syrjitä toisen osapuolen toimittajia eikä uusiutuvista lähteistä tuotettua sähköenergiaa. Osapuolet varmistavat asianmukaisten verkkoon ja markkinoihin liittyvien toimenpiteiden toteuttamisen, jotta minimoidaan uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähköenergian osuuden rajoitukset;

g) pidättäytyy asettamasta tai pitämästä voimassa vaatimusta, jonka mukaan

i) toisen osapuolen yrityksen on ostettava tai käytettävä osapuolen alkuperätuotteita olevia tai vaatimuksen asettavan osapuolen sisäisestä lähteestä peräisin olevia tuotteita, riippumatta siitä, onko vaatimus täsmennetty tiettyjen tuotteiden, tuotteiden määrän tai arvon taikka sen paikallisen tuotannon määrän tai arvon osuuden mukaisesti; tai

ii) yrityksen tuontituotteiden hankinnat tai käyttö rajoitetaan määrään, joka riippuu sen viemien paikallisten tuotteiden määrästä tai arvosta.

3. Jos on olemassa kansainvälisiä tai alueellisia standardeja, jotka koskevat energiantuotantoa uusiutuvista ja ei-fossiilisista lähteistä liittyviä välineitä ja järjestelmiä, osapuolet käyttävät näitä standardeja tai niiden soveltuvia osia perustana teknisille määräyksilleen paitsi, jos tällaisten kansainvälisten standardien tai niiden soveltuvien osien käyttäminen olisi tehoton tai sopimaton keino tavoitteena olevien oikeutettujen päämäärien saavuttamiseksi. Tämän kohdan soveltamista varten merkittävänä kansainvälisinä standardointieliminä pidetään kansainvälistä standardisointijärjestöä (ISO) ja sähköalan kansainvälistä standardisointijärjestöä (IEC).

4. Osapuolet antavat tarvittaessa teknisiä määräyksiä, jotka pohjautuvat tuotetta koskeviin suorituskykyvaatimuksiin, ympäristötehokkuus mukaan luettuna, eivätkä tuotteen malliin tai kuvaukseen.

5. Tämän artiklan määräysten ei voida tulkita estävän kumpaakaan osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen kyseisten energiaverkostojen turvallisen toiminnan tai energiahuollon varmuuden kannalta, edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten tuotteiden, palveluntarjoajien tai sijoittajien kesken samanlaisten olosuhteiden vallitessa taikka kaupan ja investointien peiteltyyn rajoittamiseen.

148 ARTIKLA

Raaka-aineita ja energiatuotteita koskeva yhteistyö

1. Osapuolet sopivat lujittavansa yhteistyötään ja edistävänsä keskinäistä ymmärtämystään raaka-aineiden ja energiatuotteiden kaupan alalla, sanotun kuitenkin rajoittamatta 204–208 artiklan soveltamista.

2. Osapuolet tunnustavat, että avoimuuden ja syrjimättömyyden periaatteiden kunnioittamisella ja sen varmistamisella, että säännöt eivät vääristä kauppaa, voidaan parhaiten luoda olosuhteet, jotka ovat suotuisat raaka-aineiden ja energiatuotteiden tuotantoon ja kauppaan tehtävien suorien ulkomaisten investointien kannalta. Yleisemmin tällaiset olosuhteet edistävät raaka-aineiden ja energiatuotteiden tehokasta kohdentamista ja käyttöä.

3. Yhteistyö ja keskinäisen ymmärtämyksen edistäminen kattavat kahdenväliset kauppakysymykset sekä kansainvälisestä kaupasta johtuvat yhteisesti kiinnostavat kysymykset. Tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi maailmanlaajuisiin markkinoihin vaikuttavat kaupan häiriöt, erityisesti raaka-aineiden ja energiatuotteiden kauppaan liittyvät ympäristöä ja kehitystä koskevat kysymykset sekä kansainvälisesti tunnustettujen normien, kuten OECD:n monikansallisille yrityksille antamien toimintaohjeiden sekä konflikti- ja riskialueilta peräisin olevien mineraalien toimitusketjun vastuullisuutta koskevien OECD:n due diligence -ohjeiden, mukainen yritysten yhteiskuntavastuu. Yhteistyöhön ja keskinäisen ymmärtämyksen edistämiseen kuuluu tietojenvaihto raaka-aine- ja energia-alojen sääntelypuutteista. Tämän ei voida tulkita edellyttävän, että osapuolet toimittavat sellaisia tietoja, joiden luovuttamista ne pitävät omien turvallisuusetusjensa vastaisena.

4. Kumpikin osapuoli voi pyytää raaka-aineisiin ja energiatuotteisiin liittyvän erityisen kokouksen järjestämistä tai raaka-aineita ja energiatuotteita koskevan erityisistunnon järjestämistä yhteistyökomitean kokousten aikana. Kahdenvälinen yhteistyö voidaan tarvittaessa laajentaa myös asiaa koskeville useammankeskisille tai monenvälisille foorumeille, joihin molemmat osapuolet osallistuvat.

149 ARTIKLA

Varhaisvaroitusjärjestelmä

1. Osapuolet perustavat varhaisvaroitusjärjestelmän hyväksyäkseen käytännön toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä hätätilanteita tai niiden uhkia ja reagoida niihin nopeasti.

2. Osapuolet toteuttavat yhdessä toimia, joiden avulla voidaan

a) arvioida jo varhaisessa vaiheessa potentiaaliset riskit ja ongelmat, joita voi liittyä maakaasun, öljyn tai sähköenergian toimituksiin ja kysyntään, sekä

b) ehkäistä hätätilanteita tai niiden uhkia tai reagoida niihin nopeasti.

3. Jos jompikumpi osapuoli saa tiedon hätätilanteesta tai tilanteesta, joka sen mielestä voisi johtaa hätätilanteen syntymiseen, kyseisen osapuolen on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle mahdollisimman pian.

4. Tämän artiklan soveltamiseksi osapuolet sopivat, että vastuulliset elimet ovat energia-asioista vastaava Euroopan komission jäsen ja Kazakstanin tasavallan kulloinkin kyseessä olevista energia-asioista vastaava ministeri.

5. Ilmoituksen jälkeen osapuolten on toimitettava toisilleen tilannearvio.

6. Kumpi tahansa osapuoli voi pyytää, että kolmen päivän kuluessa ilmoituksesta järjestetään neuvottelu, jossa

- a) laaditaan yhteinen arvio tilanteesta;
 - b) laaditaan suosituksia hätätilanteen korjaamiseksi ja sen vaikutusten minimoimiseksi;
 - c) perustetaan erityinen seurantaryhmä, joka muun muassa valvoo energiavirtoja hätätilanteen kohteeksi joutuneen infrastruktuurin asianomaisissa kohdissa.
7. Osapuolet tekevät tarvittaessa yhteistyötä kolmansien maiden kanssa poistaakseen hätätilanteen uhkan tai korjataakseen hätätilanteen.
8. Jos hätätilanne jatkuu, kumpi tahansa osapuoli voi aloittaa riitojenratkaisua koskevan hätämenettelyn sen erityisjärjestelmän mukaisesti, josta määrätään tämän osaston 14 luvussa (Riitojen ratkaiseminen).
9. Osapuolet pidättyvät ilmoituksen antamisesta lähtien ja tilanteen vaatimalla tavalla toteuttamasta toimia, jotka voivat syventää tai pahentaa hätätilannetta.
10. Osapuoli ei tämän sopimuksen mukaisten riitojenratkaisumenettelyjen yhteydessä käytä tai esitä todisteena
- a) toisen osapuolen tämän artiklan mukaisen menettelyn aikana esittämiä kantoja tai ehdotuksia; tai
 - b) mitä hyvänsä toisen osapuolen ilmoitusta siitä, että se on valmis hyväksymään tässä artiklassa tarkoitettua hätätilannetta koskevan ratkaisun.
11. Yhteistyökomitea voi tarvittaessa laatia tämän artiklan soveltamista koskevat yksityiskohdaiset täytäntöönpanomääräykset.

150 ARTIKLA

Poikkeukset

1. Tällä luvulla ei rajoiteta tässä sopimuksessa määrättyjä poikkeuksia, varaumia tai rajoituksia.
2. Tätä lukua ei sovelleta tutkimus- ja kehityshankkeisiin eikä demonstraatiohankkeisiin, joita ei toteuteta kaupallisessa laajuudessa.
3. Tämän luvun määräysten ei voida tulkita estävän kumpaakaan osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen kyseisen energiainfrastruktuurin, myös energian kuljetus- ja tuotantolaitosten, turvallisen toiminnan varmistamiseksi kansallisen tai yleisen turvallisuuden nimissä, mukaan lukien hätätilanteiden ehkäisy ja niihin reagoiminen, edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten tuotteiden, palveluntarjoajien tai sijoittajien kesken samanlaisten olosuhdeiden vallitessa taikka kaupan ja investointien peiteltyyn rajoittamiseen.

10 LUKU

KAUPPA JA KESTÄVÄ KEHITYS

151 ARTIKLA

Taustaa ja tavoitteet

1. Osapuolet muistuttavat mieliin Yhdistyneiden kansakuntien ympäristö- ja kehityskonferenssin Agenda 21 -asiakirjan vuodelta 1992, Kansainvälisen työjärjestön (ILO) julistuksen työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista vuodelta 1998, kestävästä kehitystä koskevan Johannesburgin täytäntöönpanosuunnitelman vuodelta 2002, Yhdistyneiden kansakuntien talous- ja sosiaalineuvoston kokouksen ministeritason julkilausuman vuodelta 2006, joka koskee tuottavaa täystyöllisyyttä ja ihmisarvoista työtä kaikille, ILO:n julistuksen sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta vuodelta 2008 sekä vuonna 2012 järjestetyn YK:n kestävän kehityksen maailmankonferenssin päätöksiä kirjaa "The Future We Want", joka on sisällytetty 27 päivänä heinäkuuta 2012 hyväksyttyyn YK:n yleiskokouksen päätöslauselmaan 66/288.

2. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa edistää kansainvälisen kaupan kehittämistä siten, että se edistää kestävän kehityksen tavoitteen saavuttamista ja nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvointia. Osapuolet pyrkivät varmistamaan, että tämä tavoite sisältyy niiden välisten kauppasuhteiden kaikille tasoille ja otetaan niissä huomioon.

152 ARTIKLA

Monenväliset ympäristöä ja työelämää koskevat normit ja sopimukset

1. Osapuolet tunnustavat kansainvälisten ympäristöhallinnon ja -sopimusten merkityksen kansainvälisen yhteisön vastauksena maailmanlaajuisiin tai alueellisiin ympäristöongelmiin.

2. Osapuolet tunnustavat, että täysi ja tuottava työllisyys ja ihmisarvoisten työolojen aikaansaanminen kaikille ovat kestävän kehityksen tärkeimpiä osatekijöitä kaikissa maissa, ja ne kuuluvat kansainvälisen yhteistyön ensisijaisiin tavoitteisiin.

3. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa panemaan lainsäädännössään ja menettelytavoissaan tehokkaasti täytäntöön monenväliset ympäristösopimukset, joiden sopimuspuolia ne ovat, sekä Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Kazakstanin tasavallan omalta osaltaan ratifioimat ILO:n yleissopimukset.

153 ARTIKLA

Oikeus sääntelyyn ja suojelun tasot

1. Osapuolet tunnustavat kummankin osapuolen oikeuden vahvistaa omat sisäiset ympäristönsuojelun ja työsuojelun tasonsa ja antaa tai muuttaa asiaa koskevaa lainsäädäntöään ja politiikkaansa 152 artiklassa tarkoitettuja kansainvälisesti tunnustettuja normeja ja sopimuksia noudattaen. Osapuolet pyrkivät korkeatasoiseen ympäristönsuojeluun ja työsuojeluun.

2. Osapuolet tunnustavat, että ei ole asianmukaista edistää kauppaa tai investointeja heikentämällä tai alentamalla kansallisen ympäristö- tai työeläinsäädännön tarjoamaa suojaa.

3. Osapuoli ei saa poiketa ympäristö- ja työlainsäädännöstään taikka jatkuvalla tai toistuvalla toiminnalla tai toimimatta jättämisellä lyödä laimin niiden tosiasiallista täytäntöönpanoa edistääkseen kauppaa tai investointeja.

154 ARTIKLA

Kestävää kehitystä edistävä kauppa ja investoinnit

1. Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa tehostaa kaupan myötävaikutusta taloudellisesti, sosiaalisesti sekä ympäristön kannalta kestäväan kehitykseen. Sen mukaisesti ne sopivat edistävänä

a) ympäristötuotteiden ja -palvelujen sekä ilmastoystävällisten tuotteiden ja teknologioiden kauppaa sekä niihin tehtäviä investointeja;

b) kestävyiden takaavien järjestelmien, joita ovat esimerkiksi reilu kauppa, eettinen kauppa ja ympäristömerkit, käyttöä; ja

c) yritysten yhteiskuntavastuun käytäntöjä.

2. Osapuolet vaihtavat tietoja ja jakavat kokemuksia toimistaan, joilla edistetään kauppaa ja ympäristöä koskevien sekä sosiaalisten tavoitteiden keskinäistä täydentävyyttä ja tukea. Lisäksi osapuolet lujittavat yhteistyötään ja vuoropuheluaan kestäväa kehitystä koskevissa asioissa, joita saattaa esiintyä niiden kauppasuhteiden yhteydessä, mukaan lukien IV osaston (Yhteistyö talouskehityksen ja kestäväan kehityksen alalla) tähän asiaan liittyvät näkökohdat.

3. Edellä 2 kohdassa tarkoitettuun yhteistyöhön ja vuoropuheluun otetaan mukaan asiaankuuluvia sidosryhmiä, etenkin työmarkkinaosapuolet, sekä muita kansalaisyhteiskunnan organisaatioita hyödyntäen 251 artiklan nojalla aloitettavaa kansalaisyhteiskunnan kanssa tehtävää yhteistyötä.

4. Yhteistyökomitea voi hyväksyä tällaista yhteistyötä ja vuoropuhelua koskevat säännöt.

155 ARTIKLA

Riitojen ratkaiseminen

Tämän osaston 14 luvun (Riitojen ratkaiseminen) 3 jakson 2 alajaksoa ei sovelleta tässä luvussa tarkoitettuihin riitoihin. Tällaisissa riidoissa osapuolet keskustelevat toteutettavista asianmukaisista toimenpiteistä välimiespaneelin 180 ja 182 artiklan mukaisesti antaman loppuraportin jälkeen ja ottamalla raportin huomioon. Yhteistyökomitea seuraa tällaisten toimenpiteiden toteuttamista ja tarkastelee asian edistymistä muun muassa 154 artiklan 3 kohdassa tarkoitettun mekanismin avulla.

11 LUKU

KILPAILU

156 ARTIKLA

Periaatteet

Osapuolet tunnustavat vapaan ja vääristymättömän kilpailun merkityksen kauppasuhteissaan. Osapuolet tunnustavat, että kilpailunvastaiset yritysten toimintatavat ja valtiolliset toimet, mukaan lukien tuet, voivat vääristää markkinoiden asianmukaista toimintaa ja vaarantaa kaupan vapauttamisesta saatavat edut.

157 ARTIKLA

Kilpailunrajoituksia ja yrityskeskittymiä koskeva lainsäädäntö ja sen täytäntöönpano

1. Kumpikin osapuoli pitää omalla alueellaan voimassa kattavan kilpailulainsäädännön, jonka avulla torjutaan tehokkaasti kilpailua rajoittavia sopimuksia, yhdenmukaistettuja menettelytapoja ja määräävässä markkina-asemassa olevien yritysten yksipuolista kilpailua rajoittavaa toimintaa sekä valvotaan tehokkaasti yrityskeskittymiä.
2. Kumpikin osapuoli ylläpitää toiminnallisesti riippumattomia viranomaisia, jotka vastaavat 1 kohdassa tarkoitetun kilpailulainsäädännön tosiasiallisesta täytäntöönpanosta ja jolla on siihen asianmukaiset välineet.
3. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää soveltaa niiden kilpailulainsäädäntöä avoimesti ja syrjimättömästi noudattaen oikeudenmukaisen menettelyn ja asianomaisten yritysten puolustautumisoikeuksien periaatteita.

158 ARTIKLA

Valtion monopolit, valtionyritykset ja yritykset, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia

1. Tämän luvun määräykset eivät estä osapuolta perustamasta tai ylläpitämästä valtion monopolia, valtionyrityksiä ja yrityksiä, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia sen lainsäädännön mukaisesti.
2. Taloudelliseen toimintaan osallistuvien valtion monopolien, valtionyritysten ja sellaisten yritysten, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia, osalta kumpikin osapuoli huolehtii siitä, että tällaisiin yrityksiin sovelletaan 157 artiklassa tarkoitettua kilpailulainsäädäntöä. Tätä lukua sovellettaessa taloudellinen toiminta muodostuu tavaroiden ja palvelujen tarjoamisesta markkinoilla. Siihen ei sisälly julkista valtaa käytettäessä toteutettu toiminta eli toiminta, jota ei toteuteta kaupallisesti eikä kilpaillen yhden tai useamman talouden toimijan kanssa.
3. Kilpailulainsäädännön soveltaminen 157 artiklassa määrätyin tavoin ei saisi oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estää kyseisille yrityksille uskottujen yleisen edun mukaisten tehtävien suorittamista. Poikkeusten olisi oltava rajattuja ja läpinäkyviä. Ne eivät saisi vaikuttaa kauppaan ja investointeihin siinä määrin, että se vaarantaisi tämän sopimuksen tavoitteen.

159 ARTIKLA

Tuet

1. Tätä artiklaa sovellettaessa 'tuella' tarkoitetaan toimenpidettä, joka täyttää tukisopimuksen 1 artiklassa määrätyt edellytykset, riippumatta siitä, onko se myönnetty jollekin yritykselle tavaroitten tuottamiseen vai palvelujen tarjoamiseen, ja joka on mainitun sopimuksen 2 artiklassa tarkoitettulla tavalla erityinen.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa tukien avoimuuden. Tätä tarkoitusta varten kumpikin osapuoli antaa kahden vuoden välein tämän osaston soveltamisen alkamispäivästä alkaen toiselle osapuolelle kertomuksen hallituksensa tai jonkin julkisen elimen myöntämien tukien oikeusperustasta, mukaan lukien tuen toimintapoliittinen tavoite tai tarkoitus, kestosta tai muusta ajallisesta rajoituksesta, muodosta ja mahdollisuuksien mukaan määrästä tai talousarviosta sekä vastaanottajasta. Kertomus katsotaan toimituksi, jos asiaankuuluvat tiedot on asetettu saataville julkisille verkkosivuille tai WTO:n ilmoitusmekanismin välityksellä.

3. Jos osapuoli katsoo, että toisen osapuolen myöntämä tuki vaikuttaa haitallisesti sen etuihin, se voi pyytää neuvottelujen aloittamista asiasta. Pyynnön vastaanottavan osapuolen on tarkasteltava pyyntöä asianmukaisesti. Neuvotteluissa olisi pyrittävä erityisesti selvittämään tuen toimintapoliittista tavoitetta ja sitä, onko tuella kannustava vaikutus ja onko se oikeasuhteinen, sekä toimenpiteitä, joita on toteutettu pyynnön esittäneen osapuolen kauppaa ja investointitoimintaan mahdollisesti kohdistuvien tuen kielteisten vaikutusten rajoittamiseksi¹.

4. Neuvottelujen helpottamiseksi pyynnön vastaanottava osapuoli antaa kyseisestä tuesta tietoa 90 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Jos pyynnön esittänyt osapuoli katsoo kyseistä tukea koskevat tiedot saatuaan, että kyseinen oleva tuki vaikuttaa tai saattaa vaikuttaa kielteisesti ja kohtuuttomalla tavalla pyynnön esittäneen osapuolen kauppaa tai investointitoimintaa koskeviin etuihin, pyynnön vastaanottaneen osapuolen on pyrittävä parhaansa mukaan korjaamaan kyseisestä tuesta pyynnön esittäneen osapuolen kauppaa koskeviin etuihin aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia.

5. Edellä olevaa 3 ja 4 kohtaa ei sovelleta kalastusalaan eikä WTO:n maatalous sopimuksen liitteeseen 1 sisältyvien tuotteiden kauppaa koskeviin tukiin.

160 ARTIKLA

Riitojen ratkaiseminen

Tämän osaston 14 luvun (Riitojen ratkaiseminen) määräyksiä ei sovelleta 156–158 artiklaan eikä 159 artiklan 3 ja 4 kohtaan.

161 ARTIKLA

Suhde WTO:hon

Tämän luvun määräykset eivät vaikuta osapuolelle WTO-sopimuksesta ja erityisesti tukisopimuksesta ja riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevasta sopimuksesta johdettuihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

¹ Tuki on oikeasuhteinen, jos sen määrä rajoittuu siihen, mikä on tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi.

162 ARTIKLA

Luottamuksellisuus

Osapuolet ottavat tämän luvun mukaisessa tietojen vaihdossa huomioon salassapitovelvollisuutta ja liikesalaisuuksia koskevat vaatimukset.

12 LUKU

VALTION OMISTAMAT YRITYKSET, VALTION MÄÄRÄYSVALLASSA OLEVAT YRITYKSET JA YRITYKSET, JOILLE ON MYÖNNETTY ERITYIS- TAI YKSINOIKEUKSIA TAI ERIOIKEUKSIA

163 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'valtion omistamalla yrityksellä' mitä tahansa kaupalliseen toimintaan osallistuvaa yritystä, jonka merkitystä pääomasta tai yrityksen osakkeisiin perustuvasta äänioikeudesta yli 50 prosenttia omistaa osapuolen keskushallinto tai sitä alempi hallintotaso;
- b) 'valtion määräysvallassa olevalla yrityksellä' mitä tahansa kaupalliseen toimintaan osallistuvaa yritystä, jossa osapuolen keskushallinnolla tai sitä alemmalla hallintotasolla on mahdollisuus käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa suoraan tai välillisesti rahoitusosuuden tai yrityksen toimintaa koskevien sääntöjen tai käytäntöjen tai minkä tahansa muun, ratkaisevan vaikutusvallan tarjoavan syyn nojalla. Osapuolella oletetaan olevan ratkaiseva vaikutusvalta, jos se voi suoraan tai välillisesti nimittää yli puolet yrityksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä;
- c) 'yrityksellä, jolle on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia' mitä tahansa kaupalliseen toimintaan osallistuvaa julkista tai yksityistä yritystä, jolle osapuolen keskushallinto tai sitä alempi hallintotaso on myöntänyt lainsäädännössä tai käytännössä erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia. Tällaisia oikeuksia tai erioikeuksia voivat olla muun muassa oikeus toimia jakelijana, verkon tarjoajana tai muuna välittäjänä jonkin tuotteen ostamisessa tai myynnissä tai palvelun tarjoamisessa tai vastaanottamisessa. Yrityksiin, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai erioikeuksia, kuuluvat kaupalliseen toimintaan osallistuvat monopolit;
- d) 'monopolilla' tarkoitetaan kaupalliseen toimintaan osallistuvaa yksikköä, mukaan lukien yritysryhmittymä, jonka osapuolen keskushallinto tai sitä alempi hallintotaso on nimennyt osapuolen alueella asianomaisilla markkinoilla jonkin tuotteen tai palvelun ainoaksi toimittajaksi tai ostajaksi, mutta ei yksikköä, jolle on myönnetty teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvä yksinoikeus yksinomaan tällaisen oikeuden myöntämiseen liittyvin perustein;
- e) 'erityisoikeuksilla' oikeuksia, jotka osapuolen keskushallinto tai sitä alempi hallintotaso on myöntänyt rajatulle määrälle yrityksiä tietyllä maantieteellisellä alueella tai tietyn tuotteen tai palvelun markkinoilla ja jotka rajoittavat merkittävästi muiden yritysten mahdollisuuksia toimintaan samalla maantieteellisellä alueella olennaisilta osin samanlaisten olosuhteiden vallitessa. Lisenssin tai toimiluvan myöntäminen rajatulle määrälle yrityksiä rajallisten voimavaro-

jen jakamiseksi puolueettomin, suhteellisin ja syrjimättömin perustein ei itsessään ole erityisoikeus;

f) 'syrjimättömällä kohtelulla' kansallista kohtelua tai tässä sopimuksessa tarkoitettua 'suosituimmuuskohtelua' sen mukaan, kumpi on suotuisampi;

g) ilmaisulla 'kaupallisten näkökohtien mukaisesti' sitä, että toimitaan markkinatalouden periaatteiden mukaisesti kansainvälisessä kaupassa toimivan yksityisen yrityksen tavanomaisten liiketoimintakäytäntöjen mukaisesti;

h) monopolin 'nimeämisellä' monopolin perustamista tai valtuuttamista tai monopolin toimialan laajentamista joko oikeudellisesti tai tosiasiallisesti.

164 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Osapuolet vahvistavat GATT 1994 sopimuksen XVII artiklan 1–3 kohdan, GATT 1994 sopimuksen XVII artiklan tulkinnasta tehdyn sopimuksen, GATS-sopimuksen VIII artiklan 1, 2 ja 5 kohdan sekä Kazakstanin tasavallan liittymisestä WTO:hon tehdyn pöytäkirjan luvusta, joka koskee valtion omistamia yrityksiä, valtion määräysvallassa olevia yrityksiä sekä yrityksiä, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia tai etuoikeuksia, mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa, jotka sisällytetään ja otetaan osaksi tätä sopimusta ja joita sovelletaan.

2. Tätä lukua ei sovelleta osapuolen tai sen hankintayksiköiden tekemään, 120 artiklassa tarkoitettuun sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan.

3. Tätä lukua sovelletaan kaikkeen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan taloudelliseen toimintaan. Palveluihin, joita ei ole lueteltu osapuolen GATS-erityissitoumusluettelossa, ei sovelleta 166 ja 167 artiklan määräyksiä.

165 ARTIKLA

1. Tämän luvun määräykset eivät estä osapuolia perustamasta tai ylläpitämästä valtion omistamia tai valtion määräysvallassa olevia yrityksiä tai perustamasta tai ylläpitämästä monopoleja tai myöntämästä yrityksille erityis- tai yksinoikeuksia tai erityisoikeuksia, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tästä luvusta johtuvia osapuolten oikeuksia ja velvoitteita.

2. Jos yritys kuuluu tämän luvun soveltamisalaan, osapuolet eivät voi vaatia tai rohkaista kyseistä yritystä toimimaan tämän sopimuksen vastaisella tavalla.

166 ARTIKLA

Syrjimättömyys

Kumpikin osapuoli varmistaa omalla alueellaan, että mikä tahansa 163 artiklan c ja d alakohdassa määritellyt edellytykset täyttävä yritys kohtelee tavarain tai palvelun ostossa tai myynnissä syrjimättömästi toisen osapuolen tarjoamaa tavaraa ja/tai toisen osapuolen tarjoamaa palvelua tai sen palveluntarjoajaa, jollei 142 artiklassa tai osapuolen GATS-

erityissitoumusluettelossa tai kansallista kohtelua koskevissa osapuolen varaumissa, jotka esitetään liitteessä I, toisin määrätä.

167 ARTIKLA

Kaupalliset näkökohdat

Kumpikin osapuoli varmistaa, että mikä tahansa 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitettu yritys toimii alueellaan kaupallisten näkökohtien mukaisesti hankkiessaan ja myydessään tavaroita, mukaan lukien hinnan, laadun, saatavuuden, markkinoitavuuden, kuljetuksen ja muiden hankintaan tai myyntiin liittyvien ehtojen osalta, sekä hankkiessaan ja toimittaessaan palveluja, myös silloin, nämä tavarat tai palvelut toimitetaan toisen osapuolen sijoittajalle tai ne toimitetaan toisen osapuolen sijoittajan investointina; tämä ei kuitenkaan koske sen tehtävän, esimerkiksi julkisen palvelun tehtävän, täyttämistä, jota varten erityis- tai yksinoikeudet tai erioikeudet on myönnetty, tai valtion omistamaa tai valtion määräysvallassa olevan yrityksen julkisen tehtävän täyttämistä, kunhan yrityksen toiminta tehtävän toteuttamiseksi on 166 artiklan sekä tämän osaston 11 luvun (Kilpailu) määräysten mukaista.

168 ARTIKLA

Hinnoittelu

Eri hintojen veloittaminen eri markkinoilla tai samoilla markkinoilla, jos tällaiset erot perustuvat tavanomaisiin kaupallisiin käytäntöihin, kuten kysyntään ja tarjontaan, ei sinänsä ole 166 ja 167 artiklan vastaista.

169 ARTIKLA

Yritysten hallinnointi- ja ohjausjärjestelmä

1. Osapuolet varmistavat, että 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitettujen yritysten noudattavat suurta avoimuutta ja käyttävät korkeatasoista hallinnointi- ja ohjausjärjestelmää valtionyhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmiä koskevien, vuonna 2005 annettujen OECD:n suuntaviivojen mukaisesti. Edellä 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitettujen yritysten hallinnointi- ja ohjausjärjestelmää koskevaa politiikkaa olisi kehitettävä edelleen näiden suuntaviivojen mukaisesti.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että kaikki 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitettujen yritysten sääntelystä vastaavat sääntelyelimet ovat oikeudellisesti erillisiä ja toiminnallisesti riippumattomia kaikista 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitetuista yrityksistä eivätkä ne ole niille tilivelvollisia.

3. Kumpikin osapuoli huolehtii lakien ja määräysten johdonmukaisesta ja syrjimättömästä täytäntöönpanosta kaikilla keskus- tai paikallishallinnon tasoilla, myös 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitettujen yritysten osalta. Poikkeusten on oltava rajattuja ja läpinäkyviä.

170 ARTIKLA

Tietojen vaihto

1. Osapuoli, jolla on aihetta epäillä, että toisen osapuolen yhden tai useamman 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitetun yrityksen toiminta vaikuttaa kielteisesti sen tähän sopimukseen perustuviin etuihin, voi pyytää toista osapuolta antamaan tietoa yrityksensä toiminnasta, joka liittyy tämän sopimuksen määräysten noudattamiseen. Näihin tietoihin voi sisältyä organisaatiota, yritystä ja rahoitusta koskevia tietoja.

2. Kumpikin osapuoli antaa toisen osapuolen pyynnöstä tietoja, jotka koskevat tiettyjä 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitettuja yrityksiä, jotka eivät ole pyynnön kohteena olevan osapuolen lainsäädännössä määriteltyjä pieniä tai keskisuuria yrityksiä. Tällaisia tietoja koskevis- sa pyynnöissä on mainittava kyseinen yritys sekä kyseiset tuotteet/palvelut ja markkinat, ja siihen on sisällytettävä viitteitä siitä, että yritys soveltaa käytäntöjä, jotka haittaavat osapuol- ten välistä kauppaa tai investointeja.

3. Kumpikin osapuoli antaa toisen osapuolen pyynnöstä tietoja poikkeuksista, vaatimuksista poikkeavista toimenpiteistä, vapautuksista ja muista toimenpiteistä, mukaan lukien suo- tuisammasta kohtelusta, joita sovelletaan pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella johon- kin 163 artiklan a–d alakohdassa tarkoitettuun yritykseen.

4. Edellä olevan 1–3 kohdan määräykset eivät velvoita kumpaakaan osapuolta paljastamaan luottamuksellisia tietoja, jotka estäisivät lakien täytäntöönpanoa tai jotka muutoin olisivat vas- toin yleistä etua tai loukkaisivat tiettyjen yritysten oikeutettuja kaupallisia etuja.

13 LUKU

AVOIMUUS

171 ARTIKLA

1. Kumpikin osapuoli vastaa viipymättä kaikkiin toisen osapuolen pyyntöihin saada siltä tieto- ja sen yleisesti soveltamista toimenpiteistä tai kansainvälisistä sopimuksista, jotka liittyvät tä- hän osastoon tai vaikuttavat siihen. Kumpikin osapuoli perustaa lisäksi yhden tai useamman tiedotuspisteen, joka toimittaa toisen osapuolen asianomaisille henkilöille pyynnöstä tietoja kaikista tällaisista seikoista¹. Osapuolet ilmoittavat toisilleen tiedotuspisteistään kolmen kuu- kauden kuluessa tämän osaston soveltamisen aloittamisesta. Tiedotuspisteiden ei tarvitse olla lakien ja muiden määräysten tallettajia.

2. Kaikki tämän osaston soveltamisalaan liittyviä kysymyksiä koskevat tai niihin vaikuttavat osapuolten lait, määräykset, päätökset ja yleisesti sovellettavaksi tarkoitetut hallinnolliset pää- tökset julkaistaan viipymättä WTO-sopimuksen sovellettavien vaatimusten mukaisella tavalla, mukaan lukien GATT 1994 -sopimuksen X artiklan, GATS-sopimuksen III artiklan sekä WTO:n TRIPS-sopimuksen 63 artiklan mukaiset vaatimukset. Osapuolet päivittävät säännöllii- sesti tällaisista toimenpiteistä julkaistuja tietoja koskevia lähteitä, mukaan lukien verkkosivut, ja pitävät ne helposti asiasta kiinnostuneiden henkilöiden saatavilla. Tällaisia toimenpiteitä

¹ Kazakstanin tasavallan tiedotuspiste on WTO:n GATS-sopimuksen mukaisesti perustettu tiedotuspis- te.

koskevien tietojen on oltava käytettävissä toimenpiteiden voimassaolon ajan ja kohtuullisen ajan sen jälkeen, kun niiden voimassaolo on päättynyt.

3. Osapuolet julkaisevat kaikki tämän osaston soveltamisalaan liittyviä kysymyksiä koskevat tai niihin vaikuttavat lait, määräykset, päätökset ja yleisesti sovellettavaksi tarkoitetut hallinnolliset päätökset ennen niiden antamista. Osapuolet järjestävät asiasta kiinnostuneille henkilöille kohtuullisen, tavallisesti vähintään 30 kalenteripäivän, ajan esittää huomionsa asiasta vastaaville viranomaisille ennen kuin toimenpide hyväksytään lopullisesti tai toimitetaan sen hyväksymisestä vastaaville viranomaisille. Kaikki huomiot, jotka on vastaanotettu niiden esittämiseen varattuna aikana, huomioidaan.

4. Mikään tämän osaston soveltamisalaan liittyviä kysymyksiä koskeva tai niihin vaikuttava osapuolen laki, määräys, päätös tai yleisesti sovellettavaksi tarkoitettu hallinnollinen päätös ei tule voimaan ennen sen julkaisemista.

5. Tämän sopimuksen määräykset eivät velvoita osapuolta paljastamaan luottamuksellisia tietoja, joiden paljastaminen estäisi lain noudattamisen tai olisi muutoin yleisen edun vastaista tai joka vaarantaisi yksittäisen julkisen tai yksityisen yrityksen oikeutetut kaupalliset edut.

6. Tämän luvun osalta sovelletaan 55 artiklaa.

14 LUKU

RIITOJEN RATKAISEMINEN

1 JAKSO

TAVOITE JA SOVELTAMISALA

172 ARTIKLA

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on luoda tehokas ja toimiva järjestelmä osapuolten välisten, tämän sopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyvien riitojen välttämiseksi ja ratkaisemiseksi, jotta päästäisiin mahdollisuuksien mukaan yhteisesti sovittuun ratkaisuun.

173 ARTIKLA

Soveltamisala

Tämän luvun määräyksiä sovelletaan kaikkiin tämän osaston tulkintaan ja soveltamiseen liittyviin riitoihin, jollei toisin määrätä.

2 JAKSO

NEUVOTTELUT JA SOVITTELU

174 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan kaikki 173 artiklassa tarkoitetut riidat käymällä neuvotteluja vilpittömässä mielessä tavoitteenaan saavuttaa yhteisesti sovittu ratkaisu.
2. Osapuolen on pyydettävä neuvottelujen aloittamista esittämällä toiselle sopimuspuolelle kirjallinen pyyntö, jossa nimetään kyseessä oleva toimenpide ja ne 173 artiklassa tarkoitetut määräykset, joiden se katsoo soveltuvan tapaukseen, sekä toimittamalla jäljennös pyynnöstä yhteistyökomitealle.
3. Pyyntöön vastaanottava osapuolen on vastattava neuvottelupyyntöön kymmenen päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta jollei tässä sopimuksessa määrätä toisin tai jolleivät osapuolet sovi toisin.
4. Neuvottelut on pidettävä 30 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä, ja ne on käytävä, jolleivät osapuolet muuta sovi, pyynnön kohteena olevan osapuolen alueella. Neuvottelut katsotaan saatetuiksi päätökseen 30 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta, jollei kumpikin osapuoli hyväksy neuvottelujen jatkamista. Neuvottelut ja erityisesti kaikki osapuolten neuvottelujen aikana paljastamat tiedot ja esittämät kannat ovat luottamuksellisia eivätkä vaikuta kummankaan osapuolen oikeuksiin mahdollisessa myöhemmässä menettelyssä.
5. Kiireellisiä asioita koskevat neuvottelut katsotaan saatetuiksi päätökseen 15 päivän kuluessa siitä, kun pyynnön kohteena oleva osapuoli on vastaanottanut pyynnön, jollei kumpikin osapuoli hyväksy neuvottelujen jatkamista.
6. Jos se osapuoli, jolle pyyntö on esitetty, ei vastaa neuvottelupyyntöön kymmenen päivän kuluessa sen vastaanottamisesta tai jos neuvotteluja ei pidetä tämän artiklan 3 tai 4 kohdassa määrätyissä määräaikoissa tai jos osapuolet sopivat, että neuvotteluja ei käydä, tai jos neuvottelut on saatettu päätökseen mutta yhteisesti sovittuun ratkaisuun ei ole päästy, osapuoli, joka on pyytänyt neuvotteluja, voi toimia 176 artiklan mukaisesti.
7. Neuvottelujen aikana kumpikin osapuoli esittää riittävät tosiasioita koskevat tiedot, jotta voidaan arvioida kattavasti tapaa, jolla kyseessä oleva toimenpide saattaa vaikuttaa tämän sopimuksen toimintaan ja soveltamiseen.
8. Neuvottelut katsotaan saatetuiksi päätökseen viiden työpäivän kuluessa neuvotteluja koskevan pyynnön vastaanottamisesta, jolleivät osapuolet sovi toisin, jos neuvottelut koskevat 138 artiklan h alakohdassa määriteltyjä hätätilanteita.

175 ARTIKLA

Sovittelu

Osapuoli voi pyytää toista osapuolta aloittamaan sovittelumenettelyn liitteen VII mukaisesti minkä tahansa sellaisen toimenpiteen osalta, joka vaikuttaa haitallisesti osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin.

3 JAKSO

RIITOJENRATKAISUMENETTELYT

1 ALAJAKSO

VÄLIMIESMENETTELY

176 ARTIKLA

Välimiesmenettelyn aloittaminen

1. Jos osapuolet eivät ole onnistuneet ratkaisemaan riitaa 174 artiklassa määrättyjen neuvottelujen avulla, neuvotteluja pyytänyt osapuoli voi pyytää välimiespaneelin asettamista tämän artiklan mukaisesti.

2. Välimiespaneelin asettamista koskeva pyyntö on tehtävä kirjallisesti toiselle osapuolelle sekä yhteistyökomitealle. Valituksen tehneen osapuolen on pyynnössään nimettävä kyseessä oleva toimenpide ja selitettävä, millä tavoin se rikkoo 173 artiklassa tarkoitettuja määräyksiä, siten, että selitys sisältää riittävät oikeudelliset perusteet valituksen esittämistä varten.

177 ARTIKLA

Välimiespaneelin asettaminen

1. Välimiespaneeli koostuu kolmesta välimiehestä.

2. Osapuolet kuulevat toisiaan sopiakseen välimiespaneelin kokoonpanosta kymmenen päivän kuluessa siitä, kun valituksen kohteena olevalle osapuolelle on toimitettu kirjallinen pyyntö välimiespaneelin asettamisesta.

3. Jos osapuolet eivät pysty sopimaan välimiespaneelin kokoonpanosta tämän artiklan 2 kohdassa asetetussa määräajassa, kumpikin osapuoli voi nimetä 196 artiklan mukaisesti laaditusta alaluettelostaan välimiehen viiden päivän kuluessa 2 kohdassa asetetun määräajan päättymisestä. Jos jompikumpi osapuoli jättää välimiehen nimeämättä, yhteistyökomitean puheenjohtaja tai puheenjohtajan valtuuttama henkilö valitsee välimiehen toisen osapuolen pyynnöstä arvalla kyseisen osapuolen alaluettelosta, joka sisältyy 196 artiklan mukaisesti laadittuun luetteloon.

4. Jolleivät osapuolet pääse sopimukseen välimiespaneelin puheenjohtajasta tämän artiklan 2 kohdassa asetetussa määräajassa, yhteistyökomitean puheenjohtaja tai puheenjohtajan valtuuttama henkilö valitsee kumman tahansa osapuolen pyynnöstä välimiespaneelin puheenjohtajan arvalla puheenjohtajien alaluettelosta, joka sisältyy 196 artiklan mukaisesti laadittuun luetteloon.

5. Yhteistyökomitean puheenjohtaja tai tämän valtuuttama henkilö valitsee välimiehet viiden päivän kuluessa siitä, kun jompikumpi osapuoli on esittänyt 3 tai 4 kohdassa tarkoitettua pyynnön.

6. Välimiespaneelin asettamispäiväksi katsotaan se päivä, jona viimeinen kolmesta valitusta välimiehestä hyväksyy nimityksen liitteessä V esitetyn työjärjestyksen mukaisesti.

7. Jos jotain 196 artiklassa tarkoitettua luetteloa ei ole laadittu tai jos se ei sisällä riittävästi nimiä silloin kun tämän artiklan 3 tai 4 kohdan mukainen pyyntö esitetään, välimiehet valitaan arvalla niiden henkilöiden joukosta, joita joko toinen osapuoli tai molemmat osapuolet ovat virallisesti ehdottaneet.

8. Jolleivät osapuolet sovi toisin, osapuolten välisiin riitoihin, jotka koskevat 138 artiklan h alakohdassa määriteltyjä hätätilanteita, sovelletaan tämän artiklan 3 kohdan toista virkettä ja 4 kohtaa ilman 2 kohtaa, ja tämän artiklan 5 kohdassa tarkoitettu määräaika on kaksi päivää.

178 ARTIKLA

Kiireellisyyttä koskeva alustava päätös

Jos osapuoli sitä pyytää, välimiespaneelin on kymmenen päivän kuluessa asettamisestaan tehtävä alustava päätös siitä, katsotaanko asia kiireelliseksi.

179 ARTIKLA

Kiireellisten energiaa koskevien riitojen sovittelu

1. Jos on kyse 138 artiklan h alakohdassa määriteltyä hätätilannetta koskevasta riidasta, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää välimiespaneelin puheenjohtajaa toimimaan minkä tahansa riitaan liittyvän asian sovittelijana esittämällä paneelille tätä koskevan pyynnön.

2. Sovittelija pyrkii saavuttamaan sovun riidan ratkaisemiseksi tai sovun menettelystä, jolla riita voitaisiin ratkaista. Jos sovittelija ei saavuta tästä sopua 15 päivän kuluessa nimittämistään, hän suosittelee riidan ratkaisua tai menettelyä, jolla riita voitaisiin ratkaista, ja päättää ehdoista, joita noudatetaan sovittelijan määräämästä päivämäärästä lukien siihen asti, kun riita on ratkaistu.

3. Osapuolten ja niiden valvonnassa olevien tai niiden tuomiovallan piiriin kuuluvien yksiköiden on noudatettava 2 kohdan mukaisesti ehdoista annettuja suosituksia kolmen kuukauden ajan sovittelijan päätöksestä tai siihen asti, kun riita on ratkaistu, sen mukaan, kumpi näistä päivä on aikaisempi.

4. Sovittelija noudattaa liitteessä VI esitettyjä välimiespaneelien jäsenten ja sovittelijoiden käytäntösääntöjä ('Käytäntösäännöt').

180 ARTIKLA

Välimiespaneelin raportit

1. Välimiespaneeli antaa osapuolille väliraportin, jossa esitetään selvitettyt tosiseikat, asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä sen mahdollisesti tekemien päätelmien ja antamien suositusten perustelut.

2. Kumpi tahansa osapuoli voi 14 päivän kuluessa väliraportin vastaanottamisesta toimittaa välimiespaneelille kirjallisen pyynnön tarkistaa tiettyjä väliraportin kohtia.

3. Tarkasteltuaan väliraporttia koskevia osapuolten kirjallisia lausumia välimiespaneeli voi muuttaa raporttiaan ja tehdä tarpeelliseksi katsomiaan lisätutkimuksia.

4. Välimiespaneelin loppuraportissa esitetään selvitettyt tosiseikat, 173 artiklassa tarkoitettujen asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä selvitettyjen seikkojen ja niihin pohjautuvien välimiespaneelin päätelmien perustelut. Loppuraportissa on käsiteltävä riittävästi välivaiheen tarkastelun yhteydessä esitettyjä väitteitä ja vastattava selkeästi kummankin osapuolen esittämiin kysymyksiin ja havaintoihin.

181 ARTIKLA

Välimiespaneelin väliraportti

1. Välimiespaneelin on annettava osapuolille väliraportti 90 päivän kuluessa välimiespaneelin asettamispäivästä. Jos välimiespaneeli katsoo, että tätä määräaikaa ei pystytä noudattamaan, välimiespaneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille ja yhteistyökomitealle ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivä, jona välimiespaneeli aikoo antaa väliraporttinsa. Väliraportti olisi joka tapauksessa annettava viimeistään 120 päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä.

2. Kiireellisissä tapauksissa välimiespaneelin on kaikin keinoin pyrittävä antamaan väliraporttinsa 45 päivän kuluessa ja joka tapauksessa viimeistään 60 päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä. Kumpi tahansa osapuoli voi seitsemän päivän kuluessa väliraportin antamisesta toimittaa välimiespaneelille 180 artiklan 2 kohdan mukaisesti kirjallisen pyynnön tarkistaa tiettyjä väliraportin kohtia.

3. Jos on kyse 138 artiklan h alakohdassa määritellyä hätätilannetta koskevasta osapuolten välisestä riidasta, väliraportti on annettava 20 päivän kuluessa välimiespaneelin asettamispäivästä ja kaikki 180 artiklan 2 kohdan mukaiset pyynnöt on toimitettava viiden päivän kuluessa väliraportin antamisesta. Välimiespaneeli voi myös päättää olla antamatta väliraporttia.

182 ARTIKLA

Välimiespaneelin loppuraportti

1. Välimiespaneeli antaa loppuraporttinsa osapuolille ja yhteistyökomitealle 120 päivän kuluessa välimiespaneelin asettamispäivästä. Jos välimiespaneeli katsoo, että tätä määräaikaa ei pystytä noudattamaan, välimiespaneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille ja yhteistyökomitealle ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivä, jona paneeli aikoo antaa loppuraporttinsa. Loppuraportti olisi joka tapauksessa annettava viimeistään 150 päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä.

2. Kiireellisissä tapauksissa välimiespaneelin olisi kaikin keinoin pyrittävä antamaan raporttinsa 60 päivän kuluessa välimiespaneelin asettamispäivästä. Loppuraportti olisi joka tapauksessa annettava viimeistään 75 päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä.

3. Jos on kyse 138 artiklan h alakohdassa määritellyä hätätilannetta koskevasta, välimiespaneeli antaa loppuraporttinsa 40 päivän kuluessa välimiespaneelin asettamispäivästä.

2 ALAJAKSO

NOUDATTAMINEN

183 ARTIKLA

Välimiespaneelin loppuraportin noudattaminen

Valituksen kohteena olevan osapuolen on toteutettava tarvittavat toimenpiteet noudattaakseen välimiespaneelin loppuraporttia nopeasti ja vilpittömässä mielessä.

184 ARTIKLA

Raportin noudattamisen kohtuullinen määräaika

1. Jos loppuraportin välitön noudattaminen ei ole mahdollista, osapuolet pyrkivät sopimaan sen noudattamista koskevasta määräajasta. Tällöin valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava viimeistään 30 päivän kuluttua välimiespaneelin loppuraportin vastaanottamisesta valituksen tehneelle osapuolelle ja yhteistyökomitealle, paljonko aikaa se tarvitsee voidakseen noudattaa raporttia, jäljempänä 'kohtuullinen määräaika'.
2. Jos osapuolet ovat erimielisiä kohtuullisen määräajan kestosta, valituksen tehnyt osapuoli voi esittää 20 päivän kuluessa tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanotosta kirjallisen pyynnön, jonka mukaan 177 artiklan mukaisesti alun perin perustettu välimiespaneeli, jäljempänä 'alkuperäinen välimiespaneeli', määritteli kohtuullisen määräajan pituuden. Pyyntö on toimitettava samanaikaisesti toiselle osapuolelle ja yhteistyökomitealle. Välimiespaneeli antaa raporttinsa osapuolille ja yhteistyökomitealle 20 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä.
3. Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle kirjallisesti edistymisestään välimiespaneelin loppuraportin noudattamisessa. Ilmoitus on annettava kirjallisesti vähintään kuukausi ennen kohtuullisen määräajan päättymistä.
4. Kohtuullista määräaika voidaan jatkaa osapuolten yhteisellä sopimuksella.

185 ARTIKLA

Välimiespaneelin loppuraportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu

1. Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle sekä yhteistyökomitealle toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut välimiespaneelin loppuraportin noudattamiseksi. Ilmoitus on annettava ennen kohtuullisen määräajan päättymistä.
2. Jos osapuolet ovat erimielisiä jonkin tämän artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitetun toimenpiteen olemassaolosta tai sen johdonmukaisuudesta 173 artiklan määräysten kanssa, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä välimiespaneelia ratkaisemaan asian. Pyyntö on yksilöitävä kyseessä oleva toimenpide ja selitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide on ristiriidassa 173 artiklassa tarkoitettujen määräysten kanssa siten, että tämä on riittävää oikeudellisten perusteiden esittämiselle selkeästi. Välimiespaneeli antaa raporttinsa osapuolille ja yhteistyökomitealle 45 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä.

186 ARTIKLA

Raportin noudattamatta jättämisestä seuraavat väliaikaiset korjaavat toimenpiteet

1. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli ei ilmoita välimiespaneelin loppuraportin noudattamiseksi toteuttamistaan toimenpiteistä ennen kohtuullisen määräajan päättymistä tai jos välimiespaneeli toteaa, että mitään toimenpiteitä raportin noudattamiseksi ei ole toteutettu tai että 185 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitettu toimenpide ei ole 173 artiklassa tarkoitetuista määräyksistä johtuvien osapuolen velvoitteiden mukainen, valituksen kohteena olevan osapuolen on valituksen tehneen osapuolen tätä vaatiessa ja kyseisen osapuolen kuulemisen jälkeen tarjottava korvausta.
2. Jos valituksen tehnyt osapuoli päättää olla pyytämättä tämän artiklan 1 kohdan mukaista korvaustarjousta tai jos siinä tapauksessa, että tällainen pyyntö on esitetty, korvauksesta ei ole sovittu 30 päivän kuluessa kohtuullisen määräajan päättymispäivästä tai 185 artiklan 2 kohdan mukaisen välimiespaneelin raportin antamisesta, valituksen tehneellä osapuolella on oikeus toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet, jotka vastaavat rikkomisesta johtuvien mitätöivien tai loukkaavien vaikutusten¹ tasoa, ilmoitettuaan siitä toiselle osapuolelle ja yhteistyökomitealle. Ilmoituksessa yksilöidään kyseiset toimenpiteet. Valituksen tehnyt osapuoli voi toteuttaa toimenpiteet milloin tahansa 10 päivän kuluttua siitä päivästä, jona valituksen kohteena oleva osapuoli on vastaanottanut ilmoituksen, jollei valituksen kohteena oleva osapuoli ole pyytänyt välimiesmenettelyä tämän artiklan 3 kohdan mukaisesti.
3. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli katsoo, että asianmukaiset toimenpiteet eivät vastaa sen 173 artiklassa tarkoitettuihin määräyksiin perustuvien velvoitteiden rikkomisesta johtuvien mitätöivien tai loukkaavien vaikutusten tasoa, valituksen kohteena oleva osapuoli voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä välimiespaneeliä ratkaisemaan asian. Pyyntö on annettava tiedoksi valituksen tehneelle osapuolelle ja yhteistyökomitealle ennen tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitettua kymmenen päivän määräajan päättymistä. Alkuperäinen välimiespaneeli antaa raporttinsa valituksen tehneen osapuolen ilmoittamista toimenpiteistä osapuolille ja yhteistyökomitealle 30 päivän kuluessa pyynnön esittämispäivästä. Valituksen tehnyt osapuoli ei saa panna ilmoitettuja toimenpiteitä täytäntöön ennen kuin alkuperäinen välimiespaneeli on antanut raporttinsa. Raportin antamisen jälkeen täytäntöönpanojen toimenpiteiden on oltava välimiespaneelin raportin mukaisia.
4. Valituksen tehneen osapuolen täytäntöönpanemien toimenpiteiden ja tässä artiklassa määrätyn korvauksen on oltava tilapäisiä eikä niitä saa soveltaa sen jälkeen, kun
 - a) osapuolet ovat päässeet yhteisesti sovittuun ratkaisuun 191 artiklan mukaisesti;
 - b) osapuolet ovat yksimielisiä siitä, että 185 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitettu toimenpide saattaa valituksen kohteena olevan osapuolen toiminnan 173 artiklassa tarkoitettujen määräysten mukaiseksi; tai
 - c) toimenpide, jonka 185 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu välimiespaneeli on katsonut olevan ristiriidassa 173 artiklassa tarkoitettujen määräysten kanssa, on peruutettu tai sitä on muutettu sen saattamiseksi mainittujen määräysten mukaiseksi.

¹ 'Mitätöiminen ja loukkaaminen' tulkitaan riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevan WTO:n sopimuksen mukaisella tavalla.

187 ARTIKLA

Raportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu raportin noudattamatta jättämisestä seuraavien väliaikaisten korjaavien toimenpiteiden hyväksymisen jälkeen

1. Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle ja yhteistyökomitealle toimenpiteestä, jonka se on välimiespaneelin loppuraporttia noudattaakseen toteuttanut sen jälkeen, kun on, tapauksen mukaan, sovellettu korvausta tai valituksen tehnyt osapuoli on toteuttanut asianmukaisen toimenpiteen 186 artiklan mukaisesti. Lukuun ottamatta tämän artiklan 2 kohdan mukaisia tapauksia valituksen tehnyt osapuoli lopettaa toimenpiteen toteuttamisen 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Jos on sovellettu korvausta, valituksen kohteena oleva osapuoli voi lopettaa korvauksen soveltamisen 30 päivän kuluttua sen ilmoituksen vastaanottamisesta, jossa sen todetaan noudattaneen välimiespaneelin ratkaisua, lukuun ottamatta tämän artiklan 2 kohdan mukaisia tapauksia.

2. Jos osapuolet eivät pääse yksimielisyyteen siitä, onko valituksen kohteena oleva osapuoli noudattanut välimiespaneelin loppukertomusta 30 päivän kuluessa tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamispäivästä, valituksen tehnyt osapuoli pyytää kirjallisesti alkuperäistä välimiespaneelia ratkaisemaan asian. Tällainen pyyntö on toimitettava samanlaisesti toiselle osapuolelle ja yhteistyökomitealle. Välimiespaneelin raportti toimitetaan osapuolille ja yhteistyökomitealle 45 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Jos välimiespaneeli toteaa, että valituksen kohteena oleva osapuoli on noudattanut välimiespaneelin loppuraporttia, tapauksen mukaan joko valituksen tehnyt osapuoli lopettaa 186 artiklan mukaisesti toteutetun asianmukaisen toimenpiteen tai valituksen kohteena oleva osapuoli lopettaa korvauksen. Jos välimiespaneeli toteaa, että valituksen kohteena oleva osapuoli ei ole täysin noudattanut välimiespaneelin loppuraporttia, 186 artiklan mukaisesti toteutettua asianmukaista toimenpidettä tai korvausta mukautetaan välimiespaneelin raportin mukaisesti.

188 ARTIKLA

Kiireellisten energiaa koskevien riitojen korjaavat toimenpiteet

1. Jos on kyse 138 artiklan h alakohdassa määritellyä hätätilannetta koskevasta osapuolten välisestä riidasta, sovelletaan tätä artiklaa.

2. Edellä olevasta 184, 185 ja 186 artiklasta poiketen valituksen tehnyt osapuoli voi toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet niiden mitätöivien tai loukkaavien vaikutusten tasoa vastaavasti, jotka se osapuoli, joka ei ole noudattanut välimiespaneelin loppuraporttia 15 päivän kuluessa sen tiedoksiannosta, on aiheuttanut. Tällaiset toimenpiteet voidaan panna täytäntöön välittömästi. Toimenpiteet voidaan pitää voimassa niin kauan kuin valituksen kohteena oleva osapuoli ei noudata välimiespaneelin loppuraporttia.

3. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli kiistää noudattamatta jättämisen tai valituksen tehneen osapuolen täytäntöönpaneman toimenpiteen kohtuullisuuden tai siitä johtuvan noudattamatta jättämisen, se voi aloittaa 186 artiklan 3 kohdan ja 187 artiklan mukaiset menettelyt, jotka käsitellään mahdollisimman nopeasti. Valituksen tehneen osapuolen on poistettava toimenpiteet tai mukautettava niitä vasta sitten, kun välimiespaneeli on antanut asiassa ratkaisunsa, ja se voi pitää toimenpiteet voimassa kunnes menettely on saatu päätökseen.

3 ALAJAKSO

YHTEISET MÄÄRÄYKSET

189 ARTIKLA

Välimiesten korvaaminen

Jos tämän luvun mukaisessa välimiesmenettelyssä alkuperäinen välimiespaneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty osallistumaan paneeliin, vetäytyvät siitä tai heidät on korvattava, koska he eivät täytä liitteessä VI esitettyjen käytännesääntöjen vaatimuksia, sovelletaan 177 artiklassa määrättyä menettelyä. Raportin antamisen määräaikaa voidaan jatkaa, kunnes uusi välimies on nimitetty, mutta kuitenkin enintään 20 päivällä.

190 ARTIKLA

Välimiesmenettelyn ja raportin noudattamista koskevan menettelyn keskeyttäminen ja päättäminen

Molempien osapuolten sitä pyytäessä välimiespaneeli keskeyttää työnsä missä vaiheessa tahansa osapuolten sopimaksi ajaksi, joka on enintään 12 peräkkäistä kuukautta. Välimiespaneeli jatkaa työtään ennen kyseisen ajanjakson päättymistä molempien osapuolten kirjallisesta pyynnöstä tai kyseisen ajanjakson lopussa kumman tahansa osapuolen kirjallisesta pyynnöstä. Pynnön esittävä osapuoli ilmoittaa pyynnöstä yhteistyökomitean puheenjohtajalle ja toiselle osapuolelle. Jos osapuoli ei pyydä välimiespaneelin työn jatkamista sovitun keskeytysajan päättyessä, menettely päätetään. Välimiespaneelin työn keskeyttäminen ja päättäminen eivät vaikuta kummarkaan osapuolen oikeuksiin muissa menettelyissä, jollei 197 artiklasta muuta johdu.

191 ARTIKLA

Yhteisesti sovittu ratkaisu

Osapuolet voivat milloin tahansa sopia yhdessä tämän luvun mukaisen riidan ratkaisusta. Ne ilmoittavat tällaisesta ratkaisusta yhdessä yhteistyökomitealle ja tarvittaessa välimiespaneelin puheenjohtajalle. Jos ratkaisu edellyttää kumman tahansa osapuolen sisäisten menettelyjen mukaista hyväksyntää, ilmoituksessa mainitaan kyseinen vaatimus ja riitojenratkaisumenettely keskeytetään. Riitojenratkaisumenettely päätetään, jos tällaista hyväksyntää ei vaadita tai kyseisten sisäisten menettelyjen päätökseen saattamisesta on ilmoitettu.

192 ARTIKLA

Työjärjestys

1. Tämän luvun mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin sovelletaan liitteessä V esitettyä työjärjestystä ja liitteessä VI esitettyjä käytännesääntöjä.
2. Kaikki välimiespaneelin kuulemiset ovat avoimia yleisölle, jollei liitteessä V olevassa työjärjestyksessä toisin määrätä.

193 ARTIKLA

Tiedot ja asiantuntijalausunnot

Välimiespaneeli voi osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan pyytää välimiesmenettelyä varten tietoja kaikista asianmukaisiksi katsomistaan lähteistä, myös kyseisen riidan osapuolilta. Välimiespaneelilla on myös oikeus hankkia asianmukaisiksi katsomansa asiantuntijalausunnot. Välimiespaneelin on kuultava osapuolia ennen tällaisten asiantuntijoiden valitsemista. Osapuolen alueelle sijoittautuneet luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt voivat toimittaa amicus curiae lausumia välimiespaneelille liitteessä V esitetyn työjärjestyksen mukaisesti. Kaikki tämän artiklan mukaisesti saadut tiedot on ilmoitettava kummallekin osapuolelle, ja niiden on voitava esittää huomioita niiden johdosta.

194 ARTIKLA

Tulkintasäännöt

Välimiespaneelin on tulkittava 173 artiklassa tarkoitettuja määräyksiä kansainvälisen oikeuden tavanmukaisten tulkintasääntöjen ja myös valtiosopimusoikeutta koskevassa vuoden 1969 Wienin yleissopimuksessa määrättyjen tulkintasääntöjen mukaisesti. Välimiespaneelin on lisäksi otettava huomioon WTO:n riitojenratkaisuelimen, jäljempänä 'DSB', hyväksymien paneelien ja valituselimen tulkinnat. Välimiespaneelin raporteilla ei voida lisätä eikä vähentää tämän sopimuksen mukaisia osapuolten oikeuksia ja velvoitteita.

195 ARTIKLA

Välimiespaneelin päätökset ja raportit

1. Asioiden käsittely välimiespaneelissa on luottamuksellista. Välimiespaneelin on kaikin keinoin pyrittävä tekemään kaikki päätökset yhteisymmärryksessä. Jos päätöstä ei kuitenkaan voida tehdä yhteisymmärryksessä, asiasta on päätettävä äänen enemmistöllä. Välimiesten eriäviä mielipiteitä ei missään tapauksessa julkisteta.
2. Välimiespaneelin raportit laaditaan ilman osapuolten läsnäoloa. Raporteissa esitetään selvitetty tosiseikat, 173 artiklassa tarkoitettujen asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä selvitettyjen seikkojen ja välimiespaneelin niihin pohjautuvien päätelmien perustelut.
3. Osapuolten on hyväksyttävä välimiespaneelin raportit ehdoitta. Ne eivät luo minkäänlaisia oikeuksia tai velvoitteita luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.
4. Osapuolet asettavat välimiespaneelin raportin julkisesti saataville edellyttäen, että liitteessä V olevassa työjärjestyksessä määrätty luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

4 JAKSO

YLEISET MÄÄRÄYKSET

196 ARTIKLA

Välimiesten luettelo

1. Yhteistyökomitea laatii kuuden kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta luettelon vähintään 15 henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan välimiehinä. Luetteloon sisältyy kolme alaluetteloa: yksi alaluettelo kummankin osapuolen osalta ja yksi alaluettelo henkilöistä, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia ja jotka voivat toimia välimiespaneelin puheenjohtajana. Kussakin alaluettelossa on oltava vähintään viisi henkilöä. Yhteistyökomitea varmistaa, että luettelossa on aina tämän verran henkilöitä.

2. Välimiehillä on oltava erityistä asiantuntemusta ja kokemusta oikeudellisista kysymyksistä ja kansainvälisestä kaupasta. Välimiesten on oltava riippumattomia ja toimittava henkilökohtaisessa ominaisuudessaan, he eivät saa ottaa ohjeita miltään organisaatiolta tai hallitukselta eikä heillä saa olla sidoksia kummankaan osapuolen hallitukseen ja heidän on noudatettava VI liitteessä esitettyjä käytäntöjä.

3. Yhteistyökomitea voi laatia lisäluetteloja, joissa on vähintään 15 henkilöä, joilla on tiettyihin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin aloihin liittyvää asiantuntemusta ja kokemusta. Näitä lisäluetteloja käytetään muodostettaessa välimiespaneelia 177 artiklassa määrätyn menettelyn mukaisesti, jos osapuolet niin sopivat.

197 ARTIKLA

Suhde WTO:n mukaisiin velvoitteisiin

1. Turvautuminen tämän osaston riitojenratkaisua koskeviin määräyksiin ei rajoita mahdollisia WTO-sopimukseen perustuvia toimia, riitojen ratkaiseminen mukaan luettuna.

2. Osapuoli ei saa kuitenkaan minkään yksittäisen toimenpiteen osalta hakea korvausta molemmilta foorumeilta, jos on kyse velvoitteesta, joka on olennaisilta osiltaan samanlainen tässä sopimuksessa ja WTO-sopimuksessa. Kun riitojenratkaisumenettely on tällaisessa tapauksessa aloitettu, osapuoli ei saa esittää toisella foorumilla korvausvaatimusta olennaisilta osiltaan samanlaisen velvoitteen rikkomisen vuoksi toisen sopimuksen nojalla, paitsi jos ensiksi valittu foorumi ei pysty menettelyä koskevien tai tuomiovaltaan liittyvien syiden vuoksi tutkimaan kyseisen velvoitteen rikkomista koskevaa korvausvaatimusta.

3. Tätä artiklaa sovellettaessa

a) osapuolen katsotaan aloittaneen WTO-sopimuksen mukaisen riitojenratkaisumenettelyn, jos se pyytää paneelin asettamista WTO:n riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevan sopimuksen 6 artiklan mukaisesti;

b) osapuolen katsotaan aloittaneen tämän luvun mukaisen riitojenratkaisumenettelyn, jos se pyytää välimiespaneelin asettamista 176 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

4. Tämän sopimuksen määräykset eivät estä osapuolta soveltamasta DSB:n hyväksymää velvoitteiden keskeyttämistä. WTO-sopimukseen ei voida vedota siinä tarkoituksessa, että este-

tään toista osapuolta soveltamasta noudattamatta jättämisestä seuraavia väliaikaisia korjaavia toimenpiteitä tämän luvun mukaisesti.

198 ARTIKLA

Määräajat

1. Kaikki tässä luvussa vahvistetut määräajat, mukaan lukien välimiespaneelleille raporttien antamista varten asetetut määräajat, lasketaan kalenteripäivinä alkaen sitä toimea tai tosiseikkaa seuraavasta päivästä, johon ne viittaavat, jollei toisin ole määrätty.
2. Riidan osapuolet voivat yhteisellä sopimuksella muuttaa mitä tahansa tässä luvussa mainittua määräaika. Välimiespaneeli voi milloin tahansa ehdottaa osapuolille minkä tahansa tässä luvussa tarkoitetun määräajan muuttamista, ja sen on perusteltava ehdotuksensa.

IV OSASTO

YHTEISTYÖ TALOUSKEHITYKSEN JA KESTÄVÄN KEHITYKSEN ALALLA

1 LUKU

TALOUDELLINEN VUOROPUHELU

199 ARTIKLA

Osapuolet noudattavat vapaan markkinatalouden periaatteita huolehtien vakaasta makrotalouselämyksestä sekä kehittävät ja lujittavat säännöllistä talousalan vuoropuhelua, jolla pyritään molemmille osapuolille hyödyllisten taloussuhteiden laajentamiseen ja syventämiseen sekä kestäväan kehitykseen ja talouskasvuun.

200 ARTIKLA

Osapuolet tarkastelevat säännöllisesti kahdenvälisen yhteistyön tilaa ja vaihtavat säännöllisesti tietoja, asiantuntemusta ja parhaita käytäntöjä talouspolitiikan, talous- ja finanssialan kehityksen sekä tilastoinnin aloilla.

2 LUKU

YHTEISTYÖ JULKISEN TALouden HOIDON ALALLA, MUKAAN LUKIEN JULKISEN VARAINHOIDON TARKASTUS JA SISÄINEN VALVONTA

201 ARTIKLA

Osapuolet tekevät yhteistyötä julkisen talouden hoidon alalla, mukaan lukien julkisen varainhoidon tarkastus ja sisäinen valvonta, tavoitteena kehittää julkisen talouden hoitoon toimivaa järjestelmää, jossa toteutuvat taloudellisuuden, tehokkuuden ja tuloksellisuuden sekä avoimuuden ja tilivelvollisuuden periaatteet.

Yhteistyöhön sisältyy

- a) hyväksyttyjen ja yleisesti tunnustettujen kansainvälisten standardien täytäntöönpanon edistäminen sekä lähentyminen Euroopan unionin hyviin käytäntöihin tällä alalla;
- b) tähän alaan liittyvien tietojen ja kokemusten vaihto.

3 LUKU

YHTEISTYÖ VEROTUKSEN ALALLA

202 ARTIKLA

Osapuolet pyrkivät parantamaan kansainvälistä yhteistyötä verotuksen alalla, erityisesti lainmukaisten verotulojen keräämisen alalla, ja kehittämään kansainvälisten standardien mukaisia toimenpiteitä verotuksen alan hyvää hallintotapaa koskevien periaatteiden, mukaan lukien avoimuus ja tietojen vaihto, tosiasiallisen noudattamisen varmistamiseksi. Osapuolet tehostavat vuoropuhelua ja kokemusten vaihtoa haitallisten verokäytäntöjen välttämiseksi.

4 LUKU

YHTEISTYÖ TILASTOALALLA

203 ARTIKLA

Osapuolet edistävät tilastollisten menetelmien ja käytäntöjen yhdenmukaistamista, mukaan lukien tilastotietojen kerääminen ja levittäminen. Tilastoyhteistyössä keskitytään asiantunte muksen vaihtoon, hyvien käytäntöjen edistämiseen sekä tilastointia koskevien YK:n perusperiaatteiden ja Euroopan tilastoja koskevien käytäntöjen noudattamiseen.

Euroopan unioni edistää tämän tavoitteen saavuttamista antamalla Kazakstanin tasavallalle teknistä apua.

5 LUKU

YHTEISTYÖ ENERGIA-ALALLA

204 ARTIKLA

Osapuolet jatkavat ja tehostavat nykyistä yhteistyötään energia-asioissa tavoitteena parantaa energiaturvallisuutta sekä tehokkuutta, kestävyyttä ja kilpailukykyä. Yhteistyö perustuu kokonaisvaltaiseen kumppanuuteen, ja siinä noudatetaan keskinäisten etujen, vastavuoroisuuden, avoimuuden ja ennustettavuuden periaatteita markkinatalouden periaatteiden ja voimassaolevien asiaan liittyvien monen- ja kahdenvälisten sopimusten mukaisesti.

205 ARTIKLA

Yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat alat:

- a) energia-alan strategioiden ja politiikkojen täytäntöönpano, ennusteiden ja skenaarioiden laatiminen, mukaan lukien energiatuotteiden maailmanlaajuiset markkinaolosuhteet, sekä energia-alan tilastojärjestelmän parantaminen;
- b) houkuttelevan ja vakaan investointiympäristön luominen ja keskinäisten energia-alan investointien edistäminen syrjimättömästi ja läpinäkyvästi;

c) tehokas yhteistyö Euroopan investointipankin (EIP), Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) ja muiden kansainvälisten rahoituslaitosten ja -välineiden kanssa osapuolten välisen energia-alan yhteistyön tukemiseksi;

d) VI osaston 3 luvun (Yhteistyö tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan alalla) mukainen tieteellisen ja teknisen yhteistyön lujittaminen ja tietojen vaihto energiateknologian kehittämistä varten kiinnittäen erityistä huomiota energiatehokkaisiin ja ympäristöystävällisiin teknologioihin;

e) energia-alan hallinnointi ja tekninen koulutus muun muassa helpottamalla harjoittelijavaihtoa Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan korkea-asteen oppilaitosten erikoiskursseilla ja yhteisten koulutusohjelmien kehittäminen hyvien käytäntöjen mukaisesti;

f) yhteistyön laajentaminen energia-alan monenvälisillä foorumeilla, aloitteissa ja instituutioissa;

g) yhteistyö tietojen ja kokemusten vaihtamiseksi sekä innovaatioon liittyvän teknologian siirtämiseksi, mukaan lukien hallinnoinnin ja energiateknologioiden aloilla.

206 ARTIKLA

Hiilivetyihin perustuva energia

Yhteistyö hiilivetyihin perustuvan energian alalla koskee seuraavia aloja:

a) olemassa olevien energiainfrastruktuurien nykyaikaistaminen ja tehostaminen sekä tulevien energiainfrastruktuurien kehittäminen yhteisen edun ja markkinaperiaatteiden mukaisesti – mukaan lukien infrastruktuurit energian lähteiden, toimittajien, kuljetusreittien ja menetelmien monipuolistamista varten –, uuden tuotantokapasiteetin aikaansaaminen sekä energiainfrastruktuurien eheys, tehokkuus, varmuus ja turvallisuus muun muassa sähkövoiman alalla;

b) kilpailukykyisten, avoimien ja syrjimättömien energiemarkkinoiden kehittäminen parhaiden käytäntöjen mukaisesti sääntelyä uudistamalla;

c) energiakaupan pitkän aikavälin vakauden ja varmuuden lisääminen ja lujittaminen muun muassa varmistamalla energiankysynnän syrjimättömän ennakoitavuuden ja vakauden samalla kun minimoidaan ympäristövaikutukset ja -riskit;

d) korkeatasoisen ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen edistäminen energia-alalla, mukaan lukien poraus, tuotanto, jakelu ja kulutus;

e) avomerellä tapahtuvan hiilivetyjen etsinnän ja tuotannon turvallisuuden parantaminen vaihtamalla kokemuksia onnettomuuksien ehkäisystä ja jälkianalysoinnista, niihin reagoimisesta ja niiden vaikutusten lievittämisestä sekä katastrofeja koskevaan vastuuseen ja oikeudellisiin käytäntöihin liittyvistä parhaista käytännöistä.

207 ARTIKLA

Uusiutuvat energialähteet

Yhteistyötä tehdään seuraavilla aloilla:

- a) uusiutuvien energianlähteiden kehittäminen taloudellisesti ja ympäristön kannalta järkevästi, mukaan lukien sääntelykysymyksiä, sertifiointia ja standardointia sekä teknologian kehittämistä koskeva yhteistyö;
- b) kazakstanilaisten ja eurooppalaisten laitosten, laboratorioiden ja yksityisen sektorin yksiköiden kanssakäymisen edistäminen muuan muassa yhteisten ohjelmien avulla tavoitteena noudattaa parhaita käytäntöjä pyrittäessä tulevaisuuden energian tuottamiseen ja vihreään talouteen;
- c) yhteisten seminaarien, konferenssien ja koulutusohjelmien järjestäminen sekä tietojen ja avoimen tilastotiedon säännöllinen vaihto samoin kuin tiedottaminen uusiutuvia energialähteitä koskevasta kehityksestä.

208 ARTIKLA

Energiatehokkuus ja energiansäästö

Yhteistyötä energiatehokkuuden ja energiansäästön edistämiseksi muun muassa hiilialalla sekä kaasun soihdutuksen (ja siihen liittyvän kaasun käytön), rakennusten, laitteiden ja liikenteen yhteydessä tehdään muun muassa seuraavasti:

- a) vaihdetaan tietoja energiatehokkuutta edistävästä toimintapolitiikoista sekä lainsäädännöllisistä ja sääntelypuutteista ja toimintasuunnitelmista;
- b) helpotetaan kokemusten ja asiantuntemuksen vaihtoa energiatehokkuuden ja energiansäästön alalla;
- c) pannaan vireille ja täytäntöön hankkeita, mukaan lukien demonstraatiohankkeita, jotka koskevat innovatiivisten teknologioiden ja ratkaisujen käyttöönottoa energiatehokkuuden ja energiansäästön alalla;
- d) järjestetään koulutusohjelmia ja kursseja energiatehokkuuden alalla tämän artiklan tavoitteiden saavuttamiseksi.

6 LUKU

YHTEISTYÖ LIIKENNEALALLA

209 ARTIKLA

Osapuolet tekevät yhteistyötä

- a) liikennealan yhteistyönsä laajentamiseksi ja lujittamiseksi edistääkseen kestävien liikennejärjestelmien kehittämistä;
- b) liikennejärjestelmien sosiaalisten ja ympäristönäkökohtien huomioon ottamiseksi;

- c) tehokkaiden, turvallisten ja varmojen kuljetusten edistämiseksi;
- d) tärkeimpien liikenneyhteyksien tehostamiseksi alueidensa välillä.

210 ARTIKLA

Tässä luvussa tarkoitettu yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat alat:

- a) liikennepolitiikan parhaiden käytäntöjen vaihto;
- b) matkustajien ja tavaroiden liikkuvuuden parantaminen lisäämällä liikennevirtojen sujuvuutta poistamalla hallinnollisia, teknisiä ja muita esteitä tavoitteena markkinoiden tiiviimpi yhdentäminen, liikenneverkkojen parantaminen ja infrastruktuurin kehittäminen;
- c) tietojen vaihto ja yhteiset toimet alueellisella ja kansainvälisellä tasolla sekä sovellettavien kansainvälisten sopimusten ja yleissopimusten täytäntöönpano;
- d) meriliikenteen turvallisuutta ja kestäväää kehittämistä koskevien parhaiden käytäntöjen vaihto.

Kazakstanin tasavalta saattaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden kanssa tekemänsä kahdenväliset lentoliikennesopimuksensa Euroopan unionin lainsäädännön mukaisiksi.

211 ARTIKLA

Tämän luvun soveltamisalaan kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

7 LUKU

YHTEISTYÖ YMPÄRISTÖALALLA

212 ARTIKLA

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään ympäristökysymyksissä ja edistävät näin kestävää kehitystä ja ympäristönsuojelun hyvää hallintotapaa.

Yhteistyötä tehdään seuraavilla aloilla:

- a) ympäristöarvioinnit, seuranta ja valvonta;
- b) ympäristökasvatus ja -tiedotus, tiedonsaannin parantaminen, yleisön osallistumisen lisääminen päätöksenteossa ja oikeussuojan saatavuus ympäristöasioissa;
- c) ympäristönsuojelua koskeva lainsäädäntö;
- d) ilman laatu;
- e) jätehuolto;
- f) veden laadun hallinta, meriympäristö mukaan lukien;
- g) yhdennetty vesivarojen hoito, edistyneiden vedensäästäteknologioiden käytön edistäminen mukaan lukien;

- h) biologisen ja maisemallisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja suojele;
- i) kestävä metsänhoito;
- j) teollisuuden aiheuttama saastuminen ja teollisuuden päästöt;
- k) kemikaalien luokittelu ja turvallinen käsittely;
- l) Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan aloitteet vihreän talouden alalla, ja
- m) keskinäinen kokemusten vaihto kalastusalan kestävä kehityksen toimintapolitiikoista.

213 ARTIKLA

Yhteistyötä ympäristönsuojelun alalla tehdään osapuolten keskinäisellä suostumuksella muun muassa seuraavissa muodoissa:

- a) teknologian sekä tieteellisen, teknisen ja tutkimustoimintaa koskevan tiedon vaihto ympäristönsuojelun alalla;
- b) ympäristöalan lainsäädännön ja menetelmien parantamista koskevien kokemusten vaihto.

214 ARTIKLA

Osapuolet kiinnittävät erityistä huomiota ympäristönäkökohtien täytäntöönpanoon ja niihin liittyvään yhteistyöhön asiaa koskevien monenvälisen ympäristösopimusten puitteissa ja so-pivat tehostavansa alueellista yhteistyötä.

Osapuolet vaihtavat kokemuksia siitä, miten ne ovat edistäneet ympäristönäkökohtien sisällyt-tämistä muihin aloihin, mukaan lukien parhaiden käytäntöjen vaihto, tiedon ja osaamisen li-sääminen sekä ympäristökasvatus ja -tiedotus tässä luvussa tarkoitetuilla aloilla.

8 LUKU

ILMASTONMUUTOKSEEN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

215 ARTIKLA

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään ilmastomuutoksen torjumiseksi ja siihen so-peutumiseksi. Yhteistyön toteuttamisessa otetaan huomioon osapuolten edut tasavertaisuuden ja vastavuoroisen hyödyn pohjalta sekä alan kahden- ja monenvälisen sitoumusten keskinäi-nen riippuvuus.

216 ARTIKLA

Yhteistyöllä edistetään toimenpiteitä osapuolten sisäisellä ja kansainvälisellä tasolla muun muassa seuraavilla aloilla:

- a) ilmastomuutoksen hillitseminen;
- b) ilmastomuutokseen sopeutuminen;
- c) markkinoihin perustuvat ja muut lähestymistavat ilmastomuutokseen;
- d) uusien, turvallisten ja kestävien vähähiilisten teknologioiden ja sopeutumisteknologioiden tutkimus, kehittäminen, demonstrointi, käyttöönotto ja levitys;

- e) ilmastoasiantuntemuksen vaihto ja tuki muille aloille;
- f) tietoisuuden lisäämiseen tähtäävät toimet ja koulutus.

217 ARTIKLA

Osapuolet muun muassa vaihtavat tietoja ja asiantuntemusta, suorittavat yhteistä tutkimustoimintaa ja vaihtavat tietoja puhtaammista teknologioista, toteuttavat yhteisiä toimia alueellisella ja kansainvälisellä tasolla, mukaan lukien osapuoliin sovellettavien monenvälisten ympäristösopimusten, kuten ilmastomuutosta koskevan YK:n puitesopimuksen, yhteydessä, sekä toteuttavat soveltuvien osien yhteisiä toimia alan virastojen puitteissa.

9 LUKU

TEOLLISUUTEEN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

218 ARTIKLA

Osapuolet kehittävät ja lujittavat teollisuuteen liittyvää yhteistyötä, mukaan lukien myös asiat, jotka koskevat tehokkaiden kannustimien ja suotuisten edellytysten kehittämistä teollisuuden monipuolistamiseen ja kilpailukyvyyn lisäämiseen.

Osapuolet tekevät tätä varten yhteistyötä, muun muassa vaihtamalla parhaita käytäntöjä ja kokemuksia seuraavilla aloilla:

- a) tuottavuus ja resurssien käytön tehokkuus;
- b) teollisuudenalojen julkiset tukitoimenpiteet, jotka perustuvat WTO:n vaatimuksiin ja muihin sovellettaviin osapuolten sääntöihin;
- c) teollisuuspolitiikan toteuttaminen integraation syventyessä;
- d) välineet teollisuuspolitiikan täytäntöönpanon tehostamiseksi;
- e) investoiminen tehdasteollisuuteen, sen energiankulutuksen vähentäminen sekä kokemusten vaihto työvoiman tuottavuutta koskevien toimintapolitiikkojen täytäntöönpanosta;
- f) edellytykset uusien tuotantotekniikoiden, huipputeknologian sekä osaamisen ja teknologian siirron kehittämiselle samoin kuin perusinfrastruktuurin edelleen kehittäminen sekä suotuisat olosuhteet innovaatioklustereille;
- g) kaivosteollisuuteen ja raaka-aineiden tuotantoon investoiminen ja näiden alojen kauppa pyrkimyksin edistää molemminpuolista ymmärtämystä ja avoimuutta, parantaa liiketoimintaympäristöä sekä edistää tietojen vaihtoa ja yhteistyötä muuta kuin energiantuotantoa palvelevan kaivosteollisuuden, etenkin metallimalmien ja teollisuusmineraalien, alalla;
- h) henkilöresurssien valmiuksien kehittäminen tehdasteollisuudessa;
- i) liiketoiminta-aloitteiden ja teollisen yhteistyön edistäminen Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan yritysten välillä.

Tämä sopimus ei sulje pois mahdollisuutta laajempaan osapuolten väliseen teollisuusyhteistyöhön, josta voidaan sopia erillisin järjestelyin.

10 LUKU

PIENIIN JA KESKISUURIIN YRITYKSIIN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

219 ARTIKLA

Osapuolet kehittävät ja lujittavat pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, jäljempänä 'pk-yritykset', liittyvää yhteistyötään edistääkseen pk-yritysten menestyksekkään kehittämisen ja perustamisen kannalta suotuisaa liiketoimintaympäristöä.

Tätä varten osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:

- a) pk-yritysten kehittämispolitiikkaa koskeva tietojen vaihto;
- b) parhaiden käytäntöjen vaihto aloitteista, jotka tukevat yrittäjyyttä keskeisenä taitona;
- c) yhteyksien parantaminen kummankin osapuolen liike-elämän järjestöjen välillä tiiviimmän vuoropuhelun avulla;
- d) kokemusten jakaminen tuesta, jolla on pyritty parantamaan pk-yritysten valmiuksia päästä kansainvälisille markkinoille;
- e) sääntelykehiksestä pk-yrityksiin kohdistuvien vaikutusten parantamista koskeva kokemusten vaihto;
- f) pk-yritysten rahoitusmahdollisuuksia koskevien parhaiden käytäntöjen vaihto.

11 LUKU

YHTEISTYÖ YHTIÖOIKEUDEN ALALLA

220 ARTIKLA

Osapuolet tunnustavat yhtiöoikeutta ja yritysten hallinto- ja ohjausjärjestelmää sekä kirjanpitoa ja tilintarkastusta koskevien tehokkaiden sääntöjen ja käytäntöjen merkityksen moitteettomasti toimivassa markkinataloudessa, jossa liiketoimintaympäristö on ennakoitava ja läpinäkyvä, ja korostavat olevan tärkeää edistää tämän alan sääntelyn lähentämistä.

Osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavissa asioissa:

- a) rekisteröityjen yhtiöiden organisaatiota ja edustusta koskevien tietojen käytettävissä olon ja saatavuuden varmistamiseen avoimella ja helppokäyttöisellä tavalla liittyvien parhaiden käytäntöjen vaihto;
- b) yritysten hallinto- ja ohjausjärjestelmää koskevan politiikan kehittäminen edelleen kansainvälisten ja etenkin OECD:n standardien mukaisesti;
- c) kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) täytäntöönpanon ja johdonmukaisen soveltamisen edistäminen julkisesti noteerattujen yhtiöiden konsolidoiduissa tilinpäätöksissä;
- d) kirjanpitosääntöjen ja taloudellisen raportoinnin lähentäminen, mukaan lukien pk-yritykset;

- e) tilintarkastajan ja kirjanpitäjän ammatin sääntely ja valvonta;
- f) kansainväliset tilintarkastusstandardit ja kansainvälisen tilintarkastajaliiton (IFAC) eettiset säännöt tavoitteena parantaa tilintarkastajien ammattipätevyyttä noudattamalla ammatillisten järjestöjen, tilintarkastusjärjestöjen ja tilintarkastajien standardeja ja eettisiä normeja.

12 LUKU

YHTEISTYÖ PANKKI-, VAKUUTUS- JA MUIDEN RAHOITUSPALVELUJEN ALALLA

221 ARTIKLA

Osapuolet ovat yksimielisiä tehokkaan lainsäädännön ja tehokkaiden käytäntöjen merkityksestä ja sopivat tekensä yhteistyötä rahoituspalvelujen alalla tavoitteena

- a) parantaa rahoituspalvelujen sääntelyä;
- b) varmistaa sijoittajien ja rahoituspalvelujen käyttäjien tehokas ja asianmukainen suojelu;
- c) edistää globaalin rahoitusjärjestelmän luotettavuutta ja vakautta;
- d) edistää yhteistyötä rahoitusjärjestelmän eri toimijoiden välillä, sääntely- ja valvontaviranomaiset mukaan lukien;
- e) varmistaa riippumaton ja tehokas valvonta.

Osapuolet edistävät sääntelyn lähentämistä vakaiden rahoitusjärjestelmien edellyttämiin tunnustettuihin kansainvälisiin standardeihin.

13 LUKU

TIETOYHTEISKUNTAAN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

222 ARTIKLA

Osapuolet edistävät tietoyhteiskunnan kehittämiseen liittyvää yhteistyötä, jotta kansalaiset ja yritykset voivat hyötyä tieto- ja viestintäteknologian laajasta saatavuudesta sekä laadukkaamista ja kohtuuhintaisista palveluista. Tällä yhteistyöllä on pyrittävä edistämään kilpailua tieto- ja viestintäteknologian markkinoilla sekä näiden markkinoiden avoimuutta ja rohkaistamaan investointeja tälle alalle.

223 ARTIKLA

Yhteistyöhön kuuluu muun muassa tietoyhteiskunta-aloitteiden täytäntöönpanoa koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto, ja siinä keskitytään erityisesti seuraaviin:

- a) toimivan sääntelykehyksen kehittäminen tieto- ja viestintäteknologian alaa varten;
- b) laajakaistayhteyksien edistäminen;
- c) yhteentoimivien sähköisten palvelujen kehittäminen;

- d) tietosuojan varmistaminen, ja
- e) verkkovierailupalvelujen kehittäminen.

224 ARTIKLA

Osapuolet edistävät Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan sääntelyviranomaisten yhteistyötä tieto- ja viestintäteknologian alalla, sähköinen viestintä mukaan lukien.

14 LUKU

YHTEISTYÖ MATKAILUALALLA

225 ARTIKLA

Osapuolet tekevät yhteistyötä matkailualalla tavoitteenaan lujittaa kilpailukykyisen ja kestävän matkailuelinkeinon kehittämistä talouskasvun, vaikutusmahdollisuuksien ja työpaikkojen sekä vuorovaikutteisen matkailun luomiseksi.

226 ARTIKLA

Yhteistyö perustuu seuraaviin periaatteisiin:

- a) paikallisyhteisöjen koskemattomuuden ja etujen kunnioittaminen erityisesti maaseutualueilla;
- b) kulttuuri- ja historiallisen perinnön säilyttämisen tärkeys, ja
- c) positiivinen vuorovaikutus matkailun ja ympäristönsuojelun välillä.

227 ARTIKLA

Yhteistyössä keskitytään seuraaviin asioihin:

- a) tietojen, parhaiden käytäntöjen ja kokemusten sekä osaamisen, muun muassa innovatiivisia teknologioita koskevan, vaihto;
- b) strategisten kumppanuuksien solmiminen julkisten, yksityisten ja yhteisöllisten sidosryhmien kesken matkailun kestävä kehityksen tukemiseksi;
- c) matkailutuotteiden ja -markkinoiden, infrastruktuurin, henkilöresurssien ja institutionaalisten rakenteiden edistäminen ja kehittäminen sekä matkailupalveluihin liittyvien esteiden kar-toittaminen ja poistaminen;
- d) tehokkaiden toimintapolitiikkojen ja strategioiden kehittäminen ja täytäntöönpano, asianmukaiset oikeudelliset, hallinnolliset ja rahoitusta koskevat näkökohdat mukaan lukien;
- e) matkailualan koulutus ja valmiuksien kehittäminen palvelutason parantamiseksi, ja
- f) paikallisväestöä osallistavan sekä muun matkailun kehittäminen ja edistäminen kestäväällä tavalla.

15 LUKU

YHTEISTYÖ MAATALOUDEN JA MAASEUDUN KEHITTÄMISEN ALALLA

228 ARTIKLA

Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen maataloutta ja maaseudun kehittämistä erityisesti politiikkojen ja lainsäädännön asteittaisen lähentämisen avulla.

229 ARTIKLA

Yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat alat:

- a) maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskeviin politiikkoihin liittyvän keskinäisen ymmärtämyksen helpottaminen;
- b) maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskevien politiikkojen suunnittelun, arvioinnin ja toteuttamisen parhaiden käytäntöjen vaihtaminen;
- c) maaseudun kehittämistä koskeviin politiikkoihin liittyvän tietämyksen ja parhaiden käytäntöjen jakaminen maaseudun asukkaiden sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin edistämiseksi;
- d) maataloustuotannon nykyaikaistamisen ja kestävyys edistäminen;
- e) maatalousalan kilpailukyvyyn sekä markkinoiden tehokkuuden ja avoimuuden parantaminen;
- f) maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maantieteellisiä merkintöjä, laatupolitiikkoja ja niiden valvontamekanismeja, elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamista sekä luonnonmukaisten maataloustuotteiden tuotannon kehittämistä koskevien kokemusten vaihto;
- g) tietojen levittäminen ja maataloustuottajille tarkoitettujen neuvontapalvelujen edistäminen;
- h) maatalousteollisuuden investointihankkeita koskevan yhteistyön edistäminen, etenkin kotieläintuotannon ja kasvinviljelyalojen kehittämiseksi;
- i) kokemusten vaihto toimintapolitiikoista, jotka koskevat maatalousteollisuuden kestävää kehittämistä sekä maataloustuotteiden jalostusta ja jakelua.

16 LUKU

TYÖLLISYYTEEN, TYÖMARKKINASUHTEISIIN, SOSIAALIPOLITIikkaAN JA YHTÄLÄISIIN MAHDOLLISUUKSIIN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

230 ARTIKLA

Osapuolet edistävät vuoropuhelun kehittämistä ja tekevät yhteistyötä ILO:n ihmisarvoisen työn ohjelman, työllisyyspolitiikan, elin- ja työolojen sekä työterveyden ja turvallisuuden, työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun, sosiaalisen suojelun, sosiaalisen osallisuuden ja syrjinnän torjunnan sekä toisessa osapuolella laillisesti oleskelevien ja työskentelevien oikeudenmukaisen kohtelun edistämiseksi.

231 ARTIKLA

Osapuolet pyrkivät 230 artiklassa tarkoitettuihin tavoitteisiin muun muassa tekemällä yhteistyötä ja vaihtamalla käytäntöjä seuraavilla aloilla:

- a) elämänlaadun parantaminen ja parempien sosiaalisten olosuhteiden turvaaminen;
- b) kaikkien työntekijöiden sosiaalisen osallisuuden ja sosiaalisen suojelun tason parantaminen sekä sosiaalisen suojelun järjestelmien laadun, saatavuuden ja taloudellisen kestävyyskehittäminen;
- c) köyhyyden vähentäminen, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden vahvistaminen ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojelu;
- d) syrjinnän torjuminen työmarkkinoilla ja sosiaaliasioissa kummankin osapuolen kansainvälisistä normeista ja yleissopimuksista johtuvien velvoitteiden mukaisesti;
- e) aktiivisten työmarkkinatoimenpiteiden edistäminen ja työvoimapalvelujen tehokkuuden parantaminen;
- f) uusien ja parempien työpaikkojen luominen ihmisarvoisin työoloin;
- g) elin- ja työolojen sekä työterveyden ja -turvallisuuden suojelutason kohentaminen;
- h) sukupuolten tasa-arvon parantaminen edistämällä naisten osallistumista yhteiskunta- ja talouselämään ja varmistamalla miehille ja naisille yhtäläiset mahdollisuudet työmarkkinoilla, yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa, taloudessa, yhteiskunnassa ja päätöksentössä;
- i) työlainsäädännön laadun parantaminen ja työntekijöiden paremman suojelun turvaaminen;
- j) työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistaminen ja edistäminen muun muassa lisäämällä työmarkkinaosapuolten valmiuksia.

232 ARTIKLA

Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa sovellettavien ILO:n yleissopimusten tosiasialliseen täytäntöönpanoon.

Osapuolet ottavat huomioon YK:n talous- ja sosiaalineuvoston vuonna 2006 täystyöllisyydestä ja ihmisarvoisesta työstä antaman ministerijulistuksen ja tunnustavat, että täysi ja tuottava työllisyys ja ihmisarvoisten työolojen aikaansaaminen kaikille ovat ratkaiseva tekijä kestävässä kehityksessä.

Osapuolet tukevat työelämän peruseriaatteista ja -oikeuksista vuonna 1998 annetun ILO:n julistuksen mukaisesti kaikkien asianomaisten sidosryhmien, etenkin työmarkkinaosapuolten, osallistumista osapuolten sisäiseen sosiaalipolitiikan kehittämiseen sekä tämän sopimuksen mukaiseen yhteistyöhön Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan välillä.

Osapuolet pyrkivät tehostamaan ihmisarvoista työtä, työllisyyttä ja sosiaalipolitiikkaa koskevaa yhteistyötä kaikkien asiaankuuluvien foorumien ja organisaatioiden puitteissa.

17 LUKU

YHTEISTYÖ TERVEYSALALLA

233 ARTIKLA

Osapuolet kehittävät yhteistyötään kansanterveyden alalla parantaakseen ihmisten terveyden suojelun tasoa ja vähentääkseen terveyteen liittyvää eriarvoisuutta yhteisten terveyttä koskevien arvojen ja periaatteiden mukaisesti sekä kestävän kehityksen ja talouskasvun ennakoedellytyksenä.

234 ARTIKLA

Yhteistyö koskee tartuntatautien ja ei-tarttuvien tautien ehkäisyä ja hallintaa muun muassa terveyttä koskevan tiedonvaihdon, terveystarkkohtien huomioon ottamista kaikilla politiikanaloilla koskevan lähestymistavan edistämisen, kansainvälisten järjestöjen ja etenkin Maailman terveysjärjestön kanssa tehtävän yhteistyön sekä terveyttä koskevien kansainvälisten sopimusten, kuten Maailman terveysjärjestön tupakoinnin torjuntaa koskevan vuoden 2003 puitesopimuksen ja kansainvälisen terveyssäännösten, täytäntöönpanon edistämisen avulla.

V OSASTO

YHTEISTYÖ VAPAUDEN, TURVALLISUUDEN JA OIKEUDEN ALALLA

235 ARTIKLA

Oikeusvaltioperiaate sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen

Osapuolet pitävät V osaston soveltamisalaan kuuluvassa yhteistyössään erityisen tärkeänä edistää oikeusvaltioperiaatetta, johon kuuluvat oikeuslaitoksen riippumattomuus, oikeussuojan toteutuminen ja oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen.

Osapuolet tekevät yhteistyötä muun muassa lainvalvonnan, syyttäjälaitoksen, oikeudenhoidon ja korruption estämisen ja torjunnan alalla toimivien instituutioiden toiminnan parantamiseksi.

236 ARTIKLA

Oikeudellinen yhteistyö

Osapuolet kehittävät sellaista siviili- ja kauppaoikeuden alan yhteistyötä, joka liittyy siviilioikeudellista yhteistyötä koskevien monenvälisten yleissopimusten ja erityisesti kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yleissopimusten neuvottelemiseen, ratifiointiin ja täytäntöönpanoon.

Osapuolet tehostavat yhteistyötä rikosasioissa, mukaan lukien keskinäinen oikeusapu. Tähän voi tarvittaessa ja sovellettavista menettelyistä riippuen kuulua Kazakstanin tasavallan liittyminen rikosoikeudellisia menettelyjä koskeviin Euroopan neuvoston yleissopimuksiin ja niiden täytäntöönpano, asiaan liittyvien YK:n kansainvälisten oikeudellisten asiakirjojen täytäntöönpano sekä yhteistyö Eurojustin kanssa.

237 ARTIKLA

Henkilötietojen suoja

Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen henkilötietojen korkeatasoisen suojan vaihtamalla parhaita käytäntöjä ja kokemuksia sekä ottaen huomioon eurooppalaiset ja kansainväliset oikeudelliset asiakirjat ja normit.

Tähän voi tarvittaessa ja sovellettavista menettelyistä riippuen kuulua Kazakstanin tasavallan liittyminen yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehtyyn Euroopan neuvoston yleissopimukseen ja sen lisäpöytäkirjaan sekä niiden täytäntöönpano.

238 ARTIKLA

Yhteistyö muuttoliike- ja turvapaikka-asioiden sekä rajaturvallisuuden alalla

1. Osapuolet vahvistavat pitävänsä muuttovirtojen hallintaa tärkeänä. Yhteistyö perustuu osapuolten keskinäisiin neuvotteluihin, ja sitä tehdään asiaa koskevan, voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

2. Laittoman maahanmuuton ehkäisyä ja käsittelyä koskevan yhteistyön puitteissa osapuolet sopivat, että

a) Kazakstanin tasavalta ottaa takaisin kaikki Euroopan unionin jäsenvaltion alueella laittomasti oleskelevat kansalaisensa kyseisen jäsenvaltion pyynnöstä ja ilman aiheetonta viivytystä; ja

b) jokainen Euroopan unionin jäsenvaltio ottaa takaisin Kazakstanin tasavallan alueella laittomasti oleskelevat kansalaisensa Kazakstanin tasavallan pyynnöstä ja ilman aiheetonta viivytystä.

3. Euroopan unionin jäsenvaltiot ja Kazakstanin tasavalta antavat 2 kohdassa mainittua tarkoitusta varten kansalaisilleen asianmukaiset henkilöllisyysasiakirjat ilman muita muodollisuuksia kuin ne, joita tarkoitetaan tässä artiklassa, ja ilman aiheetonta viivytystä. Jos takaisin otettavalla henkilöllä ei ole kansalaisuutensa osoittavaa asiakirjaa tai muuta todistetta, kyseisen jäsenvaltion tai Kazakstanin tasavallan toimivaltaisen diplomaatti- tai konsuliedustuston on Kazakstanin tasavallan tai kyseisen jäsenvaltion pyynnöstä järjestettävä ilman muita muodollisuuksia ja ilman aiheetonta viivytystä kuulemistilaisuus kyseisen henkilön kansalaisuuden selvittämiseksi.

4. Osapuolet sopivat käynnistävänsä kokonaisvaltaisen vuoropuhelun muuttoliikkeeseen liittyvistä kysymyksistä maahanmuuttoa ja liikkuvuutta koskevan kokonaisvaltaisen lähestymistavan mukaisesti muun muassa harkitakseen mahdollisuutta neuvotella Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan sopimus, jossa määrättäisiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Kazakstanin tasavallan tarkemmista takaisinottoon liittyvistä velvoitteista, mukaan lukien velvollisuus ottaa takaisin muiden maiden kansalaisia ja kansalaisuudettomia henkilöitä, sekä harkitakseen mahdollisuutta neuvotella samanaikaisesti sopimus Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan kansalaisia koskevien viisumimenettelyjen helpottamisesta.

239 ARTIKLA

Diplomaatti- ja konsuliviranomaisten antama suojelu

Kazakstanin tasavalta hyväksyy sen, että Euroopan unionin minkä tahansa Kazakstanissa edustettuna olevan jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaiset suojelevat Euroopan unionin sellaisen jäsenvaltion kansalaisia, jolla ei ole tavoitettavissa olevaa ja pysyvää edustusta Kazakstanin tasavallassa, samoin edellytyksin kuin ensin mainitun Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisia.

240 ARTIKLA

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunta

Osapuolet tekevät rahanpesunvastaisen toimintaryhmän hyväksymien, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaa koskevien kansainvälisten normien mukaisesti yhteistyötä estääkseen rahoitusalan ja muiden asiaan liittyvien alojen käytön ylipäättään rikollisen toiminnan ja erityisesti huumausainerikosten tuottaman hyödyn rahanpesuun sekä terrorismin rahoittamiseen. Yhteistyö kattaa myös rikosten tuottamaan hyötyyn perustuvan omaisuuden tai varojen takaisin saamisen, takavarikoinnin, menetetyksi tuomitsemisen ja palauttamisen.

Yhteistyö mahdollistaa asiaa koskevien tietojen vaihtamisen osapuolten asiaa koskevien säädösten ja kansainvälisten sitoumusten puitteissa.

241 ARTIKLA

Laittomat huumausaineet

Osapuolet tekevät yhteistyötä huumausaineita koskevan tasapainoisen ja yhtenäistetyn lähestymistavan perusteella ja erityisesti huumausaineiden, psykotrooppisten aineiden ja niiden lähtöaineiden laitonta kauppaa koskevissa asioissa. Huumepolitiikkojen ja -toimien tavoitteena on lujittaa laittomien huumausaineiden, psykotrooppisten aineiden ja niiden lähtöaineiden tarjontaa ja kysyntää hillitseviä rakenteita tehostamalla toimivaltaisten viranomaisten välistä yhteensovittamista ja yhteistyötä, millä pyritään vähentämään laittomien huumausaineiden kauppaa, tarjontaa ja kysyntää sekä parantamaan ehkäiseviä toimenpiteitä, hoitoa ja vierotusta ottaen ihmisoikeudet asianmukaisesti huomioon.

Yhteistyöllä pyritään myös vähentämään huumeisiin liittyviä haittoja, puuttumaan synteettisten huumausaineiden tuotantoon ja käyttöön sekä ehkäisemään tehokkaasti huumausaineiden lähtöaineiden väärinkäyttöä huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomaan valmistukseen.

Osapuolet sopivat näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavista yhteistyötavoista. Toimet perustuvat yhteisesti sovittuihin periaatteisiin asiaa koskevien kansainvälisten yleissopimusten ja asiakirjojen sekä huumausaineita koskevan Euroopan unionin ja Keski-Aasian toiminta-suunnitelman mukaisella tavalla.

242 ARTIKLA

Järjestäytyneen ja kansainvälisen rikollisuuden sekä korruption torjunta

Osapuolet tekevät yhteistyötä kaikenlaisen järjestäytyneen, kansainvälisen ja talousrikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi, mukaan lukien ihmisten salakuljetus ja ihmiskauppa, huumekauppa, laiton asekauppa, kavallukset, petokset, rahan ja erilaisten tuotteiden väärentäminen, asiakirjojen väärentäminen sekä korruptio julkisella ja yksityisellä sektorilla, noudattamalla täysimääräisesti voimassa olevia ja näitä asioita koskevia kansainvälisiä velvoitteitaan.

Osapuolet edistävät lainvalvontaelinten kahdenvälisen, alueellisen ja kansainvälisen yhteistyön tehostamista, mukaan lukien parhaiden käytäntöjen vaihto ja mahdollinen yhteistyö Euroopan unionin virastojen kanssa.

Osapuolet ovat sitoutuneet panemaan tehokkaasti täytäntöön kansainväliset normit ja etenkin vuonna 2000 tehtyyn kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen YK:n yleissopimukseen ja sen kolmeen pöytäkirjaan sekä vuonna 2003 tehtyyn korruption vastaiseen YK:n yleissopimukseen kirjatut normit. Yhteistyöhön voi tarvittaessa ja sovellettavista menettelyistä riippuen kuulua Kazakstanin tasavallan liittyminen korruption ehkäisyä ja torjumista koskeviin Euroopan neuvoston välineisiin ja niiden täytäntöönpano.

243 ARTIKLA

Tietoverkkorikollisuuden torjuminen

Osapuolet lujittavat yhteistyötään ehkäistäkseen ja torjuakseen rikoksia, jotka tehdään sähköisiä viestintäverkkoja ja tietojärjestelmiä hyödyntäen tai jotka kohdistuvat tällaisiin verkkoihin ja järjestelmiin, muun muassa vaihtamalla parhaita käytäntöjä.

VI OSASTO

MUUT YHTEISTYÖPOLITIIKAT

1 LUKU

YHTEISTYÖ YLEISSIVISTÄVÄN JA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN ALALLA

244 ARTIKLA

Osapuolet tekevät yhteistyötä yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alalla edistääkseen Kazakstanin tasavallan koulutusjärjestelmien nykyaikaistamista ja lähentymistä Euroopan unionin toimintapolitiikkoihin ja käytäntöihin. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen elinikäistä oppimista sekä rohkaistakseen yhteistyötä ja avoimuutta kaikilla yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen tasoilla. Osapuolet korostavat lisäksi toimenpiteitä, joilla on tarkoitus edistää instituutioiden välistä yhteistyötä, rohkaista opiskelijoita, akateemista ja hallinnollista henkilöstöä, tutkijoita ja nuorisoa liikkuvuuteen sekä edistää tietojen ja kokemusten vaihtoa.

Osapuolet edistävät koulutusjärjestelmään liittyvien toimien yhdenmukaista yhteensovittamista eurooppalaisia ja kansainvälisiä normeja ja parhaita käytäntöjä noudattaen.

2 LUKU

YHTEISTYÖ KULTTUURIALALLA

245 ARTIKLA

Osapuolet edistävät kulttuurialan yhteistyötä, jossa kunnioitetaan kulttuurista monimuotoisuutta, edistääkseen keskinäistä kulttuuriensa ymmärtämystä ja tuntemusta.

Osapuolet pyrkivät toteuttamaan asianmukaisia toimenpiteitä edistääkseen kulttuurialan vaihtoa ja yhteisiä aloitteita kulttuurin eri aloilla.

Osapuolet kuulevat toisiaan ja kehittävät molemmille hyödyllistä yhteistyötä monenvälisten kansainvälisten sopimusten ja kansainvälisten järjestöjen, kuten Yhdistyneiden kansakuntien kasvatusta-, tiede- ja kulttuurijärjestön (Unesco), puitteissa. Osapuolet vaihtavat myös näkemyksiä kulttuurisesta monimuotoisuudesta pyrkien muun muassa edistämään kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä tehdyn Unescon vuoden 2005 yleissopimuksen periaatteita ja toteuttamaan hankkeita, jotka liittyvät YK:n yleiskokouksen käynnistämään kulttuurien lähentämisen kansainväliseen vuosikymmeneen 2013–2022.

Osapuolet edistävät yhteisiä toimia, ohjelmia ja suunnitelmia sekä parhaiden käytäntöjen vaihtoa taiteilijoiden sekä kulttuurialan ammattilaisten ja järjestöjen koulutuksen ja valmiuksien kehittämisen alalla.

3 LUKU

YHTEISTYÖ TUTKIMUKSEN JA INNOVAATIOTOIMINNAN ALALLA

246 ARTIKLA

Osapuolet edistävät yhteistyötä

a) kaikilla siviilitarkoituksiin suunnatun tutkimuksen sekä tieteellisen ja teknologisen kehityksen aloilla yhteisen edun mukaisesti ja teollis- ja tekijänoikeudet asianmukaisesti ja tehokkaasti suojaten; ja

b) edistääkseen innovaatiotoiminnan kehittämistä.

247 ARTIKLA

Yhteistyöhön sisältyy

a) toimintapoliittinen vuoropuhelu sekä tieteellisen ja teknologisen tiedon vaihto;

b) innovaatiotoimintaa sekä tutkimus- ja kehitystyön tulosten kaupallistamista koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto, mukaan lukien teknologia-alan start-up -yrityksille tarkoitettua tukivälineitä, klustereiden kehittäminen ja rahoituksen saanti;

- c) kummankin osapuolten tutkimus- ja tutkimus- ja innovaatio-ohjelmiin osallistumisen helpottaminen;
- d) Kazakstanin tasavallan tutkimuslaitosten tutkimusvalmiuksien lisääminen ja helpotukset niiden osallistumiselle Euroopan unionin tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaan ja muihin mahdollisiin Euroopan unionin rahoittamiin aloitteisiin;
- e) yhteisten tutkimus- ja innovaatiohankkeiden kehittäminen ja edistäminen;
- f) yhteisistä tutkimus- ja innovaatiohankkeista saatujen tulosten kaupallistamisen edistäminen;
- g) uuden teknologian saatavuuden helpottaminen osapuolten kotimarkkinoilla;
- h) tutkimus- ja innovaatiotoiminnassa mukana oleville kummankin osapuolen tiedemiehille, tutkijoille ja muulle tutkimushenkilöstölle tarkoitetut koulutustoimet ja vaihto-ohjelmat;
- i) tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan toimintaan osallistuvien tutkimustyöntekijöiden vapaan liikkuvuuden helpottaminen ja tällaisessa toiminnassa käytettäviksi tarkoitettujen tavaroiden rajat ylittävän liikkumisen helpottaminen sovellettavan lainsäädännön puitteissa;
- j) muunlainen osapuolten yhteiseen sopimukseen perustuva tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan alan yhteistyö, myös alueellisten lähestymistapojen ja aloitteiden kautta.

248 ARTIKLA

Edellä 247 artiklassa tarkoitetussa yhteistyötoiminnassa olisi pyrittävä yhteisvaikutukseen alueellisten ja muiden toimien kanssa, joita toteutetaan 261 ja 262 artiklan mukaisen Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan laajemman rahoitusyhteistyön puitteissa.

4 LUKU

TIEDOTUSVÄLINEISIIN JA AUDIOVISUAALIALAAN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

249 ARTIKLA

Osapuolet edistävät tiedotusvälineisiin ja audiovisuaalialaan liittyvää yhteistyötä muun muassa vaihtamalla tietoja ja kouluttamalla toimittajia ja muita tiedotusvälineiden sekä elokuva- ja audiovisuaalialan ammattilaisia.

250 ARTIKLA

Osapuolet vaihtavat tarpeen mukaan tietoja ja parhaita käytäntöjä tiedotusvälineiden riippumattomuuden ja ammattimaisuuden edistämiseksi sovellettavissa kansainvälisissä, myös Unescon ja Euroopan neuvoston, yleissopimuksissa vahvistettujen normien mukaisesti.

5 LUKU

KANSALAISYHTEISKUNTAAN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

251 ARTIKLA

Osapuolet jatkavat ja tehostavat vuoropuheluaan kokousten ja kuulemisten muodossa ja tekevät yhteistyötä, jonka aiheena on kansalaisyhteiskunnan rooli, tavoitteena

a) vahvistaa yhteyksiä sekä tietojen ja kokemusten vaihtoa kansalaisyhteiskunnan kaikkien alojen välillä Euroopan unionissa ja Kazakstanin tasavallassa, mahdollistaen osapuolen kansalaisyhteiskunnan edustajien tutustuminen toisen osapuolen julkisten instituutioiden ja työmarkkinaosapuolten neuvottelu- ja vuoropuheluprosesseihin erityisesti sitä silmällä pitäen, että kansalaisyhteiskunta voisi osallistua enemmän julkiseen päätöksentekoon;

b) varmistaa kansalaisyhteiskunnan osallistuminen Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan suhteiden hoitoon ja erityisesti tämän sopimuksen täytäntöönpanoon;

c) edistää kansalaisyhteiskunnan valmiuksien kehittämistä sekä riippumattomuuden ja avoimuuden lisäämistä ja tukea kansalaisyhteiskunnan roolia osapuolten taloudellisessa, sosiaalisessa ja poliittisessa kehittämisessä.

Osapuolet tukevat suhteiden kehittämistä Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan kansalaisjärjestöjen kesken.

Osapuolet tukevat omia instituutioitaan ja kansalaisjärjestöjään, jotka toteuttavat ihmisoikeuksiin liittyviä toimia. Osapuolet vaihtavat kaikkea asianmukaista yhteistyöohjelmia koskevaa tietoa virallisesti ja säännöllisesti vähintään kerran vuodessa.

6 LUKU

YHTEISTYÖ URHEILUN JA LIIKUNNAN ALALLA

252 ARTIKLA

Osapuolet edistävät yhteistyötä urheilun ja liikunnan alalla auttaakseen edistämään terveellisiä elämäntapoja kaikissa ikäryhmissä, edistääkseen urheilun sosiaalisia ja kasvatuksellisia vaikutuksia ja torjuakseen urheiluun liittyviä uhkia kuten dopingia, rasismia ja väkivaltaa. Yhteistyöhön kuuluu erityisesti tietojen ja hyvien käytäntöjen vaihto.

7 LUKU

YHTEISTYÖ PELASTUSPALVELUN ALALLA

253 ARTIKLA

Osapuolet tunnustavat tarpeen hallita omilla alueillaan ja maailmanlaajuisesti esiintyviä luonnon ja ihmisen aiheuttamia katastrofeja.

Yhteiskuntiansa ja infrastruktuurinsa kestävyyyden parantamiseksi osapuolet vahvistavat aikovansa parantaa luonnon ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ehkäisyä ja lievittämistä sekä niihin valmistautumista ja reagoimista ja tehdä soveltuvalla kahden- ja monenvälisellä poliittisella tasolla yhteistyötä parantaakseen maailmanlaajuisen katastrofiriskien hallinnan tuloksia.

Jos riittävät voimavarat ovat käytettävissä, yhteistyöllä tuetaan

- a) pelastuspalvelun alalla toimivien toimivaltaisten elinten, muiden organisaatioiden ja henkilöiden vuorovaikutusta;
- b) katastrofitilanteessa pyydetyn keskinäisen avun yhteensovittamista;
- c) kokemusten vaihtoa katastrofivalmiutta koskevasta tiedottamisesta väestölle;
- d) koulutusta, uudelleen koulutusta, taitojen pitämistä ajan tasalla ja erikoistumiskoulutusta pelastuspalvelun alalla ja ennakkovalvontajärjestelmien käytössä.

8 LUKU

YHTEISTYÖ AVARUUSALALLA

254 ARTIKLA

Osapuolet edistävät tarvittaessa pitkän aikavälin yhteistyötä siviilitarkoituksiin suunnatussa avaruustutkimuksessa sekä sen kehittämisessä. Osapuolet kiinnittävät erityistä huomiota aloitteisiin, jotka koskevat niiden avaruusalalla toteuttamien toimien keskinäistä täydentävyyttä.

255 ARTIKLA

Osapuolet voivat tehdä yhteistyötä satelliittinavigoinnin, maan havainnoinnin, avaruustutkimuksen aloilla ja muilla aloilla osapuolten etujen mukaisesti.

9 LUKU

KULUTTAJANSUOJAAN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

256 ARTIKLA

Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen kuluttajansuojan korkean tason ja edistääkseen kuluttajansuojajärjestelmiensä yhteensopivuutta.

Yhteistyö voi sisältää tarpeen mukaan seuraavia:

- a) kuluttajapolitiikkaa, mukaan lukien tuotteiden laatu- ja turvallisuusvaatimukset, koskevien parhaiden käytäntöjen vaihto ja markkinavalvontajärjestelmän ja tiedonvaihtomekanismin järjestäminen;
- b) kuluttajansuojajärjestelmiä koskevien kokemusten vaihdon edistäminen, mukaan lukien kuluttajansuojalainsäädäntö ja sen täytäntöönpano, kulutustuotteiden turvallisuus, kuluttajavalituksen ja kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien parantaminen sekä kuluttajan oikeussuojakeinot;
- c) hallintoviranomaisille ja muille kuluttajien etua edustaville tahoille tarkoitetun koulutuksen tarjoaminen;

d) riippumattomien kuluttajajärjestöjen ja kuluttajaryhmien edustajien välisten yhteyksien kehittämisen edistäminen.

10 LUKU

ALUEELLINEN YHTEISTYÖ

257 ARTIKLA

Osapuolet edistävät keskinäistä ymmärtämystä ja kahdenvälistä yhteistyötä aluepolitiikan alalla tavoitteena parantaa elinoloja ja lisätä kaikkien alueiden osallistumista osapuolten sosiaaliin ja taloudelliseen kehittämiseen.

258 ARTIKLA

Osapuolet tukevat ja lujittavat paikallis- ja aluetason viranomaisten osallistumista olemassa olevien kansainvälisten sopimusten ja järjestelyjen mukaiseen alueelliseen yhteistyöhön, jolla kehitetään valmiuksien kehittämiseen tarkoitettuja toimenpiteitä ja edistetään alueellisten talouden ja liike-elämän verkostojen lujittamista.

259 ARTIKLA

Osapuolet tehostavat ja edistävät alueellisen yhteistyön kehittämistä tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla, joita ovat muun muassa liikenne, energia, viestintäverkot, kulttuuri, koulutus, tutkimus, matkailu, vesivarat ja ympäristö, pelastuspalvelu ja muut alat, joilla on yhtymäkohtia alueelliseen yhteistyöhön.

11 LUKU

VIRKAMIESKUNTAAN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

260 ARTIKLA

1. Osapuolet helpottavat kokemusten ja osaamisen vaihtoa kansainvälisten parhaiden käytäntöjen täytäntöönpanossa julkishallinnossa sekä julkishallinnon työntekijöiden ja virkamiesten valmiuksien kehittämisessä ja ammatillisessa kehittämisessä ja koulutuksessa.

2. Osapuolet edistävät sellaisia toimenpiteitä koskevaa vuoropuhelua, joilla pyritään parantamaan julkisten palvelujen laatua, sekä yhteisistä pyrkimyksistä monenvälisen yhteistyön edistämiseksi Kazakstanin tasavallassa sijaitsevan julkishallinnon alueellisen kehittämiskeskuksen puitteissa.

3. Edellä 2 kohdassa tarkoitetuissa puitteissa osapuolet tekevät yhteistyötä muun muassa helpottamalla

- a) asiantuntijavaihtoa;
- b) seminaarien järjestämistä, ja
- c) koulutustoimien järjestämistä.

VII OSASTO

TEKNINEN JA RAHOITUSYHTEISTYÖ

261 ARTIKLA

Osapuolet jatkavat ja tehostavat nykyistä teknistä ja rahoitusyhteistyötä kokonaisvaltaisen kumppanuuden sekä molemminpuolisen edun, vastavuoroisuuden, avoimuuden, ennakoitavuuden ja osapuolten etujen keskinäisen suojelun periaatteiden pohjalta.

Tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi Kazakstanin tasavalta voi saada Euroopan unionilta rahoitustukea avustusten ja lainojen muodossa, mahdollisesti kumppanuudessa Euroopan investointipankin ja muiden kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa.

Rahoitustukea voidaan antaa asiassa sovellettavien, Euroopan unionin monivuotista rahoituskehystä koskevien säädösten¹ mukaisesti ja etenkin asiantuntijavaihtoon, tutkimustyöhön, foorumeiden, konferenssien, seminaarien ja kurssien järjestämiseen sekä avustuksina, joilla tuetaan ohjelmien ja hankkeiden suunnittelua ja toteutusta. Euroopan unionin antamaan rahoitukseen sovelletaan varainhoitoasetusta² ja sen soveltamissääntöjä³.

Rahoitustuki perustuu Euroopan unionin laatimiin vuotuisiin toimintaohjelmiin, joita valmisteltaessa kuullaan Kazakstanin tasavaltaa.

Euroopan unioni ja Kazakstanin tasavalta voivat rahoittaa ohjelmia ja hankkeita yhteisesti. Osapuolet sovittavat teknisen ja rahoitusyhteistyön ohjelmia ja hankkeita yhteen ja vaihtavat tietoja kaikista tukilähteistä.

Avun tuloksellisuus, sellaisena kuin se on määritelty OECD:n antamassa Pariisin julistuksessa avun tuloksellisuudesta, teknisen yhteistyön uudistamista koskeva Euroopan unionin yleisstrategia, Euroopan tilintarkastustuomioistuimen kertomukset ja kokemukset Euroopan unionin Kazakstanin tasavallan kanssa aiemmin tai parhaillaan toteuttamista yhteistyöohjelmista muodostavat perustan Euroopan unionin rahoitustuen antamiselle Kazakstanin tasavallalle.

262 ARTIKLA

Osapuolet panevat teknisen ja rahoitustuen täytäntöön moitteettoman varainhoidon periaatteiden mukaisesti ja tekevät yhteistyötä Euroopan unionin ja Kazakstanin tasavallan taloudellis-

¹ Etenkin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 233/2014, annettu 11 päivänä maaliskuuta 2014, kehitysyhteistyön rahoitusvälineen perustamisesta kaudelle 2014–2020 (EUVL L 77, 15.3.2014, s. 44) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 236/2014, annettu 11 päivänä maaliskuuta 2014, unionin ulkoisen toiminnan rahoitusvälineiden täytäntöönpanoa koskevista yhteisistä säännöistä ja menettelyistä (EUVL L 77, 15.3.2014, s. 95).

² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, Euratom) N:o 966/2012, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä ja neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 1605/2002 kumoamisesta (EUVL L 298, 26.10.2012, s. 1).

³ Komission delegoitu asetus (EU) N:o 1268/2012, annettu 29 päivänä lokakuuta 2012, unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 966/2012 soveltamissäännöistä (EUVL L 362, 31.12.2012, s. 1).

ten etujen suojaamiseksi. Osapuolet toteuttavat tehokkaita toimenpiteitä väärinkäytösten¹, petosten, korruption ja muun Euroopan unionin talousarviolle ja Kazakstanin tasavallan talousarviolle haitallisen laittoman toiminnan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi osapuolten keskinäisen oikeusavun ja muun avun keinoin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.

Kaikkiin osapuolten tämän sopimuksen täytäntöönpanon aikana tekemiin sopimuksiin tai rahoitusvälineisiin sisällytetään erityiset rahoitusyhteistyötä koskevat lausekkeet, jotka koskevat paikan päällä tehtäviä tarkastuksia ja valvontaa.

263 ARTIKLA

Jotta saatavilla olevia voimavaroja käytettäisiin optimaalisella tavalla, osapuolet sitoutuvat huolehtimaan siitä, että Euroopan unionin rahoitus sovitetaan huolellisesti yhteen muista lähteistä, kolmansilta mailta ja kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta saatavan rahoituksen kanssa.

264 ARTIKLA

Ehkäisevät toimenpiteet

Osapuolet tarkistavat säännöllisesti, että Euroopan unionin varoilla rahoitetut toimet, joiden rahoittamiseen Kazakstanin tasavalta osallistuu omilla varoillaan, on toteutettu asianmukaisesti, ja toteuttavat kaikki aiheelliset toimenpiteet väärinkäytösten, petosten, korruption ja muun Euroopan unionin varoille ja Kazakstanin tasavallan yhteisrahoitusvaroille haitallisen laittoman toiminnan ehkäisemiseksi. Osapuolet ilmoittavat toisilleen kaikista ehkäisevistä toimenpiteistä.

265 ARTIKLA

Viestintä

Osapuolet ilmoittavat toisilleen ja erityisesti Euroopan petostentorjuntavirastolle ja Kazakstanin tasavallan toimivaltaisille viranomaisille petoksia, korruptiota tai muita väärinkäytöksiä koskevista epäilyistä tai toteutuneista tapauksista, jotka liittyvät Euroopan unionin varojen ja Kazakstanin tasavallan yhteisrahoitusvarojen käyttöön.

Osapuolet ilmoittavat toisilleen kaikista tämän artiklan perusteella toteutetuista toimenpiteistä.

266 ARTIKLA

Paikan päällä tehtävät tarkastukset

Euroopan unionin rahoitustukea koskevat paikan päällä tehtävät tarkastukset valmistelee ja suorittaa Euroopan petostentorjuntavirasto läheisessä yhteistyössä Kazakstanin tasavallan toimivaltaisten viranomaisten kanssa ja Kazakstanin tasavallan lainsäädännön mukaisesti.

¹ Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta 18 päivänä joulukuuta 1995 annetussa neuvoston asetuksessa (EY, Euratom) N:o 2988/95 esitetyn määritelmän mukaisesti 'väärinkäytöksellä' tarkoitetaan kaikenlaista Euroopan unionin oikeuden säännöksen tai tämän sopimuksen tai niiden perusteella laadittujen sopimusten määräyksen rikkomista, joka johtuu taloudellisen toimijan teosta tai laiminlyönnistä ja jonka tuloksena on tai voisi olla vahinko Euroopan unionin yleiselle talousarviolle tai sen hoidossa oleville talousarvioille, joko suoraan Euroopan unionin puolesta kannettujen omien varojen vähenemisen tai lakkaamisen taikka perusteettoman menon takia.

Tämän sopimuksen puitteissa Euroopan petostentorjuntavirastolla on valtuudet suorittaa paikalla tehtäviä tarkastuksia Euroopan unionin taloudellisten etujen suojelemiseksi neuvoston asetuksen (Euratom, EY) N:o 2185/96¹ sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 883/2013² mukaisesti.

267 ARTIKLA

Tutkinta ja syytetoimet

Kazakstanin tasavallan toimivaltaiset elimet tutkivat väärinkäytöksiä, petoksia, korruptiota ja muuta Euroopan unionin varoille ja Kazakstanin tasavallan yhteisrahoitusvaroille haitallista laitonta toimintaa koskevia epäiltyjä ja toteutuneita tapauksia sekä asettavat niistä syytteesen Kazakstanin tasavallan lainsäädännön mukaisesti. Euroopan petostentorjuntavirasto voi tarvittaessa ja virallisesta pyynnöstä avustaa Kazakstanin tasavallan toimivaltaisia viranomaisia tässä tehtävässä.

VIII OSASTO

INSTITUTIONAALINEN RAKENNE

268 ARTIKLA

Yhteistyöneuvosto

1. Perustetaan yhteistyöneuvosto. Se valvoo ja tarkastelee säännöllisesti tämän sopimuksen täytäntöönpanoa. Se kokoontuu kerran vuodessa ministeritasolla. Se tarkastelee kaikkia tähän sopimukseen liittyviä tärkeitä kysymyksiä sekä kaikkia muita kahdenvälisiä tai kansainvälisiä osapuolten yhteisen edun mukaisia kysymyksiä tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.
2. Yhteistyöneuvosto tekee päätöksiä tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa ja siinä määrätyissä tapauksissa sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tehdyt päätökset sitovat osapuolia, jotka toteuttavat niiden täytäntöönpanemiseksi tarvittavat toimenpiteet. Yhteistyöneuvosto voi myös antaa suosituksia. Se hyväksyy päätöksensä ja antaa suosituksensa osapuolten yhteisestä sopimuksesta sen jälkeen kun ne ovat saattaneet päätökseen omat sisäiset menettelynsä.
3. Yhteistyöneuvostolla on valtuudet saattaa ajan tasalle tai muuttaa tämän sopimuksen liitteitä osapuolten yksimielisyyden pohjalta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta minkään III osaston (Kauppa ja liiketoiminta) määräysten soveltamista.

¹ Neuvoston asetus (Euratom, EY) N:o 2185/96, annettu 11 päivänä marraskuuta 1996, komission paikalla suorittamista tarkastuksista ja todentamisista Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten ja muiden väärinkäytösten estämiseksi (EYVL L 292, 15.11.1996, s. 2).

² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, Euratom) N:o 883/2013, annettu 11 päivänä syyskuuta 2013, Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) tutkimuksista sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1073/1999 ja neuvoston asetuksen (Euratom) N:o 1074/1999 kumoamisesta (EUVL L 248, 18.9.2013, s. 1).

4. Yhteistyöneuvosto voi siirtää yhteistyökomitealle minkä tahansa toimivaltansa, myös valtuudet tehdä sitovia päätöksiä.
5. Yhteistyöneuvosto koostuu osapuolten edustajista.
6. Yhteistyöneuvoston puheenjohtajana toimii vuorotellen Euroopan unionin edustaja ja Kazakstanin tasavallan edustaja.
7. Yhteistyöneuvosto vahvistaa työjärjestyksensä.
8. Kumpi tahansa osapuoli voi 278 artiklan mukaisesti saattaa yhteistyöneuvoston käsiteltäväksi minkä tahansa tämän sopimuksen soveltamista tai tulkintaa koskevan riidan.

269 ARTIKLA

Yhteistyökomitea ja erikoistuneet alakomiteat

1. Perustetaan yhteistyökomitea. Se avustaa yhteistyöneuvostoa sen tehtävien hoitamisessa.
2. Yhteistyökomitea koostuu osapuolten edustajista, jotka ovat yleensä johtavia virkamiehiä.
3. Yhteistyökomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen Euroopan unionin edustaja ja Kazakstanin tasavallan edustaja.
4. Yhteistyökomitea tekee päätöksiä tässä sopimuksessa määrätyissä tapauksissa ja aloilla, joilla yhteistyöneuvosto on siirtänyt sille toimivallan. Tehdyt päätökset sitovat osapuolia, jotka toteuttavat niiden täytäntöönpanemiseksi tarvittavat toimenpiteet. Yhteistyökomitea hyväksyy päätöksensä osapuolten yhteisestä sopimuksesta sen jälkeen kun ne ovat saattaneet päätöksensä omat sisäiset menettelynsä. Sen tehtäviin kuuluu yhteistyöneuvoston kokousten valmisteilu.
5. Yhteistyökomitea kokoontuu erityisessä kokoonpanossa käsittelemään III osastoon (Kauppa ja liiketoiminta) liittyviä kysymyksiä.
6. Yhteistyöneuvosto voi päättää perustaa erikoistuneita alakomiteoita tai muita elimiä, jotka voivat avustaa sitä sen tehtävissä, ja määrittää tällaisten alakomiteoiden ja elinten kokoonpanon, tehtävät ja työskentelytavat.
7. Yhteistyöneuvosto määrittelee työjärjestyksessään yhteistyökomitean ja yhteistyöneuvoston perustamien alakomiteoiden tai elinten tehtävät ja toiminnan.

270 ARTIKLA

Parlamentaarinen yhteistyökomitea

1. Perustetaan parlamentaarinen yhteistyökomitea. Se muodostuu Euroopan parlamentin ja Kazakstanin tasavallan parlamentin jäsenistä, ja se on heidän fooruminsa kokoontumista ja näkemysten vaihtoa varten. Se kokoontuu itse määräämensä väliajoin.

2. Parlamentaarisen yhteistyökomitean toiminnalla pyritään kehittämään molemmille osapuolille hyödyllistä ja tehokasta parlamentaarista yhteistyötä Euroopan parlamentin ja Kazakstanin tasavallan parlamentin välillä.
3. Parlamentaarinen yhteistyökomitea vahvistaa oman työjärjestyksensä.
4. Parlamentaarisen yhteistyökomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen Euroopan parlamentti ja Kazakstanin tasavallan parlamentti tämän yhteistyökomitean työjärjestyksen määräysten mukaisesti.
5. Parlamentaarinen yhteistyökomitea voi pyytää yhteistyöneuvostolta tämän sopimuksen täytäntöönpanoon liittyviä tietoja; yhteistyöneuvosto toimittaa yhteistyökomitealle pyydetty tiedot.
6. Parlamentariselle yhteistyökomitealle tiedotetaan yhteistyöneuvoston päätöksistä ja suosituksista.
7. Parlamentaarinen yhteistyökomitea voi antaa suosituksia yhteistyöneuvostolle.

IX OSASTO

YLEISET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET

271 ARTIKLA

Mahdollisuus saattaa asiansa tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi

Kumpikin osapuoli sitoutuu varmistamaan tämän sopimuksen soveltamisalalla sen, että toisen osapuolen luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt voivat, ilman syrjintää ja samoin ehdoin niiden omat luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt saattaa asiansa niiden toimivaltaisten tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi puolustaakseen henkilöönsä ja omaisuuteen liittyviä oikeuksiaan.

272 ARTIKLA

Toimivallan siirtäminen

Jollei tässä sopimuksessa toisin määrätä, kumpikin osapuoli varmistaa, että henkilö, jolle osapuoli on siirtänyt sääntely-, hallinto- tai muuta viranomaiselle kuuluvaa toimivaltaa millä tahansa hallinnon tasolla, kuten toimivallan myöntää tuonti- tai vientilisenssejä tai lupia muuhun taloudelliseen toimintaan tai hyväksyä liiketoimia tai määrätä kiintiöitä, palkkioita tai muita maksuja, toimii tällaista toimivaltaa käyttäessään kyseisen osapuolen velvoitteiden mukaisesti sellaisina kuin ne on määritelty tässä sopimuksessa.

273 ARTIKLA

Maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien ilmetessä sovellettavat rajoitukset

1. Jos osapuolella on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä vaikeuksia tai sellaisten uhka on olemassa, se voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa suoja- tai rajoittavia toimenpiteitä, jotka koskevat pääoma-, maksu- tai siirtoliikennettä.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä koskevat seuraavat vaatimukset:
 - a) niissä ei saa kohdella osapuolta vähemmän suotuisasti kuin kolmansia osapuolia vastaavissa tilanteissa;
 - b) niiden on oltava soveltuvien osin Kansainvälistä valuuttarahastoa (IMF) koskevan sopimuksen mukaisia;
 - c) niissä on vältettävä tarpeettoman vahingon aiheuttamista toisen osapuolen kaupallisille, taloudellisille ja rahoitukseen liittyville eduille;
 - d) niiden tulee olla väliaikaisia ja ne tulee poistaa vähitellen 1 kohdassa määritellyn tilanteen parantuessa.
3. Jos on kyse tavarakaupasta, osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoittavia toimenpiteitä turvatakseen maksutaseensa tai ulkoisen rahoitusasemansa. Tällaisten toimenpiteiden on oltava GATT 1994 -sopimuksen ja GATT 1994 -sopimuksen maksutasetta koskevista määräyksistä tehdyn sopimuksen mukaisia.
4. Jos on kyse palvelukaupasta, osapuoli voi ottaa käyttöön rajoittavia toimenpiteitä turvatakseen maksutaseensa tai ulkoisen rahoitusasemansa. Tällaisten toimenpiteiden on oltava GATS-sopimuksen mukaisia.
5. Osapuolen, joka pitää voimassa tai ottaa käyttöön 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja rajoittavia toimenpiteitä, on ilmoitettava niistä viipymättä toiselle osapuolelle ja esitettävä mahdollisimman pian aikataulu niiden poistamiselle.
6. Jos tässä artiklassa tarkoitettuja rajoituksia otetaan käyttöön tai pidetään voimassa, asiasta neuvotellaan viipymättä yhteistyökomiteassa, jollei tällaisia neuvotteluja käydä muulla tavoin tämän sopimuksen soveltamisalan ulkopuolella.
7. Neuvotteluissa käsitellään kyseisiin toimenpiteisiin johtanutta, maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä ongelmia ottaen huomioon muun muassa seuraavat tekijät:
 - a) ongelmien luonne ja laajuus;
 - b) ulkoiset taloudelliset ja kaupankäyntiin liittyvät olosuhteet; tai
 - c) mahdollisesti käytettävissä olevat vaihtoehtoiset korjaavat toimenpiteet.
8. Neuvotteluissa käsitellään sitä, ovatko mahdolliset rajoittavat toimenpiteet 1 ja 2 kohdan mukaisia.

9. Osapuolet ottavat huomioon kaikki IMF:n esittämät ulkomaanvaluuttaan, valuuttavarantoihin ja maksutaseeseen liittyvät tilastolliset ja muut tiedot, ja päätelmien perustana käytetään IMF:n arviota kyseisen osapuolen maksutasetta ja ulkoista rahoitusasemaa koskevasta tilanteesta.

274 ARTIKLA

Keskeisiin turvallisuusetuihin liittyvät toimenpiteet

Mikään tässä sopimuksessa ei

- a) velvoita osapuolta toimittamaan tietoja, joiden paljastamista se pitää keskeisten turvallisuusetujensa vastaisena; tai
- b) estä osapuolta toteuttamasta toimenpiteitä, joita se pitää välttämättöminä keskeisten turvallisuusetujensa suojelemiseksi ja jotka
 - i) liittyvät aseiden, ampuma- tai sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan,
 - ii) liittyvät taloudelliseen toimintaan, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti sotilaskohteen varustaminen;
 - iii) liittyvät fissioituvaan ja fuusioituvaan ydinmateriaaliin tai materiaaleihin, joista edellä mainitut on johdettu;
 - iv) liittyvät kansallisen turvallisuuden tai puolustuksen kannalta välttämättömiin julkisiin hankintoihin; tai
 - v) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana; tai
- c) estä osapuolta toteuttamasta toimia täyttääkseen velvoitteet, joihin se on sitoutunut kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

275 ARTIKLA

Syrjimättömyys

1. Tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla ja rajoittamatta siihen sisältyviä erityismääräyksiä

- a) Kazakstanin tasavallan Euroopan unioniin tai sen jäsenvaltioihin soveltamat järjestelyt eivät saa johtaa syrjintään Euroopan unionin jäsenvaltioiden tai niiden luonnollisten tai oikeushenkilöiden välillä;
- b) Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioiden Kazakstanin tasavaltaan soveltamat järjestelyt eivät saa johtaa syrjintään Kazakstanin tasavallan luonnollisten tai oikeushenkilöiden välillä.

2. Edellä oleva 1 kohta ei rajoita osapuolten oikeutta soveltaa verolainsäädäntönsä asianmukaisia säännöksiä verovelvollisiin, jotka ovat keskenään erilaisessa tilanteessa asuinpaikkansa suhteen.

276 ARTIKLA

Verotus

1. Tätä sopimusta sovelletaan verotusta koskeviin toimenpiteisiin ainoastaan siltä osin kuin tällainen soveltaminen on tarpeen tämän sopimuksen määräysten täytäntöönpanemiseksi.
2. Tämän sopimuksen määräykset eivät estä minkään sellaisen toimenpiteen käyttöönottoa tai toteuttamista, jonka tarkoituksena on estää verojen välttäminen tai kiertäminen kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehtyjen sopimusten, muiden verotusjärjestelyjen tai verotusta koskevien osapuolen sisäisen verolainsäädännön verosäännösten mukaisesti.

277 ARTIKLA

Velvoitteiden täyttäminen

1. Osapuolet toteuttavat kaikki tarvittavat toimenpiteet täyttääkseen tästä sopimuksesta johtuvat velvoitteensa. Ne varmistavat, että tässä sopimuksessa asetetut tavoitteet saavutetaan.
2. Osapuolet sopivat, että ne neuvottelevat kumman tahansa osapuolen pyynnöstä viipymättä keskenään asianmukaisia yhteyksiä käyttäen keskustellakseen mistä tahansa tämän sopimuksen tulkintaa tai täytäntöönpanoa koskevasta asiasta tai muista osapuolten suhteita koskevista kysymyksistä.
3. Kumpikin osapuoli voi saattaa yhteistyöneuvoston käsiteltäväksi kaikki tämän sopimuksen tulkintaa tai täytäntöönpanoa koskevat riidat 278 artiklan mukaisesti.
4. Yhteistyöneuvosto voi ratkaista riidan 278 artiklan mukaisesti ja antamalla sitovan päätöksen.

278 ARTIKLA

Riitojen ratkaiseminen

1. Jos osapuolten välillä syntyy tämän sopimuksen tulkintaa tai täytäntöönpanoa koskeva riita, kumpi tahansa osapuoli esittää toiselle osapuolelle ja yhteistyöneuvostolle riidanalaisen asian ratkaisemista koskevan virallisen pyynnön. Tästä poiketen III osaston (Kauppa ja liiketoiminta) tulkintaa tai täytäntöönpanoa koskeviin riitoihin sovelletaan yksinomaan III osaston (Kauppa ja liiketoiminta) 14 lukua (Riitojen ratkaiseminen).
2. Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan riidan käymällä vilpittömässä mielessä neuvotteluja yhteistyöneuvostossa siten kuin 268 artiklassa on määrätty tavoitteena kummankin osapuolen hyväksyttävissä olevan ratkaisun saavuttaminen mahdollisimman pian. Riidasta voidaan neuvotella myös yhteistyökomitean tai minkä tahansa muun asianmukaisen 269 artiklan nojalla perustetun alakomitean tai elimen kokouksissa osapuolten yhteisestä sopimuksesta tai jommankumman osapuolen pyynnöstä. Neuvotteluja voidaan käydä myös kirjallisesti.

3. Osapuolet antavat yhteistyöneuvostolle, yhteistyökomitealle tai muulle asianmukaiselle alakomitealle tai elimelle kaikki tilanteen perusteellista käsittelyä varten tarvittavat tiedot.
4. Riita katsotaan ratkaistuksi, kun yhteistyöneuvosto on tehnyt sitovan päätöksen asian ratkaisemiseksi 277 artiklan mukaisesti tai kun se on vahvistanut, että riitaa ei enää ole.
5. Kaikki neuvottelujen aikana esitetyt tiedot ovat luottamuksellisia.

279 ARTIKLA

Asianmukaiset toimenpiteet siinä tapauksessa, että velvoitteita ei täytetä

1. Jos asiaa ei ole ratkaistu kolmen kuukauden kuluessa päivästä, jona virallinen pyyntö riidan ratkaisemiseksi 278 artiklan mukaisesti on annettu tiedoksi, ja jos valituksen tehnyt osapuoli katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä tämän sopimuksen mukaisen velvoitteensa, osapuoli voi toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet, paitsi jos on kyse III osaston (Kauppa ja liiketoiminta) tulkintaa tai täytäntöönpanoa koskevasta riidasta.
 2. Tämän artiklan 1 kohdasta poiketen kumpi tahansa osapuoli voi välittömästi toteuttaa tätä sopimusta koskevia asianmukaisia toimenpiteitä kansainvälisen oikeuden mukaisesti seuraavissa tapauksissa:
 - a) tämä sopimus on sanottu irti tavalla, joka ei ole kansainvälisen oikeuden yleisten sääntöjen mukainen siten kuin valtiosopimusoikeutta koskevan vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 60 artiklan 3 kohdassa määrätään, tai
 - b) toinen osapuoli rikkoo tämän sopimuksen 1 ja 11 artiklassa tarkoitettuja tämän sopimuksen olennaisia osia.
- Näissä tapauksissa asianmukaisista toimenpiteistä on ilmoitettava välittömästi toiselle osapuolelle. Toisen osapuolen pyynnöstä käydään neuvotteluja enintään 20 päivän ajan. Toimenpidettä sovelletaan tämän ajanjakson jälkeen.
3. Asianmukaisia toimenpiteitä valittaessa on etusijalle asetettava ne, joista on vähiten haittaa tämän sopimuksen toiminnalle ja jotka ovat rikkomisen luonteeseen ja vakavuuteen suhteutettuja. Näistä toimenpiteistä on ilmoitettava välittömästi yhteistyöneuvostolle ja niistä käydään välittömästi neuvotteluja, joiden aikana kummallakin osapuolella on oikeus poistaa kyseinen sopimusrikkomus.

280 ARTIKLA

Yleisön mahdollisuus tutustua virallisiin asiakirjoihin

Tämän sopimuksen määräykset eivät rajoita sellaisen osapuolten lainsäädännön soveltamista, joka koskee yleisön mahdollisuutta tutustua virallisiin asiakirjoihin.

281 ARTIKLA

Voimaantulo, väliaikainen soveltaminen, kesto ja irtisanominen

1. Tämä sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan kuukauden toisena päivänä, jona osapuolet ovat diplomaattikanavia käyttäen ilmoittaneet Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle tätä varten tarvittavien menettelyjen päätökseen saattamisesta.
2. Jollei III osastossa (Kauppa ja liiketoiminta) toisin määrätä, kyseistä osastoa sovelletaan 1 kohdassa tarkoitettua voimaantulopäivästä edellyttäen, että Kazakstanin tasavallasta on tullut siihen mennessä WTO:n jäsen. Jos Kazakstanin tasavallasta tulee WTO:n jäsen tämän sopimuksen voimaantulopäivän jälkeen, III osastoa (Kauppa ja liiketoiminta) sovelletaan siitä päivästä, jona Kazakstanin tasavallasta on tullut WTO:n jäsen, jollei kyseisessä osastossa toisin määrätä.
3. Sen estämättä, mitä 1 ja 2 kohdassa määrätään, Euroopan unioni ja Kazakstanin tasavalta voivat soveltaa tätä sopimusta tai sen osia väliaikaisesti omien sisäisten menettelyjensä ja sovellettavan lainsäädännön mukaisesti.
4. Väliaikainen soveltaminen aloitetaan sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona
 - a) Euroopan unioni on ilmoittanut Kazakstanin tasavallalle tarvittavien menettelyjen päätökseen saattamisesta mainiten tarvittaessa, mitä tämän sopimuksen osia sovelletaan väliaikaisesti; ja
 - b) Kazakstanin tasavalta on ilmoittanut Euroopan unionille tämän sopimuksen ratifioinnista.
5. Jollei III osastossa (Kauppa ja liiketoiminta) toisin määrätä, kyseistä osastoa sovelletaan väliaikaisesti 4 kohdassa tarkoitettua väliaikaisen soveltamisen aloittamispäivästä edellyttäen, että Kazakstanin tasavallasta on tullut siihen mennessä WTO:n jäsen. Jos Kazakstanin tasavalta tulee WTO:n jäsen tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aloittamispäivän jälkeen mutta ennen sen voimaantuloa, III osastoa (Kauppa ja liiketoiminta) sovelletaan väliaikaisesti siitä päivästä, jona Kazakstanin tasavallasta on tullut WTO:n jäsen, jollei kyseisessä osastossa toisin määrätä.
6. Asianomaisia tämän sopimuksen määräyksiä, myös sen liitteitä ja pöytäkirjoja, sovellettaessa niissä olevilla viittauksilla "tämän sopimuksen voimaantulopäivään" tarkoitetaan myös 4 ja 5 kohdan mukaisesti sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aloittamispäivää.
7. Tämän sopimuksen tullessa voimaan päättyy Brysselissä 23 päivänä tammikuuta 1995 allekirjoitetun ja 1 päivänä heinäkuuta 1999 voimaan tulleen Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen voimassaolo. Niiltä osin kuin tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen ei koske Brysselissä 23 päivänä tammikuuta 1995 allekirjoitetun ja 1 päivänä heinäkuuta 1999 voimaan tulleen Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Kazakstanin tasavallan kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen määräyksiä, kyseisten määräysten soveltamista jatketaan sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aikana.
8. Tämä sopimus korvaa 7 kohdassa tarkoitettua sopimuksen. Viittauksia mainittuun sopimukseen kaikissa muissa osapuolten välisissä sopimuksissa pidetään viittauksina tähän sopimukseen.

9. Tämä sopimus tehdään rajoittamattomaksi ajaksi, mutta kumpi tahansa osapuoli voi irtisanoa sen ilmoituksella, joka toimitetaan toiselle osapuolelle diplomaattikanavien kautta. Sopimuksen voimassaolo lakkaa kuuden kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona osapuoli on vastaanottanut sopimuksen irtosanomista koskevan ilmoituksen. Tämä päättyminen ei vaikuta meneillään oleviin hankkeisiin, jotka on aloitettu tämän sopimuksen nojalla ennen ilmoituksen vastaanottamista.

10. Kumpi tahansa osapuoli voi lopettaa väliaikaisen soveltamisen toiselle osapuolelle diplomaattikanavien kautta toimitetulla kirjallisella ilmoituksella. Väliaikaisen soveltamisen päättyminen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona osapuoli on vastaanottanut tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen lopettamista koskevan ilmoituksen. Soveltamisen lopettaminen ei vaikuta meneillään oleviin hankkeisiin, jotka on aloitettu tämän sopimuksen nojalla ennen ilmoituksen vastaanottamista.

282 ARTIKLA

Osapuolten väliset olemassa olevat sopimukset, jotka koskevat tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia erityisiä yhteistyöaloja, katsotaan osaksi niiden tämän sopimuksen mukaisia kahdenvälisiä suhteita ja ne muodostavat osanyhteistä institutionaalista rakennetta.

283 ARTIKLA

1. Osapuolet voivat keskinäisellä suostumuksella muuttaa, tarkistaa ja laajentaa tätä sopimusta yhteistyön tehostamiseksi.

2. Osapuolet voivat täydentää tätä sopimusta tekemällä keskenään erityisiä kansainvälisiä sopimuksia millä tahansa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla alalla. Tällaiset osapuolten erityiset kansainväliset sopimukset ovat erottamaton osa osapuolten tällä sopimuksella säänneltyjä kahdenvälisiä suhteita, ja ne muodostavat osan yhteistä institutionaalista rakennetta.

284 ARTIKLA

Liitteet ja pöytäkirjat

Tämän sopimuksen liitteet ja pöytäkirjat ovat sen erottamaton osa.

285 ARTIKLA

Osapuolten määritelmä

Tässä sopimuksessa ilmaisulla "osapuolet" tarkoitetaan Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioita taikka Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita niiden toimivallan mukaisesti, sekä Kazakstanin tasavaltaa.

286 ARTIKLA

Alueellinen soveltaminen

Tätä sopimusta sovelletaan alueisiin, joihin sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta niissä määrätyin edellytyksin, ja Kazakstanin tasavallan alueeseen.

287 ARTIKLA

Todistusvoimaiset tekstit

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalil, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin, viron, kazakin ja venäjän kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.

TÄMÄN VAKUUDEKSI osapuolten edustajat ovat allekirjoittaneet tämän pöytäkirjan.